

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૫૦/-

વર્ષ : ૪૧મું
એપ્રિલ - ૨૦૧૬
અંક : ૪૫૫

મંગલ મંદિર • એપ્રિલ-૨૦૧૬ • ૧
(કુલ પાના : ૧૦૦)

મંગલ મંદિર

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું માસિક મુખપત્ર

કોલોઝીયમ
રોમ - ઈટાલી

: મુખ્ય કાર્યાલય :

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

માતૃશ્રી સાકરબહેન સ્વજી મોરારજી લાલન (કોડાય-સુમીમવાલા)

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન

૪૩-૪૪, બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી, પાલડી, એલિસબ્રીજ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬

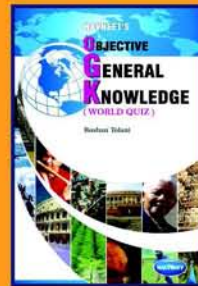
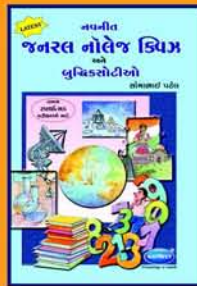
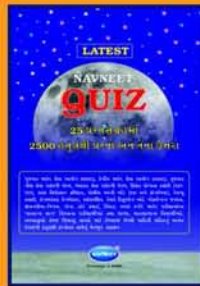
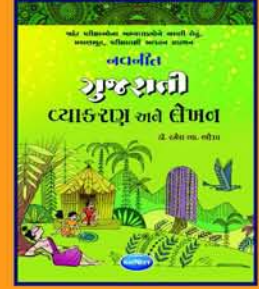
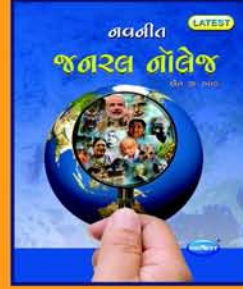
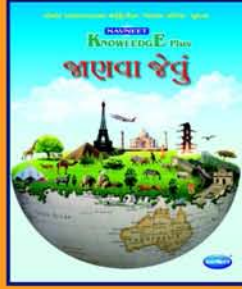
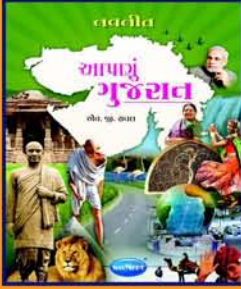
ફોન : (079) 2657 8892, 2658 1501, 2657 9469 ફેક્સ : (079) 2658 2060

Email : kutchijainamd@gmail.com • Website : www.kutchijainahd.org

‘નવનીત’નાં જનરલ નોલેજ માટેનાં શ્રેષ્ઠ પ્રકાશનો

શૈક્ષણિક, વૈજ્ઞાનિક, વ્યાપારિક, રાજકીય, માનવીય, શારીરિક, માનસિક, ખૌદ્ધિક, વ્યાવસાયિક, સ્વાસ્થ્યલક્ષી, વાસ્તુલક્ષી, ખેતર-ભૂચર-જળચર, પશુ-પંખી-જીવ-જંતુ-કીટાણુ, વાનસ્પતિક, જૈવિક, ભૌગોલિક, ખગોલીય, બ્રહ્માંડીય / વૈશ્વિક – તમામ વિષયો માટે ‘ગાગરમાં સાગર’ સમાં ને જ્ઞાનના ખજાના જેવાં આ પ્રકાશનો દરેક ઘરમાં અવશ્ય હોવાં જ જોઈએ. આજે જ વસાવી લેશો. આબાલ-વૃદ્ધ સૌ માટે આ પ્રકાશનો ખૂબ જ ઉપયોગી નીવડશે!

દરેક બુકસેલરને ત્યાં મળે છે.

Knowledge is wealth

NAVNEET EDUCATION LIMITED

Correspondence Address : Navneet House, Gurukul Road, Memnagar, Ahmedabad – 380 052, India.

Phone : (079) 6630 5000 • 6630 5001, 2745 1000 • Fax : (079) 6630 5011, 2748 8000

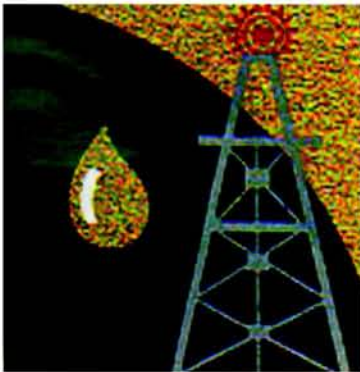
e-mail : navneet.ahd@Navneet.com • Website : www.navneet.com

Available on HIRE

- Gas Engine Driven Generators
Range : 50 KVA to 10 Mega Watts
- Gas Engine Driven Gas Compressors
Range : 10 HP to 8000 HP
- Oil & Gas Processing Equipments Readily Available
- Work Over Rig 100 Ton, 50 Ton & 30 Ton Capacity
- 120 kg/cm² Air Compressors

We Provide

- Complete equipment Readily Available
- Spare Parts
- Operation & Maintenance
- Engineering Consultancy

Corporate Office :

Deep Industries Limited

6th Floor, N.G. Tower, Opp. Fun Republic Cinema,
S.G. Highway, Ahmedabad - 380 015.

Tel # 91-79-26862076/78

Fax # 91-79-26862077

Registered Office :

Deep Industries Limited

Opp. Suryanarayan Bungalows,
State Highway, Motera,
Dist. Gandhinagar.

Phone # 91-79-27571128

Fax # 91-79-27502464

Email info@deepindustries.com

AN ISO 9001 - 2000 COMPANY

ઘેર ઘેર વસાવવા જેવું વૈવિધ્યસભર બાળસાહિત્ય

બાળકોને વારંવાર વાંચવી ગમે તેવી બાળકથાઓ

રમણલાલ સોની		યશવન્ત મહેતા		મૂળશંકર મો. ભટ્ટ	
બાદશાહ અને બિરબલ પુ. 5	200	પંડિત સસ્સારામનાં પરાક્રમો 1-5	300	ગગનરાજ (જુલેવર્નની પ્રવાસકથા)	110
ગલબા શિયાળનાં પરાક્રમો	125	મોટા ઝાડનાં મીઠાં ફળ 1-5	300	ચંદ્રલોકમાં (જુલેવર્નની પ્રવાસકથા)	125
વીર વિક્રમની વાતો (પુ. 5)	150	બાલરંજન વાર્તામાળા : પુ. 5	200	નાનસેન (જુલેવર્નની પ્રવાસકથા)	90
ભૂરિયો ભોટ	200	વાર્તાકિલ્લોલ ભા. 1થી 4)	250	કનૈયાલાલ ગેશી	
નાનાભાઈ ભટ્ટ		ઉદ્યમપ્રેરણાની કથાઓ	200	શિશુ અભિવાદન ગ્રંથાવલિ પુ. 5	200
શ્રીમદ્ લોકભાગવત ભા. 1-2	270	મધુસૂદન પારેખ		ગુજરાત ઇતિહાસ કથામાળા પુ. 12	360
લોકરામાયણ પુ. 6	250	પ્રિયદર્શીનું પંચતંત્ર	70	ભાવેશ પંડ્યા	
હિન્દુ ધર્મની આખ્યાયિકાઓ	200	ગિજુભાઈ બધેકા		દાદાનો ડંગોરો	50
લોકભારત પુ. 5	350	બાળવાર્તાઓ - 1થી 5	250	વારતા રે વારતા	75
જયભિખુ		રમણલાલ ના. શાહ		ગિરા પિનાકીન ભટ્ટ	
દીવા શ્રેણી : ભાગ 1થી 5	125	દેશદેશની અદ્ભુત વાતો (પુ. ૫)	150	મંકોડાનો સાફો	90
ફૂલપરી શ્રેણી : ભાગ 1થી 5	125	સુભદ્રા ગાંધી		ડ્રાઉ-ડ્રાઉ દાબેલી પાઉં	70
ધુમકેતુ		ચંબલના કોતરોમાં (ઇનામી)	25	લાંબી પૂંછડીનો વટ	70
ઉપનિષદ્કથાઓ 1-4	120	આજના યુગનો ભસ્માસુર (ઇનામી)	13	હાકૂછી... ધાકૂછી ને મજા...મજા	75
લોકસંસ્કાર દીપાવલિ શ્રેણી-1 પુ. 5	175	હંસાબહેન પટેલ		હું ફાંકો ફોજદાર	70
		દાદીમાની ડાયરી	40		

મસ્ત-મજાનાં બાળકાવ્યો

ગાય તેનાં ગીત	ધ્રુવ ભટ્ટ	80	બાળગીતો અને જોડકણાં	સંપા. જયંત શુક્લ	50
ચોકલેટનો બંગલો	મનુભાઈ પી. પટેલ	40	પરસુખભંજક પપ્પુડો	યશવંત મહેતા	25
ફૂલવાટિકાનો માળી	જયંત સી. ગાંધી	80			

જ્ઞાન-ગમ્મત પ્રવૃત્તિઓ વિશેનાં રસપ્રદ પુસ્તકો

FUN WITH LETTERS AND WORDS	નુસરત કાદરી	70	FUN WITH WORDS AND SENTENCES	નુસરત કાદરી	75
આંકડાની કરામત	વસંતલાલ દોશી	60	ગમતું ગણિત	કાન્તિલાલ જે. પટેલ	100
ગણિતગુંજન	કાન્તિલાલ જે. પટેલ	70	ગણિતની મજા	સંજય પટેલ	65
ગણિતવિહાર	બંસીધર શુક્લ	175	ગણિતના જાદુપ્રયોગો	ઇન્દ્રજિત ડોંકટર	100
વૈદિક ગણિત	ડૉ. દિવ્યાક્ષ પંડ્યા	50	કબૂતરખાનાનો સિદ્ધાંત (ગણિતગમ્મત)	આઈ. એચ. શેઠ	40
દીવાસળીની રમતો	વસંતભાઈ દોશી	50	જિજ્ઞાસા અને કૌતુક 1-5	હરસુખ થાનકી	200
જ્ઞાનગમ્મત પુસ્તકમાળા (પુ. 5)	યશવન્ત મહેતા	300			
નવી રમતો ₹ 60 ♦ નિરાંતની વેળાએ ₹ 60 ♦ જાતે બનાવીએ ₹ 60 ♦ બનો જાદુગર ₹ 60 ♦ ફિવઝ-ટાઇમ ₹ 60					

ગુજરાતી સાહિત્યરસિકો માટે અમદાવાદમાં ગ્રંથતીર્થ સમા અમારા ત્રણ શો-રૂમ

ગૂર્જર
ગ્રંથરત્ન
કાર્યાલય

ગૂર્જર સાહિત્યભવન

રતનપોળનાકા સામે, ગાંધી માર્ગ, અમદાવાદ - 380 001
ફોન : 079-22144663. e-mail : goorjar@yahoo.com

ગૂર્જર સાહિત્ય પ્રકાશન

102, લેન્ડમાર્ક બિલ્ડિંગ, ટાઇટેનિયમ સિટીસેન્ટર પાસે,
સીમા હોલની સામે, 100 ફૂટ રોડ, પ્રહલાદનગર, અમદાવાદ-15
ફોન : 26934340, મો. 9825268759
ઈમેલ : gurjarprakashan@gmail.com

છેલ્લા ૪૦ વર્ષથી દર મહિનાની ૫ તારીખે
નિયમિતપણે પોસ્ટ કરવામાં આવતું
“શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ”નું
મુખપત્ર

“મંગલ મંદિર”

મુખ્ય કાર્યાલય

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન,

૪૩-૪૪, શ્રી બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી,
પાલડી, એલિસબ્રિજ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.

ફોન : (૦૭૯) ૨૬૫૭૮૮૯૨, ૨૬૫૮૧૫૦૧

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૬૫૮૨૦૬૦

ઈ-મેઇલ : kutchijainamd@gmail.com

વેબ-સાઇટ : www.kutchijainahd.org

તંત્રી

પ્રતાપ નારાયણ દંડ

(મો. ૯૪૨૬૭ ૨૫૬૧૯)

અંકમાં પ્રસિધ્ધ થયેલ લેખો તથા અન્ય
વિભાગની માહિતીઓ સાથે તંત્રીમંડળ
સહમત છે તેમ માની લેવું જરૂરી નથી. રજૂ
થયેલ વિચારો જે તે વ્યક્તિના હોય છે, જેની
નોંધ લેવા વિનંતી.

લેખકોને નમ્ર વિનંતી

‘મંગલ મંદિર’માં પ્રગટ કરવા
માટે વિપુલ પ્રમાણમાં લેખ સામગ્રી
અમને મળતી રહે છે અને એટલે
સ્વીકૃત કૃતિઓને પ્રગટ કરવાનું પણ
સ્વાભાવિક રીતે વિલંબાય. મંગલ
મંદિરના ધોરણને ધ્યાનમાં લઈ,
પોતાની રચના મોકલતી વખતે લેખક
સ્વવિવેક દાખવે તેવી વિનંતી છે.

એક સાથે એકથી વધુ કૃતિઓ
ન મોકલવા વિનંતી.

ભાષાદોષ અને લાંબા લેખો
અસ્વીકાર્ય બનશે તેની નોંધ લેવા
વિનંતી. લેખમાં એકની એક વાતનું
પુનરાવર્તન (રિપિટેશન) ટાળવું
જરૂરી છે. કૃતિની હસ્તપ્રત સ્વચ્છ
અને સુવાચ્ય હોવી જોઈએ. આશા
છે કે, આ બાબતમાં લેખક મિત્રોનો
સહકાર અમને મળી રહેશે.

— મુખ્યતંત્રી

અનુક્રમણિકા

તંત્રી લેખ :

- મહાન વિભૂતિઓની જીવનશૈલી
સામાન્ય માનવી માટે દીવાદાંડી જેવી..... પ્રતાપ નારાયણ દંડ ૭

લેખ વિભાગ

કચ્છ વિશેષ

- સુંદરજી બેટાઈનું કાવ્ય : પાંજે વતનજી ગાલ્યું નટવર આહલપરા ૮
- કારાણીબાપાજી તિથિ... ઈતરે... “ડાડાજો ડી...!!!” જગદીશ ચં. છાયા ‘શ્રેયસ’ ૯
- ચારણી સાહિત્યકાર વજ્રભગતની શતાબ્દી ભરત ‘કુમાર’ પ્રા. ઠાકર ૧૧
- કચ્છના નારીરત્નો : મીનલદેવી માર્કંડરાય મહેતા ૧૩

આરોગ્ય

- આખા દિવસમાં ક્યારે ચાલવું સારું? જનક નાયક ૧૭
- ૧૦૦ વર્ષનું આયુષ્ય મેળવવા
૫૦ નિયમોનું પાલન કરો વૈધરાજ ડૉ. જશવંતસિંહજી રાઠોડ ૧૮
- આહાર વિજ્ઞાન ડૉ. રમેશ આઈ. કાપડિયા ૨૧

સમાજ ચિંતન

- માતૃત્વ હરીશ નાયક ૨૫
- ‘જે દેશમાં બંદૂકની બેરેલથી ચર્ચા બંધ કરાવવામાં આવે છે
તે દેશનું ભાવિ અંધકારમય છે’ લૉર્ડ ભીખુ પારેખ અને અનુજ કુમાર ૨૬
- શું ગાંધીજી વાણિયા હતા? જિતેન્દ્ર દવે ૨૯
- દીનતા શા માટે? ડૉ. પ્રકાશ ગજજર ૩૨
- આમાર લહૂ-લૂહાન બાંગ્લા સંજય ગોસાઈ ૩૬
- અંતર પણ જરૂરી સ્વ. જયવદન પટેલ ૩૭
- મને ના જાણતું કોઈ કેશુભાઈ દેસાઈ ૩૯
- છોકરાંને ખાતર સોમાભાઈ પટેલ ૪૨
- માણસ : વિચાર કરનારું પ્રાણી રતિલાલ ‘અનિલ’ ૪૫
- ભારત સરકારે જૈનોને લઘુમતી કોમ
જાહેર કરવાથી થનારા વિશેષ લાભો સંકલન : દિનેશચંદ્ર જે. શાહ ૪૬
- સંબંધોના સથવારે : સંશય ઇલા કે. શાહ ૪૮
- ગુજરાતનું વિકાસલક્ષી બજેટ ૪૯

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના
“પદાધિકારીશ્રીઓ”

મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી

શ્રી પ્રતાપ નારાયણ દંડ
ઘર : ૦૭૯- ૨૬૪૦૫૦૪૭ મો. ૯૪૨૬૭ ૨૫૬૧૯

ઉપપ્રમુખ-૧

શ્રી મનુભાઈ ગોવિંદલાલ શાહ
ઘર : ૨૬૪૪ ૬૪૧૩, ઓ. ૨૬૪૦ ૧૧૫૦
મો. ૯૮૨૫૦ ૩૧૫૨૮

ઉપપ્રમુખ-૨

શ્રી શાંતિલાલ મુળજી સાવલા
ઘર : (૦૨૭૧૭) ૨૩૪૪૫૫ મો. ૯૮૨૫૦ ૪૮૬૪૫

માનદ મંત્રી

શ્રી કાંતિલાલ રામજી શાહ
ઘર : ૨૬૪૨૩૮૯૫, ઓ. : ૨૫૮૯૪૫૫૬/૨૫૮૩૩૯૮૮
મો. ૯૩૨૮૦ ૦૧૧૪૦

સહમંત્રી

શ્રી હસમુખ બાબુભાઈ શાહ (ખાંડવાલા)
ઘર : ૨૬૬૦૩૪૫૮, ઓ. : ૨૬૬૦૫૪૫૩
મો. ૯૮૨૫૦ ૪૦૬૬૬

ખજાનચી

શ્રી ચંદ્રકાંત દામજી શાહ
ઘર : ૨૬૬૦૫૨૨૫

સહ ખજાનચી

શ્રી રમણિકલાલ કુંવરજી ગોસર
ઘર : ૨૬૬૫૦૨૯૯, મો. ૯૪૨૮૩ ૫૧૩૭૦

શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહનું સરનામું :

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ
સંચાલિત
શ્રી ખનિજ વિકાસ નિગમ લિ. પ્રાયોજિત
શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહ
અરિહંતનગર દેરાસરની સામે,
ગાંધી વિદ્યાલયની ગલીમાં, રચના સ્કૂલની પાછળ,
રાજસ્થાન હોસ્પિટલ પાસે, શાહીબાગ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૪. ફોન : ૦૭૯-૨૨૮૪૫૪૭

સેવા ભવનનું સરનામું :

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ સંચાલિત
માતૃશ્રી કંકુબહેન કાનજીભાઈ રવજી (નાની ખાખરવાલા) સેવા
ભવન, એસ. ટી સ્ટેન્ડ પાસે,
સત્કાર ગેસ્ટ હાઉસની સામે, રૂગનાથપુરા,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૨૨. ફોન : ૦૭૯-૨૫૪૬૧૨૭૦

‘મંગલ મંદિર’ના અંકો સમાજની વેબસાઈટ

www.kutchijainahd.org

ઉપર... ઉપરાંત...

www.hellokutchis.com

ઉપર વાંચી શકાય છે.

ધર્મ સિંતન

- વાત્સલ્યનું સુખ સ્વામી સચ્ચિદાનંદ ૫૧
- આગમ અને આત્મા નમ્ર મુનિજી ૫૩
- શિક્ષાપત્રીના અંશો ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ • અનુ. ડૉ. જગદીશ ત્રિવેદી ૫૭

વ્યક્તિ વિશેષ

- ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરની સફળતાનું રહસ્ય ગુલાબચંદ પટેલ ૫૯
- શિષ્ટ સાહિત્યને પોષાતી કિંમતમાં, સામાન્ય લોકોમાં હૃદયસ્થ કરતું
બુક મેનેજમેન્ટ અને તેના પુસ્કર્તા : મહેન્દ્ર મેઘાણી ભદ્રાયુ વચ્છરાજની ૬૧
- નીરજા : વીરાંગનાને અશ્રુભીની શ્રદ્ધાંજલિ..... ૬૩

યાદગાર ક્ષણ

- ગાંધીજીએ બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં આપેલું ભાષણ..... મો.ક. ગાંધી ૬૪

ઇતિહાસ

- શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનો ઇતિહાસ
(પ્રકરણ-૪૭)..... દિનેશચંદ્ર જગજીવન શાહ ૬૮

હાસ્યની ક્ષણોમાં

- અમારા જમાનામાં તો. ડૉ. નલિની ગણાગ્રા ૭૧
- શ્રીમતીજી સર્વિસે લાગ્યાં પલ્લવી જિતેન્દ્ર મિસ્ત્રી ૭૩
- કોંસ કનેક્શન ફોન પર!..... ચિત્રસેન શાહ ૭૫
- બાલુડેં જ્યું ગાલિયું..... સંકલન : ગુલાબચંદ ધારશી રાંભિયા ૭૭

નિયમિત વિભાગો

- આંજો કાગર ૭૮
- અન્ય સંસ્થાઓના સમાચાર ૮૦
- જાણવા જેવું..... સંકલન : રજનીકાંત પારેખ ૮૨
- Nano Nine શબ્દ રમત-૧૧૫ સંકલન : રજનીકાંત પારેખ ૮૩
- Nano Nine Sudoku (ક્રમાંક : ૧૦૭૨)..... સંકલન : રજનીકાંત પારેખ ૮૫
- વલોવતન સંકલન : દિનેશચંદ્ર જગજીવન શાહ ૮૬
- સમાજ દર્પણ ૮૯
- સંસ્થા સમાચાર ૯૦
- શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનો માસિક અહેવાલ ૯૪
- ઊડતી નજરે ૯૬

તંત્રી લેખ

મહાન વિભૂતિઓની જીવનશૈલી સામાન્ય માનવી માટે દીવાદાંડી જેવી

— પ્રતાપ નારાયણ દંડ

આ મહિનામાં એકીસાથે ત્રણ ત્રણ મહાન વિભૂતિઓની જન્મતિથિ આવે છે. પોતાના જીવનકાર્યથી જ 'ભગવાન'નું બિરુદ પામેલા પૂર્ણ પુરુષોત્તમ રામચંદ્રજી, સેવક સ્વરૂપે ભગવાનની કોટિએ પહોંચેલા પવનપુત્ર હનુમાનજી અને ચોવીસમા તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર — આ ત્રિપુટીનો જન્મ ચૈત્ર માસના શુક્લ પક્ષમાં થયો છે, તે પણ થોડા - થોડા દિવસોના અંતરે! અલબત્ત, ભગવાન રામચંદ્ર ત્રેતાયુગના અધિષ્ઠાતા દેવ છે, અને મહાવીર કલિકાળના, પંચમયુગના પરમાત્મા છે. હનુમાનને તો અમરત્વનું વરદાન છે. પવનપુત્ર છે એટલે જ્યાં અને જ્યારે પોકારો કે તાબડતોબ હાજર! યોગાનુયોગ ભગવાન સ્વામિનારાયણનો જન્મ પણ રામ નવમીના દિવસે જ થયેલો છે. સમસ્ત વિશ્વમાં સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય હિંદુ ધર્મના પર્યાય સમો બની રહેલ છે. ગયે મહિને શિવરાત્રી અને હોળી ધુળેટી જેવાં પર્વો ઊજવ્યા પછી, વસંત ઋતુની પરાકાષ્ઠા અને ગ્રીષ્મના પૂર્વાભાસ જેવા આ દિવસોમાં જ તેરમી એપ્રિલના દિવસે શીખોનું બૈસાખી પર્વ પણ આવે છે. બૈસાખી શબ્દ વૈશાખ પરથી બન્યો છે એટલે સ્વાભાવિક રીતે જ આપણને એમાં અખાત્રીજના વૈશાખી પર્વનો ભાસ થાય. અખાત્રીજ એ વણજોયું મુહૂર્ત ગણાય છે, અને ખેડૂતો એમની નવી સીઝનની શરૂઆત તે શુભ દિવસે શુકન જોઈને કરે છે. રવિ પાકમાં ચાલુ વર્ષે મહા મહિનાનું માવહું નડ્યું છે. પરંતુ આશા અમર છે. આ આશા પાછળ શ્રદ્ધાનું પીઠબળ પડેલું છે. શ્રદ્ધાનું એકસામટું ભાથું બંધાવતાં પર્વોની પરંપરા એ ભારતીય સંસ્કૃતિની સાચી ઓળખ છે. ભગવાન રામનું જીવન હજારો વર્ષોથી માણસજાતને મૂઠી ઊંચેરા આદર્શો ચીંધનારી દીવાદાંડી સમું બની રહ્યું છે. લાખોની સંખ્યામાં લોકો મોરારિબાપુ જેવા સંતોના શ્રીમુખે રામકથાનું રસપાન કરતા રહે છે. રામ એક આદર્શ રાજા તો છે જ; તદુપરાંત તેઓ આદર્શ પુત્ર, પતિ, ભાઈ અને પિતા પણ છે. રાજધર્મના પાલન ખાતર તેઓ અંગત સુખોની બલિ ચડાવી દે છે. આસુરી શક્તિઓ સામે યુદ્ધ કરીને તેઓ પ્રજાને નિર્ભય બનાવે છે. પવનસુત હનુમાન વાનર જાતિના અર્થાત્ પછાત સમાજના હોવા છતાં 'બુદ્ધિમતાં વરિષ્ઠમ્' છે. એમણે સેવાધર્મની અને ભક્તિની પરાકાષ્ઠા બતાવી છે. રામ અને સીતા સિવાય એમને કશું જ ન ખપે. હનુમાનજી જાગતા જોગંદર છે. એ શિવના ગણ છે — રુદ્રનો અગિયારમો અવતાર છે. સાત અમર વિભૂતિઓમાં હનુમાનજીનો સમાવેશ થાય છે. એમનું એક નામ 'મહાવીર' પણ છે. પટણામાં જે રેલવે સ્ટેશન સામે જગપ્રસિદ્ધ 'મહાવીર મંદિર' છે તે હનુમાનનું મંદિર છે. ચૈત્ર સુદ નોમ રામનવમી છે, સાથે જ એ સ્વામિનારાયણ જયંતી પણ છે. ચૈત્ર સુદ તેરસ મહાવીર જયંતી છે અને પૂનમ હનુમાન જયંતી ઉપરાંત શક્તિપૂજાનું પર્વ પણ છે. તે દિવસે અંબાજીમાં ભવ્ય મેળો ભરાય છે.

મહાવીર ભગવાન જૈન ધર્મના ચોવીસમા તીર્થંકર છે. મનુષ્યાવતારમાં જ પરમાત્માપદ પામી શકાય છે, એવું પ્રતિપાદન કરીને જૈન ધર્મ માનવજાતને ઉપકૃત કરી છે. તપ, ત્યાગ અને તિતિક્ષાનાં ત્રિવેણી પર્વ જેવું તથા અહિંસા અને ક્ષમા જેવા સર્વકાલીન આદર્શોના પ્રતીક સમું ભગવાન મહાવીરનું જીવન સર્વ કાળમાં સર્વ જીવો માટે શાતાદાયક અને પ્રેરણારૂપ છે. શીખોના દસમા ગુરુ ગોવિંદસિંહે ધર્મના રક્ષણ માટે શાસ્ત્ર સાથે શસ્ત્ર પણ ઉપાડ્યાં. એમણે એક તરફ ગુરુ તરીકે 'ગ્રંથ સાહેબ'ની સ્થાપના કરી અને બીજી તરફ 'પંજ પ્યારે' — પાંચ પ્રિય શિષ્યોને તલવાર પકડાવી. સરહદ પર વસતી આ ખમીરવંતી શીખ કોમ ભારતીય જનસમુદાયમાં નોખી જ તરી આવે છે. આટલાં વર્ષો પછી પણ એણે ગુરુ ગોવિંદસિંહે ચીધેલાં પાંચ ઓળખ ચિહ્નો અકબંધ જાળવી મહાન આદર્શ રજૂ કર્યો છે. આ પાંચ નિશાનીઓ છે — કેશ, કંકણ, કાંસકો, કચ્છો અને કિરપાણ.

અને ૧૪ એપ્રિલ તો આપણા બંધારણ - ઘડવૈયા ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું પ્રાગટ્ય પર્વ. એમની સવાસોમી જયંતીનું સમગ્ર વર્ષ દેશ આખામાં ભારે ઉલ્લાસપૂર્વક ઉજવાયું. 'ભારત રત્ન' સન્માનને તમામ અર્થોમાં સાકાર કરનાર એ મહાન વિભૂતિને કોટિ કોટિ વંદન.

આપણે આપણા દેશમાં અવતરેલ આ વિભૂતિઓમાંથી પ્રેરણાનો પ્રસાદ પામીએ તે જરૂરી છે. ભગવાન રામનો કૌટુંબિક જીવનનો આદર્શ હોય કે ભગવાન મહાવીરનો વિશ્વશાંતિ, અહિંસા અને ક્ષમાનો આદર્શ હોય, હનુમાનજીનો સેવાધર્મ હોય કે ગુરુ ગોવિંદસિંહનો રાષ્ટ્રધર્મ — આ બધી બાબતોને આચરણમાં ઉતારવાનો યત્કિચિત્ પ્રયાસ કરીશું તો આપણું જીવન વધુ અર્થસભર અને વધુ જીવવાલાયક બની રહેશે.

'મંગલ મંદિર'ના આ તંત્રી તરીકે હું આ પાવનપર્વોની સૌ વાયકોને અંતઃકરણપૂર્વક શુભેચ્છાઓ પાઠવું છું.

૬, મુદ્રા એપાર્ટમેન્ટ, ૯/૨૬, ચૈતન્ય સોસાયટી, સ્ટેડિયમ રોડ,
નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૪. મો. ૯૪૨૬૭ ૨૫૬૧૯

કચ્છ વિશેષ

સુંદરજી બેટાઈનું કાવ્ય : પાંજે વતનજી ગાલ્યું

• નટવર આહલપરા •

પાંજે વતનજી વાલ્યું,
અનેરી પાંજે વતનજી ગાલ્યું.

દુંદાળા દાદાજી જેવા એ ડુંગરા,
ઉજજડ દેખાવે ભૂંડા ને ભૂખરા;
બાળપણું ખૂંદી ત્યાં ગાળ્યું
અનેરી પાંજે વતનજી ગાલ્યું.

પાદરની દેરીએ ઝૂકેલાં ઝુંડમાં,
ભર્યે તળાવ, પેલા કૂવા ને કુંડમાં;
છોટપણું છંદમાં ઉછોળ્યું
અનેરી પાંજે વતનજી ગાલ્યું.

પેલી નિશાળ - જેમાં ખાધી'તી સોટિયું,
પેલી શેરી - જ્યાં હારીખાટી લખોટિયું.
કેમે ભૂલાય કાનઝાલ્યું?
અનેરી પાંજે વતનજી ગાલ્યું.

બુઢાં મીઠીમા - એની મીઠી રે બોરડી,
ચોકી ખડી - એની થડ માંહે ઓરડી!
દીધાં શાં ખાવાં? અમે ઝંઝેડી બોરડી;
બોર ભેળી ખાધી'તી ગાળ્યું.
અનેરી પાંજે વતનજી ગાલ્યું.

બાવા બજરંગીની ઘંટા ગજાવતી,
ગોમી ગોરાણીની જીભને ચગાવતી,
ગોવા નાવીની છટાને છકાવતી,
રંગીલી રંજીલી ગાલ્યું.
અનેરી પાંજે વતનજી ગાલ્યું.

વડાલગણ્યાં વેલામાં, ચંચીએ ચીકણી,
તંતીલી અંબા, ને ગંગુ એ બીકણી,
શ્યામુકાકાની એ ધમકીલી છીંકણી,
જેવું બધુંય ગયું હાલ્યું.
અનેરી પાંજે વતનજી ગાલ્યું.

છોટી નિશાળેથી મોટીમાં ચાલ્યા,
પ...ટ પ...ટ અંગરેજી બોલ બેક ઝાલ્યા,
ભાઈ ભાઈ કહેવાતા અકડાતા હાલ્યા;
મોટપણું મ્હોરતું મ્હાલ્યું.
અનેરી પાંજે વતનજી ગાલ્યું.

કચ્છી બોલીનો સરસ ઉપાડ ધરાવતું ગીતકાવ્ય કવિ સુંદરજી ગોકળદાસ બેટાઈએ લખ્યું છે. કવિનો જન્મ જામનગર જિલ્લાના બેટ દ્વારકામાં ઈ.સ. ૧૯૦૫માં થયો હતો અને મૃત્યુ ૧૯૮૯માં થયું હતું.

કચ્છની ભૂમિનાં, પોતાના વતનનાં બાળપણના ખટમીઠાં સ્મરણોને કવિએ ગીતમાં ચિત્રાત્મક રીતે વ્યક્ત કર્યાં છે. વતનનાં ડુંગરા, તળાવ, કૂવા, શાળાના અનુભવો, સીમની રખડપટ્ટી અને તોફાન મસ્તીને તેમણે સરળ બાનીમાં રજૂ કર્યાં છે. શૈશવકાળથી કેટલીક વ્યક્તિઓની સ્મૃતિમાં અંકિત થયેલી છબીઓને પણ આલેખી છે.

ગીત રચનામાં કિશોરકાળની નિર્દોષતા અને સ્વાભાવિકતા સહજ રીતે પ્રગટી રહે છે. કચ્છી ભાષામાં પાંજે વતનજી અર્થાત્ પોતાના આપણા વતનની, વાલ્યું એટલે વહાલી, ગાલ્યુંનો અર્થ વાતો. જ્યારે દુંદાળા એટલે મોટી ફાંદવાળા, છોટપણું એટલે કે બાળપણ, હારીખાટી લખોટિયું બરાબર કાચની ગોળીઓ હાર્યાં અને જીત્યાં.

બાવા બજરંગી, ગોમી ગોરાણી, ગોવા નાવી, ચંચી ચીકણી, તંતીલી અંબા ને ગંગી બીકણી, શ્યામુકાકા વગેરે પાત્રોને કવિએ જીવંત બનાવ્યા છે.

ખરેખર 'પાંજે વતનજી ગાલ્યું' કાવ્યમાં કવિએ કચ્છની ધરતીમાં બચપણ ગ્રામીણ અને કુદરતી વાતાવરણમાં કેવું વીત્યું હતું તેનું આબેહૂબ વર્ણન કર્યું છે તે વાચકને પણ વાંચવું ગમે છે.

જો કે આ કવિને મેં ૧૯૮૦થી ૧૯૯૦ સુધી વર્ગમાં ભણાવી કચ્છની સુગંધને મનમાં ભરી હતી તે કેમ ભુલાય?

'શ્રી પવનતનય', ૩, વિમલ નગર,
યુનિવર્સિટી રોડ, રાજકોટ-૫. મો. ૯૯૭૪૦ ૦૯૦૪૨

JAYANT STEELS

179-A, Kandori Building, Opp. Sarvoday Nagar,
Panjarapole Road, Bhuleshwar, Mumbai-400 004.
Ph. : (022) 2242 2463 • 2242 7263

જયંત સ્ટીલ્સ

૧૭૯/એ, પાંજરાપોળ રોડ, સર્વોદય નગરની સામે,
મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૪. ★ ફોન : ૨૨૪૨૨૪૬૩ / ૭૨૬૩ / ૭૩૯૦
સુંદર - સુઘડ રસોડાના રાચરચીલાનું પ્રાપ્તિનું પ્રેરણા સ્થાન

કારાણીબાપાજી તિથિ... એતરે... “ડાડાજો ડી...!!!”

• જગદીશ ચં. છાયા ‘શ્રેયસ’ •

“કચ્છડો ખેલે ખલકમેં, જીં મહાસાગર મેં મચ્છ,
જિત હિકડો કચ્છી વસે, ઉતે ડીયાંડી કચ્છ.”

— દુલેરાય કારાણી

કચ્છના “મેઘાણી” દુલેરાય કારાણી... લોક સાહિત્યનો કળાયેલ મોરલો...!!

તા. ૨૬મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૯ રવિવારે પૂજ્ય કારાણીજીની ચિરવિદાયથી, કચ્છને કદી ના પૂરાય તેવી ખોટ પડી.

એમનો જન્મ દિન જ એમની પુણ્યતિથિ બની!!

એક પૂર્ણ વ્યક્તિત્વની અદબ કુદરતે વિદાય વેળાએ પણ સાચવી, પૂર્ણતા બક્ષી!!

દુલેરાય કારાણીજીની મહેચ્છા હતી... ‘કચ્છનાં ગામોના નામકરણ’ અંગે સંશોધન કરવાની. પણ ઉંમરને લીધે એ અધૂરી રહી ગઈ.

એમણે ગામ નામકરણ અંગેના સંશોધન કાર્યમાં લોકોને સહકાર આપવાની અપીલ ‘કચ્છમિત્ર’, તા. ૪-૧૦-૧૯૭૯નાં ‘જય કચ્છ’માં અને પછી અન્ય અખબારોમાં અખબારી યાદી દ્વારા કરી હતી.

અરે!

...કારાણીજીએ તો મને જ આપ્યો... ખો...!!

આ બાબતે ૫-૭ વર્ષ સુધી ખાસ પ્રગતિ નહીં થતાં મેં થોડો રસ દાખવતાં, એમણે, મને જ એ કાર્ય ઉપાડી લેવા પ્રેરણા, પ્રોત્સાહન અને આશીર્વાદ આપ્યા...

કારાણીજીએ મને જ ખો... આપતાં, પ્રથમ તો મેં મારી મર્યાદા દર્શાવી. કારાણીજી મક્કમ રહ્યા અને મને લખ્યું.... “મારો વારસો તમારે લેવાનો છે. તમે મારા ‘માનસ વારસદાર’ છો. મારા આશીર્વાદ છે.”

હું એમની આ આજ્ઞા અવગણી શકવા સક્ષમ ન હતો.

મેં પણ સૌ પ્રથમ અખબારી યાદી જ બહાર પાડી. પછી, લોક સહયોગ મેળવવા હેતુ પ્રયત્નો કર્યા.

‘કચ્છમિત્ર’, ‘પથિક’, ‘જય કચ્છ’, ‘વલો કચ્છડો’, ‘સ્વબળ’, ‘કચ્છ રચના’, ‘ટાઈમ્સ ઓફ કચ્છ’, ‘ગુજરાત (માહિતી ખાતું)’, ‘કચ્છશ્રુતિ’, ‘કચ્છ જ્યોતિ’, ‘કચ્છ સત્તા’, ‘કચ્છ શક્તિ વિશેષાંક’ વગેરે અનેક પત્રો - સામયિકોમાં આ વિષય પર લેખો લખ્યા. લોકોને એ દિશામાં વિચારતા કર્યાનો હેતુ સર્વો એનો સંતોષ છે.

‘મિશન-કાર્ય’નું મૂળ બાળપણમાં :

ગામ નામ પાછળ... ‘આદુ ખાઈને પડવા પાછળ’નું મૂળ શોધતાં બાળપણમાં સરી જવાયું. હા, કચ્છના લોક સાહિત્યના ભીખ પિતામહ દુલેરાય કારાણીજીની, આ વણખેડાયેલ દિશામાં ખેડાણ કરવાની અધૂરી રહી ગયેલી મહેચ્છા આગળ ધપાવવા એમણે મને ખો... આપ્યો. એટલું જ નહીં, મને એમનો ‘માનસ-વારસદાર’ બનાવ્યો...!

ઊંડા ઊતરતાં એનું વિચાર-બીજ બાળપણમાં ધરબાયેલું દેખાયું.

એ વખતે હું માંડ ૭-૮ વર્ષનો હોઈશ. મોટાં બેન વેકેશનમાં મને એમનાં ઘરે અમદાવાદ લઈ જતાં. અમે ટ્રેનમાં જતાં. ભુજથી બપોરે એકાદ વાગ્યે ઉપડતી ટ્રેન બીજા દિવસે મળસ્કે અમદાવાદ પહોંચતી.

‘ભુજથી અમદાવાદ વચ્ચે ક્યાં ક્યાં ગામો આવે?’ એમ બેનને મેં કુતૂહલવશ પૂછ્યું. બેને મને એક નોટ અને પેન્સિલ આપીને કહ્યું હતું, ‘આ લે... નોટ-પેન્સિલ. તું રસ્તામાં જે ગામ આવે એનું નામ લખ્યા કરજે.’

ખબર નહીં પણ મને આ વાત એકદમ ગમી ગઈ. મેં તો ટ્રેન ઊપડવા પછી પહેલું ગામ માધાપર આવ્યું ત્યારથી... ગામ નામની નોંધણી કરી શરૂ. રાત પડી ગઈ. બેને ઊંઘી જવા કહ્યું પણ મને તો આ ‘કામ’માં એવો તો રસ પડી ગયો હતોકે બેનને મેં ‘નિંદર નથી આવતી’ એમ કહી, ઊંઘવાની સવિનય સાફ ના પાડી દીધી! બેને બહુ સમજાવ્યો પણ હું મારા ‘મિશન-કાર્ય’માં મગ્ન રહ્યો!!

અને વર્ષો પછી કારાણીજીએ એ કાર્ય માટે નિમિત્ત થવા મને પ્રેર્યો. કુદરતે જાણે કે નિવૃત્તિ પછી એ ‘બાકી’નું કાર્ય મારા માટે નક્કી રાખ્યું હતું! ભુજથી ઘનશ્યામસિંહજી જાડેજાએ આખા કચ્છ જિલ્લાના તમામ સરપંચોના ફોન નંબર આપ્યા છે તો નલિયાના કપિલભાઈ જોશીએ આખા અબડાસા તાલુકાના સરપંચોના સંપર્ક નંબર આપ્યા છે.

આધુનિક ટેકનોલોજીનો સુંદર સદુપયોગ શક્ય બન્યો છે. એ સિવાય ‘કોમેન્ટ’ દ્વારા ઘણા મિત્રો સહયોગ કરે છે.

રીચેશભાઈ, જયશ્રી પુત્ર છાયા, જગદીશભાઈ પટેલ (લુડવા, મુંબઈ), જીગર રાજગોર, પીનાકીનભાઈ મેઘાણી, વીરેન્દ્રસિંહ પઢિયાર, ભુવનેશભાઈ દવે, રામકુભાઈ કરપડા, ભવજીતભાઈ બક્ષી, વસંતભાઈ છાડવા (બાડા), રાજભા ઝાલા, પંડિત ડો. હિતેશભાઈ મોઢા વગેરે અને ખાસ તો જીતુભાઈ

ઠકરાર જેવા લેખકો વિદ્વત્તાસભર અભ્યાસપૂર્ણ લેખો સતત લખે છે! અમે આ એક સમાન વિષય પર લખીએ છીએ.

અંજારના લક્કી રાજસિંહે કચ્છનાં અનેક ગામોનાં નામકરણ વિષે લખ્યું છે. દલપતભાઈ દાણીધરિયા પણ રસાઘ્નું છે.

મેઘાણીજી, કારાણીજી જેવા લોક સાહિત્યકારોએ પાણિયાને ઢંઢોળીને એમને બોલતા કરવાનું ‘ધૂળ ધોયા’ કાર્ય કર્યું છે. કહેવાય છે કે પાણિયાને વાયા ફૂટી હોય એમ, એમની સમક્ષ પાણિયા સ્વયં જાણે કે પોતાની ગાથા બોલવા લાગતા! મને લાગે છે કે ગામ નામો પણ એ જ રીતે પોતાની ગાથા ગાવા લાઈનમાં ઊભા છે. આપણે એમને સાંભળવા કર્ણ દષ્ટિ કેળવવી પડશે.

દરેક ગામ પોતાનો આગવો ઇતિહાસ, વિશેષતાઓ ધરાવે છે. ગામનું નામ સમાવિષ્ટ હોય એવી કહેવતો લોકોક્તિઓ અસંખ્ય છે. ગામ વિષે લોકકથાઓ, દંત કથાઓ, લોકોક્તિઓ, કહેવતો દ્વારા ‘ગામ નામકરણની ગાથા’ લોકમુખે રમે છે. ચાલો, આ વિશિષ્ટ સંશોધન કાર્યને ‘યજ્ઞકાર્ય’ સમજી એમાં આહૂતિ આપવાનો શિવ સંકલ્પ કરીએ. કાળના ગર્ભમાં આવી અમૂલ્ય વિગતો લુપ્ત થાય એ પહેલાં એને સાચવી લઈએ. અમૂલ્ય હસ્તપ્રતો, ફોટોગ્રાફ્સ, સાહિત્ય સામગ્રી, જૂની ડાયરીઓની નોંધો, વડીલોની વાતોમાં સચવાઈ રહેલ અમૂલ્ય વારસો જાળવી લઈએ. આ યજ્ઞ કાર્યમાં રસાણુઓ, તજજો સહિત સૌના અવિરત સહકાર અને માર્ગદર્શનની અપેક્ષા છે. એક સમયે ‘કુરો કુજાડો’ કહેવાતી કચ્છીનું મહેણું કચ્છી સાહિત્યકારોએ ભાંગ્યું.

કારાણીજીએ તો લખ્યું,

‘કુરો કુજાડો’ કચ્છી, તું પ થી તૈયાર

કચ્છી પાણીવારી વીર વાણીકે તા

‘કારાણી’ ચેં મિણીનું વડેરી મહારાણી કરે વ્યારીયાં...!!

કચ્છીના વિકાસની દિશામાં પ્રયત્નો સતત થાય છે. પણ બીજી દિશામાં ગુજરાતના એક પ્રખ્યાત લેખકના કેટલાક વાક્યો આપણને વિચારતા કરી દે છે.

તેઓ લખે છે, ‘કચ્છની જનભાષા કચ્છી છે. એ ગુજરાતીની નહીં સિંધીની શાખા છે.’

જો કે અત્યારે કચ્છમાં શિક્ષણ, સંસ્કાર અને રાજ્યની ભાષા તરીકે સ્વીકારાયેલી ગુજરાતી... ઝડપથી કચ્છીને ખસેડી રહી છે!!

‘કચ્છીને ખસેડી રહી છે’ એટલે શું?

મારી આ વ્યથા માંડવીની ‘જયંત જયોત’ સંસ્થામાં, “કચ્છના મેઘાણી દુલેરાય કારાણી અને મારા સંસ્મરણો” એ વિષેમાં યોજાયેલ મારા વક્તવ્યમાં પણ મેં ઠાલવી હતી.

● દાદા-પોત્રા જેવો સંબંધ :

કારાણીજી સાથે મારા દાદા-પૌત્ર જેવા મીઠા સંબંધો!!

તેઓ મને ‘માનસ વારસદાર’ કહેતા એ એમની આત્મીયતા જ હતી!

કારાણીજી વિશે લખવું એટલે મનમાં થાય કે, “ઘાલાજી તારી કલમ વખાણું કે તારી લાગણી વખાણું.” એમના ૭૦થી વધુ પુસ્તકો જ એમના સાચા વારસદારો છે. મારા હૃદયને વિશેષ સ્પર્શી ગયું છે “સોનલ બાવની.” ધર્મપત્નીના વિયોગમાં હૃદયમાંથી જ પ્રગટેલી એ ઉર્મિઓ છે... એ જ કારણ... એમણે પાંચ બાવની લખી છે. ગાંધી, દયાનંદ, કલ્યાણ, સોનલ અને મહાવીર બાવની.

ભુજના ટાઉન હોલને ‘દુલેરાય કારાણી’નું નામ આપવા થયેલ સૂચન સમયસરનું અને ઉત્તમ છે. કાંતિવીર શ્યામજી કૃષ્ણવર્માની ગતિમાં વિલીન થાય એ પહેલાં પ્રજાએ જાગૃતિ દાખવી અને મોઢી સાહેબે અંગત રસ લીધો, તો પ્રયત્નો રંગ લાવ્યા. એ જ રીતે કારાણીની પુણ્ય સ્મૃતિ સચવાય... એ માટે આશા રાખીએ. આવો જ કોઈ ચમત્કાર થાય. કચ્છના મહાન લોક સાહિત્યકાર દુલેરાય કારાણીની જન્મ - પુણ્ય તિથિ... તા. ૨૬મી ફેબ્રુઆરી. પિતૃભાષા... બાબાણી બોલી ‘કચ્છી ભાષા દિન’ તરીકે ઉજવવો જોઈએ એવું નમ્ર સૂચન છે. જેમ કચ્છ માટે કહેવાય છે... ‘ભૂકંપ પહેલાંનું કચ્છ અને ભૂકંપ પછીનું કચ્છ’ એમ કચ્છી ભાષા માટે કહેવું જ પડે... ‘કારાણીજીની પહેલાની અને કારાણીજીની પછીની ભાષા સમૃદ્ધિ.’

પહેલા મેઘાણીજી જન્મ્યા માટે દુલેરાય કારાણીજીને કચ્છના ‘મેઘાણી’નું બિરૂદ મળ્યું. પણ જો દુલેરાય કારાણી એમનાથી પહેલા જન્મ્યા હોત તો... કદાચ, મેઘાણીજીને “સૌરાષ્ટ્રના કારાણી”નું બિરૂદ મળ્યું હોત!!!

કારાણીજીને ઝનૂનપૂર્વક યાદ કરવાનું પ્રયોજન આ રહ્યું.

તાજેતરમાં કચ્છની એક સ્થાનિક ન્યુઝ ચેનલે મારી એક કોલમ અંગે મુલાકાત લીધી. ત્યારે મુલાકાત લેનાર યુવતીને મેં કારાણીજી વિશે વાત કરી ત્યારે એ હકીકત બહાર આવી કે એ યુવતી... કચ્છના લોકસાહિત્યના આ ભીષ્મ પિતામહનું નામ સુદ્ધાં જાણતી ન હતી!

કચ્છી ‘બાબાણી’ બોલીની અસલી તાકાત એમની રચનાઓ થકી કારાણીજીએ સુપેરે દર્શાવી છે. બળુકી ‘કચ્છી ભાષા’નું આ ‘શક્તિ પ્રદર્શન’...

“રુક જેડી નક્કર, સક્કર જેડી શીરી વારી,
અક્કડ અનોખી અતિ ગતિ રામ બાણજી
કુછ મેં કડક કચ્છી પાણીજે કડાકે વારી,
વિજ જે વરાક વારી, જોય જિન્ધજાનજી,
તાજી ઘોડો છૂટે, તૂટે તોપ જો ગલોલો તેડી,
‘કારાણી’ ચેં, ચોટ કચ્છી વાણી જી કમાનજી!

“મુંજી માતૃભૂમિ કે નમન’ કચ્છનું “રાષ્ટ્રગીત” ગણાય છે, તો આ રચનાને કચ્છનું “વંદે માતરમ્” કહી શકાય!

ચારણી સાહિત્યકાર વજ્રભગતની શતાબ્દી

• ભરત'કુમાર' પ્રા. ઠાકર •

જન્મ : ૩૭ મે, ૧૯૧૬

નિધન : ૨૭મી જાન્યુઆરી, ૧૯૮૯

વિદ્વતા અને શૌર્ય માટે પંકાયેલી ચારણ જ્ઞાતિમાં જે કેટલાક સંતો અને શૂરવીરો થઈ ગયા તેમાં કચ્છ જિલ્લામાં માંડવી પાસે આવેલા કાઠડા ગામના સાધુચરિત વજ્રભગત (૧૯૧૬-૮૯) ની સેવાસુવાસ આ સમાજમાં અને આ પંથકમાં કાયમીપણે અંકિત થઈ ગઈ છે. આ સ્થળ લોકોમાં 'વજ્રભગતની ઝૂંપડી' કે 'રામકૃષ્ણ કુટિર' તરીકે વિશેષ જાણીતું છે. આ વર્ષે તારીખની દૃષ્ટિએ ૩૭ મે, ૨૦૧૬ અને તિથિની દૃષ્ટિએ વૈશાખ સુદ બીજ (૮-૫) ના આવતી ૧૦૦મી જન્મજયંતી પ્રસંગે સંતનું સ્મરણ અને એમની કુટિરનો પરિચય કરાવ્યો છે.

• શિક્ષણ, સંસ્કાર, સત્સંગ :

ચારણી સમાજમાં 'વજ્રભગત'ના દુલારા નામે જાણીતા થયેલા આ અલખના આરાધકનું પૂરું અને મૂળ નામ વરજંગભાઈ ગોપાલ કાનાણી હતું. પિતા ગોપાલભાઈ ભીમા અને માતા મેઘબાઈને ત્યાં એક સૈકા પહેલાં સંવત ૧૯૭૨ના વૈશાખ સુદ બીજ અને તા. ૩૭ મે, ૧૯૧૬ ના સંતહૃદયી વજ્રભગતનો જન્મ થયો હતો. જીવનના ઉષાકાળમાં જ સાધુસંતોના સંગ અને સદ્ગ્રંથોના સેવન થકી એમના ભક્ત હૃદયમાં પરિવર્તન આવતું ગયું.

આની સાથે એમનું મૂળ 'કૃષિકર્મ' તો ચાલુ જ હતું. ચૌદ વર્ષના ગૃહસંસાર બાદ પત્નીનું અવસાન થતાં વૈરાગભાવ વિશેષ પ્રબળ થયો. લોકોને મદદરૂપ થવાની ભાવના અને સંત સમાગમની રૂચિ વધી. દરિયાકિનારે ગંગાનાળ પાસે પર્ણકુટિર બાંધી એકાતમાં ચિંતન-મનન સાથે એકાગ્રતા કેળવતા ગયા.

એક વર્ષની સાધના બાદ તેઓ વાડીએ આવ્યા અને તેના એક છેડે ઝૂંપડી બાંધી નામ આપ્યું 'રામકૃષ્ણ કુટિર'. એમણે કોઈ શાળેય શિક્ષણ લીધું ન હતું. પણ માંડવીના અમૃતલાલ ડી. ધોળકિયા, નાનાલાલભાઈ વૈકુંઠરાય વોરા (૧૯૮૭ - ૧૯૭૦) અને સ્વામી સુખાત્માનંદજી (૧૯૭૯ - ૧૯૫૭) પાસેથી સંસ્કૃત ભાષા, વિવિધ શાસ્ત્રો અને વ્યાકરણનો અભ્યાસ કરેલો.

• વૈરાગ્ય અને ગાંધીરંગ :

નાના કાકાના સાન્નિધ્યમાં રામકૃષ્ણ પરમહંસ (૧૮૩૬ - ૧૮૮૬) ને પોતાના આધ્યાત્મિક ગુરુ માન્યા હતા. તો, હિંગરિયા (તા. અબડાસા) ના સંત હરિસાહેબ (૧૮૩૦ - ૧૯૩૨) ની કંઠી બાંધી એમના પટ્ટશિષ્ય દયારામજી મહારાજના શિષ્ય બન્યા હતા.

હરિસાહેબના લાંબા ભજનની આ પંક્તિમાં એમને ખૂબ પ્રીતિ અને શ્રદ્ધા હતી... જોગીડે જે જોગ મેં, વડો પંથ વેરાગ જો.

ઝરપરાના થાર્યાભગત (૧૯૦૬-૬૯), મોટા લાયજના પાલુભગત (૧૯૧૦ - ૭૪) અને કાઠડાના લાઇબાઈમા (૧૯૩૨ - ૮૯)... આ ત્રણે એમના સમકાલીન સત્સંગીઓ અને સહપંથીઓ હતા. આ પંથકના આવા અનેક સંતો અને ભક્તો સંગાથે એમના સત્સંગ - ગોષ્ઠિ થતા રહેતા. એમને ગાંધી વિચારધારાનો રંગ પણ લાગ્યો હતો. માનવસેવાના તેઓ ખાસ હિમાયતી રહ્યા. તેમને મન 'માનવધર્મ' એ જ સાચો ધર્મ! તેઓ દરેક પંથ-સંપ્રદાયના કાર્યક્રમોમાં જતા. એટલું જ નહિ, દરેક ધર્મનાં પુસ્તકો તે વાંચતા.

• અભ્યાસ અને અવગાહન :

ભારતના જુદા જુદા સમાજ સુધારક સંતોને એમણે ખૂબ વાંચ્યા અને પચાવ્યા.

તો, વિવિધ પ્રાચીન ભક્તકવિઓનાં કચ્છી, ગુજરાતી, હિંદી, સંસ્કૃત, વ્રજ, ચારણી ભાષાનાં સેંકડો કાવ્યો, ભજનો, સાખીઓ, પદો, ચોપાઈઓ એમને કંઠસ્થ હતાં! એમણે પોતે પણ ઘણાં કચ્છી કાવ્યો રચ્યાં છે. તો, ચારણી ભક્તકવિ થાર્યાભગતનો પદસંગ્રહ 'પરમાત્મા પદાવલી' (૧૯૫૯) તથા ભગવદ્ ગીતાનો સરળ કચ્છી ભાષામાં અનુવાદ (૧૯૭૮) જેવાં પુસ્તકો પણ એમણે આપ્યાં છે.

જીવનમાં સાચી સાધુતાના દર્શન કરાવનાર ભગતજી અનેક રીતે અજોડ હતા. ચારે વેદોનો સંપૂર્ણ અભ્યાસ કરનાર ચારણોમાં તેઓ કદાચ પહેલા હશે. સંસ્કૃતમાં તો એમણે ઊંડી લગની દાખવી હતી. શાસ્ત્રોના ઊંડાણમાં ઉતરી તેની માર્મિકતા સ્પષ્ટ કરવા પ્રયત્ન કરતા.

• પ્રવૃત્તિ અને સ્મૃતિ :

તેઓ એક સાચા ધર્મપ્રેમી અને સમાજસેવી હતા. પરચા અને ચમત્કારોમાં બિલકુલ શ્રદ્ધા નહિ. હંમેશાં પોતાની કુટિરમાં ભજનકીર્તન, પૂજાપાઠ, સાધના, સત્સંગમાં લીન રહેતા. સાથે વાડીનું કામ કરી સાચું સ્વાશ્રયી જીવન ગાળતા. વજ્રભગત અને એમની કુટિર સાથે કચ્છના ઘણા સમકાલીન લેખકો-સાહિત્યકારો, સાધુસંતો, રાજકીય-સામાજિક આગેવાનોનો સ્નેહ-સંપર્ક અને આવાગમન રહ્યા કરતું.

જ્ઞાતિ ઉત્કર્ષમાં પણ એમનું યત્નિયત્ત યોગદાન રહ્યું છે. મઢડા (જિ. જૂનાગઢ) વાળા આઈ સોનલમા (૧૯૨૩ - ૭૪) ના કચ્છ-પ્રવાસો, માંડવીમાં ચારણ બોર્ડિંગની સ્થાપના, અખિલ કચ્છ ચારણ સભા તથા કાઠડા ગ્રામવિકાસમાં એમનો સક્રિય સહકાર સાંપડ્યો હતો. માનવ અને મૂંગા જીવો માટે કંઈક કરી છૂટવાની

ભાવનાવાળા વજ્રભગતનું સંવત ૨૦૪૫ના પોષ વદ પાંચમ (તા. ૨૭મી જાન્યુઆરી, ૧૯૮૯) અને શુક્રવારે ૭૩ વર્ષની વયે નિધન થયું.

આ સંતે આજીવન આદરેલી સેવાકીય પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રહે તે માટે એમની યાદગીરીમાં 'વજ્રભગત સ્મૃતિ ટ્રસ્ટ' ની રચના કરવામાં આવી છે. કન્યા કેળવણી, નબળી આર્થિક સ્થિતિવાળા વિદ્યાર્થીઓને સહાય અને સંસ્કૃત પ્રચારાર્થે ચર્ચાસભા-સેમિનારોનું આયોજન વગેરે તેના મુખ્ય હેતુઓ છે. અત્યારે ભીમશીભાઈ કાકુભાઈ બારોટ આ ટ્રસ્ટના પ્રમુખ છે, જ્યારે વીરમભાઈ દેવાયત ગઢવી કુટિરનું સંચાલન અને સેવાપૂજા સંભાળી રહ્યા છે.

● રામકૃષ્ણ કુટિરનાં દર્શન :

માંડવી-નલિયા ધોરીમાર્ગ પર માંડવીથી ૯ અને કાઠડાથી ૨ કિલોમીટરના અંતરે વાડી વિસ્તારના હરિયાળા વાતાવરણમાં આ સંકુલ આવેલું છે. વજ્રભગતે આ પરિસરમાં અનેક વૃક્ષોનું વાવેતર કરેલું, જે હવે નંદનવન સમું ભાસે છે. ૨૮ ગુંઠા (લગભગ પોણો એકર) માં પથરાયેલ સમગ્ર કુટિર - સંકુલના ઉત્તર ભાગમાં ત્રણેય સ્મારકો (ખંડ, મંદિર, પ્રતિમા) આવેલાં છે.

વજ્રબાપુએ પોતાની હયાતીમાં અહીં 'રામકૃષ્ણ કુટિર' બનાવી હતી. આ સ્થાન ઘરમંદિર જેવું અને મહુલી આકારનું છે, જેના બાર ફૂટ લાંબા-પહોળા ખંડમાં પ્રવેશતાં સામે જ ત્રિમૂર્તિ અને સમાધિનાં દર્શન થાય છે. તેમાં વચ્ચેની પીઠિકા પર રામકૃષ્ણદેવ (૧૮૩૬ - ૮૬), શારદામણિદેવી (૧૮૫૩-૧૯૨૦) અને વિવેકાનંદજી (૧૮૬૩ - ૧૯૦૨) ની આસનસ્થ પ્રતિમાઓ સ્થાપિત છે. તેની આજુબાજુ વજ્રભગત તથા નાનાકાકાનાં પગલાં અને તેઓની તસવીરો જોવા મળે છે.

એમના આધ્યાત્મિક સહપંથી પાલુભગતનો મૂળ 'રામસાગર' (તંબૂર) અહીં ભગતની સમાધિની બાજુમાં

રાખવામાં આવ્યો છે, જે આ બંને સંતોનો આત્મીય સંબંધ બતાવે છે. તો, બીજા શિક્ષણગુરુ અમૃતલાલ ધોળકિયાની છબી પણ અહીં મૂકવામાં આવી છે.

● પ્રતિમા, સદન, પુસ્તકાલય :

કુટિરના દક્ષિણ દ્વાર સામે અને સંકુલની મધ્યમાં ૧.૫૭ મીટર (૬૨ ઈંચ) ઊંચા સ્તંભ પર સ્વામી વિવેકાનંદની અર્ધપ્રતિમાનું સ્થાપન થયું છે, જે મૂળે મંજલ-મંગવાણા (તા. નખત્રાણા) ના વતની અને ધંધાર્થે મુંબઈ સ્થાયી થયેલા ગાંધી વિચારસરણી ધરાવતા મણિલાલ ગોવિંદજી કેસરિયા (૧૯૧૦-૮૭) તરફથી ૧૯૬૩ માં સ્થાપિત થઈ છે.

સંકુલના વાયવ્ય કોણે 'રામકૃષ્ણ સત્સંગ સદન' આવેલ છે, જે હવે ભગતબાપુનો 'સ્મૃતિ ખંડ' પણ બન્યો છે. નાનાલાલભાઈ વોરાની પ્રેરણાથી તૈયાર થયેલ આ સત્સંગ સભાખંડનું ઉદ્ઘાટન ૧૯૬૯માં થયું છે. વજ્રભગતે વપરાશમાં લીધેલ ચીજવસ્તુઓ (ઢોલિયો, પેટીપટારા, પુસ્તકોના કબાટો, સંગીતના સાધનો વગેરે) કાયમી યાદગીરીરૂપે અહીં સાચવી રખાયેલ છે.

વજ્રભગતનો પુસ્તક-સંગ્રહ પણ અખોડ છે! ભગતજીને ધાર્મિક, આધ્યાત્મિક અને દાર્શનિક પુસ્તક-વાચનમાં ખાસ રૂચિ હતી. તેની સાક્ષી આપતાં અને ભારતીય સંસ્કૃતિના અમૂલ્ય ખજાના જેવા સંકડો સંસ્કૃત, હિંદી, ગુજરાતી ગ્રંથો અહીં સચવાયેલા છે. તેમાં સંસ્કૃત ગ્રંથોનું પ્રમાણ વિશેષ છે. ધર્મ, અધ્યાત્મ, તત્ત્વજ્ઞાન, સાહિત્ય, વૈદક, વ્યાકરણ, વિજ્ઞાન, ઇતિહાસ, વનસ્પતિ વગેરે વિવિધ વિષયો પરનાં પુસ્તકો અહીં જોવા મળે છે.

● ઉત્સવ અને ઉજવણી :

ભગતજીનાં આ બંને સ્મૃતિસ્થાનો (કુટિર અને સત્સંગ - ખંડ) માં ભારતની સનાતન સંસ્કૃતિની આધ્યાત્મિક વિભૂતિઓ, ધર્મોપદેશકો અને પ્રસંગોની ગાંખી કરાવતી સુંદર છબીઓ નિહાળવા મળે છે. આ છબીઓના સંગ્રહને વ્યવસ્થિત

રૂપ આપવામાં આવે તો કાયમી ધાર્મિક-આધ્યાત્મિક પ્રદર્શનનું રૂપ ધારણ કરી શકે.

આ ઉપરાંત ભગતે કાઠડાવાસીઓ માટે ગામની અંદર પણ 'હરિસાહેબ રામકથા ભવન' અને આવળમા મંદિરનું નિર્માણ તથા અમુક ધર્મસ્થાનોનો જીર્ણોદ્ધાર પણ કરાવ્યો હતો. રામકૃષ્ણ કુટિરમાં દર પૂનમે સંતવાણીનું આયોજન થાય છે, જેમાં આ પંથકના ભજનિકો પોતાની ભાવપ્રસાદી વિનામૂલ્યે રજૂ કરે છે. વજ્રભગતે સ્થાપેલી ભજન પરંપરાની આ પ્રવૃત્તિ છેલ્લા લગભગ છ દાયકાથી આ સ્થળે સતત ચાલુ રહી છે.

દર વર્ષે વજ્રભગતની પુણ્યતિથિ (પોષ વદ પાંચમ) પર ઉજવાતો 'સત્સંગ સમારોહ' આ સ્થળનો મુખ્ય ઉત્સવ છે. તે પ્રસંગે આ પંથકના હજારો ચારણ ભાવિકો એકઠા થાય છે અને પોતાના પૂર્વજ સંતને આદરાંજલિ આપે છે. આ પ્રસંગે ગીતા-રામાયણ પાઠ, સંતોની ધર્મસભા, સૌરાષ્ટ્ર-કચ્છના ભજનિકોની સંતવાણી અને કવિ મુશાયરો યોજાય છે. વિવિધ ધાર્મિક જગ્યાના સંતો વર્ષોથી નિયમિત અહીં પધારે છે અને ઉપદેશવાણી પીરસે છે.

● સંકુલમાં નૂતન સુધારા-વધારા :

જાણીતા તાર-શરણાઈ વાદક પંડિત વિનાયકરાય નાનાલાલ વોરા (૧૯૨૯-૨૦૦૬) એ પણ અહીં વજ્રભગતના સાન્નિધ્યમાં સંગીતની આરાધના કરી હતી. આ અનુબંધને હવે વોરા પરિવારની ત્રીજી પેઢીએ પણ આગળ વધાર્યો છે. નાનાલાલ વોરાના પૌત્રો અને વિનાયક વોરાના પુત્રો પૈકી ફિલ્મસર્જક નીરજ વોરા અને સંગીતકાર ઉત્તંક વોરા દ્વારા પિતાની સ્મૃતિમાં અહીં છ લાખના ખર્ચે 'વિનાયક વોરા સ્મારક સંગીત-સત્સંગ સભાગાર' નું ૨૦૦૮માં નિર્માણ કરાયું છે.

ચારણોના ઈષ્ટદેવી આઈ સોનલમાતાનાં મંદિરો કચ્છ જિલ્લામાં ૧૯૭૮ માં ઝરપરા (તા. મુંદ્રા), ૨૦૦૩ માં આદિપુર (અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૩૧ ઉપર)

કચ્છનાં નારીરત્નો : મીનલદેવી

• માર્કડરાય મહેતા •

એક અંગ્રેજ કવિએ કહ્યું છે કે, “દરેક મહાપુરુષની પાછળ કોઈ સ્ત્રીનો હાથ હોય છે.” આપણા કચ્છમાં ૧૮મી સદીમાં બે મહાપુરુષો થઈ ગયા. જમાદાર ફતેહમામદ અને સુંદરજી સોદાગર. આ સુંદરજી સોદાગર વિષે આજની આપણી વાર્તા લખાયેલી છે.

નાનપણથી જ સુંધો (સુંદરજી) ઘણો જ તોફાની તેમજ રખડુ હતો. તેના પિતા ગુંદિયાળી ગામમાં રંગાટનું કામ કરતા. તેમને ચાર પુત્રો હતા. જ્યારે તેમણે જાણ્યું કે, આ મારા પુત્રો મારા કઠ્ઠામાં નહીં રહે એટલે તેમણે પોતાની મિલકતના ચાર ભાગ પાડી ચારેયને વહેંચી આપી.

સુંધો જેમ જેમ મોટો થતો ગયો તેમ તેમ કુછંદે ચડવા લાગ્યો અને ધીમે ધીમે તે મોટો જુગારી બની ગયો. પોતાના પિતાએ આપેલી બધી મિલકત જુગારમાં હારી ગયો તો પણ તેણે જુગાર ન છોડ્યો અને પત્નીનાં ઘરેણાં છીનવી જુગાર રમવા પહોંચી ગયો.

જુગારમાં પત્નીનાં ઘરેણાં પણ હારી ગયેલો સુંધો જ્યારે ઘરે આવ્યો ત્યારે રાત્રિના બાર વાગી ગયા હતા. તેની પત્ની તેની રાહ જોતી બેઠી હતી અને ખાટલાની આડશે ઝોલાં ખાતી હતી. કમાડ ખખડ્યું અને તે સફાળી બેઠી થઈ ગઈ અને તરત જ બારણું ઉઘાડ્યું. જોયું તો પોતાના પતિનું વદન તદન નિસ્તેજ થઈ ગયેલું. ‘નક્કી હારી આવ્યા હશે.’ તેણીએ વિચાર્યું પણ મોં પર હાસ્ય લાવી તેણી બોલી, ‘તમે તે કેવા છો. તમને તો ભૂખ પણ નથી લાગતી. હાલો હવે થાળી પીરસું છું.’ આવા વહાલભર્યા શબ્દોથી સુંધો બેબાકળો બની ગયો તે ગુપચુપ રસોડા તરફ દોરાયો. પત્નીએ સફરો પાથર્યો. ઢીંચણિયું આપ્યું અને પાણીનો લોટો ભરીને પાસે મૂક્યો અને પછી ખીચડી, રોટલો અને વાટકામાં

કઢી પીરસી લાવી. ડુંગળીના બે દડા પણ મૂક્યા, મરચાનું અથાણું પણ વાટકીમાં લાવી અને વીંઝણો લઈ પતિ પાસે બેઠી.

સુંધો તો આ નિર્દોષ, વહાલસોયી નમણી નારીને જોઈ જ રહ્યો. પત્નીએ છણકો કર્યો, “હવે મારી સામે શું જુઓ છો? હું તો એ જ છું. હવે હાથ હલાવો.” એટલે સુંધો ગુપચુપ ખાવા લાગ્યો. પણ આજે તેને ભાવતું ન હતું. છતાં એ એને બતાવવું ન હતું. નહિતર આ નારીને દુઃખ થશે એટલે સુંધો બધું ઝાપટી ગયો. હાથ ધોયા અને આંગણામાં પડેલા ખાટલા પર લંબાવ્યું. આ સુંધો, જેની ગામમાં રાડ પડતી. કોઈ તોફાન તેણે બાકી રાખ્યું ન હતું. જુગારનો તો તે અઠંગ ખેલાડી હતો. ગધેડા સવારી તેનો અજબનો શોખ હતો. વાડીઓમાંથી કેરી, ગાજર, જામફળ ચોરીને ખાઈ જવાં એ તો તેનો મામૂલી ધંધો હતો. ગામમાં બધા એનાથી બીતા પણ એ જ સુંધો તેની પત્ની પાસે નરમ ઘેંસ જેવો બની જતો. આજે પણ તેણે ગુપચુપ ખાઈ લીધું હતું.

રાત ઘણી વીતી ગઈ હતી. પરંતુ તેને ઊંઘ આવતી ન હતી. પોતાની વાત જો પત્નીને કહી નાંખે તો જ તેનું દિલ હળવું થાય એટલે જેવી તેની પત્ની પાંગતીએ બેસી તેના પગ ચાંપવા લાગી એટલે સફાળો બેઠો થઈ ગયો અને બોલ્યો, “મીનલ, હું તને કાંઈપણ સુખ આપી શકતો નથી. મને લાગે છે કે મારે મરી જવું જોઈએ.” તેની પત્ની તેના મોઢા પર હાથ રાખી કહે, “આવું શું બોલો છો? જો તમારા જેવો બહાદુર માણસ આવું બોલશે તો મારું શું? હું પછી કેમ જીવીશ? ના ના તમારી શક્તિ હું જાણું છું, તમને એની ખબર નથી.” સુંધાએ જવાબ આપ્યો, “હું કેવો જુગારી બની બેઠો છું, તને ખબર છે. મેં મારા બાપની મિલકત અને તારાં ઘરેણાં પણ

જુગારમાં ગુમાવ્યાં. હવે આપણું ઘર કેમ ચાલશે?” મીનલ હસી પડી, “તમે આવી નામદ જેવી શું વાતો કરો છો. તમે તો જ્યાં લાત મારશો ને તો પાતાળમાંથી પાણી નીકળશે અને તમને ખબર છે મારી પાસે જે કસબ છે તે આપણું ગુજરાન ચલાવવા પૂરતું છે.” સુંધો કહે, “ના ના તું કમાય ને હું ખાઉં.” મીનલ કહે, “એમાં શું કાં તો તમે કમાઓ. કાં તો હું કમાઉં. લ્યો હવે રાત ઘણી ગઈ છે. છાનામાના સૂઈ જાવ. સવારે હું તમને એક સરસ વાત કહીશ.” અને ખરેખર સુંધો થોડી જ વારમાં નસકોરાં બોલાવવા લાગ્યો.

સવારે જ્યારે સુંધો ઊઠ્યો ત્યારે તદન શાંત હતો. તેનું મન ખુશીમાં હતું. ઊઠીને દાતાણ-પાણી કરી સવારનો નાસ્તો કરવા બેઠો ત્યારે નાસ્તો કરતાં કરતાં તેણે મીનલને પૂછ્યું, “તું જે સરસ વાત કહેવાની હતી તે કહી દે.” મીનલનું મન અતિશય આનંદિત થઈ ગયું પણ બહારથી ગંભીરતા બતાવી બોલી, “જુઓ આજે તમારે હું કહું તેમ કરવાનું છે. કરશો ને?” સુંધો કહે, “હા હા મને કબૂલ છે. તું જેમ કહીશ તેમ જ કરીશ.” મીનલ કહે, “જુઓ બરાબર બાર વાગે તમારે ભાડિયા મહાદેવ જવાનું છે. ત્યાં જઈ મહાદેવ પાસે કરગરજો અને મારે શું કરવું એમ વારંવાર પૂછજો. એટલે મને ખાતરી છે કે તમને જવાબ મળશે.”

બપોરના બાર વાગે સુંધો ભાડિયા મહાદેવ પહોંચી ગયો. મંદિર સુમસામ હતું. પૂજારી પણ પૂજા કરી ચાલ્યો ગયો હતો. એટલે બિલકુલ એકાંત હતું. સુંધો બારણું ઉઘાડી અને ગર્ભગૃહમાં પહોંચ્યો અને કપડાં ઉતારી હાથ-પગ ધોઈ મનને પવિત્ર કરી મહાદેવના લિંગ પાસે બેઠો અને મનમાં “શિવાય નમઃ” નો પાઠ શરૂ કર્યો. થોડી વારમાં મંત્રનું રટણ ચાલુ હતું ત્યાં તેને સમાધિ લાગી ગઈ અને સમાધિમાં તેણે

પોતાની સમક્ષ મહાદેવ, શિવ ભગવાનને ઊભેલા જોયા. એટલે તે તેમને પગે પડ્યો અને કરગરવા લાગ્યો, “હુ શું કરું?” મહાદેવ પ્રસન્ન મુદ્રાથી બોલ્યા, “બેટા, તું પશ્ચિમમાં જા.” એમ કહી અદૃશ્ય થઈ ગયા. આ બધું સમાધિમાં જ સુંધાએ અનુભવ્યું. થોડી વારમાં એની સમાધિ તૂટી અને તે જાગૃત થઈ ગયો. હવે મારે શું કરવું? મહાદેવ તો “તું પશ્ચિમમાં જા” એટલો જ આદેશ આપી ચાલ્યા ગયા. બપોરના બે વાગી ગયા હતા. ભૂખ્યોતરસ્યો સુંધો ઘેર આવ્યો. આજે તેની મુખમુદ્રા જોઈ મીનલ મનમાં ને મનમાં ખૂબ ખુશ થઈ અને પોતાના પતિને હાથમોઢું ધોવડાવી પાટલા પર બેસાડી, થાળીમાં તૈયાર કરેલી આરતી લઈ આવી. પોતાના પતિની પૂજા કરવા લાગી. સુંધો કહે, “આ શું કરશ? મારી તે કંઈ પૂજા હોય?” પરંતુ મીનલ તો આરતી ઉતારવામાં મશગૂલ હતી. તેથી કાંઈ બોલી નહીં. આરતી પૂરી કરી તેણીએ કહ્યું, “આજે તમારા મોં પર જે પ્રસન્નતા છે તેથી મને લાગે છે કે મહાદેવ તમારા પર પ્રસન્ન થયા છે.”

સુંધો કહે, “ખરી વાત છે. મને તો મહાદેવજીએ સાક્ષાત્ દર્શન આપ્યાં અને કહ્યું, “બેટા પશ્ચિમમાં જા.” મીનલ કહે, “તમે કેટલા બધા નસીબદાર છો. સાક્ષાત્ ભગવાને તમને દર્શન આપ્યાં. જુઓ આપણા ગામની પશ્ચિમમાં તો માંડવી છે. આજે સાંજે જ તમે માંડવી જાઓ.” સુંધો ખાઈ-પી થોડો આરામ કરી માંડવી જવા રવાનો થયો.

સુંધો જ્યારે માંડવી પહોંચ્યો ત્યારે હજુ અંધારું થયું ન હતું. જેવો તે ગામની બજાર પાસે પહોંચ્યો કે લોકો દોડતા દોડતા “ભાગજો, ભાગજો, નગરશેઠની ઘોડી ભડકીને ભાગી છે. વચ્ચે કોઈ આવતા નહીં. નહીં તો કચડાઈ જશો.” એવી બૂમો પડતી હતી. સુંધો સાવધ થઈ ગયો. સામેથી દોડતી આવતી ઘોડીને તેણે જોઈ પરંતુ તે નાહો નહીં, સામો ઊભો રહ્યો. એટલે ઘોડી જરા અટકી. જેવી ઘોડી ઊભી રહી કે તરત જ સુંધો ઠેક મારી ઘોડી પર ચડી બેઠો. ભડકેલી ઘોડી વધુ ભડકી. પોતા પર સવારી

કરતા માણસને નીચે પાડવા તેણીએ જુદા જુદા ઉપાયો કર્યા. જો કે સુંધો અગાઉ ક્યારે પણ ઘોડી પર ચડ્યો ન હતો. પણ ગધેડા સવારીનો તેને ઘણો શોખ હતો. માટે તે આવડતનો લાભ લઈ સુંધો ઘોડીની ગરદન પકડી બે પગની આંટી મારી ઘોડીની પીઠ પર સૂઈ ગયો. ઘોડીએ તેને નીચે પાડવા ખૂબ પ્રયત્નો કર્યા પરંતુ સુંધો તો જડની જેમ તેને વળગી રહ્યો હતો. એટલે ખૂબ પ્રયત્નો કર્યા પછી ઘોડી થાકી. આ તકનો લાભ થઈ સુંધાએ તેને પગથી એડી મારી દોડાવી. ઘોડી પણ ચાર પગે દોડવા લાગી. બેએક માઈલનો પંથ કાપી નાખ્યો. હવે ઘોડીને હાંફ ચડી હતી એટલે સુંધાએ તેને વાળી અને માંડવી તરફ હાંકી. જેવી ઘોડી માંડવી શહેરમાં દાખલ થઈ લોકોએ સુંધાને ઘોડી પર બેઠેલો જોયો તેઓ આશ્ચર્ય પામ્યા કારણ કે ઘોડી શાંત રીતે પોતાની મક્કમ ચાલમાં નગરશેઠના ઘર ભણી જતી હતી.

લોકો અંદરોઅંદર કહેવા લાગ્યા. “છોકરો તો મુણસ છે. જુઓ એણે ઘોડીને કેવી કબજે કરી લીધી છે.” નગરશેઠના ઘર પાસે જેવી ઘોડી આવી કે નગરશેઠના માણસો બહાર નીકળી આવ્યા. ઘોડી નગરશેઠને ખૂબ વહાલી હતી. એટલે નગરશેઠ પોતે પણ ઘરની બહાર આવ્યા અને જોયું તો સુંધો ઘોડી પર સવાર થઈને ઘર પાસે આવી પહોંચ્યો અને હળવેકથી નીચે ઊતર્યો અને નગરશેઠને પ્રણામ કરી કહે, “શેઠ, લ્યો આ તમારી ઘોડી ભારે તીખી છે. પણ છે સોનાની.”

નગરશેઠ હસ્યા, સુંધાને શાબાશી આપી અને કહ્યું, “વાહ રે જુવાન વાહ.” અને કહ્યું, “તેં તો મારી ઘોડીને એવી વશ કરી લીધી છે કે જાણે તારી પોતાની ન હોય!” અને પૂછ્યું, “જુવાન તારું નામ શું? અને ક્યાંથી આવ્યો છે?” સુંધાએ જવાબ દીધો. “હું શિવજી બ્રહ્મક્ષત્રિય ગુંદિયાળીવાળાનો દીકરો છું. મારું નામ સુંદરજી.” પોતાની ઘોડીને સુધારનાર યુવાન તરફ શેઠ ખુશ થઈ ગયા હતા. એટલે તેને ઘરમાં લઈ ગયા. નાસ્તો

કરાવ્યો અને પૂછ્યું, “શું કરશ? તારો બાપ તો રંગાટનું કામ કરે છે નહીં! તો તું પણ એ જ કરતો હોઈશ. તો આ ઘોડે સવારી ક્યાંથી આવડી?”

સુંધો કહે, “શેઠ હું તો ધંધો શોધવા નીકળ્યો છું. મારે તો આ માંડવી શહેરમાં ક્યાંય નોકરી શોધી લેવી છે.” શેઠ કહે, “અરે વાહ! મારી પાસે પાંચ-સાત ઘોડાઓ છે. એનો રખેવાળ ગઈ કાલે જ ચાલ્યો ગયો. તો તું જ એ કામ સંભાળી લે. તું માંગીશ તે પગાર આપીશ.” સુંધો ખુશખુશ થઈ ગયો.” કહે “શેઠ તમારી મોટી મહેરબાની. કાલ સવારથી હું તમારો નોકર અને તમે મારા શેઠ. લ્યો ત્યારે રામ રામ.” એમ કહી સુંધો પાતાના ગામ ગુંદિયાળી તરફ રવાનો થયો.

હવે સુંધો દરરોજ નિયમિત સવારે માંડવી પહોંચી જતો અને શેઠને મળી ઘોડાઓને સંભાળવાનું કામ કર્યા કરતો. બપોરના સમયે એક ઘરડા સાઈસ (ઘોડાઓનો રખેવાળ) પાસે પહોંચી જતો અને તેની પાસેથી ઘોડા સંબંધી કેટલુંય જ્ઞાન પ્રશ્નો પૂછી પૂછીને માહિતી મેળવતો. ઘોડાનાં લક્ષણો, તેના પ્રકારો, તેની ઓળખ કેવી રીતે મેળવવી, સારા ઘોડાનાં લક્ષણો તેમની પાસેથી નમ્રતા ભાવે મેળવતો. શેઠ પાસે પાંચ ઘોડા હતા. પણ સુંધાએ તે ઘરડા સાઈસની શિખામણથી બાજુમાંથી બીજા ચાર પાંચ જાતવાન ઘોડા ખરીદ્યા. આમ દરરોજ ઘોડાઓની દેખભાળ કરતાં કરતાં બે માસ વીતી ગયા.

એક વાર તે શિરામણ કરતો હતો ત્યારે તેની પત્ની મીનલે કહ્યું, “મને થાય છે કે તમે હવે ઘોડાનો વેપાર કરો તો કેમ?” સુંધાને હવે બધા સુંદરજી કહેતા. તેણે પોતાની પત્નીને જવાબ આપ્યો, “હું પણ તે જ વિચાર કરું છું. તેં હવે મને પ્રેરણા આપી છે. તેથી હું આજે જ શેઠ પાસે વાત કરીશ.”

પેઢી ઉપરથી ઘેર જતાં શેઠ દરરોજ એક વાર સુંદરજી પાસે આવતા અને ઘોડાઓને લગતી વાતો કરતા. તેમને સુંદરજી તરફ સ્નેહભાવ ઉત્પન્ન થયો હતો.

તેથી આજે તેમણે જ સુંદરજીને કહ્યું, “ભાઈ, સુંદરજી તને બે મહિના થઈ ગયા. તારા કામથી હું ખુશ છું. પણ મને લાગે છે કે તારે હજી ખૂબ આગળ વધવાનું છે. માટે તું હવે ઘોડાનો વેપાર કરવા માંડ.” સુંદરજીએ જવાબ આપ્યો. “તમારી મારા ઉપર ખૂબ રહેમનજર છે. પણ વેપાર કરવા માટે તો મૂડી જોઈએ ને?” શેઠે કહ્યું, “સુંદરજી, તું મારા દીકરા જેવો છે. માટે તને જેટલી મૂડી જોઈએ એટલી મારા પાસેથી લઈ જજે.” બનવા જોગ છે કે, તે જ દિવસે એક મોટા જાગીરદાર ઘોડાની ખરીદી માટે માંડવી આવ્યો અને શેઠ પાસે સારા ઘોડા છે એવી વાત સાંભળી એટલે ઘોડા જોવા શેઠના ઘોડારમાં આવ્યા અને સુંદરજી સાથે ઘોડા સંબંધી વાતો પૂછી. તેણે ઘોડા જોયા અને ખુશ થઈ ગયો. તે કહે, “બોલો આ દસે ઘોડા હું ખરીદી લઉં. કેટલા પૈસા લેશો?” સુંદરજીએ જરા પણ વિચાર કર્યા વગર કહી દીધું. “આ એક ઘોડાના ત્રણ સો રૂપિયા પડશે. પેલો જાગીરદાર કહે. “રૂપિયામાં હું ન સમજું, જો તમારે આપવા હોય, તો હું દસ ઘોડાની દસહજાર કોરી આપીશ.” સુંધાએ કહ્યું, “ચાલો મારા શેઠ પાસે,” બન્ને શેઠ પાસે ગયા અને ઘોડાના સોદાની વાત કહી.” શેઠ કહે, “આ મારો સુંદરજી કહે તે મારે કબૂલ.”

આમ સોદો થઈ ગયો. પેલો જાગીરદાર કહી ગયો કે, “અઠવાડિયામાં મારો કામદાર દસ હજાર કોરી આપી જશે અને દસે ઘોડા લઈ જશે.” સાંજે જ્યારે સુંદરજી ઘેર જતો હતો ત્યારે શેઠ પાસે ગયો. શેઠે કહ્યું, “સુંદરજી, તારો વેપાર તો શરૂ થઈ ગયો. આપણને ઘોડા દીઠ પાંચસો કોરીનો નફો થયો. એટલે તેમાંથી અડધી તારી અને અડધી મારી.” આમ ખુશ થતો થતો સુંદરજી ઘેર ગયો. તેની પત્ની જેવો તે ઘેર પહોંચ્યો કે તરત જ ખુશ થઈ બોલી, “આવો સુંદરજી સોદાગર.” આજથી તમે એ જ નામે ઓળખાશો. સુંદરજીને નવાઈ લાગી કે મારી પત્ની કોઈ જાદુગર કે કોઈ દેવી અંશ છે કે તેને આ બધી ખબર કેમ પડી? તે

તરત જ બોલ્યો “દેવી, એ બધો તમારો પ્રતાપ છે.” તેની પત્ની હસીને બોલી, “ના રે ના એ તો તમારા પુરુષાર્થનું પરિણામ છે.” તે રાત્રે તેની પત્નીએ સુંદરજીને કંસાર જમાડ્યો અને બન્ને મોડી રાત સુધી ભાવિ જિંદગી વિશે વાતો કરતાં કરતાં સૂઈ ગયાં.

સુંદરજી હવે કચ્છને ગામે ગામ સારા જાતવાન ઘોડાઓ જોવા તેમજ ખરીદવા ફરવા લાગ્યો. તેણે પોતાના શેઠ પાસેથી એક લાખ કોરી ઉધાર લીધી અને જેટલા બને એટલા વધારે ઘોડા ખરીદતો ગયો. તેમ તેમ તે ઘોડાઓ વેચવા પણ લાગ્યો અને સમગ્ર કચ્છમાં “સુંદરજી સોદાગર” તરીકે પ્રખ્યાત થઈ ગયો.

એક વાર તે પોતાને ગામ રાત્રે વાળુ કરતો હતો ત્યારે માંડવીથી તેનો દોસ્તાર તેને ઘેર આવી ચડ્યો. ખૂબ વાતો ચાલી તેમાં તેના દોસ્તારે બે અંગ્રેજો કચ્છમાં પરવાના વગર ફરતા હતા. તેને ભુજના પોલીસ અધિકારીએ જેલમાં પૂરી મૂક્યા છે. આવા સમાચાર તે મિત્રે સુંદરજીને આપ્યા. મિત્ર તો મોડી રાત્રે માંડવી ચાલ્યો ગયો. તેની પત્નીએ આ અંગ્રેજોની વાત સાંભળી હતી. તેથી તેણીએ સુંદરજીને કહ્યું, “તમે ભુજ જાઓ અને તે અંગ્રેજોને બની શકે તો છોડાવી આવો.” પહેલાં તો સુંદરજીએ આનાકાની કરી અને કહ્યું, “આવાં નકામાં કામો કરું તો મારો વેપાર અટકી પડે. પણ આખરે તે સહમત થયો.

બીજે દિવસે પોતાની ખાસ ઘોડી પર સવાર થઈ માંડવી ગયો. પોતાના શેઠને આ અંગ્રેજોની વાત કરી અને પોતે તેમને છોડાવા ભુજ જવા ઈચ્છે છે એવું જણાવ્યું. શેઠે ન હા પાડી અને ન વિરોધ કર્યો. કહે, “જેવી તારી મરજી.” પણ સુંદરજી તો તે જ દિવસે ભુજ પહોંચ્યો અને એકાદ વકીલને લઈ ન્યાયાધીશ પાસે અંગ્રેજોનો પોતે જામીન બની છોડાવા અરજી કરી. વકીલ હોંશિયાર હોઈ તેની રજૂઆત પરથી ન્યાયાધીશે તે અંગ્રેજોને જામીન પર છોડ્યા. અંગ્રેજો જેલમાંથી છૂટ્યા ત્યારે તેમને છોડાવનાર આ સુંદરજી કોણ છે. તેઓ

સુંદરજીને મળ્યા અને ભાંગી તૂટી હિંદીમાં તેમનો આભાર માન્યો અને મુંબઈ આવવા આમંત્રણ આપ્યું. પેલા અંગ્રેજોને સુંદરજીએ સમજાવ્યું કે આ વકીલ ઘણો જ હોંશિયાર છે. તેથી તમારો કેસ જલદીથી પૂરો થઈ જશે. આમ અંગ્રેજોને છોડાવી સુંદરજી પાછો માંડવી આવી ગયો.

થોડા દિવસમાં તો સુંદરજી પાસે ઘણા ઘોડા થઈ ગયા. હવે તો તેમને રાખવાનું કોઈ ઠેકાણું પણ ન હતું. ઘરાકો પણ આવતા ન હતા. એટલે શેઠે સુંદરજીને મુંબઈ તરફ જવાની સલાહ આપી અને પોતાના એક પરિચિત વેપારી પર કાગળ લખી આપ્યો. સુંદરજી મુંબઈ પહોંચ્યો. ચાર પાંચ દિવસ ખૂબ રખડ્યો. પેલા વેપારીએ પણ ખૂબ પ્રયત્નો કર્યા પણ ક્યાંય પત્તો ખાંધો નહીં. એક વાર સુંદરજી મુંબઈના કોટ વિસ્તારમાં ફરતો હતો ત્યાં સામેથી એક મોટર આવી અને તેની પાસે ઊભી રહી અને તેમાંથી બે અંગ્રેજો ઊતર્યા અને સુંદરજી પાસે જઈ બોલ્યા, “અરે સુંદરજી! ટુમ ઈધર!” અને સુંદરજી સાથે હાથ મિલાવ્યા. સુંદરજીએ કહ્યું કે, “મારી પાસે જાતવાન ઘોડાઓ છે તે વેચવા મુંબઈ આવ્યો છે.” પેલા અંગ્રેજોએ પોતાને કેદમાંથી છોડાવનાર તરફ સ્નેહભાવે જોયું અને કહ્યું, “અમારી સાથે ચાલો.” અને એમ કહી મોટરમાં મોટા અંગ્રેજ સેનાપતિ પાસે લઈ ગયા અને સેનાપતિને વાત કરી કે આ માણસ પાસે કચ્છના સારામાં સારા ઘોડાઓ છે અને આપણે તે ખરીદી લેવા જોઈએ.”

ઘોડાઓની વાત સાંભળી તે ઘણો ખુશ થયો. તેણે પૂછ્યું, “કેટલા ઘોડાઓ છે?” સુંદરજી કહે “અત્યારે મારી પાસે ત્રીસ ઘોડાઓ છે અને તે બધા ખૂબ જાતવાન છે.” સેનાપતિ કહે, “હું દરેક ઘોડાના તમને પાંચસો રૂપિયા આપીશ અને મારા માણસો તારી સાથે કચ્છ આવશે. તેને તું ત્રીસે ત્રીસ ઘોડા સોંપી દેજે.” સેનાપતિએ તરત જ સુંદરજીને પંદર હજાર રૂપિયાની હૂંડી લખી આપી અને કહ્યું કે તને હું બીજા પચાસ ઘોડા માટે પચીસ હજાર રૂપિયાની બીજી હૂંડી લખી આપું છું : તે ઘોડા તારે

બે માસમાં અમને આપવા પડશે. આમ બે હૂંડીઓ લઈ સુંદરજી ખુશ થતો થતો પેલા બે અંગ્રેજોનો ખૂબ ખૂબ આભાર માની કચ્છ તરફ રવાનો થયો.

ભારતમાં તે વખતે અંગ્રેજો પોતાનું આધિપત્ય સ્થાપિત કરવા ભારતના ઘણા બધા રાજાઓ સાથે યુદ્ધ કરતા હતા અને તેમને હરાવીને તેમની પાસેથી તાબેદારી સ્વીકારવા ફરજ પાડતા હતા. એટલે જ્યારે યુદ્ધ થાય ત્યારે તે વખતે કોઈ મશીનો ન હતાં. ફક્ત ઘોડા જ લડાઈમાં કામ આવતા. એટલે અંગ્રેજો વારંવાર સુંદરજી પાસેથી ઘોડાઓ ખરીદવા લાગ્યા. એ જ રીતે મૈસુરના ટીપુ સુલતાને ઘોડાઓ પૂરા પાડવા ખૂબ આગ્રહ કર્યો. આમ સુંદરજીનો વેપાર દિવસે દિવસે ખૂબ વિસ્તરવા લાગ્યો. તેમની નામના પણ ખૂબ વધી. અંગ્રેજોનો તો તે ખૂબ જ ભરોસાપાત્ર મિત્ર બની ગયો.

એક વાર કર્નલ મોન્ટેમોન્ગ્રીએ સુંદરજી સોદાગરને ચારસો ઘોડા પૂરા પાડવા જણાવ્યું અને તે બદલ તેને મદ્રાસ બોલાવી એક લાખ રૂપિયા ખરીદી પેટે આપ્યા. સુંદરજીએ એ લાખ રૂપિયાનાં મોતી મદ્રાસમાંથી જ ખરીદ્યાં અને સુરત આવી બે લાખમાં વેચ્યા. આમ સુંદરજીની આવક લાખોમાં થવા લાગી. તેણે કચ્છ, સિંધ, ગુજરાત તેમજ ભારતભરમાં પોતાની પેઢીઓ ખોલી અને લાખો રૂપિયાનો વેપાર કરવા લાગ્યો.

હવે સુંદરજી મોટા રાજાઓને પણ મદદ કરવા અવારનવાર ભારતભરમાં પ્રવાસ કરવા લાગ્યો અને અંગ્રેજોએ તેને પોતાના એજન્ટ (દલાલ) તરીકે નીમ્યો અને તેને માસિક પગાર પણ આપવાનું શરૂ કર્યું. આમ સુંદરજીએ કેટલાય રાજાઓ સાથે અંગ્રેજ સરકાર સાથે સંધિ કરાવી આપી. કેટલાય રાજાઓને અંગ્રેજો પાસેથી લશ્કરો લઈ આપી તેમના દુશ્મનોને

હરાવ્યા. વળી જ્યારે આ રાજાઓને અંગ્રેજોને પૈસા આપવા પડતા ત્યારે તેઓ સુંદરજી પાસેથી લાખો રૂપિયા ઉધાર લેતા અને પોતાના રાજ્યનો અમુક ભાગ સુંદરજીને ગિરવી આપતાં.

એક વાર સુંદરજી પોતાને ઘેર ગુંદિયાળી આવ્યો ત્યારે તેની પત્ની મીનલે તેની ખૂબ પ્રશંસા કરી અને તેને સલાહ આપી કે આપણી સમૃદ્ધિમાંથી તમારા પિતા, ભાઈઓ, સગાસંબંધીઓને કંઈક ભાગ આપો. ગુંદિયાળી ગામમાં જ્યારે સુંદરજી સોદાગર આવતો ત્યારે કોઈ રાજા આવ્યો હોય તેવો દેખાવ થઈ જતો. ગામ બહાર તંબુઓ તણાતા અને તેમાં તેના નોકરો, સિપાહીઓ, આડતિયાઓ, વેપારીઓ અને કેટલીક વાર તો નાના નાના રાજાઓ, ગુંદિયાળી આવતા અને તેમની યોગ્ય સરભરા સુંદરજીના માણસો કરતા. તેમાં પોતાના ભાઈઓ અને સગાસંબંધીઓને તો તે કામમાં લગાડી દેતો.

એક વાર તેની પત્નીએ તેને કહ્યું કે જુઓ ઈશ્વરની મહેરબાનીથી આપણને રૂપિયા મળે છે. પરંતુ આપણે ફક્ત લેવાનું જ કરશું તો તે ઈશ્વરને નહીં ગમે માટે તે વાપરવાનું પણ ચાલુ રાખો. તેણી સુંદરજીને નારાયણ સરોવર યાત્રા કરવા લઈ ગઈ અને ત્યાં નારાયણ સરોવરનાં મંદિરો તથા કોટેશ્વર મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને તેમાં હજારો રૂપિયા ખર્ચ્યા અને આઈ આશાપુરાના મંદિરનો માતાના મઠમાં પણ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. ત્યાં મોટા યજ્ઞો કર્યા. હજારો બ્રાહ્મણોને ભોજન તેમજ દાન-દક્ષિણા આપ્યાં.

એક વાર તેણીના આગ્રહથી સુંદરજી કુંભમેળામાં હરદ્વાર ગયો અને ત્યાં હજારો સાધુઓ, નાગા બાવાઓ, સંન્યાસીઓને પાંચ દિવસ સુધી જુદી જુદી મીઠાઈઓનાં ભોજન કરાવ્યાં અને દરેકને પુષ્કળ દાન આપ્યું. આવું

પાંચ દિવસનું જમણ અગાઉ કોઈએ કર્યું ન હતું. એટલે સુંદરજીનું નામ દાનવીર તરીકે આખા ભારતમાં પ્રખ્યાત થઈ ગયું. આમ સુંદરજીએ પોતાની પત્નીની પ્રેરણાથી લાખો રૂપિયા ખર્ચ્યા. કચ્છમાં ૧૮૬૯માં દુષ્કાળ પડ્યો અને તેમાં પણ લોકોને છૂટે હાથે અનાજ આપ્યું અને ઢોરો માટે ઘાસ પણ દૂરદૂરથી મંગાવી મફત આપ્યું.

એક વાર ઓચિંતા તે બહાર હતો ત્યારે તેની પત્ની માંદી પડી. દાકતરો, વૈદ્યોને તેડાવ્યા. ખૂબ સારવાર કરવામાં આવી. સુંદરજીને પણ સંદેશ મોકલવામાં આવ્યા. પરંતુ ઈશ્વરની ઈચ્છા કંઈક જુદી જ હતી. એટલે સુંદરજી આવે તે પહેલાં જ મીનલનું અવસાન થઈ ગયું. પોતાની વહાલી પત્નીનું અવસાન થતાં સુંદરજી બેબાકળો થઈ ગયો. તેને જીવનમાંથી રસ ઊડી ગયો. એમ કહેવાય છે કે પોતાની પત્ની પાછળ તેણે લાખો કોરી ખર્ચ્યા તેનો શોક ઉતારવા કેટલાય રાજાઓ, જાગીરદારો, વેપારીઓ અને અંગ્રેજોના સેનાપતિઓ પણ ગુંદિયાળી આવ્યા. આટલી બધી જાહોજલાલી અને કીર્તિના શિખરે પહોંચેલા સુંદરજી પત્નીના શોકમાં ખખડી ગયો અને તે ત્રણ ચાર માસમાં જ પત્ની પાછળ સ્વર્ગવાસી થઈ ગયો. સંવત ૧૮૭૮માં તેનું મૃત્યું થયું. તેની પાછળ કોઈ સંતાન ન હતું અને તેના ભાઈઓ તેમજ કુટુંબીઓમાં કોઈ તેજસ્વી પુરુષ નીકળ્યો નહીં એટલે સુંદરજીએ પ્રાપ્ત કરેલી બધી સંપત્તિ વેડફાઈ ગઈ. આમ એક જુગારી, તોફાની છોકરો તેની પત્ની મીનલની પ્રેરણાથી મોટો સોદાગર બન્યો, લાખો કમાયો, ભારતભરમાં તેની નામના થઈ. તેણે લાખો રૂપિયા ખર્ચ્યા, મંદિરોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા અને દુષ્કાળ વખતે પણ ઘણો ખર્ચ કરી નામના મેળવી.

સૌજન્ય : “કચ્છનાં નારીરત્નો”

તીર્થ પટ

હરીભાઈ ભીખાભાઈ પેઈન્ટર

જૈન ધર્મના કેન્વાસ પેઈન્ટિંગ, તીર્થપટ, માર્બલ કાર્વિંગ તીર્થપટ - તીર્થ રચના બનાવનાર

★ તળાવ એરીયા, પ્રાઈમરી સ્કૂલ સામે, પાલીતાણા-૩૬૪ ૨૭૦. ★ ૧૩, ભાલમંદિર શોર્પીંગ સેન્ટર, તળેટી રોડ, પાલીતાણા.

Tel. : (02848) 252454 • Mo. 94262 46176, 99240 36761

આરોગ્ય

આખા દિવસમાં ક્યારે ચાલવું સારું?

● જનક નાયક ●

આખા દિવસમાં ક્યારે ચાલવું સારું? તકિયાકલામ જેવો એક શબ્દ મોટેભાગે આપણે સૌ બોલતા હોઈએ છીએ - ‘સમય નથી.’ અલબત્ત, જ્યારે સમય નથી એવું કહી છીએ ત્યારે આપણે પોતે પણ જાણીએ છીએ કે આખા દિવસમાં સૌથી વધુ સમયનો બગાડ આપણે કરતા હોઈએ છીએ. જાગ્રત અવસ્થાના લગભગ સોળ કલાકમાં કેટલા કલાક આપણે કામ કરીએ છીએ એની એક ડાયરી બનાવવા જેવી છે. સામાન્ય રીતે આપણે એવું માનીએ છીએ કે દરરોજ ખૂબ કામ થાય છે. રોજના દસદસ કલાક કામ કરું છું એવું ઘણા અભિમાનપૂર્વક કહેતાં હોય છે. પરંતુ આખા દિવસનું નિરીક્ષણ કરવામાં આવે તો જણાશે કે આઠથી દસ કલાકમાં માંડ આપણે બે-અઢી કલાક ગંભીરતાપૂર્વક કામ કરતા હોઈશું. સમય વિશેનો પ્રશ્ન એ આત્મ-નિરીક્ષણનો પ્રશ્ન છે અને એક અઠવાડિયાની ડાયરીમાં નોંધ કરીને આપણે એનો જવાબ જાતને આપવાનો છે. ‘સવારે ઉઠાતું નથી.’ ‘કામ એટલું રહે છે કે રાતે મોડે સુધી જાગવું પડે છે.’ અને ‘આખો દિવસ ઓફિસમાંથી બહાર નીકળવાનો

સમય મળતો નથી.’ જેવાં બહાનાંઓ આપણે સતત કાઢતા રહીએ છીએ. ને શરીરને ટોટલ ફિટનેસ માટે જરૂરી વ્યાયામથી વંચિત રાખીએ છીએ.

સામાન્ય રીતે વહેલી સવારમાં ચાલવામાં આવે તો ઊગતા સૂર્યની અને પંખીના કલરવની હકારાત્મક અસર આપણાં શરીર-મન પર પડે. સવારનું વાતાવરણ મહદંશે પ્રસન્નતાસભર હોય છે. તેથી જ સવારે ઊઠીને એક-દોઢ કલાકની કસરત ચાલવાનું, યોગાસન, પ્રાણાયામ વગેરે કરાય તો આખો દિવસ સ્ફૂર્તિમાં ને તાજગીમાં પસાર થાય છે. એટલું જ નહિ પણ લાંબુ આયુષ્ય આપણા જીવનના ફિક્સ ડિપોઝિટ વોલ્ટમાં આપણે જમા કરાવી દઈએ છીએ. સવારે ચાલવાનો સમય મળતો જ ન હોય તો સાંજે પણ ચાલવા જઈ શકાય. અથવા રાતે સૂતા પહેલાં ચાલવા જઈ શકાય. આખા દિવસમાં વધુમાં વધુ એક કલાક અથવા ઓછામાં ઓછું પિસ્તાલીસ મિનિટ ચાલવું જરૂરી છે. ધારો કે તમે બહુ વ્યસ્ત છો. આખો દિવસ તમને બહુ કામ રહે છે. તો તમે વીસ-વીસ મિનિટના ત્રણ ભાગ પાડીને સવાર, બપોર

અને સાંજ પણ ચાલી શકો. એ રીતે આખા દિવસમાં એક કલાક ચાલવાનો સંકલ્પ પૂરો થવો જોઈએ.

નાનાં નાનાં કામો માટે થોડા થોડા અંતરે વાહનો ન વાપરતાં ચાલીને જવાનો દુરાગ્રહ રાખવો જરૂરી છે. આખા દિવસમાં જ્યારે પણ ઓફિસની બહાર નીકળતા હોઈએ તો ખૂબ લાંબે જવાનું હોય તો ઠીક પણ ઓછા અંતરે જવાનું હોય તો વાહન ન વાપરતાં, ચાલવાનો આગ્રહ રાખવો જરૂરી છે. ટૂંકમાં આખા દિવસમાં તમે વધુમાં વધુ ચાલો. જ્યારે પણ શક્ય હોય ત્યારે ચાલવાનો આગ્રહ રાખો. ને તમારી કુદરતી ચાલથી થોડુંક ઝડપથી ચાલો. તે આખો દિવસ તમે સ્ફૂર્તિમાં, તાજગીમાં, તનાવમુક્ત રહી શકશો. ચાલવાની કસરતનો સૌથી મોટો લાભ એ છે કે આપણે કોઈ પણ સમયે ગમે તેવી મુશ્કેલીમાં તનાવમુક્ત રહી શકીએ છીએ. અને નકારાત્મક વિચારોને સ્થાને હકારાત્મક વિચારતા થઈ શકીએ છીએ.

સૌજન્ય : “સુખી જીવન”

ગીતાજ્ઞાન

ભગવદ્ગીતા એ માનવ સમાજના ઉત્કર્ષ માટે જ્ઞાનનો એક મહાભંડાર છે. ગીતાએ એક જગ્યાએ કહ્યું છે કે ખરેખર આ સંસારમાં જ્ઞાનની સમાન પવિત્ર કરવાવાળું બીજું કશું નથી.

ન હિ જ્ઞાનેન સદૃશં પવિત્રમિહ વિદ્યતે! ગીતા ૪/૩૮

તેથી ભલેને જ્ઞાન ગમે તેટલું અલ્પ હોય, એનો પ્રકાશ સેંકડો વર્ષોથી સંચિત અંધકારને ક્ષણભરમાં ભગાડી મૂકે છે. અંધકાર ગમે તેટલો સંગઠિત બનીને આવે જ્ઞાનની મીણબત્તી જેટલા પ્રકાશને પણ તે હોલવવા સમર્થ ન બની શકે. ગીતા જ્ઞાનનો વિપુલ ભંડાર છે. એમાં જેટલું ઊંડું ઉતરવામાં આવે, એટલા જ અધિક રત્નો પ્રાપ્ત થાય છે. એટલા માટે દરેક વ્યક્તિએ ગીતા વાંચવી જોઈએ. અને એ પણ કહીશ કે જે વ્યક્તિ એને જે સ્વરૂપે જોશે એને ગીતા એ સ્વરૂપે દેખાશે. ગીતા જેવી અમૃતદાયિની વાણી છોડીને અન્ય ધર્મગ્રંથોમાં પ્રકાશની શોધ કરવી એ આપણા જેવા સાધારણ બુદ્ધિજીવી લોકો માટે કષ્ટપ્રદ છે. એટલા માટે જ મહાભારતમાં મહર્ષિ વેદવ્યાસે કહ્યું છે કે - “ગીતા જે પદ્મનાભ ભગવાન વિષ્ણુના મુખારવિદ્યથી નીકળી છે એને છોડીને અન્યશાસ્ત્રોના વિસ્તારનો શો અર્થ છે?” એટલે દરેક વ્યક્તિએ ગીતામાં ઊંડા ઊતરીને ગીતાજ્ઞાન મેળવવું જરૂરી છે. - પૂ. શ્રી. તનસિંહજી

૧૦૦ વર્ષનું આયુષ્ય મેળવવા પાયાના ૫૦ નિયમોનું પાલન કરો

• ડૉ. જશવંતસિંહજી રાઠોડ, આયુર્વેદિક નિષ્ણાત, ગાંધીનગર •

સતત નીરોગી રહી, દીર્ઘાયુ થવું એ પણ એક સાધના છે, કળા છે. એ માટે પાયાના ૫૦ કાનૂનોનું પાલન કરવાનું છે જેને સંક્ષેપમાં રજૂ કરવામાં આવે છે.

- (૧) સવારે વહેલાં બ્રાહ્મ મુહૂર્તમાં ઊઠો.
- (૨) ઊઠીને નરણાં કોઠે લોટો ભરીને પાણી ધીમે ધીમે પીઓ. શિયાળામાં થોડું ગરમ પાણી વાપરો.
- (૩) દાંત સાફ કરવા કોઈ સારો દંતમંજન કે લીમડાનું દાંતણ વાપરો. ક્યારેક ક્યારેક સરસિયું, હળદર અને સિંધવ નમકની પેસ્ટ બનાવી દાંત અને પેઢા ઉપર સારી રીતે માલિશ કરો. તે સાથે આંખોને અવારનવાર પાણીની છાલક મારી સાફ કરતાં રહો.
- (૪) દરરોજ સવારે વહેલા ઊઠી, મળ સાફ થયા પછી નિયમિત રીતે યોગાસનો કરો. તે આપના આંતરિક અંગોને સ્વસ્થ રાખશે. તે સાથે દરરોજ સવારે યોગાસનો પછી વિવિધ જાતના પ્રાણાયામ કરો. જેમાં ભસ્ત્રિકા, કપાલભ્રાતિ અને અનુલોમ-વિલોમ મુખ્ય છે. તેનાથી સર્વે અંગો સ્વસ્થ થશે.
- (૫) નાહતી વખતે પગના તળિયામાં ઊપસેલા બિંદુઓવાળો પથ્થર-ટીકરું ઘસો જેથી પગના તળિયાના એક્યુપ્રેસરના પોઈન્ટ ચાર્જ થાય અને આરોગ્યનું નિયંત્રણ થવા પામે.
- (૬) અજીર્ણ ન થાય તે માટે ભરપેટ જમો નહિ. ખાવાપીવામાં નિયમન રાખો. દાબીને જમવાનું ટાળો.
- (૭) દરરોજ બને તેટલો પ્રવાહી ખોરાક લો. પાણી, છાશ, લસ્સી, મલાઈ વગરનું સેપરેટ દૂધ (સ્કીમ્ડ મિલ્ક), ગાજરનો રસ, ફળનો રસ, ભાજનો રસ, ગોળ અને લીંબુનું શરબત તેમજ ગરમ કે ઠંડા પાણીમાં મધ અને લીંબુ નાખેલું પીણું પીઓ.
- (૮) આરોગ્યને પોષક અને પથ્ય ખોરાક પસંદ કરો. તાજાં અને રાંધેલો ખોરાક લેવાનું રાખો કારણ કે તે સુપાચ્ય હોય છે.
- (૯) ચરબીયુક્ત તેમજ તળેલો ભારે ખોરાક લેવાનું ટાળો. શાકભાજી સાથેનો સાદો આહાર પસંદ કરો. મીઠાઈનો જૂજ ઉપયોગ કરો.
- (૧૦) ભોજનમાં ૨૫ ટકા શાકભાજી અને ૨૫ ટકા ફળફળાદિનો સમાવેશ કરો. શાકભાજીનું કચુંબર કાચું-પાકું કરીને દહીં સાથે ખાઓ.
- (૧૧) ભોજન પહેલાં શક્ય હોય તો આદુનો રસ સિંધાલૂણ અને

લીંબુ નાખીને પીઓ. એ ક્ષુધાપ્રદીપક છે. ભોજનમાં આદુની કાતરી કચુંબર સાથે ખાવી. દાળશાકમાં લીંબુ નીચોવો. અનુકૂળ આવતી હોય તો ભોજન બાદ છાશ પીવી અમૃતતુલ્ય છે.

- (૧૨) ભોજનમાં ચટાકેદાર મરીમસાલાનો ઉપયોગ બિનજરૂરી અને આરોગ્યને નુકસાનકારક છે. વધુ પડતું મરચું મોં અને હોજરીને બાળે છે. મીઠું અનાજ તેમજ શાકભાજીની કુદરતી મીઠાશને હણે છે.
- (૧૩) કાચા, વગર રાંધેલા શાકભાજી ખાસ ખાવાનું રાખો. કાકડી, સૂવાની ભાજી, લૂણી, સરસવની ભાજી, મૂળા, મોગરી, બીટ, કાંદા, લીલું લસણ, લીલા કાંદા વગેરે થોડા પ્રમાણમાં કાચાં લેવા. કઠોળ ભરડ્યા વિના પાણીમાં પલાળીને ફણગાવેલા અને કાચાં ખાવાથી જરૂરી વિટામિન-બી મળી રહે છે. ખાસ કરીને મગ, ચણા અને અડદ પલાળીને દરરોજ સવારના ચાવીને ખાવાથી બધાં જ વિટામિનોની ઊણપ પૂરી થાય છે. ફણગાવેલાં કાચાં કઠોળ બેનમૂન આરોગ્યપ્રદ ટોનિક છે.
- (૧૪) મોસમનાં ફળ ખાવાં આરોગ્યદાયક છે. કેરી, જાંબુ, પપૈયાં, બિજોરું, ખાટાં લીંબુ, મોસંબી, નારંગી, સફરજન, ટેટી, તડભૂચ વગેરે ફળો જે તે મોસમમાં સવારનાં લેવાં વધુ સારાં છે.
- (૧૫) યુનાનો ક્ષાર (કેલ્શિયમ) બાળક અને કિશોરનાં હાડકાં અને શરીરના બંધારણ માટે જરૂરી છે. દૂધ, ફળ અને લીલાં શાકભાજીમાં એ પૂરતા પ્રમાણમાં મળી રહે છે. શરીરને જરૂરી ક્ષાર મળી રહે તે માટે દૂધ, ફળ અને શાકભાજીનો ખોરાકમાં છુટથી ઉપયોગ કરો. મીઠામાંથી આવા ક્ષારો મળતા નથી. પરંતુ દુધ અને ફળ સાથે ન લો. દૂધને મીઠાવાળા ખોરાકની સાથે પણ ન લો.
- (૧૬) ખોરાકમાં ખાંડનો ઉપયોગ ઓછામાં ઓછો કરો. ખાંડમાં કોઈ પોષક તત્ત્વો નથી. તેને બદલે મધ, દેશી ખાંડ, ગોળ, સૂકા મેવા, ખજૂર, ગ્લુકોઝ, તાંડનો ગોળ વગેરે વાપરી શકાય.
- (૧૭) જમતી વખતે નીચેનાં પાંચ સૂચનોનો અમલ કરો : (ક) પ્રથમ કોળિયા સાથે એક ચમચી હિંગાષ્ટક ચૂર્ણ અથવા બે ચમચા આદુનો રસ લીંબુ અને મીઠું નાખીને લો. (ખ) લસણ, જીરું, અજમો, મેથી, લીંડીપીપર, સૂંઠ, ગંઠોડાં, સિંધાલૂણ અને લીંબુની ચટણી લો. (ગ) મગનું ઓસામણ પીઓ. (ઘ) લસણની પાંચ કળી ખાઓ, (ચ)

- ભોજનને અંતે લીંબુનું શરબત અગર તાજા દહીંની છાશ પીઓ.
- (૧૮) સવારના ચા-કોફીના ઉકાળા પીવાને બદલે ગરમ પાણીમાં ગોળ અને લીંબુનો રસ નાખી પીઓ અથવા તુલસીનો ઉકાળો પીઓ.
- (૧૯) દસ્ત સાફ લાવવા માટેનાં આસનો અને કસરતો કરો. તમારા શરીરની પ્રકૃતિને જે કસરત અને આસનો માફક આવે તે દરરોજ કરતા રહો. પ્રાણાયામ પણ નિયમિત રીતે કરો.
- (૨૦) કબજિયાત ભગાડવા દરરોજ હરડે ફાકો. ફળ પાકીને ખરી પડે તેટલી આસાનીથી મળ ખરી પડે તેવું આયોજન કરો.
- (૨૧) સવારમાં ઊઠતાંની સાથે જ નિયત સમયે જાજરૂ જવાની ટેવ પાડો. નિયમિત પેટ સાફ તો રોગ સાફ. યાદ રાખો કે ૮૦ ટકા રોગો પેટની ખરાબીમાંથી શરૂ થાય છે.
- (૨૨) આપણે સ્વાદ માટે જેટલું ખાઈએ છીએ તેટલું આપણા શરીરમાં દૃશ્ય કે અદ્રશ્ય રીતે ફૂટી નીકળે છે. તેટલે દરજજે આપણે આપણું આરોગ્ય ગુમાવીએ છીએ અને તેટલે દરજજે આપણે દુઃખી થઈએ છીએ. તેથી સ્વાદ માટે નહિ પણ પોષણ પૂરતું ખાવાનું રાખો.
- (૨૩) ઓછું ખાવાથી શરીરમાં સ્ફૂર્તિ અને કામ કરવાની ધગશ રહે છે. ભારે શારીરિક શ્રમ ઉઠાવવો હોય ત્યારે તેમજ ભારે માનસિક કામગીરી બજાવવાની હોય તે સમયે પેટને ઊણું રાખો.
- (૨૪) સવારે નાસ્તો કરવો બિનજરૂરી છે. હોજરીમાં પડેલા આમને પચવા માટે સવારે ચાર કલાકનો સમય આપવાની જરૂર છે. ભોજન માત્ર બે વખત કરવું બપોરે અને સાંજે. દરરોજનું કામ પતાવીને ભોજન લેવાનું રાખો. ભોજન બાદ થોડો આરામ કરો.
- (૨૫) ભોજન સમારંભોમાં લોકો દૂધમાં ઘણાં બધાં ફળોના ટુકડા નાખીને બનાવેલો ફુટ સલાડ ખાય છે તેમજ વા-સંધિવાની તકલીફ વાળા શીખંડ, ખમણ, દહીંવડા, રાયતાં વગેરે ખાય છે. આનાથી ભયંકર કુપચ્ચ થાય છે.
- (૨૬) યથાશક્તિ આસનો કરવાથી શક્તિ જળવાઈ રહે છે. શીર્ષાસન અને સર્વાંગાસન કરવાથી શરીરના સઘળા અવયવોને રૂધિરાભિસરણનો વેગ મળવાથી તંદુરસ્તી જળવાઈ રહે છે.
- (૨૭) ચાલવાની તેમજ દોડવાની કસરતો સાદી અને નિર્દોષ કસરતો છે. શક્તિ પ્રમાણે ચાલવાનું તેમજ દોડવાનું રાખો. દરરોજ ૩૦-૪૦ મિનિટ દોડવાથી મેદ વધતો નથી. પેટની ફાંદ ઊતરે છે, વજન ઓછું થાય છે તેમજ કટિપ્રદેશના અવયવોને હલનચલનની જોરદાર કસરત મળતાં યકૃત અને જઠર શક્તિશાળી બને છે. દોડનારાને હૃદયરોગ, મીઠી પેશાબ, લોહીનું ઊંચું દબાણ કે સંધિવા જેવા રોગો થતા નથી. જ્યારે થાકેલો હો, વધુ કામથી કંટાળી ગયા હો ત્યારે કસરત ન કરતાં માત્ર આરામ કરો. તંદુરસ્તી મેળવવા બીમાર વ્યક્તિએ પૂરતો આરામ કરવાની જરૂર છે. કસરત એ બીમારીનો ઈલાજ નથી. બીમારીનું કારણ શોધી કાઢી તેનો ઈલાજ કરો. તમે તમારી જાતના દાકતર બનો અને નીરોગી રહો.
- (૨૮) નાકથી શ્વાસ લો. નાકમાં વાળનાં ગૂંચળા આવેલા છે તેમાંથી ગળાઈને, જરૂરી ગરમી પ્રાપ્ત કરીને, ચોખ્ખી હવા ફેફસામાં પ્રવેશ કરે છે. જેથી ચેપી રોગ થતા નથી. દમ અને ક્ષયના દર્દીને નાકથી જ શ્વાસ લેવો. ફરવા જાઓ ત્યારે ચાલતાં-ચાલતાં વાતો કરવી નહિ. મોઢું બંધ રાખવું. જેથી ફેફસામાં હવાનાં જંતુ પ્રવેશી શકે નહિ.
- (૨૯) છાતી આગળ પડતી રાખીને અને દૃષ્ટિને દૂર રાખીને ટકાર ચાલવું. દૂરના ટાવર, થાંભલા, ઝાડ, વનરાજી તરફ દૃષ્ટિ રાખીને ચાલવું.
- (૩૦) ખેડૂતની માફક ૮ થી ૧૦ કલાક શ્રમ - મહેનત કરો. તમારું જીવન શ્રમયુક્ત બનાવો. તેવું કામ ન હોય તો ખુલ્લી હવામાં દરરોજ ક્રિકેટ, હુતુતુ, ખોખો, કબડ્ડી, વોલીબોલ, ફૂટબોલ, ટેનિસ, બેડમિન્ટન, પોલો, હોકી જેવી રમતો રમવાનો મહાવરો રાખો. નિયમિત યોગાસનો, કસરત, વ્યાયામ કરનાર વૃદ્ધ હોય તો ફરી યુવાન બની શકે છે. તે કાયાકલ્પનો કીમિયો તેમજ દીર્ઘાયુ અને નીરોગિતાની અદ્ભુત જડીબુટ્ટી છે. વૃદ્ધાવસ્થા રોકવાનો અને ફરીથી યૌવન પ્રાપ્ત કરવાનો જો કોઈ રામબાણ અદ્ભુત ઈલાજ હોય તો આ જ છે. તમે નિવૃત્ત થયા હો, કંઈ જ કામ ન કરતા હો અને આખો દિવસ બેસી રહેવાનું હોય તો જુલતી ખુરશી (રોકિંગ ચેર) વાપરો. ખુરશી આગળ પાછળ હાલવાથી રૂધિરાભિસરણને સહાય મળે છે.
- (૩૧) માથામાં તેલ નાખતી વખતે માથાના બધા અવયવોને ખૂબ ટપારો. દરરોજ કાન, નાક, આંખ, ગરદન તથા હડપચીને મસાજ, સાધારણ ટપારવાની, થાબડવાની ક્રિયા કરો. આમ કરવાથી રૂધિરાભિસરણને વેગ મળશે, આંખે મોતિયા આવશે નહિ, સ્મરણશક્તિ તેજ રહેશે તેમજ ઉંમર વધવા સાથે કાનની બહેરાશ આવશે નહિ.
- (૩૨) આંખ ઉપર ઠંડું પાણી છાંટતા રહો. દરરોજ દાટણ કરતાં, સ્નાન કરતાં, ભોજન પહેલાં હાથ, પગ, મોં વગેરે ધોતાં આંખે પાણી છાંટો. રાત્રે પણ સૂતાં પહેલાં મોં સાફ કરીને આંખે ઠંડું પાણી છાંટો. જરૂર ન હોય ત્યારે આંખો ખુલ્લી રાખો નહિ. જોવાના કામ પૂરતી જ તે ખુલ્લી રાખો, અન્ય સમયમાં તે બંધ રાખો. ખાતાં, પીતાં, ભોજન બાદ આરામ કરતાં, બસમાં કે ટ્રેનમાં બેઠાં બેઠાં, વાતો કરતાં, આંખો સહજભાવથી બંધ રાખવા કોશિશ કરો. કેમકે બંધ આંખો શક્તિપ્રદાતા છે.
- (૩૩) બહુ કામ, મહેનત અને મજૂરી કરવાથી માણસ થાકી

જાય છે, લોથપોથ થઈ જાય છે, પરંતુ મરતો નથી. તે મરે છે ચિંતા, ભય અને ઉદ્વેગથી.

- (૩૪) નિવૃત્ત થયા પછી એક એવો શોખ કેળવવો કે જે તમને સદા પ્રવૃત્તિમય રાખે.
- (૩૫) દરરોજ એકાંતમાં ધ્યાન, ધારણા, સમાધિમાં બેસો. એક કલાક સેવા-પૂજા કરો. આંખો બંધ રાખી તમારા ઈષ્ટદેવનું ધ્યાન કરો.
- (૩૬) ફિકરની ફાકી કરી શાંત અને પ્રફુલ્લ ચિત્તે ભોજન કરો. આનંદપ્રમોદ કરતાં બાળકો સાથે ગમ્મત મસ્તી કરતાં કરતાં ભોજન કરો. કલેશમય વાતાવરણમાં ભારેખમ થઈ ભોજન કરવાથી પાચનશક્તિને હાનિ પહોંચે છે.
- (૩૭) અતિ સર્વત્ર વર્જયેત! કોઈનો અતિરેક કરવો નહિ. વધુ પડતો આહાર, ભય, નિદ્રા અને મૈથુન, વધુ પડતી વાતચીત, વધુ પડતા ઉપવાસ, વધુ પડતી કસરત વગેરે કરવાં નહિ તેમજ વધુ પડતો કાર્યભાર ઉઠાવવો નહિ. શરીરની શક્તિ અને અનુકૂળતા મુજબ શ્રમ કરો.
- (૩૮) શોક, ભારે ચિંતા, ઉદ્વેગ, ભય અને ક્રોધ મનુષ્યના મહાન જીવલેશ શત્રુઓ છે. આયુષ્યને ટૂંકાવવામાં આ બધી બાબતો યમનું કામ કરે છે. ક્રોધથી મૃત્યુ થયાના અનેક દાખલાઓ જોવા મળે છે.
- (૩૯) મન મૂકીને હસવું એ જીવનનું સૌભાગ્ય છે. એટલું હસો કે શરીરના અણુએ અણુ કંપી ઊઠે. જોરદાર હાસ્યથી રક્તભિસરણમાં પૂર આવે છે અને મોં લાલઘૂમ થઈ જાય છે. રોગ દૂર કરવામાં અને શરીરનું બંધારણ ઘડવામાં હાસ્ય સમાન બીજી કોઈ દવા નથી. તે કુદરતની મૂલ્ય વિનાની સાદી અને સરળ દવા છે.
- (૪૦) દરેક બાબતમાં અસંતોષ પ્રગટ કરવાથી કોઈ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થતી નથી. તમારાં દુઃખો, તમારી મુશ્કેલીઓ સવારના પ્રાર્થના સમયે માત્ર ભગવાન પાસે રજૂ કરો. અન્યને કહ્યા કરવાથી માત્ર નિરાશા અને હતાશા જ મળશે. સંસારને સુંદર જોવાનો દષ્ટિકોણ કેળવો.
- (૪૧) સ્વર્ગ અને નરક આ સંસારમાં જ છે. સ્વર્ગનું અલગ અસ્તિત્વ ક્યાંય નથી. પ્રસન્ન ચિત્ત એ જ સ્વર્ગ છે. શોક, ભય, ઉદ્વેગ અને ક્રોધથી ઘેરાયેલા લોકો આ દુનિયામાં નરક ભોગવે છે.
- (૪૨) ખરું આરોગ્ય મેળવવા સારું આપણે સ્વાદેન્દ્રિય જીભને જીતવી જ જોઈએ. જો તેમ કરીએ તો બીજી વિષયેન્દ્રિયો પોતાની મેળે વશ રહે છે. જેણે ઈન્દ્રિયોને વશ રાખી છે તે જગતને વશ કરે છે.
- (૪૩) વૃદ્ધાવસ્થામાં નીચેના નિયમોનું પાલન કરો : (ક) બ્રાહ્મમુહૂર્તમાં ઊઠવાનું રાખો. (ખ) સવારે નાસ્તો કરશો નહિ. બપોરના ભોજનમાં મિતાહારી બનજો. રાતના ભોજનમાં પ્રવાહી અને હલકો આહાર પસંદ કરવો. (ગ)

દરરોજ બે વખત જાજરૂ જવાની ટેવ પાડો. (ઘ) કબજિયાત ઉપર વિજય મેળવવા હરડે ફાકો. (ડ) મરચાં, મીઠા, મસાલા વિનાનો સાદો, સુપાચ્ય, સમતોલ અને પથ્ય આહાર પસંદ કરજો. (ચ) અઠવાડિયામાં બે ત્રણ દિવસ હલકા હાથે તેલ-માલિશ કરવાનું રાખો. (છ) વૃદ્ધાવસ્થામાં સંતોષી, સંયમી અને સ્થિતપ્રજ્ઞ બની પ્રવૃત્તિમય જીવન ગાળો. (જ) પરોપકારના સેવાના કાર્યમાં રચ્યાપચ્યા રહો. સદા કાર્યરત રહો. (ઝ) માફક આવે તેવી કસરત કરતા રહો. શક્તિ પ્રમાણે ફરવાનું રાખો. ઉંમર વધવાની સાથે ઓછા ખોરાકનું સંયમિત ભોજન નક્કી કરો તો દીર્ઘ આરોગ્ય ભોગવશો. યાદ રાખો કે વ્યાધિરહિત વૃદ્ધત્વ એ મનુષ્યમાત્રનો જન્મસિદ્ધ હક્ક છે.

- (૪૪) તાવ અને શરદી જેવા સામાન્ય રોગોનો શાંતિથી સામનો કરો. ગભરાટ ફેલાવશો નહિ, બેબાકળા થશો નહિ, દાક્તર પાસે દોડી જશો નહિ, શાંતિથી આત્મખોજ કરી રોગનું કારણ શોધી કાઢો. પ્રથમ ભારે આહાર બંધ કરો. ઉપવાસ કરો અથવા માત્ર ગરમ પાણી અને પ્રવાહી ખોરાક ઉપર રહો. પેટના આમને સાફ થવા દો. દાક્તર તમને દવાને ઝપાટે ચડાવી દઈ, કંઈનું કંઈ વેતરી નાખી તમને દુઃખના ડુંગરમાં ધકેલી ન દે તેનું ધ્યાન રાખો.
- (૪૫) જો દવાઓ રોગ મટાડતી હોય તો નિષ્ણાત ડોક્ટરો કીમતી દવાઓ આપતા હોવા છતાં દરદી શા માટે મરી જાય છે? કોઈ દવા રોગ મટાડી શકતી નથી. દવા તરફ આંધળી દોટે તો દાટ વાળ્યો છે. દવાથી રોગ મટે કે ન મટે પરંતુ તે નવા રોગનાં મૂળ નાખતી જાય છે. દવાનો ત્યાગ કરો.
- (૪૬) આરોગ્ય અંગેના પુસ્તકો ઘરમાં વસાવો. તેમને વારંવાર વાંચો. કુદરતના કાનૂનોનો અભ્યાસ કરી તેઓ અમલ કરો. આરોગ્યના નિયમોનું પાલન કરો.
- (૪૭) જરૂર પડ્યે આયુર્વેદિક અને નેચરોપેથિક સારવાર લો. એલોપેથિક ઉપચાર શક્ય તેટલા ટાળો.
- (૪૮) હંમેશાં હકારાત્મક વિચારો કરો. કદી નકારાત્મક વિચારો મનમાં લાવશો નહિ.
- (૪૯) પોતાના સમાજ અને રાષ્ટ્ર માટે કોઈ વિધેયાત્મક પ્રવૃત્તિ નિયમિત રીતે કરો. તેનાથી આત્મસંતોષ મળશે. પ્રવૃત્તિમય રહી શકશે અને શરીર સારું રહેશે.
- (૫૦) ઉપરના નિયમોનું પાલન કરવાનો સંકલ્પ કરો. અને નિયમિત રીતે તેનો અમલ કરો.
- ઉપરના પાયાના ૫૦ નિયમોનું જે કોઈ પાલન કરે છે તે સદા નિરોગી રહે છે અને ૧૦૦ વર્ષથી પણ વધુ જીવે છે. શું આપ નિરોગી રહેવા માંગો છો તો તેનો અમલ આજથી જ શરૂ કરો. આપ અવશ્ય સ્વસ્થ રહી શકશો અને આપના પરિવારને પણ શાંતિ અને સુખ આપી શકશો.

(સૌજન્ય : 'પંગુમિત્ર')

આહારવિજ્ઞાન

• ડૉ. રમેશ આઈ. કાપડિયા •

• કાર્બોહાઈડ્રેટ :

કાર્બોહાઈડ્રેટના પ્રકાર બે છે : જટિલ (કોમ્પ્લેક્સ) કાર્બોહાઈડ્રેટ અને સાદો (સિમ્પલ) કાર્બોહાઈડ્રેટ. જટિલ કાર્બોહાઈડ્રેટમાં કેલરી ઓછી અને રેષા વધુ હોય છે. જટિલ કાર્બોહાઈડ્રેટવાળો ખોરાક ખાવાથી પેટ ભરાયાનો સંતોષ જલદી થાય છે. તે ધીમે ધીમે લોહીમાં ભળે છે. તેથી લોહીમાં શર્કરાનું પ્રમાણ એકસરખું જળવાઈ રહે છે. તે અનાજ, કઠોળ, તાજાં શાકભાજી અને ફળોમાં હોય છે.

કાર્બોહાઈડ્રેટવાળા દરેક પદાર્થમાં જટિલ કાર્બોહાઈડ્રેટ અને સાદો કાર્બોહાઈડ્રેટ બંને હોય છે. પણ તેમનું પ્રમાણ વધતું ઓછું હોય છે. અનાજ, કઠોળ, શાકભાજી અને ફળોમાં રહેલ કાર્બોહાઈડ્રેટ ફક્ત જટિલ સ્વરૂપે જ નથી. તેમાં સાદો કાર્બોહાઈડ્રેટ પણ થોડા પ્રમાણમાં હોય છે. કંદમૂળ જેવાં કે બટાટા, શક્કરિયાં, ગાજર, રતાળુમાં સાદા કાર્બોહાઈડ્રેટનું પ્રમાણ વધુ હોય છે. પાંદડાંવાળાં શાકભાજીમાં જટિલ કાર્બોહાઈડ્રેટ વિશેષ અને સાદો કાર્બોહાઈડ્રેટ જૂજ માત્રામાં હોય છે.

ખાંડ, ગોળ, મધ, ગ્લુકોઝ અને મદિરા સાદા કાર્બોહાઈડ્રેટ છે. તે લોહીમાં જલદીથી ભળી જતાં લોહીમાં શર્કરાનું પ્રમાણ ઝડપથી વધે છે. પરિણામે ઈન્સ્યુલિનનો સ્રાવ વધે છે. જેનાથી લોહીમાં રહેલ શર્કરાની માત્રા ક્યારેક વધુ પડતી ઘટી જાય છે. લોહીમાં શર્કરાનું પ્રમાણ વધુ પડતું ઘટે ત્યારે ગંભીર સ્વરૂપે તનાવ, ડિપ્રેશન, લાગણીની અસ્થિરતા, ચિંતા, ઉશ્કેરાટ અને ગળ્યું ખાવાની તીવ્ર ઈચ્છા થાય છે. સાદો કાર્બોહાઈડ્રેટ વધુ પ્રમાણમાં ખાવા છતાં સંતોષની લાગણી અનુભવાતી નથી. ઈન્સ્યુલિનના વધુ પડતા સ્રાવથી ચરબી વધુ જમા થાય છે, લોહીમાં કોલેસ્ટરોલ વધે છે. લોહીમાં થતી શર્કરાની વધુ પડતી વધઘટ શરીર ખમી શકતું નથી. પરિણામે થાક, માનસિક અસ્વસ્થતા અને એકાગ્રતાનો અભાવ વર્તાય છે.

મદિરા સાદો કાર્બોહાઈડ્રેટ હોવા ઉપરાંત ચરબીનું દહન કરવાની શક્તિને મંદ કરે છે. માત્ર ત્રણ ઔસ દારૂ શરીરની ચરબીનું દહન કરવાની શક્તિમાં ૩૩ ટકા ઘટાડો કરે છે.

• પ્રોટીન :

પ્રોટીનના બે પ્રકાર છે : વનસ્પતિજ અને પ્રાણિજ. વનસ્પતિજ પ્રોટીન ખાસ કરીને અનાજ, દાળ અને કઠોળમાં હોય છે. પ્રાણિજ પ્રોટીન દૂધ, ઈંડાં, માછલી, ચિકન અને મટનમાંથી મળે છે. શાકાહારમાં મળી આવતાં પ્રોટીન પૂર્ણ પ્રોટીન નથી. તેમાં એક બે અગત્યના એમિનો એસિડ ખૂટતાં

હોય છે. શાકાહારમાં અનાજ અને દાળના સંયોજનથી પૂર્ણ પ્રોટીન મેળવી શકાય.

બાળકોના વિકાસ માટે પ્રોટીન જરૂરી છે. પુષ્ટ વયનાઓને કેટલીક જરૂરી શારીરિક ક્રિયાઓ અને રોજિંદા ઘસારા માટે જ તે જરૂરી છે. અલગ-અલગ વનસ્પતિજ પ્રોટીનો ભેગાં કરીને ખૂટતાં એમિનો એસિડ મેળવી શકાય છે. દા.ત. એક ભાગ દાળ અને ત્રણ ભાગ અનાજ. દાળ અને રોટલી સાથે ખાવાથી આ ખોટ પૂરી શકાય છે. તેવી જ રીતે ચરબી વગરનું થોડું દૂધ અથવા દહીં ઉમેરવાથી પણ ખોટ પૂરી શકાય.

કઠોળમાં પ્રોટીન અને બીજાં પૌષ્ટિક ઘટકો સારી માત્રામાં હોય છે. તેમાં રેષા વધુ અને ચરબી ઓછી છે. તે પ્રાણિજ પ્રોટીનની સરખામણીએ ઘણું સસ્તું છે. તાજેતરના સંશોધનમાં જણાયું છે કે તે કોલેસ્ટરોલ પણ ઘટાડે છે.

અનાજ, કઠોળ, શાકભાજી અને ફળોના બનેલા સમતોલ આહારમાં શરીરને જરૂરી એવા બધા જ ઘટકો છે. કુલ કેલરીના માત્ર ૧૦ થી ૧૫ % વનસ્પતિજ પ્રોટીનથી પુષ્ટ વયના શરીરની પ્રોટીનની જરૂરિયાત પૂરી પાડે છે. દૂધની બનાવટોની જેમ પ્રાણિજ પ્રોટીન પણ ધમનીઓમાં ચરબી જામવાની પ્રક્રિયા (એથરોસ્કલેરોસિસ) ની વૃદ્ધિ કરે છે.

• ચરબી :

આપણા આહારમાં ચરબીનું પ્રમાણ કુલ કેલરીના ૩૦ થી ૪૦ ટકા હોય છે. ચરબીથી આહાર સ્વાદિષ્ટ બને છે. સામાન્ય માન્યતા એવી છે કે ચરબીથી ઊર્જા અને બળ મળે છે. કેટલીક અગત્યની શારીરિક ક્રિયાઓ માટે ખોરાકમાં થોડી ચરબીની જરૂર પડે છે. વધારાની ચરબીનો શરીર સંગ્રહ કરે છે જે ખોરાક લેવામાં ન આવે ત્યારે ખપ લાગે. વધારાની ચરબી આખા શરીરમાં જમા થાય છે પણ પેડુ પર તે વધુ જામી જાય છે. શરીરમાં વધુ પડતી ચરબી જામવાથી સુસ્તી અનુભવાય છે અને બેઠાડું બની જવાય છે. તેનાથી વળી પાછું વજન વધે છે, જેનાથી અનેક મુશ્કેલીઓ સર્જાય છે.

આહારની કુલ કેલરીમાં ૨૫-૩૦% જેટલી ચરબીનું પ્રમાણ ચરબી જામવા (એથરોસ્કલેરોસિસ) ની પ્રક્રિયાને ઘટાડવા માટે અસમર્થ છે. જ્યારે ૧૦% થી ઓછી ચરબીવાળા આહારથી તે શક્ય છે. એથરોસ્કલેરોસિસને હળવો કરવા અને ક્રમશઃ મટાડવા અંગેના બધા જ અભ્યાસો આહારમાં ઘણી ઓછી ચરબી લેવાની હિમાયત કરે છે. હૃદયરોગ મટાડવા અને થતો રોકવા વધુમાં વધુ કેટલી ચરબી લઈ શકાય તે હજુ સંશોધનનો વિષય છે.

ઓછી ચરબીવાળો આહાર લઈને એથરોસ્કલેરોસિસ મટાડવા પોતે શક્તિમાન છે તેવો આત્મવિશ્વાસ દર્દીમાં જાગે તો તે આવો આહાર સહેલાઈથી અપનાવી શકે. આ માટે દર્દીને પ્રોત્સાહિત કરવાનું કામ નિષ્ઠાવાન ડોક્ટરોનું છે.

રાંધવામાં શાકભાજીની અંતર્ગત નૈસર્ગિક સ્નિગ્ધતાનો કુશળતાપૂર્વક ઉપયોગ કરી વિવિધ પ્રકારની સ્વાદિષ્ટ વાનગીઓ બનાવીએ તો જેઓ વધુ ચરબીવાળો ખોરાક લેવા ટેવાયેલા છે તેઓને પણ આવો સ્વાદિષ્ટ ઓછી ચરબીવાળો આહાર લેવાનું ગમે.

● રેસાયુક્ત આહાર :

રેસાયુક્ત આહારના ઘણા લાભો છે. તેમાં વિટામિનો અને ક્ષારો પણ સારા પ્રમાણમાં હોય છે. તે અનાજ અને કઠોળના ઉપરના પડમાંથી, શાકભાજી અને ફળોમાંથી મળે છે. રેસાવાળા આહારથી નીચેના ફાયદા થાય છે :

- ★ આહારનો જથ્થો વધે છે. ઓછા ખોરાકે પેટ ભરાઈને જમ્યાનો સંતોષ થાય છે તેથી વધુ પડતું ખવાઈ જતું નથી. આમ વજન નિયંત્રણમાં મદદ થાય છે.
- ★ તેનાથી કેલરી ઓછી લેવાય છે. તે લોહીમાં કોલેસ્ટરોલ તથા ટ્રાયગ્લિસરાઈડ્ઝ ઘટાડે છે.
- ★ તે કાર્બોહાઈડ્રેટની લોહીમાં ભળવાની પ્રક્રિયાને મંદ કરે છે, તેથી લોહીમાં શર્કરાનું પ્રમાણ સ્થિર રહે છે.
- ★ કબજિયાત મટાડે છે. ભગંદર હરસ તેમજ આંતરડાનું કેન્સર થતાં અટકાવે છે.

● મીઠું (સોડિયમ ક્લોરાઈડ) :

મીઠાથી શરીરમાં પાણીનો સંગ્રહ થાય છે. મીઠું વધારે લેવામાં આવે ત્યારે મીઠાની સાંદ્રતા (Saturation) ઓછી કરવા શરીર વધુ પાણી સંઘરે છે. પરિણામે વધુ પડતું મીઠું લેવાથી વજન ઘટાડવું મુશ્કેલ બને છે. એવું પણ જણાયું છે કે વધારે પડતા મીઠાથી ધમનીઓની દીવાલ કઠણ બને છે.

હાઈ બ્લડપ્રેશર અને હૃદયરોગના દર્દીઓને મીઠું ઘટાડવાથી ફાયદો થાય છે તે સર્વવિદિત હકીકત છે. ડબામાં પેક કરેલા ખાદ્ય પદાર્થો, જુદી જુદી જાતના કેચઅપ, સોસ, સલાડને સ્વાદિષ્ટ બનાવનારા ડ્રેસિંગ, અથાણાં, પાપડ તેમ જ બ્રેડ અને બિસ્કિટની ભિન્નભિન્ન જાતોમાં મીઠાનું પ્રમાણ ખાસ્સું હોય છે. પાંદડાંવાળાં શાકભાજીમાં કુદરતી મીઠાનું પ્રમાણ વધુ હોવાથી તેને રાંધવામાં મીઠું ઓછું હોય તો ચાલે.

પુષ્પ વયનાઓ રોજનું ૧૭૦૦ થી ૩૩૦૦ મિલિગ્રામ સોડિયમ (મીઠું) લઈ શકે. તેથી વધુ સલાહ ભરેલું નથી. અમેરિકન હાર્ટ એસોસિયેશન આહારની દર ૧૦૦૦ કેલરીએ ૧૦૦૦ મિ.ગ્રા. પણ ૩૦૦૦ મિ.ગ્રા. થી વધુ મીઠું ન લેવાની ભલામણ કરે છે. ઉષ્ણ પ્રદેશમાં રહેનારને પણ દરરોજ ૧૦૦૦

થી ૧૫૦૦ મિ.ગ્રા. મીઠું સામાન્ય રીતે પૂરતું થઈ રહે છે. એક ચમચી મીઠામાં ૨૦૦૦ મિ.ગ્રા. મીઠું આવે છે.

કેટલાક મસાલા જેવા કે લીલાં મરચાં, કોથમીર, આદું, લીંબુનો આહારમાં પ્રમાણસર ઉપયોગ કરી મીઠાનો વપરાશ ઘટાડી શકાય. રસોઈમાં મીઠું ઓછું વાપરવાથી આહારનો કુદરતી સ્વાદ અને સોડમ વધુ સારી રીતે માણી શકાય. અન્ય સ્વાદની જેમ મીઠાનો સ્વાદ પણ કેળવેલો સ્વાદ છે.

● ફી રેડિક્સ :

શરીરમાં ચયાપચયની ક્રિયા દરમિયાન ફી રેડિક્સ ઉત્પન્ન થાય છે. તે ઉત્પન્ન થવાનું પ્રમાણ આહારનો પ્રકાર, સૂર્યપ્રકાશ, એક્સ રે, સિગારેટનો ધુમાડો અને વાહનોના ધુમાડાથી પ્રદૂષિત વાતાવરણ પર આધારિત છે. જ્યારે લોહીમાં ફી રેડિક્સનું પ્રમાણ વધી જાય છે ત્યારે તે શરીરના કોષોને હાનિ પહોંચાડે છે. વૃદ્ધાવસ્થા ઝડપથી આવે છે, તેમજ હૃદયરોગ, કેન્સર, ફેફસાંનાં દર્દ, મોતિયાની શક્યતા વધે છે. તે રોગપ્રતિકાર શક્તિને પણ નબળી પાડે છે.

આહારની ચરબી ઓક્સિજનપૂરક (ઓક્સિડન્ટ) ગણાય છે. પ્રાણિજ ચરબી અને રેડ મીટમાં ઓક્સિજનપૂરક તત્ત્વોનું પ્રમાણ વિપુલ હોય છે. તે વધુ પડતાં ફી રેડિક્સ ઉત્પન્ન કરે છે. કાર્બોહાઈડ્રેટયુક્ત ઓછી ચરબીવાળા શાકાહારમાં એન્ટિઓક્સિડન્ટ વધુ પ્રમાણમાં હોય છે જે ફી રેડિક્સને દૂર કરવામાં મદદ કરે છે.

બીટા કેરોટીન જેમાંથી વિટામિન 'એ' બને છે. વિટામિન 'સી' અને 'ઈ' એન્ટિઓક્સિડન્ટ છે. તેનાથી ફી રેડિક્સ ઉત્પન્ન થવાનું પ્રમાણ ઘટે છે. આથી ચરબી જામવાની (એથરોસ્કલેરોસિસની) પ્રક્રિયા મંદ પડે છે.

● રાંધ્યા વિનાનો કુદરતી આહાર :

રાંધ્યા વગરનો કુદરતી આહાર 'જીવંત આહાર' તરીકે જાણીતો છે. જીવંત આહારને 'મેક્રોબાયોટિક' આહાર પણ કહે છે. તેમાં પૌષ્ટિક ઘટકો અને વિટામિનો પુષ્કળ પ્રમાણમાં હોય છે. લાંબી બીમારીથી પીડાતી વ્યક્તિને ક્યારેક આવો આહાર ખૂબ ઉપયોગી બને છે. જોકે સામાન્ય રીતે રાંધેલા ખોરાકમાંથી શરીર જરૂરી પૌષ્ટિક ઘટકો સારી રીતે મેળવી લે છે. રોગ અટકાવવા અને તંદુરસ્તી જાળવવા રાંધ્યા વિનાના આહારની ભલામણમાં કેટલીક મર્યાદા છે. તે અનુકૂળ પડવો જોઈએ. આવો આહાર વર્ષ દરમિયાન સતત મળી રહેવો જોઈએ. ખાસ કરીને ઉષ્ણ અને ભેજવાળી આબોહવામાં તેની આરોગ્યપ્રદતા જાળવવી અઘરી બને છે. નાના અને સંપન્ન કુટુંબમાં આ શક્ય બની શકે. આમ છતાં આવો આહાર લેવાનું ચાલુ રાખવા માટે ખૂબ જ ઉમંગ અને ઉત્સાહની જરૂર પડે છે. વળી ઘરની બહાર જમતી વખતે રાંધ્યા વિનાના કુદરતી આહાર લેવામાં ઝાડા, કમળો,

ટાઈફોઈડ થવાનું જોખમ પણ રહેલું છે. આપણા રોજિંદા આહાર સાથે પ્રમાણસર સલાહ લેવાથી કુદરતી આહારનો લાભ લઈ શકાય.

● આદર્શ આહાર :

અમે સંપૂર્ણ શાકાહારની ભલામણ કરીએ છીએ. ચરબી વગરનું દૂધ પણ પ્રાણિજ પ્રોટીન ગણાય. એટલે તેનો વધુ પડતો વપરાશ પણ ટાળવો જરૂરી છે. આહાર જટિલ કાર્બોહાઈડ્રેટ, વનસ્પતિજન્ય પ્રોટીન (અનાજ, કઠોળ) લીલાં શાકભાજી અને ફળોનો હોવો જોઈએ. સાદાં (તૈયાર વિશુદ્ધ) કાર્બોહાઈડ્રેટ જેવાં કે ખાંડ, ગોળ, મધ, શેરડીનો રસ, પોલિશ કરેલા ચોખા, ચોખાની બનાવટો (મમરા, પોંઆ), ગ્લુકોઝ વગેરે ઓછા પ્રમાણમાં લેવાં જોઈએ. તે લોહીમાં ઝડપથી ભળવાથી ઈન્સ્યુલિનનો સ્ત્રાવ વધે છે. ઈન્સ્યુલિનના સ્ત્રાવના ઘણા ગેરફાયદા છે. તેનાથી કોલેસ્ટરોલનું ઉત્પાદન વધે છે, ચરબી જમા થાય છે. ધમનીઓની દીવાલના કોષો વૃદ્ધિ પામે છે. ઉપરાંત ભાવાત્મક તાણ વખતે અને છે તેમ સિમ્પેથેટિક નર્વસ સિસ્ટમ ઉત્તેજિત થાય છે, જેના પરિણામે ધમનીઓ સંકોચાય છે, પ્લેટલેટ્સ વધુ ચીકણા બને છે અને ધમનીઓ સાંકડી થવાનું અને લોહી ગંઠાઈ જવાનું વિશેષ બને છે.

જટિલ કાર્બોહાઈડ્રેટમાં રેસા વધુ હોય છે. તે લોહીમાં ધીમેથી ભળે છે. તેથી થોડું ખાવા છતાં પેટ ભર્યાનો સંતોષ અનુભવાય છે. લોહીમાં શર્કરાની વધઘટ ઓછી થાય છે અને ઈન્સ્યુલિનનો સ્ત્રાવ પણ સામાન્ય રહે છે.

શરીરમાં જરૂરી ફેટી એસિડનું સંયોજન કરવા આહારમાં માત્ર ૪થી ૬% ચરબીની જરૂર પડે છે. હૃદયરોગ મટાડવા માટેના આહારમાં માત્ર ૧૦% ચરબી પર્યાપ્ત છે. ૩૦% થી વધુ ચરબીયુક્ત આહારથી વજન વધે છે અને હૃદયરોગ તેમ જ અન્ય બીમારીઓ થાય છે. જો આહારમાં ચરબીનું પ્રમાણ ઘટાડીને ૧૦% થી ઓછું રાખવામાં આવે તો આહારની કેલરીઓ ગણવાની જરૂર નથી. તેમ છતાં જો સાદા કાર્બોહાઈડ્રેટનું પ્રમાણ આહારમાં ઘણું વધારવામાં આવે તો લોહીમાં ચરબી અને ટ્રાયગ્લિસરાઈડ્સ વધી જાય છે અને તે એથરોસ્કલેરોસિસને ઘટાડવામાં સહાયક બનતાં નથી. માટે ભૂખ સંતોષાય એટલું જ ખાવું, ઠાંસીને કદી ન ખાવું.

● વારંવાર થોડું થોડું ખાવું :

સ્વાસ્થ્ય જાળવવા, ખાસ કરીને હૃદયરોગીઓ માટે કટકે-

કટકે થોડો થોડો આહાર લેવો હિતકારી છે. એકસાથે વધુ ખાવાથી લોહીમાં ઈન્સ્યુલિનનું પ્રમાણ વધે છે. તેનાથી લોહીમાં શર્કરાના પ્રમાણમાં તીવ્ર વધઘટ થાય છે. જ્યારે આહારને વધુ ટંકમાં વહેંચી નાખવાથી લોહીમાં શર્કરાનું પ્રમાણ વધઘટ થયા વગર વધુ સ્થિર રહે છે.

ટોરોન્ટોની યુનિવર્સિટીના ૧૯૮૮માં પ્રગટ થયેલા અભ્યાસમાં જાણવા મળ્યું કે જેઓ દિવસમાં ત્રણ વખત જમતા હતા તેમના કરતાં જેઓ કટકે કટકે ખાતા હતા તેમના લોહીમાં કોલેસ્ટરોલનું પ્રમાણ ઓછું હતું.

જોકે માત્ર કટકે કટકે ખાવું પૂરતું નથી. શું ખાઓ છો તે પણ ઘણું અગત્યનું છે. તમારા આહારમાં વધુ પડતી ચરબી કે ખાંડ હશે તો લાભ થશે નહીં.

● ધ્યાનથી જમો :

આપણા પ્રવૃત્તિમય જીવનમાં એકસાથે ઘણાં કામ પતાવવાનાં હોય છે. શાંતિથી જમીએ તેવું ભાગ્યે જ બને છે. સવારનો નાસ્તો આપણે છાપું વાંચતાં ઝટપટ ગળે ઉતારી જઈએ છીએ, બપોરનું જમવાનું ટેલિફોન વચ્ચે પતાવીએ છીએ, રાત્રિનું ભોજન ટીવી જોતાં કે વાતચીતમાં ગૂંથાઈને કરીએ છીએ. પરિણામે કેટલું ખાધું અને તેનો કેવો સ્વાદ હતો તેનો ખ્યાલ રહેતો નથી. જમતી વખતે બીજું કંઈ પણ કરીએ એટલે આપણું ધ્યાન ખાવા ઉપર કેન્દ્રિત થતું નથી. પરિણામે આપણને જમવાનો ખરો આનંદ મળતો નથી, વધારે પડતું ખવાઈ જાય છે અને ખોરાકનું સારી રીતે પાચન પણ થતું નથી. આપણે જ્યારે ધ્યાનપૂર્વક જમીએ છીએ ત્યારે જમવાનો પૂરો આનંદ મળે છે અને કેટલું ખાધું તેનો ખ્યાલ રહે છે. વધારે પડતું ખવાઈ જતું નથી અને વજન કાબૂમાં રહે છે. જમતી વખતે ધ્યાનથી જમવાથી ખ્યાલ રહે છે કે વધુ ચરબીવાળા અને જટિલ કાર્બોહાઈડ્રેટવાળા આહારથી થોડું ખાવા છતાં સંતોષ થાય છે, શરીર હળવું લાગે છે અને સ્ફૂર્તિ અનુભવાય છે. આમ આપણે ખાવાની સાચી પસંદગી કરી શકીએ છીએ.

બધા ધર્મો અને સંસ્કૃતિમાં જમતાં પહેલાં પ્રાર્થના કરવાની પ્રથા છે. પ્રાર્થનાથી ચિત્ત શાંત થાય છે. જમવામાં ધ્યાન પરોવાય છે. તે જમણનો આનંદ વધારે છે એટલું જ નહીં પણ વજનને કાબૂમાં રાખવામાં સહાયભૂત થાય છે. જ્યારે આપણે એકચિતે જમતા નથી ત્યારે આપણે માત્ર પેટ જ ભરતા નથી પણ અંદરનું ખાલીપણું પણ ભરીએ છીએ જે મેદવૃદ્ધિમાં પરિણમે છે.

WE CARE... સમસ્યાથી સફળતા સુધી

ભાગ્યદીપ

Manilal Morarji Maroo

Mob. : 8080209775, 9323998861

- Kundali Making
- Match Making
- Navgrah Stones
- Natural Rudraksh

કુંડલી પરથી જિંદગીના વિવિધ પ્રશ્નોનું
સારી રીતે સમજણપૂર્વક છણાવટ માટે
ફોનથી સંપર્ક સાધો....

MAROO ASTRO & VASTU POINT

23/A, Mishra House, 90 Ft. Road, Navghar Road, Mulund (E), Mumbai-400 081.
E-mail : marooastro@gmail.com Ph. : (Resi.) (022) 67997717

સ્થૂળતા ઘટાડવા માટે પરંપરાગત અભિગમ કરતાં નવા અભિગમથી વધુ સફળતા મળે છે તેની તુલના :

ડાયટિંગ

પરંપરાગત અભિગમ	નવો અભિગમ
૧. ઓછી કેલરી લેતાં આહારનું પ્રમાણ પણ ઘટે છે.	૧. ફક્ત ચરબીમાંથી મળતી કેલરીનું જ પ્રમાણ ઘટે છે, પરંતુ આહારનું પ્રમાણ પૂરતું રહે છે.
૨. ભૂખ અને અસંતોષની લાગણી.	૨. પૂરતું ખાધાનો સંતોષ : કારણ કે જટિલ કાર્બોહાઈડ્રેટ અને પ્રોટીનવાળી ખાદ્ય વસ્તુ ભૂખ પ્રમાણે ખાઈ શકાય.
૩. અશક્તિ અને થાક વરતાય.	૩. પૂરતા પ્રમાણમાં આહાર લેવાથી સ્ફૂર્તિ રહે.
૪. આહારનું પ્રમાણ ઓછું થવાથી શરીર યથાવત્ સ્થિતિ રાખવા કેલરીના બળતણનો દર (B.M.R.) ઘટાડે છે. પરિણામે વજન ઘટવાનું મુશ્કેલ બને છે.	૪. કાર્બોહાઈડ્રેટમાંથી પૂરતી કેલરી મળવાથી કેલરીના બળતણનો દર વધે અને તે વજન ઘટાડવામાં મદદરૂપ થાય છે. ઓછી ચરબીવાળો અને વધુ કાર્બોહાઈડ્રેટવાળો ખોરાક થાઈરોઈડના સ્ત્રાવની વૃદ્ધિ કરે છે, જે કેલરીના બળતણનો દર વધારે છે. સહેલાઈથી વજન ઘટતાં ઉત્સાહ જળવાઈ રહે છે.
૫. ધાર્યા પ્રમાણે વજન ન ઘટતાં ડાયેટિંગને વળગી રહેવાનો ઉત્સાહ રહેતો નથી અને ડાયેટિંગ છૂટી જાય છે.	૫. ડાયેટિંગ જવલ્લે જ છૂટે છે.
૬. ડાયેટિંગ છૂટી જતાં, વજન ઝડપથી વધે છે કારણ કે આ ડાયેટિંગ દરમિયાન ચરબીના કોષો સંખ્યામાં ઓછા થયા હોતા નથી કેવળ કદમાં નાના બને છે.	૬. કમશ: વજન ઘટે છે.
૭. વારંવાર ડાયેટિંગ કરવાથી અને છોડી દેવાથી (યો-યો ડાયેટિંગ) વજનની વધઘટ થતાં હૃદયરોગની શક્યતા વધે છે. (ડૉ. બ્રાઉન નીલ)	૭. આહારનો નવો અભિગમ ઉત્સાહપૂર્વક ચાલુ રહે છે. આમાં યો-યો ડાયેટિંગ થતું નથી.

● આહાર અને તંદુરસ્તી :

આહાર અને તંદુરસ્તી સંદર્ભે કેટલાક ઉપયોગી મુદ્દાઓ અહીં આપ્યા છે.

- ★ રોજ અડધી કાચી ડુંગળી ખાવાથી HDL કોલેસ્ટરોલ ૨૫% સુધી વધી શકે છે.
- ★ બે ચમચી વાટેલ લસણ LDL કોલેસ્ટરોલમાં ઘટાડો કરી શકે છે.
- ★ એક કપ કઠોળ (beans-legumes) કોલેસ્ટરોલ ૧૦% ઘટાડી શકે છે. તે લોહીમાં રહેલ હોમોસિસ્ટીન નામના એમાઈનો એસિડ ઘટાડવામાં મદદ કરે છે. હોમોસિસ્ટીન હાર્ટએટેક થવાના વલણમાં વધારો કરે છે.
- ★ ઓટ એકથી દોઢ કપ રાંધીને ખાવાથી LDL કોલેસ્ટરોલનું પ્રમાણ ઘટે છે.
- ★ અખરોટમાં લિનોલિક એસિડ હોવાથી LDL કોલેસ્ટરોલ ૧૬% અને ટોટલ કોલેસ્ટરોલ ૧૨% ઘટાડી શકે છે.
- ★ બદામ રોજની પાંચ લેવાથી LDL કોલેસ્ટરોલ ઘટી શકે છે.

તેમાં લિનોલિક એસિડ અને એન્ટિઓક્સિડન્ટ તત્ત્વો છે.

- ★ દહીં - ચરબીરહિત અથવા ઓછી ચરબીવાળું. તેમાં કેલ્શિયમ અને પોટેશિયમનું પ્રમાણ દૂધ કરતાં ૫૦% વધારે છે.
- કેટલાંક સૂચનો :
- ★ કુટુંબના દરેક સભ્ય તંદુરસ્ત આહારપ્રણાલી અપનાવે એ અગત્યનું છે.
- ★ ભોજનને સ્વાદિષ્ટ બનાવવાથી આહારની ટેવો બદલવામાં તકલીફ પડતી નથી.
- ★ તળેલા પદાર્થોને બદલે કાચા, બાફેલા, વરાળથી રાંધેલા, શેકેલા પદાર્થો શક્ય હોય ત્યાં અપનાવવા જોઈએ.
- ★ બજારમાં મળતા કેટલાક તૈયાર ખાદ્યપદાર્થો ચરબીનું હાનિકારક પ્રમાણ ધરાવતાં હોય છે.
- ★ રાંધવાનાં વાસણો નોનસ્ટિક વાપરવાથી તેલ-ઘીના વપરાશમાં ઘટાડો થઈ શકે.
- ★ તમે શું રાંધો છો તેટલું જ અગત્યનું તમે કેવી રીતે રાંધો છો તે પણ છે.

સૌજન્ય : “હૃદયરોગ અને આહાર”

માતૃત્વ

● હરીશ નાયક ●

આપણે નારાજ, પણ મા તો રાજી જ.

હું બગડેલો છોકરો હતો.

પિતા હતા નહિ. મને જોઈતી વસ્તુ મળતી નહિ. ગરીબાઈથી ત્રાસી જઈએ એમાં બધો જ વાંક મને માતાનો દેખાતો. હું ચિડાઈ જઈને માતાને કહેતો : ‘બીજી બધી માતા તેમનાં બાળકોને બધું લાવી દે છે. તું શા માટે મારે માટે કંઈ લાવી દેતી નથી?’

મા કહેતી : ‘બીજી માતાઓ લાવી દેતી હશે. મને ખબર નથી કે એ માતાઓ ક્યાંથી લાવતી હશે. પણ હું નથી લાવી શકતી એ હકીકત છે, ‘બેટા! પણ હું મા છું. હંમેશાં એવી ઈચ્છા રહે છે કે જે કંઈ મળે તે તને આપું. તારા માટે સંઘરું. તારા માટે રહેવા દઉં.’

માની આવી વાતથી મને સંતોષ થતો નથી. હું મા પર ગુસ્સે થઈ જતો, ત્યારે માએ એકવાર મજાકમાં કહ્યું : ‘બધું માએ જ કરવાનું? શું બેટાઓ મા માટે કંઈ કરતા નથી? જો, દુનિયાભરના બેટાઓ મા માટે શું કરે છે? તેઓ પોતાની માને બધું જ લાવી દે છે - બધું જ.’

હું ઘરમાંથી નાસી ગયો.

મા રડી નહિ. જ્યારે સમાચાર મળ્યા ત્યારે તે બોલી ઊઠી : ‘મારો પુત્ર ક્યાંય જશે નહિ. એ તો મારે માટે બધું લાવવા ગયો છે.’

વાત સાચી હતી. હું રાણીગંજની પાઠશાળામાં દાખલ થઈ ગયો હતો. ખૂબ ભણ્યો. ત્યાંથી લશ્કરમાં ભરતી થઈ ગયો. મા રડી નહિ.

મેં માને પૂછ્યું : ‘મા! હું લશ્કરમાં જાઉં છું, અને તને કંઈ જ થતું નથી?’

મા કહે : ‘ના, બેટા! તું તો મા માટે આ બધું કરે છે. મા માટે બધું લેવા જાય છે. એમાં વળી રડવાનું શું?’

આંખમાં આંસુ સાથે પણ તે હસતી રહી અને મેં પ્રતિજ્ઞા કરી : ‘સાચું છે મા. હું મા માટે બધું કરીશ, બધું લાવીશ. તું જોઈ રહેજે.’

ત્યારથી હું માનો લાડલો પુત્ર બની રહ્યો.

કેવી હોય છે, માની મમતા! આપણે નારાજ પણ એ તો રાજીની રાજી જ.

પુસ્તકો અને પગરખાં વસ્યેનો ભેદ

વૈભવ હતો પણ મા મને મધ્યમ વર્ગની જેમ જ જીવતાં શીખવતી.

એકવાર મને મન થયું કે હું લાઈટના થાંભલે જઈને વાંચું, મેં માની પરવાનગી માગી.

મા કહે : ‘જરૂર વાંચી આવ, એથી તને ઘરમાં વાંચવામાં કેટલી સગવડ મળે છે એનો ખ્યાલ આવશે.’

ઘરમાં પાછા ફરીને મેં જોયું તો ટેબલ લેમ્પનો પ્રકાશ વધુ ઊજળો અને નજીક હતો. ટેબલ ઉપર બેસીને વાંચવામાં વધુ અનુકૂળતા હતી.

અમારા ઘરમાં એક દાદર હતો. મને દાદરનાં પગથિયાં પર બેસીને વાંચવાની આદત હતી. હું ઉપરનાં પગથિયાં ઉપર ચોપડાં મૂકતો. નીચેનાં પગથિયાં પર પગરખાં.

એક વખત શાળાએથી પાછો ફર્યો તો દાદર સાફ હતો. મા કહે : ‘પગરખાં નીચે અને પુસ્તકો મેં કબાટમાં મૂકી દીધાં છે. દાદર ઉપર ચઢવા માટે છે. જો વચમાં અંતરાયો રાખશે તો સરળતાથી તું ઉપર નહિ ચઢી શકે, અને વિદ્યાને ઠોકરે મારીને શું તું ઉપર ચઢી શકશે? એ સંજોગોમાં પુસ્તકો અને પગરખાં એક નહિ થઈ જાય શું?’

માના એ બોધ પછી મારો પુસ્તકો પ્રત્યેનો પૂજ્યભાવ જાગ્યો અને હું તેની કાળજી કરવા લાગ્યો.

‘મા મને ‘શ્યામની મા’ નામનું પુસ્તક વાંચી સંભળાવતી હતી. સાને ગુરુજીનું લખેલું એ અદ્ભુત પુસ્તક છે. મા જ્યારે એ પુસ્તક વાંચતી ત્યારે મને લાગતું કે હું જ શ્યામ છું અને પુસ્તકમાંની મા મારી જ મા છે.’ મોતીલાલ નહેરુ અને સર તેજબહાદુર સપ્તુના જમાનાના જાણીતા દેશનેતા અને રાષ્ટ્રભક્ત શ્રી જયકર કહે છે!

બા એટલે બાળકની બારી

ગીતાંજલિની અવિરત ધારા દ્વારા નોબલ પારિતોષિક મેળવનાર પ્રખર સાહિત્યકાર ઠાકુર રવીન્દ્રનાથ અથવા ટાગોરના નામથી જ દુનિયા ભારતને ઓળખે છે. ભારતીય ‘ગુરુદેવ’ તથા ઋષિજન જેવા ટાગોરની આ રહી માતૃ-વંદના. ઘરમાં બધાં વહાલ કરતાં. પણ મા મને બારીએ લઈને ઊભી રહેતી. એ વાત જ નિરાળી.

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૩૫ ઉપર)

‘જે દેશમાં બંદૂકની બેરેલથી ચર્ચા બંધ કરાવવામાં આવે છે, તે દેશનું ભાવિ અંધકારમય છે.’

• લૉર્ડ ભીખુ પારેખ અને અનુજ કુમાર •

ભારતનો એક દેશ તરીકે ‘જાહેર ચર્ચા’ (પબ્લિક ડિબેટ્સ) નો ગૌરવમય, ભવ્ય વારસો હતો. આધુનિક ભારતમાં કેમ જ્ઞાન આધારિત વિચારભેદ, મતભેદ (વૉઈસ ઓફ ડિસેન્ટ) માટેની જાહેરચર્ચાની જગ્યા, અવકાશ (સ્પેસ) સતત સંકોચાતા જાય છે?

આશરે એક દાયકા પહેલા નોબેલ પ્રાઈઝ વિજેતા અમર્ત્ય સેને ‘ધી આર્ગ્યુમેન્ટટિવ ઈન્ડિયન’ નામના પોતાના જગપ્રસિદ્ધ પુસ્તકમાં લખ્યું હતું કે દેશની ધર્મનિરપેક્ષ (સેક્યુલર ડેમોક્રસી) લોકશાહીને બચાવવા માટે જુદા જુદા વિચારો ઉપરનો બૌદ્ધિક વિવાદ ખૂબ જ અનિવાર્ય છે. આ મુદ્દે પ્રો. સેને ખૂબ જ મુશ્કેલ અને જટિલ પ્રવાહોને સવિસ્તાર વૃત્તાંત સાથે અસરકારક રીતે પોતાના પુસ્તકમાં રજૂ કર્યા હતા.

શું આજે આ ભારતીય ખોવાઈ ગયેલો દેખાય છે? હા, કદાચ તે પહેલાં જેવો પોતાના વિચારો વ્યક્ત કરવામાં અસરકારક નહીં હોય! પરંતુ હું જાણું છું કે હજુ તે આ મુદ્દે સક્રિય છે અને ભારતદેશની આ પ્રણાલિકાને જીવંત રાખવા તે પોતાનાથી જે યથાર્થ છે, તે કરી રહ્યો છે. સને ૨૦૦૫માં દેશના વડાપ્રધાન તરીકે એક શીખ ચૂંટાઈ આવ્યા હતા અને તે સમયે દેશના રાષ્ટ્રપ્રમુખ મુસ્લિમ હતા. તે સમયે નીતિશકુમારે બિહારની ચૂંટણીમાં લાલુપ્રસાદ યાદવને હરાવ્યા હતા (સને ૨૦૧૫ માં બંનેએ ભેગા થઈને ભાજપને જબ્બરજસ્ત હાર પણ આપી છે.) તે સમયે અર્ણવ ગોસ્વામી રાષ્ટ્રીય ટેલિવિઝનના પડદે એક અસરકારક પરિબળ તરીકે ઊભરી આવ્યા ન હતા અને ઓસામા બિન લાદેન જીવિત હતો, પરંતુ ભારતીય સમાજને કોઈ બાહ્ય પરિબળોનો ભય ન હતો. પણ સને ૨૦૧૫-૧૬ માં આ બધું બિલકુલ જુદું થઈ ગયું છે. વૈચારિક મતભેદ માટે રાષ્ટ્રીય કક્ષાએ જે ખુલ્લાપણાનો અવકાશ કે મોકળાશ હતી તે ખૂબ જ ઝડપથી સંકોચાઈ જવા માંડ્યા છે. બીજી બાજુએ ISIS જેવી ઈસ્લામિક ધર્મધંસંસ્થાના ત્રાસવાદીઓ દેશની સરહદો પર ટકોરા મારી રહ્યા છે.

આવા સંજોગોમાં ‘હિન્દુ’ દૈનિકના પ્રતિનિધિ અનુજકુમાર ‘ડિબેટિંગ ઈન્ડિયા’ ના લેખક પ્રો. ભીખુ પારેખના રાજકીય વિચારો સમજવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

દિલ્હીની ડિસેમ્બર માસની સવારની કડકડતી ઠંડીમાં તેમણે પ્રો. પારેખ સાથે ચર્ચા કરવા માંડી. આ પુસ્તક પ્રો. સેનના ‘ધી આર્ગ્યુમેન્ટટિવ ઈન્ડિયન’ કરતાં ઘણી બધી દૃષ્ટિએ ભિન્ન છે. સેનના મત પ્રમાણે બધા જ ભારતીયો એક સમૂહ તરીકે છૂટા ના પાડી શકાય તેવા ‘હમોજિનાઈઝ’ છે. હું પ્રો. સેનના તે અભિપ્રાયથી બિલકુલ મુક્ત થઈ જવા માંગુ છું (ગેટ અવે ફ્રોમ ઈટ). હું દેશના પ્રજાજન ભારતીય વિશે ચર્ચા કરવા માંગતો નથી પણ ભારતની એક દેશ તરીકે ચર્ચા કરવા માંગું છું. પ્રો. સેનનું તારણ છે કે સમગ્ર ભારતીય પ્રણાલીઓ કે પરંપરાઓ મુક્ત મનથી છલોછલ વાદવિવાદના વારસાથી ભરેલી છે. આ સંદર્ભમાં મારો વિવાદનો મુદ્દો એ છે કે જ્યાં સુધી આપણી ચર્ચા ધાર્મિક અને જ્ઞાનમીમાંસા (ઈપિસ્ટોમોલોજિકલ) વિષયક

હશે ત્યાં સુધી આપણે બધા તે અંગેની ચર્ચાઓમાં મૌલિક, ધરમૂળથી સુધારાની તરફેણ કરનારા, કે હિમાયતી બની જઈએ છીએ, પણ જ્યારે આ દેશની દુખતી નસ જેવા સામાજિક ને રાજકીય મુદ્દાઓ પર ચર્ચા કરવાની હોય છે, ત્યારે ઉગ્ર, મૌલિક સુધારાવાદીને બદલે ડરપોક તથા “જૈસે થે વાદી” બની જતા હોઈએ છીએ. આપણી ચર્ચામાં એવો પ્રશ્ન ક્યારેય પેદા થતો નથી કે શા માટે આપણામાંથી કેટલાક લોકો ગરીબ છે? શા માટે આપણામાંથી કેટલાક લોકો દલિત છે? પછી પ્રો. પારેખ, પોતાના સમર્થનની દલીલમાં બાબાસાહેબ આંબેડકરના આ વાક્યનો સંદર્ભ આપે છે, “HOW COME NO HINDU FELT MORALLY ANGRY AND OUTRAGED AT THE PRACTICE OF UNTOUCHABILITY” શા માટે કેમ

કોઈ હિંદુને, પોતાના સમાજમાં પ્રવર્તમાન અછૂતપ્રથા સામે નૈતિક અને વાસ્તવિક રીતે આક્રોશ થતો નથી? શા માટે તે બધાને આ પ્રથા અમાનવીય અને ગૌરવહીન દેખાતી અને અનુભવાતી નથી? મેં મારા આ પુસ્તકમાં એ સાબિત કરવાની કોશિશ કરી છે કે આ દેશની એક પ્રણાલી ખૂબ જ પરિવર્તનશીલ અને મૂળભૂત રીતે ક્રાંતિકારી દેખાય છે, જ્યારે તે જ દેશમાં બીજી સામાજિક કે રાજકીય પ્રણાલીઓ સામે રૂઢિચુસ્ત, અપરિવર્તનશીલ અને પ્રત્યાઘાતી વલણો જોવા મળે છે.

અમર્ત્ય સાથે પ્રો. ભીખુભાઈ એક બીજા મુદ્દા પર પણ સંમત નથી. ‘ભારતમાં મુક્ત વાદવિવાદની પરંપરા છે.’ વિશ્વના કોઈ દેશમાં અસ્તિત્વ ના ધરાવતી હોય તેવી અગત્યની જાહેર વાદવિવાદની પ્રથા (ટ્રેડિશન ઓફ પબ્લિક ડિબેટ) આપણા

દેશમાં છે. આપણે ત્યાં જાહેરમંચ (પબ્લિક સ્પેક્ટકલ) ઉપરથી હજારો લોકો સામે બે કે તેથી વધારે વ્યક્તિઓ સમાજને સ્પર્શતા પ્રશ્નો અંગે બિલકુલ શાંતિપૂર્ણ રીતે ચર્ચા કરે એ પ્રણાલી છે. તેઓનો અભિગમ ભારતની આ વિશિષ્ટ ચર્ચાપ્રણાલી વિચારને સમજાવવાનો છે. તમે કલ્પના કરી શકો છો ખરા કે ખ્રિસ્તી પાદરીઓ અને હિંદુ પંડિતો સાથે એક મંચ પરથી ચર્ચા થઈ શકે? આ ચર્ચા તે જમાનામાં બનારસના મહારાજાના પ્રમુખપણામાં બનારસ મુકામે (કાશીમાં) યોજાઈ હતી. મહારાજાએ આ ચર્ચામાં પ્રથમ પ્રશ્ન ખ્રિસ્તી ધર્મગુરુઓને પૂછવાનો કહ્યો હતો. “The Maharaja asks the missionaries to fire the first question” અને તે ચર્ચા વિના વિધ્ને ત્રણ અઠવાડિયાં સુધી ચાલી હતી.

ગમે તે કારણોસર આવી જાહેર ચર્ચાઓનાં સદ્ગુણો અને ફળ સામાન્ય પ્રજાજનોના બૌદ્ધિક સ્તરો સુધી ઝમણ (પરકોલેટ) થઈને પહોંચ્યા નથી. આ દેશમાં જ્યારે ગાંધીજી રાષ્ટ્રીય સ્તર પર કેન્દ્રસ્થાને હતા ત્યારે તેઓએ આવા પ્રજાલક્ષી જાહેર પ્રશ્નો ઉપર ચર્ચાઓ કરી હતી. પોતાની દૃષ્ટિએ જાહેર હિતમાં હાનિકારક માન્યતાઓને પડકારી હતી અને પોતાના અભિપ્રાય મુજબના લભ્યપ્રચારનાં સંસાધનોનો ઉપયોગ કરીને કેળવણી આપીને પ્રજામત તૈયાર કર્યો હતો. પ્રો. પારેખે જે પાંચ રાષ્ટ્રીય ચર્ચાઓમાં ગાંધીજી કેન્દ્રસ્થાને હતા, તેની યાદી જણાવી હતી : (૧) ગાંધીજી અને સાવરકર, (૨) ગાંધીજી અને આધુનિક વિચારના સમર્થકો (મોડર્નિસ્ટ), (૩) ગાંધીજી અને હિસાંથી ક્રાંતિ કરીને બ્રિટિશ હકૂમતને ઉથલાવનારાઓ, (૪) ગાંધીજી અને ટાગોર, (૫) ગાંધીજી અને બાબાસાહેબ આંબેડકર. આ બધા ગાંધીજી સામેના વિચારો ભલે જુદી-જુદી વ્યક્તિઓ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, તેમ છતાં તે દરેક વિચારની પાછળ લોકમાન્યતાઓનું પીઠબળ હતું.

ગાંધીજી અને ટાગોર વચ્ચેની ડિબેટનો મુદ્દો વિદેશી કાપડની હોળી કરવા વિશેનો હતો. લોકો આ ચર્ચામાં કોણ જીતશે, તેની ખૂબ જ આતુરતાપૂર્વક રાહ જોતા હતા. કોણ નવી દલીલ લઈને આવશે, તેની ખૂબ જ ઈતેજારી પ્રજામાં હતી.

ટાગોરે ગાંધીજીને કહ્યું હતું કે તમે પરદેશી કાપડોની હોળી કરો છો. શું આવી સુંદર સાડીઓની હોળી કરવાની તમને ઠીક લાગે છે? તેને બદલે તે બધી સાડીઓ ગરીબોની અંદર વહેંચી આપોને.

ગાંધીજીએ જવાબ આપ્યો કે શું તમને આવી દલીલ વાજબી લાગે છે? તમને માહિતી છે ખરી કે આવી સાડીઓની દેખરેખ રાખવાં માટેનાં સાધનો તે બધી ગરીબ સ્ત્રીઓ પાસે છે? ખરેખર તો આવી સાડી તે ગરીબોને આપવી તે જ ગરીબોનાં અપમાન સમાન છે.

આવી ચર્ચાએ આઝાદીના સંગ્રામનો પ્રજામત ઘડીને લોકોને સર્વસ્વનો ત્યાગ આપવા તૈયાર કરી હતી. આઝાદી પછી દેશની સંસદના ડિબેટે સરકારી અને સામાન્ય સ્વરૂપ ધારણ કરી લીધું છે, જેનાથી સામાજિક, રાજકીય અને આર્થિક મુદ્દાઓ પર પ્રજામત ઘડાતો અને વિકસતો બંધ થઈ ગયો છે. સંસદીય ચર્ચાઓનો સ્તર ક્રમશઃ ઝડપથી ઉતરતો જાય છે. (વધારે દુઃખદ બાબત તો એ છે કે રાજ્યના મુખ્ય પ્રધાન કે દેશના વડાપ્રધાન ચાલુ વિધાનસભાએ કે ચાલુ સસંદે સમજપૂર્વક ગેરહાજર રહીને આ બંને સંસ્થાઓની ગરિમાને હાનિ પહોંચાડે છે. આવી સંસ્થાઓની પ્રસ્તુતાઓને અપ્રસ્તુત બનાવે છે-ભાવાનુવાદક) સને ૧૯૭૦ પછી આપણા આ મહામૂલા વાદવિવાદ-સંવાદ દ્વારા લોકશિક્ષણનો વારસો ઝડપથી ઘસાતો ગયો. લોકચર્ચા માટે આપણી સમક્ષ પ્રજા તરીકે રાષ્ટ્રવ્યાપી મોટી ચર્ચાના મુદ્દાઓ હોવા જોઈએ. જે મુદ્દાઓ ઉપર મહત્વના પ્રામાણિક અને સૈદ્ધાંતિક મતભેદો હોવા જરૂરી છે. આવા જાહેર મુદ્દાઓને પ્રજા સમક્ષ જ્ઞાન આધારિત રજૂ કરનારા

શક્તિશાળી સાક્ષરો હોવા જોઈએ, જે આવા મુદ્દાઓને લોકભોગ્ય ભાષાઓમાં સહેલાં અને યાદગાર સૂત્રો બનાવીને દેશની પ્રજા સમક્ષ પ્રજામત કેળવવા મૂકી શકે. આ બધાં હકારાત્મક ડિબેટ્સનાં પરિબળો સખત પ્રમાણમાં રાષ્ટ્રીય અને સ્થાનિક કક્ષાએ ઘટી ગયાં છે. નરેન્દ્ર મોદી જેવા કુશળ વક્તાઓ છે, પણ જ્ઞાન આધારિત વાસ્તવિક વાદવિવાદ કરનારા જૂજ હશે. મોદી મોટી જનમેદની સમક્ષ લોકરંજક આવેશયુક્ત ભાષણ કરી શકે છે, પણ શું તે સામસામા બેસીને ઈંડેચિતે જ્ઞાનઆધારિત વાદવિવાદ કે ચર્ચા કરી શકે? (“There are orators like Narendra Modi but very few debaters. He can harangue a crowd, but can be debate?” he muses.)

હવે આ એવો સમય પેદા થઈ ગયો, જે સમયે હિંદુત્વ આધારિત ઓળખે પોતાનું રાષ્ટ્રવ્યાપી કાઠું કાઢવાની પ્રક્રિયાને ગતિશીલ બનાવી. નિરીક્ષક પ્રો. પારેખના મંતવ્ય પ્રમાણે તે માટે કેટલાક અંશે જવાહરલાલ નેહરુ જવાબદાર હતા. “નેહરુએ કહ્યું હતું કે ભારતે વૈશ્વિક કે અન્ય કક્ષાએ પોતાની છાપ પેદા કરવી હશે, તો તેણે તેના ભૂતકાળ સાથે જોડાયેલા નાભિ-નાતાનો સંબંધ કાપી નાંખવો પડશે.”

ભૂતકાળે તો આપણને મારી નાંખ્યા છે. બ્રિટનના એક સમયનાં વડાપ્રધાન શ્રીમતી થેચરની માફક નેહરુજીએ દેશને વૈચારિક રીતે એવો ‘હાઈજેક’ કરી લીધો હતો કે જાણે દેશ સમક્ષ નેહરુજીના બૌદ્ધિક તારણ સિવાય બીજો કોઈ સુલભ વિકલ્પ ઉપલબ્ધ જ નથી. નેહરુજીના અવસાનનાં ૨૦ વર્ષ પસાર થઈ ગયા પછી આપણી પાસે સૂત્ર આવ્યું કે “ગર્વસે કહો હમ હિંદુ હૈ.” આ સંદર્ભમાં મને વિચાર આવે છે કે જે દેશની ટપ ટકા પ્રજા હિંદુ છે, તેને એમ ઠસાવવાની કોશિશ કરવામાં આવે કે તને હિંદુ હોવાનું ગૌરવ હોવું જોઈએ, તે સ્થિતિ બહુમતી પ્રજા માટે દયનીય કહેવાય, કારણ કે નેહરુજીના જમાનામાં સાચી કે

ખોટી રીતે એવી છાપ પેદા કરવામાં આવી કે હિંદુઓને બહુમતી પ્રજા તરીકે પોતાના અધિકારોથી વંચિત રાખવામાં આવ્યા છે.

અસહિષ્ણુતાનાં મુદ્દાના સંદર્ભમાં ચર્ચા કરતાં પ્રો. પારેખનું મંતવ્ય છે કે જો આપણે આપણી રાષ્ટ્રીય ઓળખનાં પ્રતીકો અથવા સંકેત ચિહ્નો (ધી સિમ્બોલ્સ ઓફ અવર નેશનલ આઈડેન્ટિટી) તરફ એક નજર નાંખીશું, તો ખબર પડશે કે તે બધામાંથી ૮૦ થી ૯૦ ટકા પ્રતીકો હિંદુ અથવા બૌદ્ધ છે. “શું તે દેશના હિંદુ ચહેરાની ઓળખ નથી, તો બીજું શું છે?” આમ, દેશની પ્રતિકાત્મક ઓળખ હિંદુ કે બૌદ્ધધર્મ આધારિત બનાવ્યા પછી નેહરુજીનું કહેવું હતું કે અમે દેશની લઘુમતીમાં જ્યાં સુધી તે સુધારા માટે તૈયાર ન હોય ત્યાં સુધી તેને અડકીશું નહીં કે તેમાં કોઈ ફેરફાર સૂચવીશું નહીં. પરંતુ તે હિંદુ બહુમતીના સંદર્ભમાં ફેરફાર માટે હિંદુકોડ બિલ લઈને આવ્યા. તેથી કેટલાક હિંદુ આગેવાનોએ અનુભવ્યું કે પંડિતજીના ભારતમાં હિંદુઓ માટે કોઈ મહત્ત્વનું સ્થાન કે ભૂમિકા નથી. ખરેખર તો તે બધા નેહરુજીને સમજયા નહીં અથવા જે નેહરુજી કરવા માંગતા હતા, તે અંગે આ બધા હિંદુ અગ્રણીઓનાં મનમાં મોટી ગેરસમજ પેદા થઈ. નેહરુજીના પક્ષે એ સમજવાની જરૂર હતી કે છેલ્લાં બે હજાર વર્ષ કરતાં વધારે સમયથી હિંદુઓ આ દેશમાં બહુમતી પ્રજા હોવા છતાં ગૌરવહીન (હ્યુમિલિયેટેડ) દશામાં જીવતી આવી છે. તેને બદલે હિંદુઓને કોમવાદી તરીકે ઓળખાવ્યા.

મારા મત મુજબ “ગર્વસે કહો હમ હિંદુ હૈ” સૂત્રની પાછળનો આ પૂર્વાપર સંદર્ભ છે. પણ તેઓનું સ્પષ્ટ મંતવ્ય છે કે આવા હિંદુઓની ગૌરવહીનતાનો ભારપૂર્વક કે નિશ્ચયપૂર્વકનો ખ્યાલ બિલકુલ ગેરસમજ પર આધારિત છે. ગણપતિનો દાખલો આપીને એમ સાબિત કરવા કોશિશ કરવી કે અમારે ત્યાં પ્રાચીનકાળમાં પ્લાસ્ટિક સર્જરીનું વિજ્ઞાન વિકસેલું હતું તે બિલકુલ વિવેકહીન હકીકત (એબ્સર્ડ) છે. હિંદુઓના માનબિંદુની ચળવળ આ રસ્તા

ઉપર દોડશે, તો ટૂંક સમયમાં જ તે બેઆબરૂ થઈ જશે. હું એ વાત સમજી શકું છું કે જો તે બધા એમ કહેતા હોય કે ભારતની એક દેશ તરીકેના ભૂતકાળની નોંધ લેવાવી જોઈએ અથવા રામાયણ અને મહાભારત તે ફક્ત હિંદુગ્રંથો નથી, પણ સમગ્ર ભારતીયોના ગ્રંથો છે તે બધાની આવી આકાંક્ષાઓને હું સમજી શકું છું. તેના પર ચર્ચા કે વાદવિવાદ પણ થઈ શકે? પણ તેનાથી આગળ વધીને આ બધા કહે કે કોઈએ ગાયનું માંસ ન જ ખાવું જોઈએ, તે દલીલ અથવા હકીકત વિચારહીનતાની પરાકાષ્ટા ગણાય.

ઈસ્લામ અંગે પ્રો. પારેખના વિચારો જાણતાં પહેલાં આપણે એ જાણવાની જરૂર છે કે તેઓએ બ્રિટનમાં બહુસંસ્કૃતિવાદ અને જાતીય સમાનતાના મુદ્દે (મલ્ટિકલ્ચરાઈઝમ એન્ડ રેસિયલ ઈનઈક્વાલિટી) ઘણાં કમિશનોના પ્રમુખ તરીકે કામ કર્યું છે. તેઓનું મંતવ્ય છે કે ઈસ્લામમાં હિંદુધર્મની માફક જાહેર ચર્ચા કરાવાની કોઈ પ્રણાલીઓ નથી અને વિકસી પણ ન હતી. તેઓએ પોતાના આ પુસ્તકમાં ગાંધીજી અને બિનલાદેન વચ્ચે કાલ્પનિક સંવાદ ઊભો કર્યો છે, જેમાં પ્રો. પારેખે બિનલાદેનને ભારતદેશની આઝાદીની ચળવળમાં ગાંધીજીના અંતિમવાદી મિત્રો (!) તરીકે સરખામણી કરી હતી. જાહેર સંવાદ કે વાદવિવાદને ઈસ્લામમાં ‘ઈતિહાદ’ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, પરંતુ તે માટેનાં બારણાં બંધ કરી દેવામાં આવ્યાં છે. ઘણા આ મુદ્દે એમ દલીલ કરે છે કે ઈસ્લામમાં બૌદ્ધિક વાદવિવાદને સ્થાન છે પણ કોઈ સ્પષ્ટ રીતે જવાબ આપતું નથી કે વાદ-વિવાદનું કેટલું મહત્ત્વ ઈસ્લામમાં છે. ધાર્મિક પુસ્તકો તમને તમારો રસ્તો બતાવશે, પણ તેમનાં લખાણોથી આગળ જતા ચોક્કસ અટકાવશે.

પ્રો. પારેખે ઈંગ્લેન્ડ અને ભારતની વાદ વિવાદની વિકસેલ પ્રથાની સરખામણી કરતાં જણાવ્યું કે આપણા દેશના જે-તે સમયના નેતાઓએ આ સંવાદને કોમવાદી

દિશામાં લઈ જવા માટે જવાબદાર ઠેરવ્યા છે. ઈંગ્લેન્ડમાં વાદ વિવાદમાં કે ચર્ચામાં તમને સપાટી ઉપર મતભેદ દેખાય, પણ દેશને કઈ દિશામાં લઈ જવો છે તે મુદ્દે બધાની સહમતી હોય. તેથી ચર્ચા કરનારાઓ પોતાના આંતરિક મતમતાંતરોને દેશનું પાયાનું માળખું તૂટી જાય ત્યાં સુધી ન લઈ જાય, આપણે એવી સહસંમતિ વિકસાવવાની પ્રક્રિયાની તૈયાર કરી રહ્યા છે, પણ કરી નથી.

અંતમાં પારેખસાહેબની ચિંતા છે કે મતભેદ, અસંમતિ, સહિષ્ણુતા, વિવેક, વિનયસૌજન્ય એક પ્રકારની ગૃહસ્થાઈ (સિવિલિટી) જાણે ભારતીય સમાજમાંથી કમશ: લુપ્ત થતી હોય તેમ દેખાય છે. તેની નિશાનીઓ તો રોજબરોજના નાગરિક જીવનમાં દેખાય છે. સવા અબજની વસ્તીવાળા દેશમાં બે-ત્રણ બનાવો કાંઈ મોટી ચીજ નથી, પરંતુ આ બધા બનાવો દેશ જે હિંદુ માનસિકતામાં વલોવાઈ રહ્યો છે, તેના વજૂદવાળા, નજરઅંદાજ ન થઈ શકે તેવાં પ્રતિકો કે ચિહ્નો છે. કેટલીક વસ્તુઓની કે વિષયોની આ દેશમાં ચર્ચા જ ન થઈ શકે! આવાં વલણોની શક્તિઓમા સતત વધારો મને ખૂબ જ ચિંતા ઊપજાવે છે. જે રીતે પેલા ત્રણ રેશનાલિસ્ટોના ખૂનીઓએ બંદૂકની બૂલેટથી તે બધાની ચર્ચાઓ કાયમ માટે બંધ કરાવી દીધી, તે ખૂબ જ દુ:ખદ અને આઘાતજનક છે.

● જાહેરચર્ચાનું નવું સ્થળ :

આ દિવસોમાં જાહેરચર્ચાઓ અને વાદ-વિવાદનું સ્થળ બદલાઈને ટેલિવિઝનનો સ્ટુડિયો બની ગયું છે. જ્યારે ટીવી-એન્કર પોતે જ ચર્ચાની શરૂઆત કરનારો હોય, ત્યારે ક્રિકેટની રમતમાં અમ્પાયર પોતે ખેલાડી બની જાય તેવી સ્થિતિ પેદા થાય છે. આ સંદર્ભમાં લોકસભા અને રાજ્યસભાનાં ટીવી-ડિબેટ્સ જુદાં તરી આવે છે. (રજૂ. બીપીન શ્રોફ)

Email : proffparekh@gmail.com

(સૌજન્ય : ગિરીદાસ)

શું ગાંધીજી વાણિયા હતા?

• જિતેન્દ્ર દવે •

હાજી, ગાંધીજી વાણિયા હતા. ગાંધીજીના પિતા કરમચંદ ગાંધી અને માતા પૂતળીબાઈ મોઢ વણિક જ્ઞાતિનાં હતાં. મોઢ વણિક કુટુંબમાં જન્મ્યા તેથી વૈષ્ણવકુળના સંસ્કાર પામ્યા હતા. બાળપણમાં ગાંધીજીને હવેલીએ જવાનું વારંવાર થતું.

ગાંધીજીની કિશોરાવસ્થા દરમિયાન એમના પિતાશ્રી માંદા હતા ત્યારે કેટલોક વખત તેઓ પોરબંદર રહ્યા હતા. ત્યાં રામજીના મંદિરમાં રોજ રાત્રે રામાયણ સાંભળવા ગાંધીજી જતા. તેર વર્ષની ઉંમરના ગાંધીજીને રામાયણ સાંભળવું ગમતું. પછી રાજકોટ રહેવા જતાં ગાંધીજીને અનાયાસે સર્વ સંપ્રદાયો વિશે સમાનભાવ રાખવાની તાલીમ તેમના ઘરે મળી. તેનું કારણ એ હતું કે માતાપિતા હવેલીએ જાય, શિવાલયમાંય જાય અને રામમંદિરે પણ જાય. સંતાનોને સાથે લેતાં જાય અથવા મોકલતાં.

પિતાજી પાસે જૈન ધર્મચાર્યો પણ આવતા. પિતાજી તેમને વહોરાવે. ધર્મચાર્યો પિતાજી સાથે ધર્મની તેમ જ વ્યવહારની વાતો કરે. પિતાજીને મુસલમાન અને પારસી મિત્રો હતા. તેઓ તેમના ધર્મની વાતો કરે. પિતાજી તેમની વાતો માનપૂર્વક અને રસભર સાંભળે. આવા વાર્તાલાપો વખતે ઘણી વેળા કિશોર ગાંધી હાજર જ હોય. એ વાર્તાલાપોની અસર ગાંધીજી ઉપર એ પડી કે સર્વ ધર્મો પ્રત્યે એમનામાં સમાનભાવ પેદા થયો.

ગાંધીજી દસેક વર્ષના હતા ત્યારે જનોઈ પહેરાવવામાં આવી હતી. પણ એ તૂટી ગયા પછી બીજી પહેરી ન હતી. જોકે વૈષ્ણવ હોવાથી ગાંધીજી કંઠી પહેરતા. શિખા તો વડીલો રખાવતા પણ વિલાયત ગયા પછી શિખા કપાવી હતી.

ગાંધીજીને પોતાને વાણિયા કહેવડાવવાનું ગમતું. તા. ૧૮મી માર્ચ, ૧૯૨૨ ના રોજ શનિવારે, અમદાવાદમાં જજ મિ. બ્રૂમફિલ્ડની કોર્ટમાં ગાંધીજી અને તેમના સાથી શંકરલાલ બેંકર વિરુદ્ધ ચાલેલા 'દેશદ્રોહ' ના કેસમાં ગાંધીજીને છ વર્ષની આસાન કેદની સજા ફરમાવવામાં આવી હતી. ગાંધીજીને યરવડા જેલમાં લઈ જવાયા. હિંદમાં ગાંધીજીનો આ પહેલો કારાવાસ હતો. આ પ્રસંગે આરોપીના સ્ટેટમેન્ટમાં ગાંધીજીએ પોતાના વિશે માહિતી આપતા લખી જણાવ્યું હતું :

જ્ઞાતિ : હિન્દુ વાણિયા

ધંધો : ખેડૂત અને વણકર

રહેવાસી : આશ્રમ, સાબરમતી

બીજો પ્રસંગ જોઈએ, “મહાદેવભાઈની ડાયરી” પુસ્તક બીજું (ગાંધીજી સાથે યરવડા જેલમાં) ગાંધીજી અને વલ્લભભાઈની વાતચીતનો ઉલ્લેખ કરતાં મહાદેવભાઈ નોંધે છે કે, ગાંધીજી સૂતાં

સૂતાં કહે છે, “વલ્લભભાઈ, તમને એક ગમ્મતની વાત કરવાની રહી ગઈ. પેલો વિલિંગ્ડન, જયકર-સપ્રુને કહે, “Irwin foolishly yielded to that villain of bania, not I. (ઈર્વિન મૂર્ખો તે પેલા બદમાશ વાણિયાને નમ્યો, હું એમ ન કરું)

વણિક વિશેનો શામળનો છપ્પો ગાંધીજીને ગમતો. શામળે તેના એ છપ્પામાં વણિકના સ્વાભાવિક ગુણધર્મ ગણાવ્યા છે.

વણિક તેહનું નામ, જે જૂહું નવ બોલે,
વણિક તેહનું નામ, તોલ ઓછું નવ તોલે.
વણિક તેહનું નામ, જે કાંઈ બોલ્યું પાળે,
વણિક તેહનું નામ, વ્યાજ સહિત ધન વાળે.
વણિક માંહ્ય ગુણ વીસ, રીસ ચડે નહીં અંગે,
ચોરી ચાડી (જર) જૂઠ, અહંકાર આવે નહીં સંગે.
અધર્મ, અન્યાય, અભિમાન ગાનતાન તો ન ગણે.
નિંદા, નીચ સ્વભાવ, ભૂંડું કોઈનું ન ભણે,
ગાળો કોઈ એક દે ઘણી, પાછી વાળી નવ જાણિયો,
પૂંઠ નવ બોલે પારકી, વહેવાર પાળે તે વાણિયો.

“હિંદ છોડો” ચળવળ દરમિયાન, મુંબઈમાં ૭મી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૨ ના રોજ મહાસમિતિની બેઠકમાં ગાંધીજીએ પોતાના મહત્ત્વના ભાષણમાં કહ્યું હતું, “...આપણે લડીને જ સ્વરાજ લઈશું. એ આકાશમાંથી પડવાનું નથી. આપણે પૂરતા ભોગ આપ્યા હશે અને આપણી તાકાત સાબિત કરી આપી હશે તો અંગ્રેજોને સ્વરાજ આપવું જ પડવાનું એ હું ઘણી સારી રીતે જાણું છું... એવા લોકો છે જે મને શેખચલ્લી કહેશે. પણ હું તમને કહું છું કે, હું એક સાચો વાણિયો છું અને મારો ધંધો સ્વરાજ મેળવવાનો છે. એક વહેવારુ વાણિયા તરીકે તમારી આગળ બોલતાં હું તમને કહું છું કે જો તમે (અહિંસક આચરણની) પૂરેપૂરી કિંમત ચૂકવવા માગતા હો તો જ આ ઠરાવ પસાર કરજો. નહિં તો પસાર ન કરજો.”

આદરણીય દુલા ભાયા કાગે તેમના દુહામાં ગાંધીજીને વાણિયા તરીકે બિરદાવ્યા છે.

વાણિયો ખેડે વેર

માતાજીની નોબતું વાગે છે,

આજે સૂતાં સૌ માનવી જાગે છે,

લીલુડાં માથડાં માગે છે...

ઘાવ ઝીલે ધમસાણના રે,

એની આંખ્યુમાં નાવ્યાં ઝેર,
દુનિયા આખી ડોલવા લાગી,
વાણિયો ખેડે વેર.

મારા વાયક મિત્રો, કાગ સાહેબે એમના આ એક દુહામાં ગાંધીજીનો સત્ય, અહિંસા અને પ્રેમનો સંદેશ કેટલો સુંદર રીતે ઉતાર્યો છે, ગાંધીજીની 'વાણિયાગીરી' નું આવું અદ્ભુત વર્ણન ભાગ્યે જ બીજા કોઈ કાવ્યમાં થયું હશે. કવિ કાગ આગળ લખે છે...

અંગ વેરાવે ને શિશ ખંડાવે,
લૂંટાવે ઘરબાર,
વીર વે'વારુ વાણિયો નઈ દૈ
નમતું એક તલભાર.

મિત્રો, આ વહેવારુ વાણિયાનો વટ તો જુઓ કે ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાંય એક તલભાર નમતું જોખવા તૈયાર નથી! આપણને કહેવાનું મન થઈ જાય કે ગાંધીજી માત્ર વાણિયા નથી, એ તો 'વહેવારુ વાણિયા' છે.

મિત્રો, આપણા આ 'વહેવારુ વાણિયા'ને ચકાસવામાં કોઈએ ક્યાશ રાખી ન હતી. ૪ સપ્ટેમ્બર, ૧૮૮૮ના રોજ ગાંધીજી બેરિસ્ટર થવા મુંબઈથી લંડન જવા નીકળ્યા તે પહેલાં એમના જ્ઞાતિબંધુઓએ ઊભી કરેલી કેટલીક અગવડતાઓ ગાંધીજીએ ભોગવવી પડી હતી. ગાંધીજી વિલાયત જઈ રહ્યા છે, એવી ખબર જ્ઞાતિજનોએ જાણી. મોઢજ્ઞાતિની કોઈ પણ વ્યક્તિ દરિયો ઓળંગીને પરદેશ જાય તે જ્ઞાતિજનોને પસંદ ન હતું. જ્ઞાતિમાં ખળભળાટ ઊઠ્યો. નાત બોલાવવામાં આવી. કોઈ મોઢ વાણિયો હજુ સુધી વિલાયત નહોતો ગયો અને જો મોહનદાસ જવા ઈચ્છતા હોય તો નાતમાં એમની હાજરી લેવાવી જોઈએ. આથી નાતની વાડીમાં હાજર રહેવાનું ગાંધીજીને ફરમાવવામાં આવ્યું.

(ગાંધીજીએ તે સંજોગોનું વર્ણન તેમની આત્મકથામાં કર્યું છે. ઉપરાંત વિદ્યાભ્યાસને માટે ઈંગ્લેન્ડ જવા ઈચ્છતા હિન્દુઓની સામે કેવી મુશ્કેલીઓ ઊભી થાય છે તેનો અંગ્રેજોને ચોક્કસ ખ્યાલ મળે અને તે મુશ્કેલીઓ કેવી રીતે પાર કરી શકાય તે એવા હિંદુઓને બતાવવા માટે 'ધી વેજિટેરિયન' ના પ્રતિનિધિએ ગાંધીજીને થોડા સવાલ પૂછ્યા હતા અને ગાંધીજીએ જવાબ આપ્યા હતા. પ્રસ્તુત છે ગાંધીજીએ આ સંદર્ભે આપેલા જવાબના અંશ.)

...ન્યાતના સૌથી આગેવાન પટેલે મને (નીચેની મતલબના) આ શબ્દો કહી સંભળાવ્યા : “અમે તારા બાપના મિત્રો થઈએ તેથી અમને તારી સારુ લાગે છે. ન્યાતના આગેવાનો તરીકે અમારી કેટલી સત્તા છે તે તું જાણે છે. અમને પાકે પાયે ખબર મળી છે કે વિલાયતમાં તારે માંસ ખાવું પડશે ને દારૂ પીવો પડશે, વળી, તારે દરિયો ઓળંગવો પડશે; આ બધું આપણી ન્યાતના રિવાજ અને નિયમથી વિરુદ્ધ છે તે તું જાણે

છે. તેથી તારા નિર્ણયનો ફરી વિચાર કરવાની અમારી તને આજ્ઞા છે અને નહીં તો ભારેમાં ભારે સજા તારે ભોગવવી પડશે. આ બાબતમાં તારે શું કહેવું છે?”

મેં નીચેના શબ્દોમાં જવાબ આપ્યો, “તમારી ચેતવણી માટે તમારો આભાર માનું છું. મારો નિર્ણય હું ફેરવી શકું એમ નથી તે સારુ દિલગીર છું...”

એટલે પટેલે ગુસ્સે થઈને કહ્યું, “બહુ સારું ત્યારે, તું તારા બાપનો દીકરો નથી.” પછી સભા તરફ વળીને તેમણે આગળ ચલાવ્યું. “આ છોકરાની બુદ્ધિ બહુર મારી ગઈ છે અને અમારી હરેકને આજ્ઞા છે કે કોઈએ એની સાથે કશો સંબંધ રાખવો નહીં. જે કોઈ તેને કોઈ પણ રીતનો ટેકો આપશે અગર તેને વિદાય આપવાને જશે તેને ન્યાત બહાર ગણવામાં આવશે, અને અલ્યા તું, તું ગમે ત્યારે પાછો આવશે તોપણ તને કદી ન્યાતમાં પાછો લેવામાં આવશે નહીં.”

ગાંધીજી અહીં ઉમેરે છે કે “...મારા ભાઈ સુધ્યાં થોડા ડગી ગયા પણ તે એક ક્ષણ પૂરતા...અને હકીકતમાં તો તેમને ન્યાતબહાર પણ મૂકવામાં આવ્યા નથી...”

વિલાયત જવાના પ્રસંગે જ્ઞાતિજનો ગાંધીજીની વિરુદ્ધ ગયા પણ ૧૯૧૫ ની સાલમાં દક્ષિણ આફ્રિકાથી ગાંધીજી કાયમ માટે હિંદુસ્તાન પાછા આવ્યા ત્યારે તેમના આ જ્ઞાતિજનોએ તેમનું બહુમાન કરવામાંય કોઈ ક્યાશ રાખી ન હતી.

તા. ૯મી જાન્યુઆરી, ૧૯૧૫ના રોજ સવારે ૭.૩૦ વાગે આગબોટમાંથી ગાંધીજી મુંબઈના બંદરે ઉતર્યા અને બીજે જ દિવસે મોઢ કોમ તરફથી ગાંધીજીનો સત્કાર કરાયો, સ્થળ કોટમાં જીવણદાસ પીતાંબરદાસનો બંગલો. ગાંધીજીએ મોઢ બોર્ડિંગની મુલાકાત પણ લીધી. તા. ૧૪મી જાન્યુઆરીએ રાત્રે મોઢ જ્ઞાતિ તરફથી ભૂલેશ્વર ગુલાલવાડીમાં ગાંધીજીને માનપત્ર અપાયું હતું. તા. ૨૦મી જાન્યુઆરીએ ગાંધીજી રાજકોટ ગયા હતા ત્યારે બપોરે મોઢ પુરુષ વર્ગ તરફથી ગાંધીજીને માનપત્ર અપાયું હતું અને મોઢ સ્ત્રી વર્ગ તરફથી કસ્તૂરબાને પણ માનપત્ર અપાયું હતું.

ગાંધીજી પોતાને વાણિયો કહેવડાવતા પણ વાણિયો એટલે અમુક ન્યાત નહીં. ગાંધીજી એ સંજ્ઞાનો સંકુચિત અર્થ કરતા ન હતા. એ બહુ વિશાળ અર્થમાં પોતાની જાતને વાણિયા તરીકે ઓળખાવતા. ૧૯૪૭ના ડિસેમ્બર મહિનામાં ગાંધીજીનો ઉતારો જ્યારે બિરલા હાઉસ, નવી દિલ્હીમાં હતો ત્યારે શંકર, રાવજી અને બીજા કાર્યકરો સાથે વાત કરતાં ગાંધીજીએ કહ્યું હતું, “...જો કે લોકો મારે માટે મહાત્મા જેવાં વિશેષણો વાપરે છે, અને બીજી અનેક રીતે વખાણ કરે છે. હું એમાંનું કશું જ માનતો નથી. એ માની લઉં તો મારી પડતી જ થાય. મને વિવાદમાં ઘણા વાણિયો કહે છે, વાત સાચી છે. વાણિયો જ છું અને રહીશ. વાણિયો એટલે અમુક ન્યાત નહીં. વાણિયો એટલે વેપારી

કે સોદાગર. હું અહિંસાનો સોદાગર છું. જો મન પડે તો લો, નહીંતર નહીં.” (મનુબહેન ગાંધી લિખિત ‘દિલ્હીમાં ગાંધીજી’ ભાગ બીજામાંથી સાભાર)

ગાંધીજી માત્ર વાણિયા ન હતા. બ્રાહ્મણ તરીકે સ્વેચ્છાએ અનેક ધર્મશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કર્યો હતો. કેટલાય ધર્મગુરુઓ સાથે ધર્મની ચર્ચાઓ કરી હતી. વિવિધ ધર્મોના આચાર-વિચારનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કર્યો હતો. ગીતા, રામાયણ, મહાભારત વગેરે ધર્મગ્રંથો વિશે પ્રવચનો આપ્યાં હતાં. ધર્મ લેખ લખ્યા હતા. સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અહિંસા વગેરે વ્રતો જીવનમાં અપનાવ્યાં હતાં.

એટલે જ તો તા. ૧૫-૧૧-૧૯૨૦ ના રોજ અમદાવાદમાં ગૂજરાત વિદ્યાપીઠની સ્થાપના કરી ત્યારે ગાંધીજીએ કહ્યું હતું, “મેં તો કેવળ મંત્ર આપ્યો છે, અને વણિકપુત્ર કરી શકતો હોય તો મેં ઋષિનું કાર્ય કર્યું છે.” ઇતિહાસ આ વાતની સાક્ષી પૂરશે કે ગાંધીજીએ શિક્ષણ ક્ષેત્રમાં પણ અનેરું યોગદાન આપ્યું છે. ધર્મગ્રંથોમાં બ્રાહ્મણનાં મુખ્ય છ કર્તવ્ય ગણાવ્યાં છે, ભણવું-ભણાવવું, દાન લેવું અને દાન આપવું, યજ્ઞ કરવા અને યજ્ઞ કરાવવા. ગાંધીજીએ આ કર્તવ્યો સુપેરે પાર પાડ્યાં હતાં.

ક્ષત્રિય તરીકે ગાંધીજી વર્ષો સુધી અંગ્રેજોની સામે ચળવળ ચલાવતા રહ્યા. નિષ્ફળતા સતત મળી તેમ છતાંય ક્યારેય પીછેહઠ ન કરી. એમના કોઈ કાર્યમાં નિર્ભળતા ન હતી. ક્ષમા એમનો ધર્મ હતો. બ્રિટિશ રાજ્ય સરકાર સામે વિદ્રોહની ભાવના બળકટ શબ્દોમાં રજૂ કરતા. ઉગ્ર આંદોલનો ચલાવ્યા હતા.

“વૈશ્ય” તરીકે ગાંધીજીની કેટલાંય વર્ષોની અવિરામ નેતાગીરી દરમિયાન યોજાયેલી અનેક ચળવળમાં ખર્ચાતા પૈસા જાહેર જનતા પાસેથી સ્વૈચ્છિક રીતે મેળવતા અને તેમાં એક એક પૈસાનો હિસાબ રહેતો. લોકો એમના દરેક આદેશને અનુસરવા તત્પર રહેતા. ઘર, પત્ની, કુટુંબ, માલમિલકત વગેરે બધું જ છોડી દઈને એમની ચળવળમાં લોકો સામેલ થતા. બજારમાં શાખ ધરાવતા મોટા વેપારીના જેવી એમની વહીવટ કુશળતા જોઈને લોકોને એ વૈશ્ય જણાય તો નવાઈ નહીં. અંગ્રેજ શાસનાધિકારીઓ અને મુસ્લમીઓ સાથેની દીર્ઘ વાટાઘાટ દરમિયાન જરૂરી હોય ત્યારે કુનેહપૂર્વક સંધિ કરી લેતા. હાથ ધરેલાં આંદોલનો મોકૂફ રાખવાનું સ્વીકારતા પણ હાથમાં લીધેલું કાર્ય અધૂરું મૂકતા નહીં. તક ઊભી થાય કે તરત એ ઝડપી લેતા અને મોકૂફ રાખેલું આંદોલન ફરી હાથમાં લેતાં એ અચકાતા નહીં. આ એમની વાણિયાગીરી નહીં તો બીજું શું હતું?

આપણી વર્ણવ્યવસ્થામાં “શૂદ્ર” એટલે સેવક. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય - આ ત્રણેય વર્ણની સેવા ‘શૂદ્ર’ કરતાં. ગાંધીજીની સેવાભાવના અનન્ય હતી. માંદાની સેવા કરવા એ હંમેશાં તત્પર રહેતા. દર્દીની જાતે સારસંભાળ રાખતા. જરૂર પડે તો તારટપાલ દ્વારા માંદગી દૂર કરવાના અને તંદુરસ્ત રહેવાનાં સૂચનો આપતા. કોઈ જાતના આડંબર વગર ગાંધીજી દર્દીની સેવા કરતા. સેવા દરમિયાન દર્દીની માનસિક અવસ્થાને

જરાય ઠેસ પહોંચે નહીં તેનીય કાળજી લેતા.

એક પ્રસંગ નોંધું છું. તા. ૧૩-૯-૧૯૨૫. સ્થળ : પુરૂલિયા, ગાંધીજી રક્તપિત્તિયાઓના આશ્રમની મુલાકાતે ગયા હતા. ત્યાં એક દર્દીના શરીરે હાથ ફેરવી માયા બતાવી. ચેપ ન લાગે તેથી ગાંધીજીના હાથ ધોવા માટે ડોક્ટરે દવાવાળા પાણીનો વાટકો ગાંધીજી સામે ધર્યો. વાટકો પાછો ઠેલતાં ગાંધીજીએ ધીરા અવાજે કહ્યું, “આમના દેખતાં ધોઉં તો એમને ઓછું આવે. પછી ધોઈશ.”

દવાવાળા પાણીથી હાથ ધોવાના તો હતા જ પણ જો તે જ વખતે દર્દીની સામે જ હાથ ધુએ તો દર્દીને કેવું લાગે? તેની ચિંતા પણ ગાંધીજીને થઈ. આટલી સૂક્ષ્મ સેવાભાવના ગાંધીજીમાં હતી.

ગાંધીજીએ હરિજનોની પણ ખૂબ સેવા કરી. હરિજનો એ સમયે અસ્પૃશ્ય ગણાતા. ગાંધીજી સ્પષ્ટપણે માનતા કે અસ્પૃશ્યતા એ હિંદુધર્મનું અંગ નથી પણ એમાં પેસી ગયેલો સડો છે. એણે ધર્મને બહાને લાખો કે કરોડો લોકોની સ્થિતિ ગુલામ જેવી કરી મૂકી છે. જાહેર સ્થળોએ જ્યાં બીજા હિંદુઓને છૂટથી જવાનો અધિકાર હોય ત્યાં અસ્પૃશ્યોને પણ એ અધિકાર મળવો જોઈએ. એ અધિકારથી એમને વંચિત રાખનાર અન્યાય કરે છે. જે હિંદુઓ એમનો આ અધિકાર માન્ય રાખે છે, તે અસ્પૃશ્યો પર મહેરબાની નથી કરતા, પણ માત્ર પોતાની ભૂલ સુધારે છે. ૧૯૩૨ની સાલમાં સાપ્ટેમ્બર મહિનામાં હરિજન પ્રશ્નને અંગે બાપુએ પૂનાની યરવડા જેલમાં આમરણ ઉપવાસ કર્યા હતા.

ચારેય વર્ણનાં લક્ષણો ગાંધીજીના જીવનમાં અનેક રૂપે પ્રગટ્યાં છે. ગાંધીજી વાણિયા હતા, પણ એ માત્ર વાણિયા ન હતા, એ સિવાય પણ ગાંધીજી ઘણું બધું હતા.

મો. ૦૯૮૩૩૬૨૬૬૩૮

સૌજન્ય : ‘શાશ્વત ગાંધી’

ચારણી સાહિત્યકાર વજાભગતની શતાબ્દી

(અનુસંધાન : પાના નં.-૧૨ ઉપરથી ચાલુ)

(તા. ગાંધીધામ), ૨૦૦૭માં મોટા ભાડિયા (તા. માંડવી) અને ૨૦૧૦ માં મોટી ખાખર (તા. મુંદ્રા) ખાતે નિર્માણ પામ્યાં છે. તેમાં હવે કાઠડા (તા. માંડવી) નો પણ ઉમેરો થયો છે. અહીં ૨૦૦૮માં નિર્મિત ‘સોનલધામ’ ભારતમાં સૌથી મોટું સોનલમંદિર મનાય છે.

૨૦૧૪ માં ગુજરાતી ચલચિત્રોના અભિનેતા ઉપેન્દ્ર ત્રિવેદી (૧૯૩૬-૨૦૧૫) માંડવીની મુલાકાતે આવેલા ત્યારે ભગતની ઝૂંપડીએ પણ દર્શનાર્થે આવેલા અને વિનાયક વોરા સત્સંગ ભવનમાં પંડિતજીની તાર-શરણાઈ પાસે બેસીને સ્વરાંજલિ આપી હતી. ૨૦૧૬ માં વજાબાપુની ૨૭મી પુણ્યતિથિ પ્રસંગે એમની સાધનાકુટિર અને રામકૃષ્ણ મંદિરના જીર્ણોદ્ધાર હેતુ પાયાવિધિ કરાઈ છે.

‘શિવમ્’, ૪૦/બી, વૃંદાવનનગર,

વૈશાલી સિનેમા રોડ, અંબાર (જિ. કચ્છ) ૩૭૦૧૧૦.

ફોન : (૦૨૮૩૬) ૨૪૦૧૩૯, મો. ૦૯૪૨૭૨ ૨૩૧૫૦

Email : bharat.thaker71@yahoo.com

દીનતા શા માટે....?

• ડૉ. પ્રકાશ ગજજર •

એક અંધ ભિખારણ હતી. આંખોને અભાવે એ દુઃખી તો હતી જ, ઉપરાંત એના બંને હાથ કાંડામાંથી કપાઈ ગયેલા. ભીખ માગવાનું એને ગમતું નહોતું, પણ બીજો કોઈ જ રસ્તો ન હોવાથી એણે એક નવી જ રીત અજમાવેલી. પોતાની પાસે એ બે ડબ્બા રાખતી. એકમાં પેન્સિલો મૂકતી ને બીજામાં થોડા પૈસા પડ્યા હોય. ડબ્બા પાસેના એક નાના બોર્ડમાં લખેલું : ‘અંધ છું. મારા હાથ કપાઈ ગયા છે. આ પેન્સિલો ખરીદીને એ દ્વારા મદદ કરો.’

રોજ સવારે નિશ્ચિત સમયે એ જગાએ બેસવાનો એનો કમ હતો. આવીને ઠૂંઠે હાથે ડબ્બા ને બોર્ડ ગોઠવીને એ આસન વાળીને બેસી જતી. આંખોનાં અજવાળાં વિલાઈ ગયાં હતાં, એટલે નજર ગમે ત્યાં ફરવાનો કોઈ સવાલ નહોતો. આથી શાંતિથી એ ભગવાનનું નામ લેતી બેસી રહેતી. લોકો એની પેન્સિલો ખરીદતા ને કિંમત કરતાં થોડું પણ વધારે પરચૂરણ નાખીને જ જતા. પરિણામે એ બાઈનું પેટિયું નીકળી રહેતું.

એક વખત બે પ્રવાસી ત્યાં થઈને જતા હતા. ખરા બપોરનો સમય. ધોમ ધખતો હતો. રસ્તો જાણે ઊંકળી રહ્યો હતો. અંધ ભિખારણ આવા તાપ વચ્ચે પણ એ જ જગાએ બેઠી હતી. એક પ્રવાસીએ એક પેન્સિલ લીધી અને એક રૂપિયો ડબ્બામાં નાખ્યો. પણ એ અંદર ન પડતાં દડતો દડતો આવે ગયો. બાઈએ અવાજ સાંભળ્યો એટલે એ સિક્કો શોધવા લાગી. ઠૂંઠા હાથ લંબાવીને સિક્કો શોધતાં શોધતાં એણે કોણીના ભાર ઉપર શરીર લંબાવ્યું. હાથ વળી ગયો, એ ગબડી પડી. પેલા પ્રવાસીઓએ એને તરત જ ઊભી તો કરી, પણ એમને ખૂબ જ દુઃખ થયું. બે રૂપિયાની એક બીજી નોટ એના હાથમાં પકડાવીને એમણે ચાલવા માંડ્યું.

બીજો પ્રવાસી પહેલાને કહે : ‘બહુ લાચાર અને કમનસીબ બાઈ છે, નહિ?’

‘ના ભાઈ, હું લાચાર કે કમનસીબ નથી,’ ભિખારણ બાઈએ પાછળથી જવાબ આપ્યો. ‘હું તો ખૂબ જ નસીબદાર છું. મને હંમેશાં આપના જેવા ઉદાર, પ્રેમાળ, સહાનુભૂતિવાળા અને ઉમદા સ્વભાવના સજ્જનોનો જ પરિચય થાય છે. મને કમનસીબી કે લાચારી સાલતી જ નથી.’

ભીખ માગીને જેને પોતાનું પૂરું કરવું પડતું હતું, અન્યની ઉદારતા ઉપર જ જેનું જીવન નિર્ભર હતું એવી આ ભિખારણ બાઈ પણ જો પોતાને કમનસીબ અને લાચાર માનવાની ના પાડતી હતી તો, આપણે પોતાની જાતને દીન-હીન શા માટે માની લેવી જોઈએ?

દીનતા, આત્મપ્રતારણા, લાચારી, ઢીલાશ – આ બધા એવા રાહુ-કેતુ છે, જે આપણા વ્યક્તિત્વના સૂરજને સોળે કળાએ પ્રકાશવા દેતા જ નથી. એમની વિચિત્ર અને દુખદ છાયાઓ આપણા ઉપર પડ્યા જ કરે છે. આથી આપણે વારંવાર દીનતાનો અનુભવ કરવા લાગીએ છીએ. ‘હું હારી ગયો છું, થાકી ગયો છું, કોઈ ઉપાય નથી, હવે મારો કોઈ ઉગારો નથી, મારું શું થશે, ભગવાન બચાવે તો બચાય...’ આવા પ્રકારના તમામ નિરાશાસૂચક ઉદ્ગારો એ દીનતાની જ નિશાની છે. આવી દીનતાથી દુશ્મનો રાજ થાય છે, મિત્રોને રંજ થાય છે અને દુનિયાને નવો તમાશો નીરખવા મળે છે.

જો દીનતાથી આપણું કોઈ કલ્યાણ થતું હોય તો ઠીક, પણ ખરેખર તો એ બધું વણસાડી જ મૂકે છે. એનાથી દુઃખ વધારે સધન, ગહન અને મોટું બને છે, આરામ હરામ થાય છે, શક્તિ ક્ષીણ થવા માંડે છે ને હિંમતનો તો ખાતમો જ બોલી

જાય છે.

ફીમેન નામના જાણીતા મનોવૈજ્ઞાનિકે કહ્યું છે કે એનાથી નિરાશ અને હતાશાના હલકા રોગ લાગુ પડે છે, એનાથી આપણી શ્રદ્ધા નાશ પામે છે અને કાર્યશક્તિ શૂન્ય બની જાય છે. દીનતા આપણી આંખ ઉપર એવા પાટા બાંધે છે કે નજર સામે આવી ઊભેલી તક પણ આપણને દેખાતી નથી. આપણા સ્વાસ્થ્ય ઉપર એની બહુ બૂરી અસરો પડે છે. દીનતા એવો ભયંકર દુશ્મન છે કે, જેનાથી સર્વદા ચેતતા રહેવું જોઈએ. એની સાથેના યુદ્ધમાં વિજેતા બનવાની કેટલીક યુક્તિ આ રહી :

• વધુ પડતી અપેક્ષા ન બતાવવી :

ખૂબ જ તેજસ્વી લાગતા એક સાધુ મહારાજ એક ગામને ચોરે આવીને બેઠા. નગરશેઠની નજર એમના ઉપર પડતાં જ એ પ્રભાવિત થઈ ગયા. ખૂબ પ્રેમથી સામેયું કરી ઘેર તેડી લાવ્યા. એમનું વ્યક્તિત્વ એટલું પ્રભાવશાળી હતું કે જે આવે તે ઝૂકી જાય. વળી મહારાજ બોલતા નહોતા એટલે તો એમનું માન એકદમ વધી ગયું.

સાંજે સત્યનારાયણની કથા હતી. એક તો કથા ને મૌની સાધુ મહારાજનાં દર્શન – એમ બેવડો લાભ હોવાથી પાંચસો માણસોની સભા થઈ ગઈ હતી. શેઠે વ્યવસ્થા પણ સરસ કરેલી. તાબડતોબ મંડપ બંધાવી, વ્યાસપીઠ ઉપર સ્વામીજીને બિરાજમાન કર્યા હતા. દરમ્યાન કથા પૂરી ગઈ. આરતી પતી જતાં થાળની તૈયારીઓ થવા લાગી. મહાપ્રસાદની તાસ ભરીને એક ભાઈ થાઈ ધરાવવા જતા હતા ત્યાં જ મૌની સ્વામી બોલી ઊઠ્યા :

‘ઓ ભાઈ, મને પણ થોડો આપજો.’

‘પણ મહારાજ, હજી થાળ ધરવાનો છે.’ એમની અધીરતા ન સમજતાં પેલાએ

કહ્યું.

‘પણ થાળ જલદી ધરીને મને શીરો આપજો. મને શીરો... શીરો...’ સ્વામીજીના આ અવાજમાં અધીરતા અને લોલુપતા બેયનું મિશ્રણ હતું.

લોકોનું, નગરશેઠનું સાધુ તરફનું માન તરત જ ઊતરી ગયું. એમની દીનતાભરી વાણી સાંભળીને લોકોને એમની બનાવટી ગંભીરતા અને વાસ્તવિક હલકાઈનો ખ્યાલ આવી ગયો.

જીવન એક એવી વિચિત્ર બાબત છે કે એમાં ચઢ-ઊતર તો થયા કરે. જગત પાસે વધારે આશા બતાવીએ તો જ દીન અને નિરાશ થવાનો પ્રસંગ આવે ને? શેક્સપિયર કહેતો કે ‘હજાર હજાર આઘાતોના વારસ આપણે બનવાનું છે! આ ધરતી છે, સ્વર્ગ નથી; ને ધરતીને પોતાનાં અનેક વળગણો છે, મર્યાદાઓ છે.’ માટે ખોટી આશા રાખશો જ નહીં. પછી દીનતાને અવકાશ જ ક્યાંથી મળશે?

તમારા કરતાં ઘણાં વધારે કમનસીબ માણસો હોય છે એ ભૂલશો નહિ

એક માણસને ખરે બપોરે ઓફિસમાં સંદેશો આપવા જવાનું થયું. એના પગમાં બૂટ કે ચંપલ નહીં હોવાથી પગનાં તળિયાં દાઝી ગયાં. પોતાની ગરીબી ઉપર એને બહુ નફરત આવી ગઈ. પણ પગથિયાં ચઢતાં એણે જોયું તો એક માણસના બે પગ જ કપાઈ ગયા હતા. એણે મનોમન ભગવાનને પ્રાર્થના કરી કે, ‘હે નાથ! તારો આભાર માનું છું કે ભલે મને પગરખાં ન આપ્યાં, પણ મારા પગ તો સલામત રાખ્યા છે ને!’ આ સાથે જ એનો બધો વિષાદ અને દીનતા ઓગળી ગયાં.

એક અરબી કહેવત છે : ‘મારે પગરખાં નથી એ દુઃખ, કોઈના કપાયેલા પગ જોઉં છું ત્યારે, દુઃખ જ નથી લાગતું.’ કોઈ બાબત પરત્વે જ્યારે પણ દીનતા ને લાચારીનો અનુભવ થાય ત્યારે આ વાક્ય યાદ કરી લેવું. ગમે એવી લાચાર પરિસ્થિતિમાં પડ્યા હોઈએ તો પણ આપણને દીનતાના અનુભવમાંથી એ

ઉગારી લેશે. આપણા કરતાં વધુ લાચાર પરિસ્થિતિમાં પડેલા માણસોએ હિંમત જાળવીને, મહેનત કરીને, કેવી સિદ્ધિઓ મેળવેલી એની પ્રેરણાને આપણા જીવનમાં ઉતારીએ તો?

● તમારી પાસે શું છે તેની તલસ્પર્શી તપાસ કરો :

પેલી રાજકુમારીની વાતની ખબર છે ને કે જે નાની હતી ત્યારથી જ દુઃખમાં ઊછરતી આવી હતી? રાજપાટ હારી ગયેલાં એનાં માતાપિતાથી એ બાળપણથી જ છૂટી પડી ગયેલી. ભીખ માગીને એ જેમતેમ પૂરું કરતી. એક વખત એને મસોતાની જરૂર પડી. પોતે બાળપણથી સાથે વેંઢારતી હતી તે ગોદડીના એક ખૂણામાંથી એણે એક ટૂકડો ફાડ્યો તો અંદરથી એક હીરો નીકળી પડ્યો! એ વેચતાં મળેલા સવા લાખ રૂપિયામાંથી નવા જીવનની શરૂઆત કરી. વિશાળ ભિક્ષુકગૃહ અને ઉદ્યોગશાળા બંધાવ્યા.

આટલી મૂડીવાળો હીરો એના ગાભામાં છુપાયેલો હતો છતાં એને ખબર ન પડેલી! એટલે એને ભીખ માગવી પડી! આપણી સ્થિતિ પણ આવી જ છે ને? આપણે પોતાની ભીતરમાં ઊતરીને શોધીએ કે આપણી પાસે શું છે.

વળી બહાર પણ ‘જે નથી’ એ માટે દુઃખી થવાને બદલે, ‘જે છે’ તેનો આનંદ માણતાં શીખવું જોઈએ. જે ખોવાઈ ગયું એનો રંજ કરવાને બદલે, જે છે તેનો આનંદ વ્યક્ત કરો. ભગવાને તમને આપેલી નાનામાં નાની આશિષ-ભેટનો પ્રેમથી સ્વીકાર કરો, એની એક સૂચિ બનાવો ને એ આશિષ માટે વારંવાર એનો આભાર માનો.

તમારું ઘર નાનું છે, એક કે બે ઓરડીમાં જ રહેવું પડે છે એનું દુઃખ થાય છે? તો યાદ કરો કે અસંખ્ય માણસો છાપરામાં રહે છે, ને બીજા અસંખ્યોને ઝૂંપડીનો લાભ પણ નથી મળતો. ધરતીની પથારીને આભનું ઓઢણ કરીને એમને જિંદગી ખેંચવી પડે છે. તમને કોઈ

શારીરિક તકલીફ છે? તો ભયંકર રોગનો શિકાર થઈ પડેલા, અસહ્ય વેદનાથી પીડાતા ને અપંગ બની ચૂકેલા અસંખ્ય આજારોનો ખ્યાલ કરો. તમને કમાણી ઓછી લાગે છે? તો બેકારોની શી હાલત હશે? તમને એમ નથી લાગતું કે એમની સરખામણીમાં તમે ઘણા નસીબદાર છો?

‘પરિસ્થિતિ વણસી છે. પણ આથી વધારે વણસી નથી એટલું સારું છે’ - આ વિચાર દ્વારા તમારા દુઃખને હટાવી શકશો. વિચારના ચક્કી દિશા સહેજ ફેરવવાથી તમને લાગશે કે તમે માનો છો એટલા બધા દીન થવાની તમારે જરૂર નથી.

● સબળ બનો; હિંમત રાખો. વળતાં લડી લો

શહીદ ભગતસંહને જ્યારે કેદમાં પૂરવામાં આવેલા ત્યારે અંગ્રેજના પીકુ જેવા ગદાર ભારતીય નેતાએ એમને કહેલું : “મારી ભૂલ થઈ ગઈ એમ કહી અંગ્રેજ સરકારની માફી માગો તો, તમને નિર્દોષ છોડાવી દઈ માનઅકરામ અપાવું.”

‘ટૂકડા થઈ જાઉં તો બહેતર, પણ હું વળીશ તો નહીં જ. ભલે ખતમ થઈ જાઉં, પણ અંગ્રેજ સરકાર પાસે દીન બનીને, ઘૂંટણિયે પડીને, જીવનની ભીખ તો કદી નહીં જ માગું. માત્રોમની સ્વતંત્રતા માટે પ્રગટેલા આ યજ્ઞમાં ભલે મારી આહૂતિ પણ અપાઈ જાય. હું ખતમ થઈ જઈશ પણ નમન મને સ્વીકાર્ય નથી.’ સિંહની ડણકે ભગતસિંહે જવાબ આપ્યો ને થોડા જ દિવસમાં, હસતે મુખડે, એ ફાંસીના તખ્તા પર ચઢી ગયા.

આવા જ એક ખુમારીવાળા નરબંકાએ કહ્યું છે કે, ‘અનેક ઘાને કારણે મારું મસ્તક લોહીથી ખરડાયું છે, પણ હજી અણનમ જ છે.’ આપણે બરાબર આ દષ્ટિકોણ અપનાવવાનો છે. ભલે શોણિતે ખરડાઈએ, પણ રહેવું તો અણનમ જ.

એક અંધ ભાઈની કોઈએ દયા ખાતાં એમણે તરત જ જવાબ આપી દીધેલો : ‘મારામાં જે ખરેખરો ‘હું’ બેઠેલો છે તેને તો અંધત્વ બિચારું સ્પર્શી પણ શક્યું નથી.’

દૃઢ્યની આ વજ તાકાત તમારી અંદર પણ બેઠેલી છે જ. દીનતાના ઢીલા ને ગીલા ધાબળા નીચે એ ગરમાવાને તમે દટાઈ જવા ન દો. તો ક્રિયાશીલ બનીને હંમેશ માટે તમને મદદ આપી શકે એટલી એની ગુંજાશ હોય છે. જીવનભર માનવમનનાં ગહનતમ રહસ્યોને પારખી આપનાર વિશ્વવિખ્યાત મનોવૈજ્ઞાનિક એડલર તો કહેતા કે, ‘માનવીની અંદર કોઈ પણ હાનિને લાભમાં પલટાવી દેનારી અજબ મન:શક્તિ બેઠેલી છે! બસ, કામ છે એને જગાડવાનું.’

શું બન્યું એ વાત જ મહત્વની નથી. જે કાંઈ બન્યું એ તમે કેવી રીતે સ્વીકાર્યું, એ પડકારને તમે કેવી રીતે ઝીલ્યો એ જ અગત્યની વાત છે. વસ્તુ કે વિગત નહીં, એ વિશેનો તમારો અભિગમ જ મહત્વનો છે.

દીનતાને હટાવવાનો એક ઉત્તમ રસ્તો આ જ છે : ટકાર ખડા થઈ જાઓ. પરિસ્થિતિના પડકારને ઝીલી લો. અકળાયા વગર એની સામે યુદ્ધ આદરો. વેદનાની પછેડી ઓઢીને સૂનમૂન બનીને બેસી ન રહેશો. ઊભા થાઓ, લડત આપો. કંઈક કરો. સમય તો પોતાનું કામ કર્યે જ જાય છે. પણ તમારે કર્મરત બની તમારો ફાળો પણ નોંધાવવો જોઈએ. સખત કામ કરો. મનને એમાં જોડેલું રાખો. નવી જવાબદારીઓ લો. જિબ્રાન કહેતો કે ‘પથરની ઠેસ વાગે તો તમે ઉપાડીને ફેંકી દો. પણ કોઈ ગ્રહ અફળાય તો શું કરશો?’ એની સાથે બાથ ભીડવા જાઓ તે ચાલશે? સામે ચાલીને મોતને નિમંત્રણ આપવું એ મૂર્ખાઈ છે. ડરીએ નહીં એ કબૂલ, પણ અવિચારી સાહસ પણ ન જ કરીએ; કારણ કે, એવું સાહસ આપણને હાંસીને પાત્ર બનાવી દે છે.

એક ચીની ચિંતક કહેતો : ‘બતકના પગ નાના છે ને બગલાના પગ મોટા છે તે છે. તેમાં હું શું કરી શકવાનો હતો?’ ટૂંકમાં, જેમાં આપણાથી કાંઈ જ વળી શકે તેમ ન હોય તેની સાથે માથાં અફાળીને પરેશાન થવા કરતાં તેનો સ્વીકાર કરવામાં

વધારે શાંતિ રહેશે. એમ ન કરતાં ગણગણાટ કર્યા કરીએ તો દીનતા વધે છે. કાંઈ વળતું તો નથી જ, એટલે અસંતોષ વધે જ. જ્યારે અનિવાર્યને આનંદથી સ્વીકારી લઈએ તો એ યંત્રણાઓમાંથી બચી જવાય છે. પવન આવે ત્યારે ટકાર ઊભા રહેવા મથતી આમલીઓ તૂટી પડે છે ને ઝૂકી જનારાં નેતર ટકી જાય છે અને પાછાં ઊભાં થઈ જાય છે.

● દીનતા એ પુષ્તતાની ક્યાશની નિશાની છે. એમાંથી મુક્ત થાઓ.

વીસેક વર્ષની વયના એક યુવકે ગામના એક લોકપ્રિય પૂજારીને ખોળે માથું મૂકીને રડતાં રડતાં કહ્યું : ‘પણ હું હવે નાદાન નથી. હું પુષ્ત થયો છું.’ આ વખતે એ પુષ્ત આદમીનાં ડૂસકાં તો ચાલુ જ હતાં!

આને તમે પુષ્ત શી રીતે કહી શકશો? દર્દ, આંસુ, જલન, વેદના અને ઝેર એ આપણા સહુના અનુભવો છે. પણ એનાં પ્રદર્શન ન હોય, એની કોઈ જાહેરાત ન શોભે. દર્દને દિલમાં જ દબાવી રાખો, આંસુને આંખની અંદર જ રોકો. જલનને અંતરમાં જ ભડભડવા દો. વેદનાને ભીતરમાં દફનાવો. ઝેરને અંદર જ પચાવી જાઓ. એમને બહાર બતાવીને દીન ના બનશો.

‘દીનતા અપુષ્તતાની નિશાની છે, અને હું એટલો અપુષ્ત નથી’ આ વિચારના એક જ ધક્કાથી તમે દીનતાની ઝૂંપડીને પાયામાંથી ખોદી નાખી શકશો. તમારા આ સંકલ્પને મૃત્યુઘંટ બનાવી દો. કારણ કે પછી દીનતા દ્વારા અપુષ્તતાના આશ્રિત બનવાનું મન નહિં જ થાય.

દીનતા અંદર અનુભવનાર અને બહાર વ્યક્ત કરનાર પેલી લાકડીને બગડી ગયેલી એકમાત્ર દીકરી જેવો છે, માના ખોળામાં માથું મૂકીને રોયા કરે. આ તો બાલીશતા કહેવાય, કોઈ પણ હિસાબે એના ચક્કરમાંથી છૂટવું જોઈએ. જાતને વારંવાર કહો : ‘આપણે હવે નાના નથી!’

આપણે નાના નથી એ વાત એક બીજી રીતે પણ ધ્યાનમાં લેવા જેવી છે. આપણી છેલ્લી પણ સહેજેય ઊતરતી નહીં એવી આ યુક્તિ જોતાં એની ચર્ચા કરીએ :

● સર્વેશ્વરનું શરણું સ્વીકારો

કહે છે કે ચાતકને ગળે કાણું હોય છે એટલે જમીન ઉપરથી સીધું તો એ પાણી પી શકતું જ નથી. દંતકથા એવી છે કે આકાશમાંથી વરસાદ આવતો હોય ત્યારે ચાંચ ઊંચે રાખીને જ એ થોડાં ટીપાંથી પોતાની વરસભરની તરસ છિપાવી લે છે. એક સંસ્કૃત કવિએ કલ્પના કરી છે કે આવું ચાતક તરસથી પીડાઈને, દીન બનીને, ખાબોચિયા પાસે પાણીની માગણી કરે એ કેવું પતન કહેવાય! રાજનાય રાજા ગણાય એવા મેઘરાજાને ઘેર જેની સનાતન પરબ મંડાયેલી છે એવું ચાતક, એકું પાણી પીએ એ તો કળિયુગના આગમનની જ અંધાણી કહેવાય ને!

માણસ જેવા માણસ પણ, પોતે ભગવાનનો પુત્ર છે એ મહાન સત્ય ભૂલી જઈને, પોતાનું ખમીર અને ખુમારી ભૂલીને, સાવ સામાન્ય માણસ પાસે ખોળો પાથરી, દીનતાનાં વચન બોલે એ યોગ્ય કહેવાય?

ગાયત્રીના પ્રખર ઉપાસક શ્રી શ્રીરામ શર્માજી પાસે અમે એક વાર બેઠા હતા. ત્યાં એક મૂરખ માણસે આવીને એમને કહ્યું : ‘મને દીકરો થાય એવા આશીર્વાદ આપો તો હું તમને પચીસ રૂપિયા ભેટ ધરું.’

આચાર્યજી હસીને કહે : ‘દીકરો ક્યાંથી લાવી આપું?’

‘ગાયત્રી માતા પાસેથી.’

‘અને...બદલામાં તમે મને શું આપવાનું કહ્યું?’

‘પચીસ રૂપિયા.’

‘વાહ, હિસાબ સારો બેસતો થાય. માતાજી મને દીકરો આપે તે લઈને હું તમને આપું અને તમે મને પચીસ રૂપિયા આપો. બરાબર છે ને?’

‘હા’.

‘એ રૂપિયા પણ તમે માતાજી પાસેથી જ લાવવાના ને?’

‘હાસ્તો.’ પેલાએ તરત જ જવાબ આપ્યો.

‘તો ભલા માણસ, આમ ચાર ચોપડા ચીતરવાની જરૂર શી? તમે જાતે જ માતાજી પાસેથી દીકરો મેળવી લો ને મારે જોઈતા રૂપિયા હું પણ માતાજી પાસેથી મેળવી લઈશ. ડબલ આપલે કરવાની જરૂર શી?’

જવાબ સાંભળી પેલાને લાગ્યું હશે કે વિદ્વાન ગણાતા આ સંતની સમજ ઓછી છે, પણ મને તો એક પાઠ મળી ગયો. દીન બનીને કોઈની પાસે યાચના કરવી એના કરતાં ભગવાન પાસે જ ખડા શું કામ ન થઈ જવું! એ અનાથોનો નાથ, અસહાયનો સહારો, ડૂબતાનો તારણહાર, ચૌદ ભુવનનો સ્વામી, દુનિયાનો પાલનહાર, આપણો સર્જનહાર, સર્વશક્તિનો સ્વામી, બ્રહ્માંડનું નિયંત્રણ કરનારો, કીડીના પગના ઝાંઝરને પણ સાંભળનારો, પતંગિયાની પાંખના ટપકાને માથે બીજા રંગનું ટપકું મૂકનારો - એવા રાજાઓનાય રાજા પાસે જઈને આપણે દિલની વેદના શું કામ ના ઠાલવવી? દીન બનવું જ હોય તો એ દીનદયાળની પાસે બનીએ, દારિદ્ર્યનાં રોદણાં રડવાં જ હોય તો દારિદ્ર્યભંજકને આંગણે જઈએ. પણ અધવચ્ચે પથ્થરહૃદયી, મનના મેલા, સ્વાર્થના ભરેલા, માટીપગા માણસની પાસે ખોળો શું કામ પાથરીએ? દુઃખડું શું કામ રડીએ? નિર્જન વનવગડે, અલી વાદળી! જળ શાં ઢોળવાં અમથાં? રણે રગદોળવાં અમથાં!

કેટલાય દીનજનોને એણે ઉદ્ધાર્યા. મગરના મુખમાંથી હાથીને બચાવ્યો, પાંચાળીનાં ચીર પૂર્યા, મીરાનાં ઝેરનાં અમૃત કરી દીધાં, અર્જુનનો રથ હાંક્યો. ધ્રુવના આયખાને ઉજ્જવળ કરી દીધું. અહો! આ દીન દયાળુએ ગણતાં થાકીએ એટલાં કામ કર્યાં છે. એનો સહારો શા માટે ન લઈએ?

સુને રિ મેં ને, નિર્બલકો બલ રામ!

જેનું કોઈ નથી એનો સહારો મારો રામ છે. આપણા સહુનો બેલી છે, પછી ડરવું શું? રડવું શું?

ઊઠો મારા આતમદેવ! દીનતાને ખંખેરીને ફંગોળી નાખો. હતાશા હઠાવીને ઊભા થઈ જાઓ. ભગવાનનું શરણ સ્વીકારો, આત્મબળને જગાડો. જે શક્તિઓ અંદર સુષુપ્ત પડી છે એમને ઢંઢોળી કામે વળગાડો. એક એવું તેજ પેદા કરો, એક એવી તાકાત અને જોમ જાગવા દો અંદર કે દીનતા શિયાળની જેમ ભાગી જાય; તમારા જીવનના પટાંગણમાં એને પગ મૂકવાની જગા ન મળે. દીનહીન બની રહેવા તમે સર્જ્યા નહોતા. દુઃખ અને વિષાદની સાથે તમારે સ્વપ્નેય સંબંધ નહોતો. પરમ સચ્ચિદાનંદના કેન્દ્રમાંથી તમારું પ્રાગટ્ય થયું છે. અસીમ આત્મબળનો દરિયો તમારી અંદર ઘૂઘવાટા મારી રહ્યો છે. પછી તમારે દીન બનીને બેસવાનું હોય જ શા માટે?

(‘શક્તિ દર્શનમ્’ માંથી સાબાર)

માતૃત્વ

(અનુસંધાન : પાના નં.-૨૫ ઉપરથી ચાલુ)

બારીએથી ખસવાનું હું નામ લેતો નહીં, મા પણ ઉતાવળ કરતી નહીં.

બારીમાંથી ચકલીઓ, કબૂતર, કાગડા, કોયલ, મોર, પોપટ જેવાં બધાં જ પક્ષીઓની ઓળખાણ કરાવતી. પક્ષીઓ આવે અને આવતાં રહે, માટે મા જાતજાતનાં, તેમને ભાવતાં ચણ નાંખતી. જેવાં પક્ષીઓ આવે કે માની પાઠશાળા શરૂ.

કાગડા અને કોયલ વચ્ચેનો સૌપ્રથમ તફાવત માએ જ સમજાવ્યો હતો. પક્ષીઓ જ શા માટે, બકરી, શ્વાન, ઘોડા, ગધેડા, ગાય, ભેંસ જેવાં પશુઓનો પરિચય પણ વિસ્તારથી મા કરાવતી. મને બાળપણમાં જ જાણવા મળ્યું હતું કે, ચકલી, કબૂતર, કાગડા, કોયલ, પોપટની જેમ પશુઓ ઊડી શકતાં નથી. બકરી ના ઊડી શકે. ગાય પણ નહીં. ઘોડો ઝડપથી દોડી શકે, ઊડી શકે નહીં.

વૃક્ષો, ફૂલઝાડ, પાંદડાંઓ, ફળોની ઓળખાણ માએ નાનપણમાં જ કરાવી દીધેલી. બા બાળકની બારી છે. બાળક બાની નજરે જ દુનિયા જુએ છે. એવું જુએ છે અને સાંભળે છે કે જિંદગીભર યાદ રહી જાય.

મારી તથા માતાજીની આ બારી - રમત અમારી ખાસ કરીને મારી પ્રિય રમત હતી. બીજી ઘણી રમતો હતી પણ મને બારી - રમત સહુથી વધારે ગમતી.

બા અને બારીમાંથી કોણ મને વધારે ગમતું? એવું ના પૂછશો. ગમવામાં સરખામણી કરવી ઠીક નથી.

પછી તો હું મોટો થયો. એટલે કે, ઉંમરમાં. અને મોટો થતો જ ગયો. ત્યારે પણ બારીએ ઊભા રહેવું મને ખૂબ જ ગમતું. કહી શકો કે, કલાકો સુધી હું બારીએ ઊભો રહેતો. દુનિયા નિહાળ્યા કરતો.

અને હા, ત્યારે મા મારી સાથે જ છે, એવો ભાસ થતો જ. ક્યારેક મા બારી સાથે બારીએ ઊભી છે અને એ રીતે હું વાત પણ કરી લેતો.

બારી બહાર આખું પર્યાવરણ ફેલાયેલું છે એનો પરિચય જ્યારે માતા કરાવે છે, ત્યારે કુદરત જીવતી થઈ જાય છે. એ વૃક્ષો, પક્ષીઓ, વાદળો, સૂરજ, તડકો - છાંયો બધાં બાળકનાં રમકડાં બની જાય છે. બાળક જાતે જ એ રમકડાંઓમાંનું એક રમકડું બની જાય છે.

મારું નાનું મોટું, વ્યવહારુ કે સાહિત્યનું જે કંઈ લેખન થયું એ બારીની નજીકથી જ થયું છે. બારીની નજીકથી, બાની નજીકથી.

મેં કદી મારી જાતને એકાકી અનુભવી નથી. ક્યારેક તો એ સામૂહિક વાતાવરણ જ કવિતા ગાવા લાગતું. સંગીતની રચના એમ જ થઈ રહેતી. મેં ઘણી રચના ગાતાં ગાતાં કરી છે. ઘરમાં ઘણાં બધાં છે, પણ બાળકની બારી તો બા જ. મારી રચનાઓને એટલે જ મેં માતૃકથાઓ કહી છે.

(શ્રી હરીશ નાયક કૃત ‘મા! તુમે સલામ’માંથી)

આમાર લહૂ-લૂહાન બાંગ્લા...

• સંજય ગોસાઈ •

બાંગ્લાદેશમાં હિંદુ પૂજારીની સરેઆમ ગળું કાપી કરાયેલી હત્યા બાદ ફરી એક વખત બાંગ્લાદેશમાં રહેતા લઘુમતી હિંદુઓની દારુણ અને નિઃસહાય પરિસ્થિતિ પર ચર્ચા ચાલી છે. પરંતુ ખેદ એ વાતનો છે કે, ૧૯૪૬ હોય, ૧૯૭૧ હોય કે ૨૦૧૬ - અહીંનાં હિંદુઓની સ્થિતિ જેમની તેમ બની છે, ત્યારે પ્રસ્તુત છે બાંગ્લાદેશી હિંદુઓની વ્યથા પર વિશેષ લેખ...

બાંગ્લાદેશના ઉત્તરી પંચાગઢ જિલ્લાના પ્રસિદ્ધ દેવીગંજ મંદિરનાં ૫૦ વર્ષીય પૂજારી જનેશ્વર રોયની કેટલાક હથિયારધારી કટ્ટરવાદીઓએ સરેઆમ ગળું કાપી હત્યા કરી દીધી હતી. ઘટના બાદ અહીંના હિંદુઓ પોતે બાંગ્લાદેશમાં હિંદુ તરીકે જન્મવાની ક્ષણને કોસી રહ્યા છે અને હવે કયા હિંદુનું ગળું કટ્ટરવાદી ઈસ્લામના છરાની ભેટ ચડશેનો અંદાજો લગાવી રહ્યા છે.

ભારતમાં ભયંકર માર-કાપ મચી છે. સરકાર હિંદુ કટ્ટરવાદીઓના ઘૂંટણિયે પડી ગઈ છે. પરિણામે ચારેકોર અસહિષ્ણુતા ફેલાઈ છે. શાંતિપ્રિય અને સહિષ્ણુ મુસ્લિમ કોમના લોકોને હિંદુ કટ્ટરવાદીઓ ઘરમાંથી કાઢી-કાઢી રહેંસી રહ્યા છે. ભારતમાં ઈસ્લામ ખતરામાં છે વગેરે...વગેરે...જેવી હોહાની મૌસમ આપણે ત્યાં સમયે સમયે આવતી રહે છે. ખાસ કરીને જ્યારે કોઈ રાજ્યમાં ચૂંટણી યોજવાની હોય ત્યારે આ મૌસમ પૂરબહારમાં ખીલે છે. જાતે જ પોતાને સેક્યુલર ગણાવતા આ દેશના રાજકીય પક્ષો, એમની જ જમાતના કેટલાક બુદ્ધિજીવીઓ અને માધ્યમો ભારતના કોઈ ખૂણામાં રહેતા કોઈ મુસલમાન વ્યક્તિને નાનો અમથો પણ ઘસરકો પડે ત્યારે કાનના પરદા ફાટી જાય એટલી હદે રાડારાડ કરી મૂકે છે. માધ્યમોમાં ભારતમાં લઘુમતીઓની સ્થિતિ અને પરિસ્થિતિને લઈને કલાકોના કલાકો ચર્ચાઓ ચાલે છે, પરંતુ બીજી બાજુ પડોશી દેશ પાકિસ્તાન અને બાંગ્લાદેશ જેવા દેશોમાં હિંદુ લઘુમતીઓનાં ગળાં રહેંસીને

હત્યાઓ કરાય છે, છતાં ભારતનો કોઈ જ બુદ્ધિજીવી કે સેક્યુલર તેની વિરુદ્ધ અવાજ ઉઠાવવાનું તો ઠીક, પરંતુ ઘટનાને લઈને એક હરફ સુદ્ધાં ઉચ્ચારતો નથી. ભારતમાં લઘુમતીઓની સ્થિતિને લઈને કલાકોના કલાકો ચર્ચા કરતાં માધ્યમો પાકિસ્તાન બાંગ્લાદેશમાં વસતી હિંદુ લઘુમતીઓની વાત આવે ત્યારે મિયાંની મીંદડી બની જાય છે.

વિશ્વમાં હિંદુઓની સૌથી વધુ વસતી છે એવા દેશોમાં ભારત, નેપાળ અને ત્યારબાદ બાંગ્લાદેશ ત્રીજા ક્રમે આવે છે. હાલ અહીં લગભગ દોઢ કરોડની આસપાસ હિંદુઓ વસતી રહ્યા છે. ૧૯૪૭ના ભારત-પાકિસ્તાન ભાગલા વખતે પૂર્વ પાકિસ્તાન ગણાતા બાંગ્લાદેશમાં ૨૮ ટકા હિંદુ વસતી હતી. પરંતુ ૬૦ના દાયકામાં સ્વતંત્ર બાંગ્લાદેશની ચળવળ બાદ પાક. તરફી કટ્ટરવાદીઓ અને પાકિસ્તાની સૈન્યએ આ ૨૮ ટકા હિંદુ જનસંખ્યા પર જે અત્યાચારો કર્યા તેનો આખો ઈતિહાસ છે, જેને પરિણામે લાખો હિંદુઓ બાંગ્લાદેશ છોડી ભારતના શરણાર્થી બન્યા. ૧૯૭૧માં અલગ બાંગ્લાદેશ બન્યા બાદ પણ અહીંના હિંદુઓની પરિસ્થિતિમાં લેશમાત્ર પણ સુધારો આવ્યો નહીં અને ૧૯૭૭ બાદ અહીં કટ્ટરવાદ અને હિન્દુદ્વેષની એવી આંધી ફૂંકાઈ કે ૧૯૮૧ સુધીમાં હિંદુઓની વસતી અડધાથી પણ વધુ ટકા ઘટીને ૧૨ ટકા રહી ગઈ.

(સૌજન્ય : 'સાધના')

રાઈટ બ્રધર્સનું વિમાન

ઈ.સ. ૧૯૦૩માં રાઈટ બંધુઓએ ફ્લાયર નામનું વિમાન પ્રથમ વખત ઉડાવ્યું હતું. આ વિમાનના એન્જિનનું વજન ૨૦૦ પાઉન્ડથી ઓછું હતું અને ૧૨ હોર્સ પાવરની તાકાત હતી. આ વિમાન ૧૨ સેકન્ડ માટે ઉડ્યું હતું.

અમેરિકાની એરોસ્પેસ ટેકનોલોજી કંપનીએ વિમાનની વચ્ચે એક પારદર્શી જગ્યા બનાવી ત્યાં બેઠકો બનાવી. અહીં બેઠેલા યાત્રીઓ વિમાનમાં બેસીને સંપૂર્ણ આકાશને નિહાળી શકે છે. કંપની આ પેટન્ટ માટે પ્રયત્ન કરે છે. ■

ગાર્ડન કે બિલ્ડિંગ

ઈટાલીના મિલાન શહેરમાં બોસ્કો વર્ટિકલ નામની બે બિલ્ડિંગને સૌથી સુંદર લાંબી બિલ્ડિંગનો એવોર્ડ મળ્યો છે. તે બિલ્ડિંગના દરેક ફ્લોર પર એક મોટી બાલ્કની છે. જેમાં આશરે ૮૦૦ વૃક્ષો અને ૧૪ હજાર છોડ ઉગાડવામાં આવ્યા છે. આ વૃક્ષોથી ગરમીમાં ઠંડક અને શિયાળામાં ઠંડા પવનથી રક્ષણ મળે છે. આ બિલ્ડિંગમાં હવા અને સોલર એનર્જીથી વિદ્યુત પુરવઠો પૂરો પાડવામાં આવે છે. ■

અંતર પણ જરૂરી

• સ્વ. જયવદન પટેલ •

ઈસુએ તો કહ્યું છે : ‘તમે તમારી જાતને ચાહતા હોવ, એટલું જ તમારા પડોશીને પણ ચાહો.’ આપણે ત્યાં એક બીજી પણ કહેવત છે કે પહેલો સગો પડોશી. વાત બિલકુલ સાચી છે. તમારાં નજીકનાં સગાં તો કદાચ તમારાથી દૂર દૂર કોઈ બીજા ગામ કે નગરમાં રહેતાં હશે. તમારા સુખ-દુઃખમાં તો તમારો પડોશી જ પહેલાં દોડી આવશે. નાનું-મોટું કામ હશે કે નાની મોટી મુશ્કેલી હશે તો પહેલો અવાજ પડોશી સાંભળશે અને એ દોડી આવશે. તમારે બેસતાં ઊઠતાં પડોશીની જરૂર પડવાની છે.’

સુખેથી અને શાંતિ રહેવું હોય તો કદી પડોશીને દુશ્મન બનાવશો નહીં; પડોશીની સાથે તમારે આડવેર હશે અણબનાવ હશે, કડવાશ હશે તો તમે કદી ચેનથી કે નિરાંતથી ઊંઘી શકશો નહીં. તમારે સતત ભયમાં અને ફફડાટમાં જીવવું પડશે. પાડોશી સાથે સારો સંબંધ હશે તો તમે હળવાશથી નિશ્ચિત બનીને જીવી શકશો. પડોશીને પ્રેમ કરો એનો અર્થ જ એ કે તમારા પડોશી સાથે હંમેશાં સારો સંબંધ રાખો. થોડું સહન કરવું પડે તો પણ, થોડું ઘસાઈ છૂટવું પડે તો પણ તમારા પડોશી સાથેનો સારો સંબંધ જાળવી રાખજો.

પડોશી સાથે સાથે સંબંધ રાખવો એનો અર્થ એવો પણ નથી કે તમારા ઘરના છેકે રસોડા સુધી કે શયનખંડ સુધી પ્રવેશવા એને છૂટ આપવી. પડોશી સાથે સારો સંબંધ રાખીએ, પરસ્પર સહકારથી, સુમેળથી સ્નેહથી જીવીએ, એની મુશ્કેલીમાં આપણે એને મદદ કરીએ, આપણી મુશ્કેલીમાં એ આપણી સાથે આવીને ઊભો રહે, એ બધું જ સાચું પણ પડોશી સાથેના સંબંધમાં પણ અમુક અંતર રાખવું જરૂરી બને છે. આવું અંતર ન રાખીએ તો

ક્યારેક ‘અતિ પરિચયાત્ અવજ્ઞા’ જેવું બને છે. વધારે પડતા નજીક જવામાં પણ જોખમ રહેલું છે. સંબંધની મીઠાશ જરૂરી છે. પણ વધુ પડતી મીઠાશ જ્યાં હોય ત્યાં જલદી જીવાત પડતી હોય છે.

સોમનાથભાઈ અમારી ઓફિસમાં કામ કરે છે. એમને ત્યાં ઘેર તો ટેલિફોન હતો નહીં; એમના પાડોશી મનસુખભાઈને ત્યાં ફોન હતો. મનસુખભાઈના ફોનનો ટેલિફોન નંબર અમને બધાને એમણે આપી રાખ્યો. અમે ફોન કરીએ એટલે તરત જ મનસુખભાઈના ઘરનાં માણસો સોમનાથભાઈને બોલાવે. ઘણો સમય આમ ચાલ્યું. અમે એક દિવસે ફોન કર્યો તો જવાબ મળ્યો : “સોમનાથભાઈના ઘર સાથે હવે અમારો સારો સંબંધ નથી.” અમે આ વાત સોમનાથભાઈને કરી. તો સોમનાથભાઈએ મનસુખભાઈની વિરુદ્ધ પુરાણ શરૂ કરી દીધું. અને કહ્યું : “એક દિવસની રાતે અમારા એક સંબંધીનો ફોન આવ્યો અમને બોલાવ્યા જ નહીં. એમનો છોકરો બીમાર હતો ત્યારે અમે ઉજાગરા કર્યા હતા. એમને અકસ્માત નડ્યો હતો, ત્યારે હોસ્પિટલમાં અમે ધક્કા ખાધા હતા. એ મનસુખભાઈ કેવા કેવા બે નંબરના ધંધા કરે છે, એ શું અમે નથી જાણતા? એ માણસને અમે ધારીએ તો ઘડીના છઠ્ઠા ભાગમાં જેલ કરાવી દઈએ એમ છે. એનો એક છોકરો તો જુગારી અને દારૂડિયો છે.” માત્ર એક જ વખત રાત્રે ટેલિફોન આવ્યો, બોલાવ્યા નહીં, એમાં તો સોમનાથભાઈએ એમને કેટલી બધી ગાળો દઈ દીધી.

એ જ મનસુખભાઈ અમને મળ્યા ત્યારે એમણે નમ્રતાથી ખુલાસો કર્યો : “રાત્રે અગિયાર વાગે ટેલિફોન આવે, એમને બોલાવા કોણ જાય? બસ તમારા સોમનાથભાઈએ તો વાતનું વતેસર કરી

નાખ્યું. અને આજ સુધી અમે સારો સંબંધ રાખ્યો હતો, તેની પર પાણી ફેરવી લીધું. હવે મને સમજાયું છે કે પડોશી સાથે સારો સંબંધ કે સારો વ્યવહાર જરૂર રાખવો, પણ એને ખૂબ નજીક તો નહીં જ આવવા દેવો. અમે સંબંધ વધાર્યો તો એ આજે અમારું ભૂડું બોલે છે ને!” કહેવાનો મતલબ એ છે કે પડોશીના સંબંધમાં પણ સમતોલપણું હોવું જોઈએ. તમે પોંચો આપો અને તમારો આખો ને આખો હાથ કરડી ખાનાર પડોશીઓ પણ હોય છે. તમે સૂવા માટે ઓટલો આપો અને આખોને આખો ઓરડો પચાવી પાડનારા પડોશીઓ પણ હોય છે.

સુમનભાઈ સુખી અને સજજન માણસ છે. અમારી સોસાયટીમાં એમનો બંગલો હતો. એમની પડોશમાં જ પ્રમોદભાઈ વસ્તારી હતા એટલે એમણે સુમનભાઈ પાસે એમના બંગલાનો એક રૂમ થોડા દહાડા માટે વાપરવા માંગ્યો. સંબંધ સારો હતો એટલે સુમનભાઈએ એક ઓરડો વાપરવા આપ્યો. બે-ત્રણ મહિના થયા. ચાર-છ મહિના થાય. સુમનભાઈએ એ ઓરડો ખાલી કરવા જણાવ્યું તો ભારે તકરાર થઈ ગઈ. આજે પણ પ્રમોદભાઈ એ ઓરડો વાપરે છે. પણ પ્રમોદભાઈ રૂમ ખાલી કરતા નથી, સુમનભાઈ કહે છે : પડોશીને મૂંઝવણ હતી, મેં મદદ કરી તો મારી આ દશા થઈ. સારો સંબંધ હતો. સંબંધ જળવાઈ રહે એ માટે મેં ઓરડો વાપરવા આપ્યો. આજે સંબંધ કડવો ઝેર થઈ ગયો છે. પડોશી તરીકેનો ધર્મ બજાવવા જતાં આવું પણ બનતું હોય છે.

કોઈ વાર પસ્તાવાનો વારો પણ આવે છે. તમે તમારા પડોશી સાથે સારો સંબંધ રાખો છો. એના સારા-માઠા પ્રસંગે તમે હાજર થઈ જાવ છો. એ પણ તમારા સારા-માઠા અવસરે હાજર થઈ જાય છે. તમારે ઘેર સારી વાનગી બની હોય તો

તમે એને ઘેર મોકલાવો છો; એને ઘેર સારી રસોઈ કે મીઠાઈ ફરસાણ થયાં હોય તો એ તમારે ત્યાં મોકલે છે. બન્ને કુટુંબો વચ્ચે આમ સારો મેળ જામી ગયો છે. તમે એના ઘરની, એના ઘરના માણસોની ટેવો, સ્વભાવ, ખામીઓ જાણો છો. એ તમારી અને તમારા ઘરના માણસોને બરાબર ઓળખે છે. સારો સંબંધ હોય એટલે સ્વાભાવિક જ તમે તમારા ધંધાની વાતો પણ એને કરો, વ્યવહારની અને કૌટુંબિક જીવનની કેટલીક ખાનગી રાખવા જેવી વાતો પણ સહજભાવે લાગણીથી એને કહી દો. આમ તમારો પડોશી તમારા અંગત જીવનની ઘણી વાતો પણ જાણતો હોય.

પણ કોઈવાર, કોઈ મામૂલી વાતમાં મતભેદ પડે કે તકરાર થઈ જાય, અને સંબંધ બગડે ત્યારે તમારા વિષે જે કાંઈ જાણતો હોય કે એને તમારા અંગત જીવનની વાતોની જાણ થઈ હોય તે બધી વાતો ઠેર ઠેર કહેતો ફરે તો? આવું ઘણી વાર બનતું હોય છે. સારો સંબંધ હોય ત્યાં સુધી ઠીક છે પણ સંબંધ બગડ્યો ત્યારે? ત્યારે તમારી બધી નબળાઈઓ અને કમજોરીઓની વાતો એ જાહેરમાં કહેતો ફરે તો? તો તમને કેટલું નુકશાન થાય? અને તમને પસ્તાવો પણ થાય કે, અરેરે! આવા માણસ સાથે મેં સંબંધ રાખ્યો? આવા માણસને મેં મારા જીવનની ખાનગી વાતો કરી? જે નહીં કહેવું જોઈએ એ બધું જ મેં મારા એ પાડોશી સમક્ષ ખુલ્લું કરી દીધું. એનું જ આ પરિણામ ને? આના કરતાં તો મેં એની સાથે અમુક અંતર રાખીને વાત કરી હોત તો કેવું? વધારે પડતા નજીક જવામાં પણ એક પ્રકારનું જોખમ છે. તમારા પડોશી સાથે જરૂર મીઠો સંબંધ રાખો, પણ એની આગળ, મીઠો સંબંધ છે, એટલે સાવ ખુલ્લા થઈ જશો નહીં.

પડોશી પર વિશ્વાસ મૂકવામાં પણ

વાંધો નથી; પણ બધી બાબતોમાં વિશ્વાસ મુકાય નહીં. તમે એની આગળ તમારા ધંધાની કે અંગત જીવનની વાતો કરતા પહેલાં લાખ વાર વિચાર કરજો. કોઈ વાર તમે નિખાલસ ભાવે પણ કરેલી વાતોનો દુરુપયોગ પણ થઈ જાય, અને તમારે સહન પણ કરવું પડે. એટલે જ પાડોશી સાથેના વ્યવહારમાં પણ થોડું અંતર જરૂરી છે. બધા જ પાડોશી એક્સરખા હોતા નથી. બધા જ બધી રીતે સારા હોતા નથી, કે બધા જ બધી રીતે ખરાબ હોતા નથી. એટલે બધા જ પાડોશી પ્રત્યે અવિશ્વાસ રાખીને વ્યવહાર કરવો એ રીત બરાબર નથી. વિશ્વાસ જરૂર મૂકો, પણ છેતરાઈ જવું પડે કે સહન કરવું પડે ને પસ્તાવું પડે એટલી હદ સુધી વિશ્વાસ મૂકશો નહીં. જીવન સુખથી જીવવા માટે માત્ર ભાવનાપ્રધાન હોવું બરાબર નથી, એ માટે વ્યવહાર અને વાસ્તવિક પણ બનવું જોઈએ.

સારો પડોશી મળવો એ પણ એક સદ્ભાગ્ય છે. અને સારો પડોશી મેળવવો હોય તો પોતે સારા પડોશી બનવું જોઈએ. જે શાખપડોશી હોય, એની સાથે નિકટનો સંબંધ કેળવાઈ જાય એ સ્વાભાવિક છે. નજીકના પડોશીઓ વચ્ચે 'વાટકી' વ્યવહાર હોય છે. આ વાટકી વ્યવહાર એટલે તમારે ત્યાં પ્રસંગ હોય કે મહેમાન આવ્યા હોય, સારી વાનગી બનાવી હોય તો વાટકીમાં તમે મોકલો, સામેથી એ પણ મોકલે. કોઈ વાર ઘરમાં ખાંડ-ચા કે એવી ચીજ ખલાસ થઈ ગઈ હોય, તમે વાટકી લઈ એને ત્યાંથી લઈ આવો, એ તમારા ઘેરથી લઈ જાય, આનું નામ વાટકી વ્યવહાર.

આ રીતના વાટકી-વ્યવહાર આમ એક રીતે તો સારી વાત છે. એથી રોજ રોજના સંબંધોમાં મીઠાશ વધે છે. એકબીજાને નજીક આવવામાં પણ વાટકી-વ્યવહાર મદદરૂપ થઈ પડે છે. પણ આ

વ્યવહારમાં પણ નાનો અમથો વાંધો પડે છે ત્યારે મનદુઃખ ઊભાં થાય છે. તમે તમારા પાડોશી ઈન્દુબેનને ત્યાં, તમારા ઘેર કાંઈ સારી વાનગી હોય કે સારો પ્રસંગ હોય તો ડિશ મોકલતાં હોવ, પણ કોઈ વાર કોઈ કારણસર મોકલી શક્યાં નહીં, ત્યારે મન ઊંચા થાય છે. સંબંધોમાં પણ મન મોટું હોય તો જ સંબંધ ટકી રહે છે.

એટલે જ મૂળ વાત પડોશી સાથેના સંબંધો પણ માપસરના હોવા જોઈએ. વધારે પડતા મીઠા કે વધારે પડતા નજીકના નહીં હોવા જોઈએ. પડોશી પડોશી વચ્ચેના સંબંધોમાં પણ મર્યાદાની એક લક્ષમણરેખા તો હોવી જ જોઈએ.

અમારાં એક સંબંધી તરલાબહેન છે. ખૂબ જ માયાળુ, પ્રેમાળ અને વિવેકી મહિલા છે. આડોશ-પાડોશ બધા સાથે એમને સારા સંબંધ છે. એમનું સ્નેહી-વર્તુળ પણ ખૂબ મોટું છે. તરલાબહેન કહે છે : દરેક સંબંધની એક મર્યાદા સમજીને હું વ્યવહાર રાખું છું. કેટલાક લોકો આપણા આંગણા સુધી આવી શકે, કેટલાક વરંડા સુધી આવી શકે, કેટલાક દીવાનખાના સુધી આવી શકે. છેક રસોડા સુધી કે છેક આપણા અંતરંગ ઓરડા સુધી આવવા દઈ શકાય એવા સંબંધ તો બે-પાંચ જ હોઈ શકે. બધાની સાથે સારો સંબંધ રાખવો એનો અર્થ એ નથી કે બધાની આગળ આપણા ઘરની, કુટુંબની આપણા અંગત જીવનની વાતો કહી દેવી. જે વાત જેને કહેવાની હોય એને જ કહેવાય. આ ગણિત પ્રમાણે હું ચાલું છું એટલે સંબંધોમાં પસ્તાવાનો વારો આવતો નથી. સંબંધો સારા હોવા એનો અર્થ એ નથી કે બારી-બારણાં-ખડકી ખુલ્લાં મૂકવાં. સંબંધોમાં પણ મર્યાદાનો પરદો હંમેશા જરૂરી બની રહે છે.

(‘શક્તિદર્શનમ્’ માંથી સાબાર)

દરખરંદ ગડા (મો. ૯૩૨૮૪ ૪૦૦૪૦) ★ નીલેશ ગડા ★ રીતેશ ગડા

લગનપદ, ઘરવપરાશ, લ્હાણી તથા હોટલ કેન્ટીન વાડી ફરાસખાના માટેના મોટા વાસણોના હોલસેલ વેપારી

એલ/૧૦૪૦/૭, વિજય ટ્રાન્સપોર્ટ પાસે, જી.આઈ.ડી.સી., અંકલેશ્વર. ફોન : ૦૨૬૬૪-૩૨૯૩૦૩, ૨૨૦૯૪૨

E-mail : kaykay_industries@yahoo.com

મને ના જાણતું કોઈ....

• કેશુભાઈ દેસાઈ •

ઈશ્વરનો ઈનકાર સામાન્ય માણસ ન કરી શકે. એ માટે પણ વિશિષ્ટ પ્રજ્ઞા અને પ્રતિભા જોઈએ. ઈશ્વરને બહુ નજીકથી જાણનાર જ એને ખોંખારીને પડકારી શકે. સરેરાશ માનવી માટે તો ઈશ્વર એ છેલ્લી સત્તા છે, જેની કૃપાથી બધી જ તકલીફો - આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિમાંથી છુટકારો મળી શકે છે. એ ખુશ થઈ જાય તો રંકને રાય બનાવી દે અને ખફા થાય તો ધનોતપનોત કાઢી દે. ભારતીય દર્શન મોક્ષને માનવ-જીવનનું સર્વોચ્ચ લક્ષ્ય ગણે છે. આ મોક્ષ ફક્ત અને ફક્ત પરમાત્માની કૃપાથી પ્રાપ્ત થઈ શકે. ઈશ્વર જેવી બહારની સત્તાને પડકારનારી અનીશ્વરવાદી વિચારધારાના પ્રવર્તકોને પણ એટલું તો સ્વીકારવું પડ્યું કે માણસ એનાં કર્મો દ્વારા સદેહે ઈશ્વરપણું પ્રાપ્ત કરી શકે છે. આવા એક મહાત્માને તો આપણે વિષ્ણુના નવમા અવતાર લેખે જ સ્વીકારી લીધા. બુદ્ધ તો મારા-તમારા જેવા સીધાસાદા નિર્દોષ માણસ હતા. પુત્ર સંન્યાસી ન બની જાય એટલા સારુ એના સમ્રાટ પિતાએ એને બહારની દુનિયાથી અલગ પાડી દીધો હતો. બિચારો એટલુંય નહોતો સમજતો કે માણસ છે તે માંદોય થાય, એને ઘડપણ પણ આવે અને 'નામ એટલાનો નાશ' એ ન્યાયે મરી પણ જાય. એ જ સિદ્ધાર્થ બોધિવૃક્ષ નીચે તપ તપીને બુદ્ધ બની ગયો. પણ પોતે જ સાચા, એવું મનાવવાનો આગ્રહ એમણે ક્યારેય નથી રાખ્યો. ઊલટાનું લોકોને કહ્યું પોતે જ પોતાનો દીવો બનો. અપ્પ દીવો ભવ.

મહાવીરે પણ કહ્યું કે માણસ અધ્યાત્મનાં સોપાન ચડતાં ચડતાં આ ભવમાં જ ભગવાન 'અરિહંત' બની શકે. કદાચ એ સિદ્ધિ મેળવતાં એને હજારો અવતાર પણ લેવા પડે; પરંતુ ઈશ્વર કોઈ બહારની સત્તા નથી, એ આપણી અંદર જ બેઠેલો છે.

એ જ વાત ઈશ્વરકૃપાનો ડગલે ને પગલે અનુભવ કરનારા અને પ્રાર્થનાને હૃદયની અનિવાર્ય જરૂરિયાત ગણનારા પરમ શ્રદ્ધાળુ યુગપુરુષ ગાંધીએ કરી. એમણે દરિદ્રનારાયણમાં ઈશ્વરનાં દર્શન કર્યાં. ભગવાનને મળવા એમને મંદિરમાં જવાની જરૂર ન જણાઈ. આઈન્સ્ટાઈન જેવા વિજ્ઞાનીએ પરમ શક્તિના અસ્તિત્વનો ઈનકાર નથી કર્યો પરંતુ 'ધ ગ્રાન્ડ ડિઝાઈન' નામના ગ્રંથમાં સદીના મહાન વૈજ્ઞાનિક સ્ટીફન હોકિંગે એક એવું નિવેદન કર્યું છે જે ઈશ્વરના અસ્તિત્વ સામે પડકારરૂપ ગણી શકાય એવું છે. તેઓ લખે છે કે બ્રહ્માંડની રચના ભૌતિકશાસ્ત્રના નિયમો અનુસાર થયેલી છે. એને સમજવા માટે પણ વિજ્ઞાનના નિયમો જ ખપ લાગશે. એમાં વચ્ચે 'ઈશ્વર' નામની કોઈ એજન્સીને લાવવાની જરૂર જ નથી. દુનિયા - આ પૃથ્વીનો ગોળો કે એના પરની વિવિધરંગી જીવસૃષ્ટિ વિજ્ઞાનના નિયમો અનુસાર થયેલી છે. 'બિગ બેંગ' કહેતાં મહાવિસ્ફોટ જ સૃષ્ટિના સર્જનનું કારણ છે. એ કોઈ પરમાત્માની ઈચ્છાથી સરજાયેલ નથી બલકે સ્વયંનિર્મિત છે.

આપણા રેશનાલિસ્ટો જ વાત કરતા રહ્યા છે પરંતુ એમની સામે ઈશ્વરમાં માનનારો બહુ મોટો સમુદાય છે, જે ધર્મગ્રંથોમાં ઊંડી શ્રદ્ધા ધરાવે છે અને માને છે કે ઈશ્વરની ઈચ્છા વિના પાંદડું ય ફરકી શકે નહીં. સમગ્ર સૃષ્ટિ એ પરમ ચેતનાની જ લીલાનો ચેતોવિસ્તાર છે અને માણસ તો એના હાથનું રમકડું કે કઠપૂતળી માત્ર છે. ધર્મ અને વિજ્ઞાન વચ્ચે સમન્વયનો સેતુ સ્થાપનારો એક પ્રબુદ્ધ વર્ગ દરેક વૈજ્ઞાનિક બાબતને ધર્મ સાથે અને ધાર્મિક ગૃહીતોને વિજ્ઞાન સાથે સાંકળતો રહ્યો છે. ગાયત્રીમંત્ર કે અન્ય બાબતોનું વૈજ્ઞાનિક અર્થઘટન અને એના પ્રભાવનું મોનિટરિંગ

પણ કરાતું રહ્યું છે. ધર્મને લાગેવળગે છે ત્યાં સુધી તમામ ધર્મો ઈશ્વરની આજ સ્વીકારે છે અને પ્રાર્થના, ઉપાસના, ઈબાદત કે સાધના, તપ વગેરેમાં શ્રદ્ધા ધરાવે છે. આપણા સૌથી લાડકા અને સર્વગુણસંપન્ન ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કહે છે : જ્યારે જ્યારે સૃષ્ટિ પર ધર્મની ગ્લાનિ થાય છે અને અધર્મનું જોર વધે છે ત્યારે હું સજ્જનોના રક્ષણ માટે અને દુરિતના વિનાશ માટે અવતાર ધારણ કરું છું. ગીતા ભારતીય સંસ્કૃતિનું હાર્દ સમજાવતો દર્શન-ગ્રંથ છે. અર્જુનને પણ શંકા તો જાય છે કે ઈશ્વર હશે ખરો? શ્રીકૃષ્ણને નાછૂટકે પોતાનું વિશ્વરૂપ બતાવવું પડે છે. 'જ્ઞાન વિજ્ઞાનયોગ' નામનો ભગવદ્ગીતાનો સાતમો અધ્યાય જુઓ. એના થોડાક શ્લોકો ઉતારું છું : 'મારું સર્વોત્તમ નિર્વિકાર સ્વરૂપ નહીં જાણતા અજ્ઞાનીઓ, અપ્રગટ એવા મને પ્રગટ થયેલો માને છે.' (૨૪)

'યોગમાયાથી ઢંકાયેલો હું સર્વને પ્રત્યક્ષ નથી, તેથી આ મૂઢ લોકો અજન્મા અને અવિનાશી એવા મને પૂરેપૂરો અળખતા નથી.' (૨૫)

આ બે શ્લોકો પછીનો શ્લોક આપણી આજની ગોજિને અનુરૂપ હોઈ સંસ્કૃતમાં પણ રજુ કરી દઉં.

*'વેદાઈં સમતીતાનિ વર્તમાનિ ચાર્જુન,
ભવિધ્યાણિ ચ ભૂતાનિ - માં તુ વેદ ન કશ્ચન.'*

(હા અર્જુન, હું ભૂત - ભવિષ્ય અને વર્તમાનની તમામ હકીકતો જાણું છું; પરંતુ મને કોઈ જ જાણતું નથી.) હવે જ્યારે ઈશ્વરે સ્વમુખે આટલી કબુલાત કરી જ લીધી છે ત્યારે સ્ટીફન હોકિંગ એના વિશે સંદેહ કરે તો એથી એને શો ફેર પડે છે? પરંતુ સબૂર, ઈશ્વરની આ ત્રણ એક વિચિત્ર લીલા છે. એ હરહંમેશ રહસ્યમય રહ્યો છે. એટલેસ્તો દુનિયા આખી એની પાછળ

પાગલ છે. જરૂર સ્ટીફન હોકિંગને પણ એણે જ પોતાની વિરુદ્ધ સ્ટેટમેન્ટ કરવા માટે પટાવી લીધા હોવા જોઈએ. ઈશ્વરથી મોટો કોઈ જાદુગર જોયો છે?

.....ચાલો, કાનુડાનો કાન આમળીએ

આ જાહેરાત વાંચો :

“જો આપ મુશ્કેલીમાં હોવ, આઘાત પામેલા હોવ, દુઃખી હોવ અને એવું વિચારતા હોવ કે આપની સમસ્યાનો કોઈ ઉકેલ નથી - જેવી કે માંદગી, આપની વ્યક્તિગત, કૌટુંબિક અથવા પ્રિયજનને લગતી સમસ્યા, નાણાકીય, વૈવાહિક, આત્મિક, વ્યવસાયિક કે અદાલતોના કેસો અથવા શૈક્ષણિક અથવા કોઈ ખાનગી બાબતને લગતી સમસ્યા વગેરે માટે નિર્ણય લેવામાં મૂંઝવણ અનુભવતા હોવ; જો તમે શું કરવું ક્યાં જવું અથવા તમારી સમસ્યાનો કેવી રીતે ઉકેલ લાવવો અને એમાંથી કઈ રીતે બહાર નીકળવું એ જાણવા માગતા હોવ-તો અમે તમને કહેવા માગીએ છીએ કે એક મિત્ર છે જે તમને મદદ કરવા તમારી વાટ જુએ છે.”

તેનું નામ ઈસુ છે. આવો...અનુભવો...આશીર્વાદિત બનો..

આ એક ધાર્મિક મેળાવડા માટેનું જાહેર નોતરું છે. એમાં ઈશ્વરપુત્ર ઈસુ દુબિયારા જીવોનાં દુઃખદર્દ સાંભળવા અને તેનો ત્વરિત ઉકેલ આણવા તૈયાર બેઠા હોવાની રજૂઆત કરવામાં આવી છે. વાંચનાર સુવિદિત છે કે ઈસુ તો બે હજાર વરસ પૂર્વે વધસ્તંભ પર ચડી ગયા હતા. પછી ઈસ્ટરના દિવસે પુનર્જીવિત થઈ શ્રદ્ધાળુ અનુયાયીઓને અભયવચન આપતા ગયા હોવાનું પણ શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે. આવી જ વાતો શિરડીના સાંઈબાબા કે ભગવાન સ્વામિનારાયણ વિશે થતી રહી છે. દિવંગત સંત મહાત્માઓની સાથે ચમત્કાર જોડી દઈ એમની ધર્મપીઠો વિકસાવવાના કિસ્સા જાણીતા છે. એકંદરે આ બધું ઈશ્વર અને ઈશ્વરી તત્ત્વોનું એક યા બીજા સ્વરૂપે થતું રહેતું માર્કેટિંગ છે. સાદી ભાષામાં એ

ભગવાનના નામનો વેપલો છે. એને તે વધતે ઓછે અંશે દરેક ધર્મ-સંપ્રદાય કે પંથમાં નિરંતર, આદિ અનાદિથી ચાલતો રહ્યો છે. બલકે એ પ્રકારનું ‘માર્કેટિંગ’ ધર્મ - સંપ્રદાયના યોગક્ષેમ માટે અનિવાર્ય ગણાતું રહ્યું છે. શ્રદ્ધાળુ જીવોએ ડરવાની શી જરૂર? દયારામ કહે છે : ‘ચિત્ત તું શીદને ચિંતા ધરે? કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે!’ પરંતુ ઈશ્વર કોઈ બીહાળવું હિંસક પ્રાણી હોય એમ દરેક ધર્મ એના અનુયાયીઓને એનાથી ડરાવતો રહ્યો છે. અર્જુનને પોતાની આજ મનાવવા ખુદ શ્રીકૃષ્ણને પોતાનું વિરાટદર્શન કરાવવું પડ્યું હતું. ઈસ્લામમાં પણ ખુદાનો ખોફ રાખીને વર્તવાની શિખામણ અપાઈ છે. અંગ્રેજીમાં ‘ગોડ ફિયરિંગ મેન’ જેવો કોમ્પ્લીમેન્ટરી શબ્દસમૂહ પ્રચલિત છે. ભગવાનથી ડરીને ચાલનારો માનવી ખોટું કરતાં સો વાર વિચાર કરશે. આપણી ભાષામાં એનો વધુ સારો પર્યાય ચલણમાં છે. ભલાભોળા સીધી લીટીના માણસ માટે આપણે ‘પાપભીરુ’ વિશેષણ વાપરીએ છીએ. ઈશ્વરની નહીં, પાપથી ડરવાની જરૂર છે. ઈશ્વરને તો ખુદ ગાંધીજીએ પણ જોયો નહોતો પરંતુ એની ઢાલ છેક છેલ્લા શ્વાસ સુધી એમનું મનોબળ ટકાવવામાં મદદરૂપ થતી રહી. અંધારાથી ડરનારા બાળ મોહનને ઘરની કામવાળીએ ‘રામ’ નામનો મંત્ર આપી દીધો. અજ્ઞાણતાં જ રંભા નામની એ તદ્દન સાધારણ સ્ત્રી ભવિષ્યના મહાત્માની આદિગુરુ બની ગઈ. રસ્કિન, ટોલ્સ્ટોય અને રાજચંદ્ર કરતાં પણ વધુ દૃઢ સંસ્કાર ગાંધીજીને એ અભણ કામવાળી પાસેથી મળ્યા છે. બીક લાગે ત્યારે રામનામ રટવાનું ચાલુ કરી દેવું. બીક આપોઆપ ભાગી જશે. બાળમાનસ માટે આટલું અમથું સૂચન એના જીવનપથનું અખૂટ પાથેય બની રહ્યું. એ બે અક્ષરનો મંત્ર મૂઠી હાડકાંના કાઠિયાવાડી વાણિયાને વીસમી સદીનો વિશ્વનાયક બનાવી રહ્યો. અજ્ઞાણતાં જ મહાત્મા ગાંધીએ ‘રામ’ નું અહર્નિશ માર્કેટિંગ કરીને દુનિયાભરમાં એ ‘ઈન્ડિયન ગોડ’ ને લોકપ્રિય બનાવી દીધા. એમણે રામ, રહીમ

અને ગોડને એકમેકના પર્યાય ગણાવી ઈશ્વર એક જ છે અને જુદા જુદા સમયે જુદી જુદી જગ્યાએ જુદાં જુદાં રૂપે પ્રગટ થતો રહ્યો છે, એવી સર્વાશ્લેષી અવધારણાનો પ્રચાર અને પ્રસાર કર્યો. રાજકારણ અને રામકરણ બેઉ ખભેખભો મિલાવી ચાલતાં રહ્યાં. અલબત્ત ગાંધીજીના રામ અને વિશ્વહિંદુ પરિષદ કે ભારતીય જનતા પાર્ટીના રામ વચ્ચે આભ જમીનનું અંતર છે. ગાંધીજીના રામ એ કેવળ મંદિરમાં બિરાજતા દશરથનંદન અયોધ્યાપતિ રામ નથી. એ તો ઘટઘટમાં સમાયેલા, હૃદયમંદિરમાં બિરાજનારા રામ છે. એમને તમે ઈશ્વર પણ કહી શકો અલ્લાહ પણ કહી શકો અને બીજા જે કોઈ નામે બોલાવવા હોય તે નામે બોલાવી શકો. જ્યારે પણ આર્તહિંદયે એમને પોકારવામાં આવે છે ત્યારે એ નિર્બળનું બળ બનીને પ્રગટે છે. ગાંધીજીની આત્મકથાના એક પ્રકરણનું શીર્ષક છે. : ‘નિર્બલ કે બલરામ.’ સાથીદાર છેતરીને રૂપજીવિની પાસે પહોંચાડી દે છે ત્યારે થરથર ધ્રુજતા મોહનદાસના હોઠ પર રામનું નામ ફરકે છે. એ વિષમ પરિસ્થિતિમાંથી એમને રામનું નામ જ ઉગારી શક્યું હતું. સામે પક્ષે કુનેહપૂર્વક અયોધ્યાનરેશ રામનું નામ આગળ ધરી ભારતીય જનતા પાર્ટીએ સત્તાના સિંહાસન પર કબજો મેળવ્યો હતો તે પણ આપણે જાણીએ છીએ. ઈશ્વરમાં તો વિશ્વની મોટાભાગની વસતિ શ્રદ્ધા ધરાવે છે, સામ્યવાદી રાષ્ટ્રોમાં પણ અંગત માન્યતા પર કોઈ પાબંદી નથી પરંતુ હિંદુસ્તાન તો ઈશ્વરની જન્મભૂમિ છે. અહીં ઈશ્વર વારંવાર અવતાર અને અંશાવતાર લેતો રહ્યો છે. જૈન ધર્મદર્શન મુજબ તો પ્રબળ પુરુષાર્થ દ્વારા માણસ સદેહે ભગવાનપણું પામી શકે છે. એ ઉચ્ચ અવસ્થાને ‘અરિહંત’ પદ કહેવામાં આવ્યું અને નવકારમંત્રમાં સૌ પહેલા નમસ્કાર પણ અરિહંતોને કરવામાં આવ્યા. ‘નમો અરિહંતાણં’ અનીશ્વરવાદી લેખાયેલા બૌદ્ધ અને જૈન મતમાં પણ આખરે એ દશાંગુલ ઉફરા ચૈતન્યનો સ્વીકાર અને પુરસ્કાર તો

કરાયો જ છે. સાંપ્રદાયિક સૌહાર્દનો પરિચય આપ્યો છે. સનાતન વૈદિક ધર્મ એકેશ્વરવાદી છે; પરંતુ સત્ય કે સત્ તત્ત્વ એક જ હોય છતાં કવિઓ એને વિધવિધ સ્વરૂપે વ્યક્ત કરતા રહ્યા છે. એ રીતે પ્રકૃતિને પણ પરમાત્માની જ પ્રતિકૃતિ માની લઈ આપણે પૂજવા લાગ્યા. મનોવિજ્ઞાનીઓ કહેશે કે આદિમાનવે ડરી જઈને પ્રકૃતિતત્ત્વોને પૂજવાનું શરૂ કર્યું હોવું જોઈએ. હું જરા જુદો અભિપ્રાય ધરાવું છું. હિમાલય કે ગંગાને શું આપણે બીકના માર્યા પૂજીએ છીએ? આપણે પીપળાને ડરના માર્યા વિષ્ણુના નિવાસ તરીકે સ્વીકારી લીધો હશે? એવી દૂરની પણ શક્યતા ખરી? પેલી જાણીતી કહેવત યાદ છે? ‘ભૂતનું મુકામ પીપળો...’

કદાચ એવું હોય તો પણ માનવજાતિ તો ભય વિના પ્રીતિમાં ક્યાં પરોવાય છે? આ બધા લોકદેવતાઓ અને નરબલિ સહિતના ભોગ માગતી રહેતી દેશના ખૂણે ખૂણે બેસી ગયેલી લોહીતરસી ‘માતા’ ઓને પણ ‘પબ્લિસિટી’ ગમતી હોય એમ નથી લાગતું? એમનું પણ સતત માર્કેટિંગ થતું જ રહે છે. ધર્મ સંપ્રદાયો હવે સંપૂર્ણપણે ‘પ્રોફેશનલ’ બની ચૂક્યા છે. દરેક ધર્મ-સંપ્રદાય કે પંથ અને પેટાપંથ દ્વારા એમના અનુયાયીઓ વધે, આર્થિક સમૃદ્ધિ વકરે અને બીજાની સરખામણીમાં એમની દુકાન વધારે સારી ચાલતી રહે, એ દિશામાં બધા જ પ્રયાસો કરવામાં આવે છે. લોકશાહી દેશમાં ધાર્મિક સ્વતંત્રતાનો પૂરેપૂરો ફાયદો ઉઠાવવામાં આવે છે. એકબીજા સાથે તંદુરસ્ત હરીફાઈ થતી હોય ત્યાં સુધી કોઈની સામે ફરિયાદ ન હોઈ શકે, પરંતુ સ્પર્ધામાં આગળ નીકળી જવા માટે જાતજાતના પરચા અને ખરા-ખોટા ચમત્કારોનો હવાલો આપી ભલીભોળી પ્રજાને ભરમાવવામાં આવે ત્યારે મન વિષાદથી ભરાઈ જાય છે. શ્રદ્ધા ઘણી પવિત્ર ભાવના છે. મનુષ્યજાતિને મળેલું એ દૈવી વરદાન છે. એ શ્રદ્ધાને જ સ્થાપિત હિત બની ગયેલી ધર્મ સંપ્રદાયની પીઠો કે વ્યક્તિઓ દ્વારા રીતસર ‘એક્સ્પ્લોઈટ’ કરવાના કારસા ઘડાતા જોઈ છું ત્યારે ઈશ્વર સાંભળતો હોય તો એની સામે રાડ નંખાઈ જાય છે : જો, તારા બનાવેલા આ લોકો તને બનાવી રહ્યા છે! હવે તો સમાધિમાંથી જાગ ભલા માણસ! તેં તો જીવમાત્રને અભયવચન આપી રાખ્યું છે કે ધર્મની જ્યારે જ્યારે પણ ગ્લાનિ થશે અને અધર્મ માથું. ઊંચકશે ત્યારે પરિત્રાણાય સાધુનાં વિનાશાય ચ દુષ્કૃતાં, ધર્મસંસ્થાપનાર્થાય સંભવામિ યુગેયુગે.... કૃષ્ણ પ્રત્યે શ્રદ્ધા રાખનારા તમામને જશોદાની જેમ એનો કાન આમળવાનો પણ હક્ક હોવો જોઈએ.

ગાંધીનગર

મો. ૯૮૭૯૫૪૩૧૩૨

ભારત સરકારે જૈનોને લઘુમતી કોમ જાહેર કરવાથી થનાર લાભો

(અનુસંધાન : પાના નં.-૪૭ ઉપરથી ચાલુ)

૩. મૌલાના આઝાદ અલ્પસંખ્યક માટે આર્થિક વિકાસની નિગમની ઋણ યોજનાઓ.
૪. અલ્પસંખ્યક વિવિધ ક્ષેત્રોમાં ક્ષેત્રવિકાસ કાર્યક્રમોને કાર્યાન્વિત કરવા અનુદાન યોજના.
૫. રાજ્યમાં અલ્પસંખ્યક વર્ગની સમસ્યાઓના સંદર્ભમાં સંશોધન, કાર્યને દેખરેખ કરવા માટે અધિકારી / કર્મચારીઓના પ્રશિક્ષણ તથા બની રહેલ યોજનાઓની જાણકારી આપવા સંબંધિત યોજના.
૬. રાજ્યના અલ્પસંખ્યક વિવિધ ક્ષેત્રમાં છાત્રો માટે ઔદ્યોગિક પ્રશિક્ષણ કેન્દ્રની સ્થાપના માટે અનુદાનની યોજના.
૭. રાજ્યના અલ્પસંખ્યક ક્ષેત્રોમાં જૈન છાત્રો માટે તાંત્રિક સંસ્થાની સ્થાપના માટે અનુદાનની યોજના.
૮. રાજ્યના લોકસેવા આયોગ દ્વારા લેવાતી પ્રશાસનિક સેવા પ્રતિયોગિતા પરીક્ષાઓ માટેની પ્રશિક્ષણ યોજના.

ભાગ-૩

જૈન છાત્રો માટે : મેટ્રીક પૂર્વ છાત્રવૃત્તિ યોજના

જૈન છાત્રો માટે : મેટ્રીકોત્તર છાત્રવૃત્તિ યોજના

જૈન છાત્રો માટે : મેરીટ અને સાધન આધારીત છાત્રવૃત્તિ યોજના.

જૈન છાત્રો માટે : નિ:શુલ્ક કોચિંગ સંબંધિત યોજના.

પ્રાથમિક - માધ્યમિક અને ઉચ્ચ માધ્યમિક શાળાઓના આંતરિક માળખાકીય વ્યવસ્થા (ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર)ના વિકાસ માટેની યોજના.

અલ્પસંખ્યક વિવિધ જિલ્લાઓમાં બહુક્ષેત્રીય વિકાસ માટેની યોજના.

શ્રી મૌલાના આઝાદ શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં મેધાવી જૈન છાત્રો માટે છાત્રવૃત્તિ, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં પાયાની સુવિધાઓને વિકસિત કરવા અનુદાનની યોજના.

૨૦૧, સુંદર ગોપાલ કોમ્પ્લેક્સ,
આંબાવાડી સર્કલ પાસે, આંબાવાડી,

અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.

મો. ૯૪૨૬૫ ૭૭૬૭૮

Prakash®

PRAKASH METAL CRAFT PVT. LTD.

E-56/57, Sarvodaya Nagar, 1st Panjrapole Lane, Mumbai-4.

Tel. : 2242 7461 Telefax : 2242 6636

E-mail : prakashmetalcraft@rediffmail.com • Website : www.prakashmetalcraft.com

MFG. ST. STEEL UTENSILS

છોકરાંને ખાતર....

• સોમાભાઈ પટેલ •

મનહરભાઈ અને મીનાક્ષીબહેનને આખરે ગ્રીનકાર્ડ મળી ગયું અને એના પગલે અમેરિકા જવાનો વિઝા પણ મળી ગયો.

કેટલાં વર્ષથી એ આ દિવસની રાહ જોતાં હતાં? લગ્ન કરીને અમેરિકા ગયેલી મોટી બહેન કેલાસે 'ફાઈલ' કરી ત્યારે બન્નેના મનમાં અમેરિકા જવા માટેનું ગુલાબી સ્વપ્ન રમતું હતું. પરંતુ એ પછી બાર વર્ષ વીતી ગયાં. આખરે વિઝાનો કોલ આવ્યો. આ દરમિયાન ચાર વર્ષનો વત્સલ આજે ૧૧ મા ધોરણમાં આવી ગયો હતો અને બે વર્ષનો વિનય ૮મા ધોરણમાં. અને...૩૦ વર્ષના મનહરભાઈ આજે ૪૨ની વયે પહોંચ્યા હતા. આમ છતાં ઘણાં વર્ષનું સેવેલું સ્વપ્ન અંતે પૂર્ણ થયું હતું એનો બન્નેના મનમાં આનંદ હતો.

પરંતુ બંને જણ વિઝા લઈ મુંબઈથી અમદાવાદ આવતી રાતની ટ્રેનમાં બેઠાં એ પછી મનહરભાઈનું મન વિચારવમળે ચડ્યું : અમેરિકા જવું કે ન જવું? હવે અમેરિકા ન જઈએ તો પણ શો વાંધો? અહીં ક્યાં દુખી છીએ? કેલાસે 'ફાઈલ' કરી ત્યારની વાત જુદી હતી. એ વખતે નોકરી ન હતી અને ધંધાની શરૂઆત કરી. વત્સલ અને વિનય નાના હતા. ગ્રીનકાર્ડ મેળવવાની એક તાલાવેલી હતી, જવાનો ઉમંગ હતો... આજે બિઝનેસ સારો ચાલે છે. એનાથી તો સુખી થયા. હવે ૪૨ વર્ષે જિંદગીની યાત્રા નવેસરથી કરવાની! જામેલો ધંધો છોડી, સગાંસંબંધીઓ, મિત્રવર્તુળને છોડી અમેરિકા જેવા અજાણ્યા દેશમાં ફરીથી એકઠો ઘૂંટવાનો! એ ફાવશે? મીનાક્ષીને તો અમેરિકા જવાની જરાયે ઈચ્છા નથી, એનેય ત્યાં જોબ તો કરવી જ પડશે! એણે અહીં તો કશું જ કર્યું નથી. વત્સલને ધોરણ ૧૨માની અને વિનયને ૧૦માની બોર્ડની પરીક્ષા આપવાની તક

પણ હવે તો નહિ મળે. અહીં બિઝનેસમાં બધું બરાબર ગોઠવાઈ ગયું છે, પ્રોગ્રેસ પણ સારો છે, ત્યારે હવે અમેરિકા જઈ ઊલમાંથી ચૂલમાં શા માટે પડવું? જઈને શું મેળવવાનું છે એ તો ભવિષ્ય કહેશે, પરંતુ નહિ જઈએ અને ગ્રીનકાર્ડ જવા દઈશું તોયે શું ગુમાવવાનું છે? ટ્રેનમાં બેઠેલા મનહરભાઈના ચગડોળે ચઢેલા ચિત્તમાં આમ આખી રાત સંકલ્પવિકલ્પ ચાલ્યા કર્યા. એમને વિચાર કરતાં એવું લાગતું હતું કે હવે ૪૨ વર્ષે અમેરિકા જઈને શા માટે અશાંતિ ઊભી કરવી?

પરંતુ તેમને વત્સલ અને વિનયનો વિચાર આવ્યો. મનમાં થયું : નહિ જઈએ તો આ બન્ને છોકરા અમેરિકા જવાની તકો કાયમને માટે ગુમાવશે. લોકો આજે પોતાનાં સંતાનોને અમેરિકા મોકલવા માટે શું શું નથી કરતાં? ગ્રીનકાર્ડ મળે તેમ ન હોય તો સ્ટુડન્ટ વિઝા પર અને એય શક્ય ન હોય તો પચ્ચીસ ત્રીસ લાખ રૂપિયા ખર્ચિનેય મોકલે છે; જ્યારે આ તો ઘેરબેઠાં ગંગા આવી છે. વત્સલ અને વિનય ભણવામાં હોશિયાર છે. બે-ત્રણ વર્ષમાં તો કોલેજમાં આવશે. અમેરિકામાં સારી લાઈનમાં ભણવાની તક મળશે તો એમનું ભાવિ ઊજળું બનવાનું. વળી સામે ચાલીને આવેલી આ તક જવા દઈશું તો લોકો શું કહેશે? હિંમત હારી ગયા, મનહરભાઈ...!

અને મનહરભાઈના ચિત્તમાં થોડા વખત પહેલાં અમેરિકા ન જવા માટેનું જે પલ્લું નીચું જતું હતું તે એકાએક ઊંચકાયું અને અમેરિકા જવા માટેનું પલ્લું નીચું ગયું! એમને થયું : પોતાને ખાતર નહિ તોય આ બન્ને છોકરાંને ખાતર પણ અમેરિકા તો જવું જ. તેઓ જાણતા હતા કે આ ઉંમરે પરદેશમાં નવેસરથી બધું કરવામાં, જોબ કરીને ઠરીઠામ થવામાં મુશ્કેલીઓ તો પડવાની. અહીંના બહોળા

કુટુંબના પ્રેમભર્યા સંબંધો છોડીને, ત્યાં એકલા, સંઘર્ષમય જીવન જીવવું પડવાનું. પરંતુ આ બધું છતાં, પોતાનાં બન્ને સંતાનોના ઊજળા ભાવિને ખાતર તેમણે અમેરિકા જવાનો પાકો નિર્ણય કરી લીધો.

ગાડી વહેલી સવારે પાંચ વાગ્યે અમદાવાદ સ્ટેશને આવીને ઊભી રહી ત્યારે, રાતની આખી જર્ની દરમિયાન મનોમંથન અનુભવતા મનહરભાઈના ચિત્તમાં હવે અમેરિકા જવા વિશે કોઈ પ્રકારની દ્વિધા રહી ન હતી.

★

મનહરભાઈ અને મીનાક્ષીબહેન તેમના બે પુત્રો વત્સલ અને વિનય સાથે છેવટે અમેરિકાના શિકાગો શહેરમાં આવી ગયા. પણ હજુ ઈન્ડિયાની ભૂમિનું દૃશ્ય એમની નજર સમક્ષ તરવરતું હતું. અમદાવાદ એરપોર્ટ પર કેટકેટલાં સ્વજનો અને મિત્રો એમને વિદાય આપવા આવ્યાં હતાં! ઈન્ડિયામાં મનહરભાઈ અને મીનાક્ષીબહેન બન્નેનાં બહોળાં કુટુંબ હતાં. પિતૃપક્ષનાં અને શ્વસુરપક્ષનાં માણસો પણ ખૂબ સુખી અને પ્રેમાળ હતાં. આટલાં વર્ષના સહવાસથી આ બધાં સાથે તે બંને એવાં તો હળીમળી ગયેલાં કે તેમને અંદરથી તો આ બધું છોડીને અમેરિકા આવવાની ઈચ્છા જ ન હતી, પણ એ બધું ભૂલીને છેવટે આવી જ ગયાં — છોકરાંને ખાતર!

મનહરભાઈ અને મીનાક્ષીબહેન બન્ને આમ તો ગ્રેજ્યુએટ, પણ અહીં એમની ડિગ્રીની શી કિંમત? બન્નેને અહીં મહેનતની જોબ કરવાની આવી. મહરભાઈને ફેક્ટરીમાં આખો દિવસ પરદેશીઓ સાથે, બોલ્યાચાલ્યા વગર સતત કામ કરવાનું કાઠું લાગે. વારેવારે ઈન્ડિયા સાંભરે. દેશમાં પાછા જવા જીવ ઊંચો-નીચો થાય.

મીનાક્ષીબહેનને સવારે છ વાગ્યે ઘેરથી જોબ પર નીકળી જવું પડે. મનહરભાઈને સાત વાગ્યે. બન્નેની જોબની દિશાઓ જુદી. હજુ કાર નહોતી એટલે કોઈ પરિચિતની રાઈડ લઈને જવા-આવવાનું. છતાં મીનાક્ષીબહેન વહેલાં ઊઠી પોતાનું અને મનહરભાઈનું લન્ય તૈયાર કરી વહેલાં જોબ પર નીકળી પડે. મનહરભાઈનું ચાલ્યું હોત તો એ ક્યારનાયે ઈન્ડિયા જતા રહ્યા હોત; પણ મીનાક્ષીબહેન મજબૂત મનનાં. મનહરભાઈ મનમાં પડેલો વિચાર વ્યક્ત કરે એ પહેલાં જ મીનાક્ષીબહેન કહેતાં : તમે કહો તો આપણે કાલે જ ઈન્ડિયા જતાં રહી શકીએ; પણ પછી આ બન્ને છોકરાંનું શું?

પછી તો મનહરભાઈ પણ પરિસ્થિતિથી ટેવાઈ ગયા. બન્નેએ સખત મહેનત કરવામાં રાત-દિવસ ન જોયાં. મીનાક્ષીબહેન તો વીક-એન્ડમાં પણ જોબ કરે. વર્ષ દરમિયાન શહેરમાં ગુજરાતી કોમ્યુનિટીના ઘણા કાર્યક્રમો થાય, પણ ક્યાંય જવાનું નહિ. બસ ઘર અને જોબ, જોબ અને ઘર... એપાર્ટમેન્ટનું ભાડું, ટ્રાન્સપોર્ટેશન, ઈન્સ્યોરન્સ અને વિશેષ તો બન્ને સંતાનોને ભણાવવાનો ખર્ચ... મહેનત કર્યા વગર છૂટકો ન હતો.

બન્નેએ રાતદિવસ મહેનત કરવામાં પાછું વાળી ન જોયું. પરિણામે આઠ દસ વર્ષના અંતે તેઓ સારી રીતે સેટલ થઈ ગયાં. ગાડી લીધી. ઠીક ઠીક સગવડવાળું પોતાનું હાઉસ પણ લીધું. હવે વત્સલ પણ ફાર્માસિસ્ટ થઈને જોબ કરવા લાગ્યો હતો. વિનય બીજા શહેરની સારી કોલેજમાં એડમિશન મેળવી એકાઉન્ટિંગના છેલ્લા વર્ષમાં ભણતો હતો.

મનહરભાઈ અને મીનાક્ષીબહેન હવે કંઈક ઠરીને ઠામ થયાં હતાં. પણ ત્યાં હવે બીજો તબક્કો આવીને ઊભો - વત્સલના લગ્નનો. બન્નેના મનમાં એવું ખરું કે ઈન્ડિયાની છોકરી મળે તો સારું. ભારતીય સંસ્કાર અને કુટુંબભાવના જળવાય. બધો વિચાર કરી તેઓ એક મહિનાની રજા લઈને ઈન્ડિયા આવ્યાં. વત્સલ કમ્પ્યુટર એન્જિનિયર અને વળી અમેરિકન સિટીઝન

એટલે ઘણી છોકરીઓનાં માબાપ તરફથી સારી સારી ઓફરો આવવા લાગી. બન્નેએ કેટલીક છોકરીઓ જોયા પછી વત્સલને અમેરિકાથી બોલાવ્યો. બધાંએ એવું નક્કી કરેલું કે વત્સલ છોકરી પસંદ કરે તો અહીં લગ્ન કરીને જ અમેરિકા જવું. બન્યું પણ એવું જ. વત્સલને સ્વાતિ નામની એક યુવતી ગમી ગઈ. આ યુવતી આમ તો બી.એસ.સી., એમ.એલ.ટી. જ ભણેલી હતી, પણ દેખાવે સુંદર હતી અને પિતા સુખી-સંપન્ન હતા. તરત લગ્ન લેવાયાં. બધાં અમેરિકા પરત આવ્યાં. વત્સલ સિટીઝન, એટલે સ્વાતિને પણ અમેરિકા આવતાં વધુ વાર ન લાગી.

સ્વાતિ એનાં માતાપિતાની એકની એક દીકરી. મનસ્વી સ્વભાવની. કશી કઠણાઈ જીવનમાં વેઠેલી નહિ. ઘરમાં નોકર-ચાકર, ગાડી. અહીં જાતે કામ કરવાનું આવ્યું. પતિ, સાસુ, સસરા બધાં સખત કામ કરવા ટેવાયેલાં, પછી એ બેસી રહે કે આળસ કરે તે કેમ ચાલે? સાસુનું દબાણ અને પતિની સમજાવટ પણ ક્યાં સુધી ચાલે? ઘરના વાતાવરણની પ્રસન્નતા ઓસરવા લાગી. પરિણામ? વત્સલે દૂર એક એપાર્ટમેન્ટ ભાડે રાખી લીધું. બન્ને તેમાં રહેવા ચાલ્યાં ગયાં.

મનહરભાઈ અને મીનાક્ષીબહેન ઘરમાં એકલાં પડ્યાં. અત્યાર સુધી આખું કુટુંબ સાથે હતું. વત્સલ પણ સારી કંપનીમાં જોબ કરતો હતો, એથી ઘણી રાહત થઈ હતી. અમેરિકામાં દીકરા લગ્ન પછી જુદા રહે એ નવાઈની વાત ન હતી; પણ એમનો એવો ખ્યાલ હતો કે ઈન્ડિયાથી આવેલી વહુ બે-ચાર વર્ષ સાથે રહેશે તો કુટુંબ સાથે હળીમળી જશે. દરમિયાન વિનય પણ ભણીને જોબ કરતો હશે એટલે કુટુંબને આર્થિક રીતે સંપન્ન થતાં વાર નહિ લાગે.

પણ એમની ધારણા ખોટી પડી. વત્સલ વહેલો અલગ ચાલ્યો ગયો. હવે એની પાસેથી કશી મદદ મળે એવી અપેક્ષા ન હતી. એના લગ્નમાં બધી કમાણી ખર્ચાઈ ગઈ હતી. ઘર ચલાવવા, ઘરનો, ગાડીનો, ઈન્સ્યોરન્સનો હમ્મો ભરવા બન્નેએ

જોબ કરવી જરૂરી હતી. વિનયના મોંઘા ભણતરનો પણ બોજ એમણે જ ઉઠાવવાનો હતો.

વળી પાછી જિંદગીની દોડ ચાલુ થઈ...

દિવસો પસાર થવા લાગ્યા. દરમિયાન, વત્સલની પત્ની સ્વાતિ પ્રેગન્ટ હોવાના સમાચાર આવ્યા. મીનાક્ષીબહેનના જીવનમાં ફરીથી ખુશીની લહેર આવી. એ બે વાતે ખુશ હતાં : એક તો તે દાદી થવાનાં હતાં. બીજું, આ નિમિત્તે હવે વત્સલ-સ્વાતિ પોતાને ત્યાં પાછાં રહેવા આવી જશે. તેઓ હવે અવારનવાર વત્સલને ત્યાં જવા લાગ્યાં. થોડાક દિવસ પછી તેમણે વત્સલને અને સ્વાતિને પોતાના ઘેર રહેવા આવી જવા કહ્યું, જેથી બન્નેને અનુકૂળતા રહે. પોતાને બે ઘેર દોડાદોડી ન કરવી પડે અને સ્વાતિની દેખભાળ પણ સારી રહે. પણ વત્સલ અને સ્વાતિ એ વખતે કંઈ જ ન બોલ્યાં.

મીનાક્ષીબહેનને આ બન્નેનું મૌન અકળાવતું હતું; પણ અંદરથી તો એ જાણતાં જ હતાં કે સ્વાતિની પ્રેગનન્સીની સારવાર અને ડિલિવરી પ્રસંગે તેમજ એ પછી હવે એમને પોતાની જરૂર રહેવાની જ. અત્યારે નહિ તો થોડા દિવસ પછી પણ એમને આ ઘેર આવ્યા વગર ક્યાં ચાલવાનું હતું? દીકરાને માની જરૂર ભલે ન રહી, પણ હવે વહુને સાસુની જરૂર તો પડવાની જ!

પણ ડિલિવરીના છેલ્લા બે મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે એક દિવસ વત્સલે મીનાક્ષીબહેનને કહ્યું, “મમ્મી, એક સમાચાર આપવાના છે. સ્વાતિનાં મમ્મી પપ્પા આવવાનાં છે!”

“ક્યારે?”

“આવતી કાલે જ!” વત્સલ ઠંડકથી બોલ્યો.

“આવતી કાલે? તેં અમને કહ્યું પણ નહિ, વત્સલ?” મીનાક્ષીબહેનને ઝાટકો લાગ્યો હોય એમ એ બોલી ઊઠ્યાં.

“આવવાનું નક્કી થાય પછી કહું ને!”

એ બન્ને હાલ તો વિઝિટર વિઝા પર આવશે, પછી શક્ય હશે તો એક્ષેન્શન માગીશું.” વત્સલ જાણે કશું ન બન્યું હોય એમ શાંતિથી બોલ્યો.

“એમ વાત છે ત્યારે!” મીનાક્ષીબહેન અંદરથી લાગેલા આઘાતને દબાવીને બોલ્યાં. આઘાત એટલો ઊંડો હતો કે એ ઘડીભર કશું જ બોલી શક્યાં નહિ. દીકરાને અને વહુને પોતાના ઘેર પાછાં લાવવાની વાત તો દૂર રહી, પણ એમને ખાતરી થઈ ગઈ કે હવે એમને દીકરાને ઘેર આવવાની જરૂર રહી ન હતી. એમણે વહુનાં માતાપિતાને અમેરિકામાં બોલાવી ગોઠવણ પણ કરી લીધી હતી!

થોડોક સમય ઘરમાં કોઈ જ ન બોલ્યું.

સમય થયો એટલે મીનાક્ષીબહેન ઊઠ્યાં. પોતાના ઘેર આવ્યાં. મનહરભાઈને વાત કરી કે વેવાઈ-વેવાણ કાલે જ આવવાનાં છે અને વત્સલ એમને એરપોર્ટ પર લેવા જવાનો છે.

મનહરભાઈ શું બોલે? એ મૌન રહ્યા એટલે મીનાક્ષીબહેન જ બોલ્યા, “હવે કાલે હું વત્સલને ત્યાં જઈશ નહિ. મારી હવે ત્યાં જરૂર પણ શી?” મીનાક્ષીબહેનના છેલ્લા વાક્યમાં ભારોભાર વેદના હતી.

મનહરભાઈ કંઈક ગંભીર બનીને બોલ્યા, “મીનાક્ષી, તું કહેતી હોય તો આપણે હવે ઈન્ડિયા જતાં રહીએ.”

“પાછી ઈન્ડિયા જવાની વાત?”

“હાસ્તો! છોકરા સાથે ન રહે એ તો ઠીક, પણ એમને આપણી જરૂર જ ન હોય તો પછી આપણે અહીં શા માટે રહેવું? છોકરાને ખાતર તો...”

“હા, છોકરાંને ખાતર આપણે અમેરિકા આવ્યાં, પણ...”

“પણ શું?” મનહરભાઈએ મીનાક્ષીબહેન સામે જોતાં પૂછ્યું.

“હજુ આપણા વિનયનું ભણવાનું હમણાં જ પૂરું થયું છે, પણ એનું લગ્ન કરવાનું બાકી છે અને...” થોડી વાર અટકીને મીનાક્ષીબહેન બોલ્યાં, “વત્સલ ભલે ને ગયો, પણ હજુ આપણો આ નાનો છે ત્યાં સુધી આમ હિંમત હારવાની શી જરૂર?”

મનહરભાઈના મુખ પર ગંભીરતાની છાયા ફરી વળી. કશું જ બોલ્યા વગર એમણે એક પત્ર મીનાક્ષીબહેનના હાથમાં મૂક્યો. એ પત્ર વિનયનો હતો.

પત્ર ખોલીને વાંચતાં પહેલાં જ મીનાક્ષીબહેને ઈન્તેજારીપૂર્વક પૂછ્યું, “શું લખે છે, વિનય?”

“વિનયે લગ્ન કરી લીધું છે...” મનહરભાઈ વેદનાગ્રસ્ત હૃદયે નીચું જોઈ બોલ્યાં.

“શું! વિનયે લગ્ન કરી લીધું? ક્યાં? ક્યારે? આપણને ફોન પણ ન કર્યા?” મીનાક્ષીબહેનના મુખમાંથી એક સાથે પ્રશ્નો સરી પડ્યા!

“એની કોલેજમાં ભણતી એક ઈટાલિયન યુવતી સાથે. ફોન પર વાત કરવાનું ઠીક ન લાગતાં એણે પત્ર લખીને જણાવ્યું છે. સાથે યુવતીનો ફોટો પણ મોકલ્યો છે...”

મીનાક્ષીબહેન શૂન્યમનસ્ક બની ગયાં! આ આઘાત વધારે ઘેરો અને અસહ્ય હતો.

ઘણા વખત સુધી બન્નેમાંથી કોઈ જ ન બોલ્યું. શું બોલવું એ જ કોઈને સમજાતું ન હતું.

થોડા વખત પછી મીનાક્ષીબહેન આંસુ સાથે તૂટક શબ્દોમાં બોલ્યાં, “છોકરાં પોતાની સાથે ન રહ્યાં એનું દુઃખ નથી, પરંતુ પોતાનાં જ ન રહ્યાં એનું દુઃખ કોને કહેવું?”

(‘આહ! અમેરિકા! વાહ અમેરિકા’ - માંથી)

માણસ : વિચાર કરનારું પ્રાણી
(અનુસંધાન : પાના નં.-૪૫ ઉપરથી ચાલુ)

બનાવ્યાં તે કહોવાતાં નથી, ઋતુ એમને સ્પર્શતી નથી, એટલું ખરું કે પેલો વહેર અમને સ્વરૂપ મળ્યું અને જીવે એ છીએ એ જાણતો નથી તો કોને માટે અમે મરીને પણ જીવે છીએ? એ વિચારવાની એમની સ્થિતિ જ હોતી નથી. માત્ર કૃત્રિમ દેહ હોય છે - અને જીવવિહોણાં ઈંડાંનો આહાર એ માંસાહાર હોય જ નહીં; જીવતાં ન જીવ્યો તે મરીને પણ જીવે છે; ઉપયોગ હતો તે હવે પણ ઉપયોગી છે એમનું અસ્તિત્વ તો રૂપભેદ છે જ; શહીદ પોતે ન થાય, બીજા કરે પણ મરીને જીવવાનું ખરું - અને પરાર્થે જીવન, પરાર્થે મરણ, શહીદી હોય છે, એનાં તો ગુણકીર્તન હોય; મરનારા ભલે એ ન સાંભળે, જીવતાંયે ક્યાં સાંભળવાની સ્થિતિમાં જ હતા? પરાર્થે જીવ્યા મર્યાનાં તો અહોગાન થાય; પણ તે કરવા માટે તો જીવતા માણસ હોવા જોઈએ જ. અને પોતે પણ એવી જ સ્થિતિમાં એવી જ ભૂમિકા ભજવતા હોય એ ન જાણવું, એ પણ અસ્તિત્વ હોય છે; પરાર્થે જીવવાનો, બીજાને અને બીજાને જ ઉપયોગી થવામાં તો ભારે મહિમા છે. જે પોતાને માટે જીવે છે તે જીવતા જ નથી, એવું કહેનારા તો પછી દર પેઢીએ આવ્યા જ કરે છે, તેઓને એમાંથી જીવન પ્રાપ્ત થતું હશે. જાણો છો કે જીવ અને જીવનની અનેક વ્યાખ્યા કેમ થઈ છે? કોઈ વ્યાખ્યા હજી પૂર્ણ કેમ નથી થઈ? ભવિષ્યનો વિચાર કરો તો આપોઆપ જવાબ મળી શકે, માત્ર વિચાર કરવાથી કશું જતું નથી, માણસ વિચાર કરનારું પ્રાણી છે એ સિદ્ધ થાય છે.

સૌજન્ય : “ઉદ્બોધન”

DEEP JYOT

STATIONERY MART

MFG. OF : EXERCISE & ACCOUNT BOOKS & ALL TYPES OF OFFICE FILES

JAYESH S. PAREKH

M. : 98241 06623

FACTORY : Plot No. 4601, G.I.D.C., Ankleshwar-393 002.

Ph. : 253137

માણસ : વિચાર કરનારું પ્રાણી

• રતિલાલ 'અનિલ' •

ક્યારેક એવો વિચાર પણ આવે છે કે એ કોયલામાં તો એનો સંપૂર્ણ દેહ ઘડાયો. પોતાની ચાંચથી એની દીવાલ તોડીને બચ્ચું શા માટે ઈંડાની બહાર આવે છે? એનો દેહાકાર તો સંપૂર્ણ થયો. ત્યાં કહે છે કે નર્યો અંધકાર હતો, એને જીવને હોય તે તમામ અંગોયે ઈંડાની કેદમાં પ્રાપ્ત થયાં તે સાથે એને આંખો પણ મળી અને ઈંડાની કેદનો અંધકાર એ સહી શકી નહીં, એટલે ઈંડાની દીવાલોની બહારનો પ્રકાશ, બહારનું જગત જોવા અને જીવવા માટે પોતે જ ચંચુપ્રહાર કરીને બહાર આવ્યું. બહારના જગતમાં ઊજળા અંધકાર જોવા માટે ઈંડાની કેદમાંથી પોતે જ બહાર આવ્યું. એ જ જીવ નપુંસક હોય તો બીજા ગ્રહણ કરનાર જીવ સાથે સંયોગ કરીને હું પોતે જ જે બહારનું જગત જોઉં છું તે જ તું પણ જુએ અને હું જોઉં છું તે પૂર્ણ નથી અથવા હું જે સહું છું તે એકલો સહન કરી શકું એમ નથી તે તુંયે સહન કરી બહારના પ્રકાશ કે જગતને તુંયે જુએ, મારા અધૂરા દર્શનમાં આગળ વધે તે માટે; પણ, 'બીજો જીવ' એટલે શું? અનેકાનેક ઈંડાની દીવાલ તોડી બહાર આવેલાં બચ્ચાં તેઓ પણ ઈંડાની દીવાલ તોડનારાં બચ્ચાં જ જન્માવ્યા કરે છે, કારણ? બહારનું જગત પોતે દીવાલ બને અને કોઈ જ ચાંચ એ દીવાલને તોડી ન શકે એ માટે? પ્રશ્ન માત્ર પ્રશ્ન જ રહે છે. કારણ કે પ્રશ્ન થાય અને ઉકેલવા માટે જે કંઈ કરે એમાંથી વધારાનો પ્રશ્ન આપોઆપ જન્મે અને પોતાના જન્મને જ પ્રશ્નોનો જનક ક્યારેક જુએ. કોઈક જીવ જુએ પણ બીજા જીવ તો આહાર બનવા માટે નિરુપાયે જીવતા હોય... પણ દીવાલની બહાર આવેલા જીવ એ વિશે વિચારે ત્યાં તો નહીં જેવી વિચારણાએ મરે કે મરાવી દેવાય ત્યારે બીજાઓ પ્રશ્નો ઉકેલવા નહીં તો સમજવા

માટે જીવશે પણ, ત્યારેયે આહાર માટેનાં મોઢાં ઊઘડ્યાં જ હશે તો? તેમને માટે દીવાલ તોડેલી કે આહાર માગતા, જોતાં મોઢાં માટે? જેનો જવાબ નહીં એવા પ્રશ્નો થયા કરે છે અને ઈંડાની બહાર તો ખોરાક વિના જીવાય નહીં એટલે પ્રથમ ચિંતા આહારની અને એ માટેનાં પ્રપંચમાં તો તાબે થવાનું હોય, એમાં અસ્તિત્વ અને જગત વિશે વિચારવાનો સમય જ ક્યાં? અસ્તિત્વ એટલે જે રીતે જેટલું જીવ્યા તે? આમ તો જેમાં જીવ ન હોય તે પણ આહાર બને એવા જગતમાં આહાર જ બને છે. પણ તેને આત્મા જ નહીં, પ્રવંચના નહીં, આત્મનિંદાયે નહીં. કદાચ એ બોધ પરોક્ષપણે ઈંડાની બહાર આવેલા જીવો માટેય હોય. જીવો બસ જીવો, શા માટે? પ્રશ્ન જ નથી. એ વિચારવાનો સમય જ નથી, મહત્ત્વ હોય જીવવાનું, તે જીવ્યા કરો, જીવાય કે જીવી શકો એટલો સમય - એ જ જીવન?

માંસાહાર નહીં જ એવી ગાંધીડોસાની જીદના જવાબમાં કેટલાકોએ કે તેમની ભૂખે શોધી કાઢ્યું કે કેટલાંક ઈંડામાં તો જીવ જ નથી. એનો આહાર કરવામાં વળી હિંસા અને માંસાહાર કેવો? અને એમની ભૂખે પુરવાર કર્યું કે કેટલાંક ઈંડાં સાચે જ નિર્જીવ છે. એટલે ડોસાનેયે કબૂલવું પડ્યું કે એનો આહાર માંસાહાર નથી. અને તો હવે તો એમાં પ્રશ્ન પણ નથી...હવે તો માત્ર ઈંડા અને છેલ્લે તેમના માંસ માટે મરઘાં ઊછેરવામાં આવે છે, માત્ર એટલા જ માટે - તેઓ સૂર્યનો પ્રકાશ નહીં, બલ્બનો પ્રકાશ જુએ છે અને કૃત્રિમ પ્રકાશમાં માત્ર ઈંડા અને છેવટે પોતે બીજાના આહાર માટે જ, પાલકની ઈચ્છાએ ઉછેરવામાં આવે છે - એમનો નિવાસ ખુદ એક મોઢું કોયલું હોય છે કૃત્રિમ પ્રકાશનું અને બધા જ પાડોશમાં હારોહાર જીવે, શા

માટે, જાણે નહીં, ખોરાક મળે છે - પોતે છેવટે ખોરાક થવા? એ પ્રશ્ન એમને હોય નહીં, પાલતુ બને છે તેઓ શા માટે જીવે છે એ જાણતાં નથી. એમની સામે ખોરાક હોય છે, પોતે ખોરાક થઈ શકે એ માટેનો ખોરાક છે એવું તો કોણ વિચારે? ભૂખનો પ્રશ્ન ન હોય તો હવે જીવ વિચારતાં જ નથી; એ હલાલ થાય ત્યારે તે જીવવાની સ્થિતિમાં જ હોતા નથી. તો વિચારની સ્થિતિમાં હોય? અને હોય તોયે એનો અર્થ એને માટે હોય ખરો? આથી જાણવા નહીં તો શોધવા માટે એણે જીવવું પડે, પણ જીવવા-મરવાની સ્વતંત્રતા તો એને માટે હોતી જ નથી. અને ક્યારેક એવું બને છે કે પાલતુઓ દ્વારા એવો રોગ ફેલાય છે કે માણસો તેના ભોગ બને - એટલે એમને જીવતા ઊંડાં ખાડામાં ભંડારી દેવામાં આવે છે... અને છતાં એમનો વંશ ચાલ્યા કરે એવી વ્યવસ્થા, જોગવાઈ પણ પાલકોએ, ઈંડાનાં આહારી લોકો માટે કરેલી જ હોય છે. એટલું ખરું કે પોતાની ચાંચથી ઈંડાંનું કવચ તોડનાર શિશુને, છેલ્લે જન્મેલા શિશુનેય નહીં થતો હોય - આ તો કહેવાતાં માનવ 'મૂઆ' એટલે આવી કલ્પના અને વિચાર આવે છે, અને કેટલાંક ઈંડાંમાં જીવ જ નથી હોતો એવા જીવવિહોણા જીવ પણ હોય છે, એમને 'વાંઝિયામેણું' હોય જ નહીં... જીવ જ નથી, એ જીવતો જ નથી એટલે મરતોય નથી. શી રીતે મરે? જગદીશચંદ્ર બોએ તો વૃક્ષોમાંયે જીવ છે એવું પુરવાર કરેલું; એમને એ માટે કેદની સજા થઈ નહોતી કારણ કે એમની એ શોધ પછીય માણસે જંગલ કાપ્યાં અને જે વ્હેર નકામો પડી રહેતો તે કોઈ વળી બરફને લાકડાના વહેરના કવચની જરૂર છે એ માટે થોડો લઈ જતો, તો બાકી રહેલા વહેરમાંથીયે વિજ્ઞાનીએ કૃત્રિમ બોર્ડ (અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૪૪ ઉપર)

ભારત સરકારે જૈનોને લઘુમતી કોમ જાહેર કરવાથી થનારા વિશેષ લાભો

● સંકલન : દિનેશચંદ્ર જે. શાહ ●

ભારતીય સંવિધાન અલ્પસંખ્યકનાં નિયમો પ્રમાણે સરકારે જૈનોને ૨૯-૩૦ નિયમથી ધાર્મિક અલ્પસંખ્યક જાહેર કરવાની ઘોષણા થઈ છે. આ અધિસૂચનાથી જૈન સમુદાયને કોઈ નુકસાન છે કે લાભ તે જાણવાનું જરૂરી છે. સાથે કોઈને શંકા પણ ઉઠી રહી છે, એને દૂર કરવી આવશ્યક છે. જૈનોને અલ્પસંખ્યક થવાથી શું લાભ અને નુકસાન થાય છે તેની કાયદાકીય માહિતી જેટલી મળી છે તે અહીં રજૂ કરી છે.

● **હાનિ** : અલ્પસંખ્યક ઘોષિત થવાથી કોઈપણ પ્રકારની હાનિ નથી.

● **મુખ્યધારા** : આ ઘોષણાથી જૈનો રાષ્ટ્રીય મુખ્યધારાથી અલગ નહીં થાય. ફક્ત આપણા ધર્મ, શિક્ષા અને સંસ્કૃતિનું સારી રીતે રક્ષણ કરી શકીએ. જ્યાં સુધી કાનૂનનો પ્રશ્ન છે, જૈનો પર હિંદુ વિધિ જ લાગુ પડશે જેમકે વિવાહ, ગોદ લેવાની પ્રથા, નાબાલિગનું રક્ષણ, ભરણપોષણ એવો જ પ્રભાવ સમાપ્ત નહીં થાય. એવો સ્પષ્ટ આદેશ ભારતીય સંવિધાન સન ૧૯૫૬માં હિંદુ કાનૂનમાં થયો છે.

૧. હિંદુ લગ્ન અધિનિયમની ધારા ૨(૧)ખ
૨. હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની ધારા ૨(૧)ખ
૩. હિંદુ સંરક્ષિતિની અધિનિયમ ધારા ૩(ખ)
૪. હિંદુ દત્તક ગ્રહણ તથા ભરણપોષણ અધિનિયમની ધારા ૨(ખ)

આ બધા નિયમો જૈન ધર્મને હિંદુ સમાજ ધારાથી લાગશે.

● **શંકાનું નિવારણ** :

૧. અલ્પસંખ્યક સંવિધાનના નિયમ પ્રમાણે ૨૯ કે ૩૦ની તરફથી ઘોષિત છે.
૨. અલ્પસંખ્યક ન તો પછાત જાતિ કે જનજાતિ માટે નિયમ છે. ૧૬(૪), ૧૬(૫), ૩૪૦, ૩૪૧ અને ૩૪૨નાં નિયમ પ્રમાણે અલ્પસંખ્યકને નોકરીમાં વિધાનસભા કે લોકસભામાં કોઈ પ્રકારનું રીઝર્વેશન પ્રાપ્ત નહીં થાય.

● **જૈન શિક્ષણ સંસ્થાઓ** :

૧. જૈન શિક્ષણ સંસ્થા પોતાનું અલગ અસ્તિત્વ બનાવી રાખશે.
૨. મેનેજમેન્ટ પર જૈનોનો કંટ્રોલ રહેશે.
૩. જૈન વિદ્યાર્થીને પ્રથમ પ્રવેશ આપવામાં આવશે.

૪. જૈનોને નોકરીમાં પ્રથમ સ્થાન મળશે.

૫. શાળામાં જૈન ધર્મની પ્રાર્થના - સ્તુતિ થઈ શકશે.

૬. જૈન સંસ્કૃતિની જાણકારી અને પ્રચારનો ખાસ હક્ક હશે.

જૈન સમુદાયને લઘુમતી દરજ્જાના લાભ અને ફાયદા

ભારત સરકારે હવે જૈન સમુદાય માટે ધાર્મિક લઘુમતી દરજ્જાની જાહેરાત કરી છે. તેના લાભ અને ફાયદા નીચે મુજબ છે.

● **લાભ અને ફાયદા** :

સરકાર બહુમતી સમુદાયના મંદિરો અને ધાર્મિક સંસ્થાઓને લઈ શકે છે. પરંતુ કોઈપણ લઘુમતી પૂજા સ્થાનો અને અન્ય સંસ્થાઓને સ્પર્શી શકતી નથી. તેથી આ ધાર્મિક લઘુમતી દરજ્જો જૈન મંદિરો, યાત્રાધામ કેન્દ્રો, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને અન્ય સંસ્થાઓના રક્ષણ માટે મદદ કરશે.

કેટલાક અન્ય લાભ અને ધાર્મિક લઘુમતી દરજ્જાના લાભ નીચે મુજબ છે :

૧. જૈનો માટે ધાર્મિક લઘુમતી દરજ્જો વિશ્વમાં Jainism સૌથી જૂના જીવંત ધર્મો સાથે સાથે જીવનની અનન્ય જૈન રીતે એક રક્ષણ ખાતરી કરશે. જૈન સમુદાયને ભારતીય બંધારણના જોગવાઈઓ મુજબ વગેરે તેના ધર્મ, ભાષા, સંસ્કૃતિ સંરક્ષણ માટે લાયક હશે.
૨. સરકાર આવા મંદિરો, સમાધિ, યાત્રાધામ કેન્દ્રો, ટ્રસ્ટો વગેરે જૈન ધાર્મિક સ્થળો ન લઈ શકે. આ ઉપરાંત સરકાર આવા કેન્દ્રોની સલામતી, સુરક્ષા અને વિકાસ માટે પગલા લેશે.
૩. જૈન ધાર્મિક ટ્રસ્ટ માલિકીની મિલકતો ભાડા નિયંત્રણ અધિનિયમમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવશે.
૪. જૈન શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, જૈન ધર્મ અને તેના તત્ત્વજ્ઞાન શીખવવા માટે યોગ્ય ઠરશે.
૫. શાળા, કોલેજ, છાત્રાલય, સંશોધન સંસ્થાઓ, હોસ્પિટલો વગેરે સરકારી જમીન સહાયિત દરે મેળવી શકશે.
૬. શૈક્ષણિક અને અન્ય સંસ્થાઓ ચલાવવામાં સરકારનો હસ્તક્ષેપ ઓછો થશે.
૭. જૈન સંસ્થાઓ જૈન વિદ્યાર્થીઓ માટે ૫૦% બેઠકો અનામત કરી શકશે.

૮. પ્રશંસાપાત્ર અને બીપીએલ વિદ્યાર્થીઓને શાળાઓમાં ટ્યુશન ફી માં પૂર્ણ મુક્તિ મળશે.
૯. જૈન વિદ્યાર્થીઓને યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા ચલાવવામાં કોલેજો કોચિંગમાં કોચિંગ સબસિડી મળશે.
૧૦. જૈન વિદ્યાર્થીઓ બિઝનેસ અને વહીવટી ફોર્સમાં તાલીમ માટે અનુદાનપાત્ર રહેશે.
૧૧. જૈનોને બિઝનેસ માટે ટેકનિકલ અને અન્ય શિક્ષણ માટે આર્થિક મદદ - લોન મળી શકશે.
૧૨. સરકારે વિદ્યાર્થીઓ અને યુવાનો જૈન સાંસ્કૃતિક રમતો અને પ્રવૃત્તિઓ માટે પ્રોત્સાહન ગ્રાન્ટ અને શિષ્યવૃત્તિ આપી શકશે.
૧૩. સખાવતી અને ધાર્મિક કારણો માટે દાન માટે સંપત્તિ કરમુક્ત થશે.
૧૪. જૈન સમુદાયને સરકાર રોજગાર ખાસ લાભ મળશે.

● વિશેષ લાભો :

૧. જૈન પોતાના ધર્મની શિક્ષા, સંરક્ષણ અને પ્રસાર કરી શકશે.
૨. રાજ્યનાં અલ્પસંખ્યક આયોગમાં એક પ્રતિનિધિનો સમાવેશ થશે.
૩. રાજ્ય અલ્પસંખ્યક આયોગમાં જૈનોના હિતોની રક્ષા કરશે.
૪. જૈનો સાથે કોઈ ભેદભાવ થશે તેને દૂર કરવાની કોશિષ આયોગ કરશે.
૫. ઉદ્યોગ અને સમાજકલ્યાણ વિભાગ દ્વારા વિચાર વિમર્શ કરી તેના પર લોન વગેરેની મંજૂરી આપશે.

ભારત સરકાર દ્વારા માઇનોરીટી પ્રમાણે જૈન વિદ્યાર્થીઓને સ્કૂલમાં ધોરણ-૫ થી ૧૦ માટે મળતા લાભ

- ★ આવક : પરિવારની સંયુક્ત આવક : ૧ લાખથી ઓછી.
- ★ સ્કૂલ એડમિશન ફી રૂ. ૫૦૦/- લેખે વર્ષમાં એકવાર મળે.
- ★ સ્કૂલ ફી માસિક રૂ. ૩૫૦/- અથવા જે હોય તે ૧૦ મહિનાની મળે છે અને તે સ્કૂલના બેંક ખાતામાં જમા થાય છે.
- ★ એલાઉન્સ : માસિક રૂ. ૧૦૦/- વિદ્યાર્થીના બેંક ખાતામાં જમા થાય છે.

★ શરતો :

- ◆ ઓછામાં ઓછા ૫૦ ટકા માર્ક્સ હોવા જોઈએ.
- ◆ એક પરિવારમાંથી ફક્ત બે વિદ્યાર્થીને જ લાભ મળે.
- ◆ નિયમિત હાજરી હોવી જોઈએ.
- ◆ Income Certificate / Salary Certificate – રૂપિયા ૧ લાખથી ઓછી આવકનું.
- ◆ ટર્મ ફી અને સ્કૂલ ફી બેંકના ખાતામાં જમા થાય છે.

- ◆ આ માટેના ફોર્મ ઓનલાઇન વેબસાઇટ પરથી અથવા મંત્રાલયમાંથી મેળવવા, યોગ્ય રીતે ભરી સ્કૂલમાં જમા કરવા.
- ◆ વિદ્યાર્થીના નામનું પર્સનલ ખાતું નીચે જણાવેલ બેંકમાં ખોલાવવું
State Bank of India
Bank of Maharashtra

★ જરૂરી દસ્તાવેજો :

- ◆ ફોર્મ પર ફોટો લગાવી વિદ્યાર્થીએ સહી કરવી.
- ◆ વાર્ષિક આવકનું પ્રમાણપત્ર સ્ટેમ્પ પેપર પર એફીડેવીટ / ફેલ્સિંગ કરાવવું.
- ◆ સરનામાનો પુરાવો રેશનિંગ કાર્ડ, આધાર કાર્ડ, પાસપોર્ટ વગેરે.
- ◆ માર્કશીટ, ગત વર્ષ પાસ થયેલા રીઝલ્ટની સહી કરેલ ફી રસીદ.
- ◆ માઇનોરીટી સર્ટીફિકેટ સ્થાનિક જૈન સંઘમાંથી મેળવવું.

★ વધુ જાણકારી માટે :

Website : www.schoolmaharashtra.gov.in

ભાગ-૧

૧. ધોરણ-૫ થી ૭ શિક્ષારત વિદ્યાર્થીઓ માટે ઉપસ્થિતિને પ્રોત્સાહન આપવા ભત્તાની યોજના.
૨. અલ્પસંખ્યક સમાજની પાઠશાળામાં ભણનાર વિદ્યાર્થીઓને મફત ગણવેશ આપવાની યોજના.
૩. અલ્પસંખ્યક પાઠશાળાઓમાં પાયાની જરૂરી સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરવા હેતુ અનુદાનની યોજના.
૪. અલ્પસંખ્યક દ્વારા સંચાલિત શિક્ષા સંસ્થાઓમાં ધાર્મિક અને ભાષિક અલ્પસંખ્યકનો દરજ્જો પ્રદાન કરવાની યોજના.
૫. મરાઠી / ગુજરાતી ફાઉન્ડેશન વર્ગની યોજના.
૬. ઉચ્ચ વ્યવસાયિક શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવા રાજ્યના અલ્પસંખ્યક છાત્રોને છાત્રવૃત્તિની યોજના.

ભાગ-૨ : રાજ્ય સરકારની રોજગાર વિશે અને વિકાસની યોજનાઓ

૧. અલ્પસંખ્યક ઉમેદવાર માટે રોજગારલક્ષી યોજનાઓ.
૨. અલ્પસંખ્યક ઉમેદવાર માટે પોલીસની ભરતી પૂર્વ પરીક્ષા પ્રશિક્ષણ માટે યોજનાઓ.

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૪૧ ઉપર)

સંશય

• ઇલા કે. શાહ •

સુપથ અને સ્નેહા લગ્નગ્રંથિથી જોડાયાં. લગ્ન અને સગાઈ વચ્ચે લગભગ છ માસનું અંતર હોવાથી બંને પરસ્પર વિચારોની આપ-લે કરી શક્યા, લાગણી, પ્રેમ અને સહાનુભૂતિ દ્વારા સુપાત્રો મળ્યાનો આપસમાં સંતોષ થયો.

સુપથનું મિત્રવર્તુળ વિશાળ હતું, પરંતુ પોતાનો ખાસ-જિગરજાન દોસ્ત કહેવાય તે માત્ર મલય જ હતો. ઘરની નજીક જ રહેતો હોવાથી ને સાથે ભણતો હોવાથી શૈશવકાળનો મિત્ર હતો, સ્નેહાને કહી રાખેલું કે “જો સ્નેહા, મલય મારો જિગરનો ટુકડો જ કહેવાય, ગાઢ મિત્રતા હોવાથી જુદાઈ નથી. તારે એને મારી જેમ જ સાચવવાનો છે. પહેલેથી તેને આપણાં ઘરનો સભ્ય જ ગણેલો છે.”

“ભલે, તમારો જિગરી દોસ્ત છે તો હું તેઓને એ રીતે જ સાચવીશ” સ્નેહાએ કહ્યું.

મલય મિલનસાર, ભોળો ને ટીખળી સ્વભાવનો હતો. હસી-મજાક, મશ્કરીથી સૌને હસાવી દિલ જીતી લેતો. ઓફિસેથી છુટી સીધો જ સુપથને ઘેર આવી જાય. પહેલાંની આ આદત જ હતી. સુપથનાં બા તથા બેનો સાથે આ રીતે મન મળી ગયું હતું. તેથી તેનાં ઘરે પછી જ જાય. હાલ તો બેનો સાસરે ને બા પરલોક સીધાવી ગયાં એટલે સ્નેહાભાભી સાથે જ મશ્કરી કરાયને? આવતાં જ ટુકડો કરે, “કેમ? ભાભી? આજે શું બનાવ્યું છે? ગરમાગરમ નાસ્તો કરાવજો હોં, વરસાદની ઠંડકમાં મજા આવશે.”

“અરે, મલયભાઈ, દાળવડાં તૈયાર જ છે, જરૂર ખવડાવીશ.” સ્નેહા પ્રેમથી કરીને ખવડાવતી. ઓફિસેથી આવી થોડીવાર બેસી પાછો જાય, સુપથ આવે એટલે આવી જાય. મોડા સુધી ટોળટપ્પાં,

વાતો બધું જ ચાલે. બહાર ફરવા પણ જાય. આ તેનો નિત્યક્રમ હતો.

સમયનું ચક્ર ગતિમાન બન્યું. સ્નેહા નાનકડા પપ્પુની મમ્મી બની. સ્નેહાનું પિયર બહારગામ હતું. પણ મલય સુપથની સાથે અવાર-નવાર મળવા માટે જતો. મલય અપરિણીત હતો. સ્નેહા હવે મોકળા મને તેની મશ્કરી કરી શકતી. મલયભાઈ, લગ્ન ક્યારે કરો છો? હવે સાથીદાર લાવી દો, જેથી અમને ય કંપની મળે.”

“બસ, હવે તૈયાર જ છું, મેમસાબ મળે એટલી જ વાર છે.” તેમ કહેતો.

સમયગાળો વ્યતિત થતાં સ્નેહા શ્વસુર ગૃહે પાછી ફરી. હવે તો મલય થોડો પણ ટાઈમ મળે તો પણ પપ્પુને રમાડવા આવી જતો. સ્નેહાને તો ભાઈ સમાન જ હતો. સુપથનો ખાસ મિત્ર ને વળી, મિલનવાર, આનંદી સ્વભાવ તેથી મનમિલાપ વધતો ગયો. સુપથ કરતાં મલયમાં વધુ ધ્યાન કેન્દ્રિત થતું હોય તેવું લાગ્યું.

આટલો વખત પસાર થયો ત્યાં તો સુપથના સ્નેહસાગરમાં સંશયનો કીડો પ્રવેશી ગયો. સુપથનાં જીવનમાં પ્રવેશેલી શંકાએ સુપથમાં આમૂલ પરિવર્તન લાવી દીધું.

પ્રતીક્ષા કરી રહેલી સ્નેહા સુપથનું આગમન થતાં જ હસીને કહે, “સુપથ, તને ખબર છે, આજે મલયભાઈ, પપ્પુ માટે શું લાવ્યા?” તો કોઈવાર કહેશે, “પપ્પુને આજે બહુ જ તાવ હતો, સારું થયું મલયભાઈ હતા.” આજે તો મલયભાઈને ભાવતી વાનગી બનાવી છે, જો સુપથ પેલું નવું પિક્ચર આપણે સાથે જ જોઈશું.”

સુપથનાં હૈયે લાગેલાં ઘામાં જાણે મસાલો ઉમેરાયો ને તેના દિલમાં ચચરાટ થયો.

બધી જ વાતમાં કેન્દ્રમાં ‘મલય’ જ હોવાથી સુપથનાં હૈયે વહેમનાં વંટોળની જાણ કે ડમરી ચઢી. ઓફિસેથી આવી

સૂનમૂન બેસી જતો. હસી-પુશીને તિલાંજલિ આપી દીધી. સ્નેહાને નવાઈ લાગી, પણ કાંઈ અણછાજતો વિચાર તો આવે જ નહિ. સ્નેહાએ તો પ્રેમભર્યા હૈયે કહ્યું, “ચાલ, સુપથ જમી લઈએ, મલયભાઈનાં કહેવાથી તારે માટે પાણીપૂરી બનાવી છે.”

“તું મલયને જમાડી લે, મને ભૂખ નથી, મને ઠીક નથી, જમવું નથી.” તેમ કહી રૂમમાં સૂઈ રહ્યો. સ્નેહાએ સુપથને મનાવવા ઘણી કોશિષ કરી પણ વ્યર્થ. તે રડવા લાગી.

સુપથનું હૈયું આજે વજ્ર જેવું કઠણ બન્યું હતું. તેનાં દિલની અટારીએ વિચારોની ઉથલ-પાથલ મચી ગઈ હતી. સંશય (શંકા) ના કીડાનો સળવળાટ આતંક મચાવે તેવું લાગતું હતું. પ્રેમ, લાગણી અને આનંદની ઓટ વર્તાવા લાગી.

હવે સ્નેહાનાં ધીરજનાં બંધ તૂટ્યા. સ્નેહ સંબંધોના સથવારે જીવનરથ ડગ માંડતો હતો ને આ શું થયું? સહનશીલતા સળવળી, પ્રેમની પ્રતીક્ષા પરાકાષ્ટાએ પહોંચી. પંદર દિવસ પસાર થયા, પણ કારણ સમજાતું નહોતું.

સ્નેહા સુપથનાં વહેમી માનસને પારખી ન શકી. તે બોલી, “કહે, સુપથ, તને શું થયું છે? આપણાં સ્નેહસાગરમાં તારો પાવનપ્રેમ હિલોળાં લેતો હતો, તેમાં ખોટ ક્યાંથી આવી? મારી કઈ ભૂલની આ સજા છે? મને તો તારાં પ્રેમપરિમલનાં પ્રાંગણમાં આળોટવા દે. દુઃખનાં દરિયામાં ડૂબકી મારવાનું મને નહીં ફાવે. આંસુ અને સબૂરી (ધીરજ) એ બે સિવાય બીજી કોઈ મૂડી મારી પાસે નથી” અને એટલું કહેતાં ધ્રુસકે ધ્રુસકે રડવા લાગી. આ સમયે મલય કામ હોવાથી બહાર ગયો હતો.

સમગ્ર વાતાવરણમાં ઉદાસીનતાનું (અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૬૨ ઉપર)

ગુજરાતનું વિકાસલક્ષી બજેટ

ગુજરાતના નાણામંત્રી સૌરભભાઈ પટેલે ૨૩ ફેબ્રુઆરીએ ગુજરાતનું ૨૦૧૬-૨૦૧૭ નું અંદાજપત્ર વિધાનસભામાં રજૂ કર્યું હતું. પહેલી નજરે જોતા બજેટનું કદ વધ્યું છે. સૌશિયલ સેક્ટર પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવ્યું છે. બજેટમાં અનેક નવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. બજેટ અંગે અનેક પ્રતિક્રિયા આવી રહી છે. ત્યારે આવો જાણીએ વિકાસલક્ષી ગુજરાતના આ બજેટના કેટલાંક અંશો...

- ★ બજેટની વાર્ષિક યોજનાનું કદ રૂ. ૮૫,૫૫૭ કરોડ ગત વર્ષની સરખામણીએ કદમાં રૂ. ૬,૨૬૨ કરોડનો વધારો.
- ★ ૨૦૧૬-૧૭ રૂ. ૨૪૫.૪૯ કરોડની પુરાંત.

બજેટ પર એક નજર...

- ★ સુજલામ્ સુફલામ્ યોજના માટે રૂ. ૧૪૨૯૪ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ નર્મદા યોજના માટે રૂ. ૯,૦૫૦ કરોડનું આયોજન
- ★ જળસંપત્તિ અને કલ્પસર માટે રૂ. ૫,૨૪૪ કરોડનું આયોજન
- ★ કૃષિ અને સહકાર વિભાગ માટે રૂ. ૫,૭૯૨ કરોડનું આયોજન
- ★ મુખ્યમંત્રી યુવા સ્વાવલંબન યોજના વાર્ષિક આવક મર્યાદા રૂ. ૪.૫૦ લાખથી વધારી રૂ. ૬ લાખ કરાઈ; પર્સેન્ટાઈલની મર્યાદા ૯૦% થી ઘટાડીને ૮૦% કરાઈ.
- ★ મુખ્યમંત્રી યુવા સ્વાવલંબન માટે રૂ. ૧,૦૦૦ કરોડની ફાળવણી
- ★ શિક્ષણ વિભાગ માટે રૂ. ૨૩,૮૧૫ કરોડની ફાળવણી
- ★ સામાજિક ન્યાય અધિકારિતા માટે રૂ. ૨,૭૨૯ કરોડની જોગવાઈ
- ★ વિકસતી જાતિઓ માટે રૂ. ૧,૧૦૫ કરોડની ફાળવણી
- ★ સમાજ સુરક્ષા માટે રૂ. ૬૨૩ કરોડની ફાળવણી
- ★ એક લાખ હેક્ટરમાં સિંચાઈ સુવિધા વધશે, કલ્પસર માટે રૂ. ૫,૨૪૪ કરોડનું આયોજન.
- ★ બંદરો અને વાહન વ્યવહાર માટે રૂ. ૧,૩૧૭ કરોડની ફાળવણી
- ★ ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ માટે રૂ. ૭,૭૯૪ કરોડની ફાળવણી
- ★ ઉદ્યોગ અને ખાણ વિભાગ માટે રૂ. ૩,૫૪૫ કરોડની ફાળવણી
- ★ વાઈબ્રેન્ટ ગુજરાત ૨૦૧૭ માટે રૂ. ૭૦ કરોડની જોગવાઈ.

- ★ ધોલેરા સર માટે રૂ. ૧,૮૦૬ કરોડ,
- ★ સ્ટાર્ટ અપ પ્રોજેક્ટ માટે રૂ. ૫૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ શ્રમ-રોજગાર માટે રૂ. ૧,૫૧૬ કરોડની જોગવાઈ
- ★ પ્રવાસન-યાત્રાધામ વિકાસ માટે રૂ. ૮૩૪ કરોડની ફાળવણી
- ★ આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ માટે રૂ. ૮,૨૧૨ કરોડની ફાળવણી
- ★ મહિલા અને બાળવિકાસ માટે રૂ. ૨,૬૧૫ કરોડની ફાળવણી
- ★ સામાજિક ન્યાય અધિકારિતા માટે રૂ. ૨,૭૨૯ કરોડની જોગવાઈ
- ★ માર્ગમકાન વિભાગ માટે રૂ. ૮,૪૦૨ કરોડની ફાળવણી
- ★ સમાજસુરક્ષા માટે રૂ. ૬૨૩ કરોડની ફાળવણી કરાઈ.
- ★ રમતગમત માટે રૂ. ૫૭૦ કરોડની ફાળવણી કરાઈ.
- ★ શહેરી વિકાસ-ગૃહનિર્માણ માટે રૂ. ૧૧,૨૫૬ કરોડની ફાળવણી
- ★ રાજ્યમાં કુલ ૬ નવા ફ્લાયઓવર બનશે. તે માટે રૂ. ૫૧૫ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ અમદાવાદમાં બનશે બે નવા ફ્લાય ઓવરબ્રિજ : (૧) નરોડા ફ્લાયઓવર, (૨) પકવાન જંકશન ફ્લાય ઓવરબ્રિજનો સમાવેશ.
- ★ રાજ્યમાં સ્થપાશે દેશની પ્રથમ ઓર્ગેનિક ફાર્મિંગ યુનિવર્સિટી. ઓર્ગેનિક ફાર્મિંગ યુનિ. માટે રૂ. ૧૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ ખેડૂતો માટે ફૂડ પ્રોસેસિંગ અને એગ્રો બિઝનેસ પોલિસી અંતર્ગત રૂ. ૨૫ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ સાણંદ ખાતે મહિલા ઔદ્યોગિક પાર્ક બનાવાશે.
- ★ GIDC દ્વારા ઔદ્યોગિક પાર્ક માટે રૂ. ૨૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ MSME એકમો માટે રૂ. ૫૯૬ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ ટેક્સટાઈલ ઉદ્યોગો માટે રૂ. ૫૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ ઔદ્યોગિક વિસ્તારો માટે રૂ. ૨૦૦ કરોડની જોગવાઈ
- ★ રાજકોટ ખાતે રૂ. ૧૦ કરોડના ખર્ચે સ્થપાશે એક્ઝિબિશન સેન્ટર.

- ★ અગરિયા અને મીઠા ઉદ્યોગ માટે રૂ. ૩૧ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ રાજ્ય સરકારે સ્માર્ટ વિલેજ યોજના માટે કરી રૂ. ૧૮૫ કરોડની જોગવાઈ. રાજ્યનાં ૩૦૦ ગામોને સ્માર્ટ વિલેજ બનાવાશે.
- ★ મહિલાઓ માટે મુખ્યપ્રધાનનો ઐતિહાસિક નિર્ણય - ગભાશયના મુખના કેન્સર, સ્તન કેન્સરની સરકારી સ્પેશિયાલિસ્ટ હોસ્પિટલોમાં આવકની કોઈ પણ મર્યાદા વગર અપાશે વિનામૂલ્યે સારવાર.
- ★ બાગાયતી પાકો માટે ચાર નવા “સેન્ટર ઓફ એક્સેલન્સ” સ્થપાશે.
- ★ સુગર કો. ઓપ. મિલોની સુધારણા માટે રૂ. ૫૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ ખેડૂતોને ખરીફપાક માટે રૂ. ૩ લાખ સુધીની લોન મળશે - રાજ્યના ૩૮ લાખ ખેડૂતને મળશે સીધો લાભ; ૧% ટકાના દરે મળશે રૂ. ૩ લાખની લોન; રૂ. ૩૭૫ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ અમદાવાદના મેટ્રો પ્રોજેક્ટ માટે રૂ. ૭૨૨ કરોડની જોગવાઈ. સુરત મેટ્રો અને અમદાવાદ - ગાંધીનગર ફેઝ - ૨ માટે જોગવાઈ.
- ★ ગરીબોને ઘર મળે એ માટે રૂ. ૭૫૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ પ્રવાસન સ્થળોમાં ફિલ્મ શૂટિંગને વેગ આપવા ફિલ્મ ફેસ્ટિવલના આયોજન માટે રૂ. ૧૦ કરોડની જોગવાઈ.
- ★ વડોદરા તેમજ સુરતની સરકારી મેડિકલ કોલેજમાં ૧૫૦ બેઠકો વધશે.
- ★ ૧૦૦ નવી ૧૦૮ એમ્બ્યુલન્સનો વધારો થશે.
- ★ ૧૫ લાખથી વધુની કાર અને ૫ લાખથી વધુની કિંમતના ટુ-વ્હીલર મોંઘા થશે.
- ★ વાંસ અને વાંસની બનાવટો પર લાગતો ૫ ટકાનો વેરો નાબૂદ
- ★ ૫૩૦૨૯ આંગણવાડીના ૪૫.૫૫ લાખ બાળકો માટે રૂ. ૨૩૨૫.૨૨ કરોડ.
- ★ ગુજરાતના ૫૯ રસ્તા ફોર લેન બનાવાશે.
- ★ મુખ્યપ્રધાન અમૃતમ્ યોજના માટે રૂ. ૧૬૦ કરોડની ફાળવણી
- ★ એક વર્ષમાં ૬૬,૦૦૦ જગ્યાઓ માટેની ભરતી બહાર પડશે.
- ★ ગરીબ પરિવારની દીકરીનો મેડિકલ અભ્યાસનો તમામ ખર્ચ રાજ્ય સરકાર કરશે, વિજ્ઞાન પ્રવાહ માટે નવી ૪૧ શાળાઓ શરૂ કરાશે.

સૌજન્ય : “સાધના”

બુટ્ટાપો....

હાણે કેળા હેરણ ફેરણ,
હાણે કેળા હિલણ મિલણ,
હાણે રોણું પ્રભુ પાર્શ્વજે શરણ શરણ,
‘રશ્મિન્’ યુમે તોજા ચરણ ચરણ.

— રશ્મિન ખોના (મુંબઈ)

બુટ્ટીક જ્વેલર્સ

સેમી કલ્ચર મોતી, રાઈસ મોતી, રીયલ મોતી,
કલ્ચર મોતી, શુદ્ધ ચાંદીના દાગીના,
કુંદનના સેટ (જડતર) અને ૧૮ કેરેટ સોના
અને ચાંદીમાં અમેરિકન ડાયમંડ જ્વેલરી
૧ ગ્રામ સોનાના દાગીના મળશે.
(પેરોલીગર રોજ બેસે છે.)

૨, હરિ ભુવન, ઝવેર રોડ, મુલુંડ (વેસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૮૦.
ફોન : (૦૨૨) ૨૫૬૧ ૯૫૪૧ • મો. ૯૮૨૧૪ ૭૩૫૦૧

પ્રો. : જ્વેર બી. ખોના

આ જગમાં થોડા મલે!

જાણે ભાષાને ભાવ, અંતરના ઊંડાણથી
પ્રગટાવે પુણ્ય પ્રકાશ, આ જગમાં થોડા મલે!
લખે લહિયા અનેક, ટેવના પરિણામથી
મર્મ માણી જે લખે, આ જગમાં થોડા મલે!

— રશ્મિનનો રણકાર, ભાગ-૨માંથી સાભાર

Viketa Electronics

An ISO 9001-2000 COMPANY

MANUFACTURERS OF
ELECTRICAL PANEL BOARDS

4759, GIDC Industrial Estate,
Ankleshwar-393 002. Dist. Bharuch.
Phone : 02646-226257 Fax : +91-2646-252759
Mobile : 9824101111, 9824762141
E-mail : viketa53@rediffmail.com

વાત્સલ્યનું સુખ

• સ્વામી સચ્ચિદાનંદ •

વ્યક્તિની વાત જવા દો, પણ સમષ્ટિ - કુદરતનું મુખ્ય લક્ષ્ય પોતાના અસ્તિત્વનું સાતત્ય છે. મારું અસ્તિત્વ કાયમ રહે. પોતાનું અસ્તિત્વ સમાપ્ત થઈ જાય તેવું કોઈને ન ગમે. પોતાના સાતત્યને જાળવી રાખવા કુદરતે વંશવેલો ચાલુ રાખ્યો છે. જે છે તેનો નાશ ન થાય. કદાચ નાશ થાય તો પણ નવા રૂપે તેનો જન્મ થતો રહે. મરણની પ્રક્રિયા વિનાશની નથી, સમાપ્તિની નથી, નવા જન્મની તૈયારી છે.

દશરથનો વંશ સમાપ્ત થવાના છેડે પહોંચી ગયો હતો, પણ શ્રદ્ધાએ સાથ આપ્યો. શ્રદ્ધા હારે નહિ, તૂટે ખરી. તૂટવાનું કારણ વ્યક્તિની અધૂરી અને ખોટી સમજ હોઈ શકે. દશરથ અને રાણીઓનો એક એક દિવસ યુગ જેવો વીતી રહ્યો છે. સૌને પેલા દિવસની પ્રતીક્ષા છે. જે દિવસે કોઈ બાળકનું રૂદન મહેલને ગજાવી મૂકશે. નવજાત બાળકનું પ્રથમ રૂદન સાંભળનારી વંધ્યા માતાની ધન્યતાની સીમા નથી રહેતી. સ્ત્રી પુરુષ નથી, સ્ત્રી એ સ્ત્રી જ છે. તેનું વાહન લાગણી છે. જ્યારે નદીમાં લાગણીનું પૂર આવે ત્યારે સ્ત્રીરૂપી નદી ગાંડીતૂર થઈને દોડવા લાગે છે. તેમાં આપોઆપ વેગ આવે છે. નદીને પાછા વળતાં નથી આવડતું. લાગણી તો સમુદ્રમાં પણ છે. તે મોજાંનું રૂપ ધારણ કરીને ઘૂઘવાટા કરતો પ્રચંડ વેગથી દોડે છે, પણ કિનારે અફળાઈને પાછો વળી જાય છે. તેને પાછાં વળતાં આવડે છે. તે સતત કિનારા તરફ દોડે છે, અફળાય છે અને પછી પાછો ફરી જાય છે. સ્ત્રી-પુરુષમાં આ જ ભેદ છે. સમુદ્ર આપોઆપ મર્યાદામાં રહે છે. સ્ત્રીને પ્રયત્નપૂર્વક મર્યાદામાં રાખવી પડે છે. નદીની મર્યાદા સમુદ્ર છે. ગાંડીતૂર નદી પણ જો મહાસાગર સુધી પહોંચી જાય તો આપોઆપ શાંત થઈ જાય. જેને કોઈ મહાસાગર, સાગર કે ઉપસાગર પણ નથી મળતો તે નદીનું ગાંડપણ કિનારા તોડીને કિનારે વસતા લોકોને દુઃખી અને અશાંત કરતું રહે છે. ગાંડીતૂર નદી અને યૌવનગાંડી સ્ત્રી વિશ્વાસપાત્ર ન હોય. તેમાં ઝંપલાવનાર રૂબે નહિ તો તણાય તો ખરો જ. સ્ત્રીમાં જે તાણી લેવાની શક્તિ છે તે સૂર્યના ગુરુત્વાકર્ષણમાં પણ નથી. પૃથ્વીનું ગુરુત્વાકર્ષણ શોધનાર અને માપનાર ન્યૂટન વૈજ્ઞાનિક નીકળ્યો પણ સ્ત્રીના ગુરુત્વાકર્ષણને માપનારો હજી સુધી કોઈ જ્ઞાની-વિજ્ઞાની-યોગી-મહાયોગી નીકળ્યો નથી. સ્ત્રી ન હોત તો સંસારમાં તણાવાનું પણ ન હોત. તો તો કદાચ જીવન જ ન હોત. તણાવું એ પણ જીવન જ છે.

આપણે ક્યાંથી ક્યાં તણાઈ ગયા? પેલો બહુ પ્રતિક્ષિત દિવસ આવી ગયો : પ્રથમ પ્રસૂતિ વખતે સ્ત્રીના મનમાં પરસ્પરમાં વિરોધી અનેક ભાવોકુભાવો થયા કરતા હોય છે. તેને તનથી

જ માત્ર નહિ મનથી પણ સાચવવી પડતી હોય છે. આવું મોટું બાળક કેવી રીતે પ્રગટ થશે? હે ભગવાન શું થશે? મરી તો નહિ જવાય ને? જો બાળકજન્મના આનંદના ભાવો ન હોત તો કોઈ સ્ત્રી પ્રસૂતિના ઊંડા પાણીમાં ઊતરવાનું કદી પસંદ જ ન કરત. માની વેદના મા જ જાણે. પેલા બાળકને શી ખબર કે તેને પ્રગટાવવા માએ કેટલું જોર કર્યું હતું! કેટલી પીડા સહન કરી હતી. કેટલી ચીસો પાડી પાડીને વાતાવરણ ગજવી દીધું હતું. આ પીડા, આ વેદના, આ ચીસોનું કોઈ ઉદાહરણ જ ન હોય, પણ બાળક પ્રગટ થતાંની સાથે જ બધું શાંત. ના કોઈ ચીસ ન કોઈ ઊંલકારો, આનંદ-આનંદ-પરમાનંદ. હવે બાળકનો વારો હતો. તે ચીસાચીસ કરી રહ્યું છે. તેનું ચાલત તો તે હજી પણ બહાર ન આવત. પણ તેનું કશું ચાલ્યું નહિ. નવ મહિના ઊંધા માથે લટકીને અંતે તેને બહાર આવવું જ પડ્યું. કુદરત આગળ બધાં રોક છે.

દશરથના ઘરમાં એકસાથે ચાર-ચાર પારણાં બંધાયાં. ચારે તરફ આનંદ જ આનંદ થઈ ગયો. ચારે પુત્રરત્નો એક જ રામ નવમીના દિવસે જન્મ્યાં છે. છતાં લોકો તેમને નાનાં-મોટાં કહે છે. જ્યારે હર્ષ અને આનંદનો ઊભરો આવે ત્યારે લોકો આપોઆપ નાચવા લાગે છે, ગાવા લાગે છે. નાચવા માટે જ જન્મેલી અપ્સરાઓ અને ગાવા માટે જન્મેલા કિન્નર-ગાંધવો ઝૂમીઝૂમીને પૂરા અયોધ્યામાં નાચવા-ગાવા લાગ્યાં. પૂરા અયોધ્યામાં હર્ષનું પૂર ઊમટ્યું. હર્ષના આવેગમાં માણસ ઉદાર થતો હોય છે. આવા સમયે દાન-દક્ષિણા-ભેટ-બક્ષિસ-ઈનામ જરૂર આપવાં જોઈએ. આવા પ્રસંગે પણ જે ઉદાર થતા નથી તે લૂખા હોય છે. તે પોતાના સેવક વર્ગનું મન જીતી શકતા નથી. દુભાયેલો સેવક વર્ગ સ્વામીની પડતી દશામાં રાજી થતો હોય છે. રાજાએ મન મૂકીને ભેટો આપી, દક્ષિણા આપી, ઈનામ આપ્યાં. શ્રદ્ધાથી અપાય તે દક્ષિણા છે. ઉદારતાથી અપાય તે ભેટ છે અને કાર્યની કદર કરીને અપાય તે ઈનામ છે. આ ત્રણેના દ્વારા વ્યક્તિ પ્રસંગને ધન્ય બનાવતી હોય છે

તુલસીદાસજી રામજન્મને જન્મ નથી માનતા, પ્રાગટ્ય માને છે. ભગવાનનો જન્મ ન હોય. તે તો અજન્મા છે. તેનું તો પ્રાગટ્ય જ હોય. “ભયે પ્રગટકૃપાલા...” કહીને તેમણે એક જ સ્તોત્રમાં બધું કહેવાનું કહી દીધું છે.

તેમના દેખાદેખી આજકાલ કેટલાક પામર માણસો પણ પોતાનો પ્રાગટ્ય દિવસ ઊજવે છે. ભાઈ સાહેબ, ભગવાન થઈ ગયા, કશું ન થઈ શકાયું એટલે ભગવાન થઈ ગયા. બહુ સરળ કામ છે. માત્ર પામરતાને ઢાંકતી એક ભગવત્તાની ચાદર જ

ઓઢી લેવાની. ભક્તો તો તૈયાર જ છે. તેમને તો જયજયકાર કરવાનું વ્યસન લાગુ પડી ગયું છે.

વાલ્મીકિ સાવધાન છે. તેમણે તો જન્મને જન્મ જ માન્યો છે. બારમા દિવસે દશરથે વશિષ્ઠજીને બોલાવીને નામકરણ સંસ્કાર કરી દીધા. હવે રામ, ભરત, લક્ષ્મણ અને શત્રુઘ્ન નામથી ચારે ઓળખાવાના છે.

નામ મિથ્યા નથી, સત્ય છે. શ્રીરામ સત્ય છે તો તેમનું નામ પણ સત્ય જ છે. તુલસીદાસજી તો રામ કરતાં પણ રામના નામને વધુ મહાન માને છે. તેમણે તો નામમહિમા માટે લાંબું લિસ્ટ આપ્યું છે.

રામનામ મનિદીપ ધ્રુ જહ દેહરી દ્વાર

તુલસી ભીતર બાહર હું જો ચાહસિ ઉજિયાર ॥

નામ જહ જપિ જગહિ જોગી, બિરતિ બિરંચિ પ્રપંચ બિયેંગી.

જયહિં નામ જન આરત ભારી, મિટહિં કુસંકટ હોંહિ સુકારી.

નામુ રામકો કલ્પતરુ કલિ કલ્યાન નિવાસુ,

જો સુમિરત ભયો ભાંગતેં તુલસી તુલસીદાસુ ॥

અરે, જે નામનું સ્મરણ કરવાથી તુલસી ભાંગ જેવા છોડમાંથી તુલસીદાસ સંત થઈ ગયો. આ બધો નામનો જ પ્રતાપ કહેવાય.

ભક્તિમાર્ગમાં નામ અને રૂપ બન્ને સત્ય છે. રામ સત્ય છે અને તેમનું નામ પણ સત્ય જ છે. તેથી તો ભક્તો નામ જપીને સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરતા હોય છે.

દશરથ અને રાણીઓને વાત્સલ્યસુખ પ્રાપ્ત થયું. તેમના જીવનમાં વહાલસુખ હતું, વિષયસુખ હતું, વૈભવસુખ હતું અને સત્તાસુખ પણ હતું. માત્ર વાત્સલ્યસુખ ન હતું. વાત્સલ્યસુખ વિના બાકીનાં બધાં સુખો ઝેર જેવાં થઈ ગયાં હતાં. હવે તો પાછલી અવસ્થામાં વાત્સલ્યસુખ પણ મળ્યું. રાજા અને રાણીઓ ધન્ય ધન્ય થઈ ગયાં.

સંતાનપ્રાપ્તિ એ માયા કે ઉપાધિ નથી. તે જીવનના મહત્વના પ્રશ્નોનો ઉકેલ છે. જીવન જ્યારે છેડે પહોંચે છે ત્યારે ત્રણ પ્રશ્નો વિકરાળ થઈને વ્યક્તિને સતાવે છે.

જીવન પ્રશ્નોથી ભરેલું રહે છે. પ્રશ્નો ઉકેલ માગે છે. વણઉકેલાયેલા પ્રશ્નો ચિંતા ઉત્પન્ન કરે છે. ચિંતાથી અશાંતિ થાય છે. પ્રશ્નોના ઉકેલથી જ ચિંતા મટે છે. ચિંતા મટતાં જ આપોઆપ શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે.

જ્યારે કોઈ કુદરતી પ્રશ્ન ઊભો થાય છે ત્યારે કુદરત પોતે જ તેનું સમાધાન આપતી હોય છે. પ્રશ્નો ઊભા કરનાર કુદરત હોય તો તેનું સમાધાન પણ કુદરત જ કરતી હોય છે.

વાત્સલ્ય વિનાનું વહાલ લાંબા ગાળે કંટાળો અને ત્રાસ આપનારું થઈ શકે છે. પતિ-પત્ની વચ્ચે ગમે તેટલું વહાલ હોય

પણ જો તેમને વાત્સલ્ય ન મળ્યું હોય તો લાંબાગાળે તેમાં નીરસતા આવી શકે છે. ગમે તેટલું વહાલ હોય પણ જો વિષયસામર્થ્ય ન હોય તો પણ વહાલમાં ફિકાશ આવવા લાગે છે. પૌરુષથી પુરુષ વહાલનો અધિકારી બને છે. તે ન હોય તોપણ કોરું વહાલ લાંબો સમય પ્રભાવશાળી રહેતું નથી. વહાલસુખ અને વિષયસુખની પરિણતિ વાત્સલ્યસુખમાં થતી હોય છે. આ કુદરતી ઉકેલ છે. જેના ખોળામાં શિશુ કિલકિલાટ કરી રહ્યું છે, તેને કોઈ ટોનિક લેવાની જરૂર નથી. શિશુની કિકિયારીથી મોટું કોઈ ટોનિક નથી. તેનાથી મન ભરાયેલું રહે છે. ભરાયેલું મન જ તૃપ્તિ આપે છે. સંસારથી મન ભરાતું નથી તે વાત સાચી નથી. પતિથી, પત્નીથી, બાળકોથી મન ભરાય છે. જો બધાં અનુકૂળ મળ્યાં હોય તો મન તો તેનું ખાલી હોય છે જેને આમાંનું કશું મળ્યું નથી હોતું. દશરથ અને રાણીઓનું મન ભરાયેલું છે, તૃપ્ત છે. કારણ કે વાત્સલ્યનો ધોધ મળી ગયો છે.

વારસદારનો પ્રશ્ન પણ ચિંતા ઉપજાવે છે. જેની પાસે ઘણો મોટો વારસો હોય છે પણ કોઈ વારસદાર નથી હોતો, તેને શાંતિ ન હોય. માત્ર વારસદારના અભાવથી જ અશાંતિ નથી થતી, પણ વારસો મેળવવાની ખટપટથી અશાંતિ થાય છે. વારસદાર વિનાના વારસા ઉપર નજીકના કેટલાય લોકોની નજર ચોંટી હોય છે. તે પેલાના મૃત્યુની રાહ જોતા રહે છે. કેટલીક વાર તો ઉતાવળા થયેલા વારસાલોભીઓ ન કરવાનું પણ કરી બેસતા હોય છે. સંપત્તિ આકર્ષણ વિનાની નથી હોતી. સંપત્તિનો સૌથી મોટો રક્ષક વારસદાર છે. પતિ હોવામાત્રથી સ્ત્રી સુરક્ષિતતા અનુભવે છે. તેનાં સૌભાગ્યચિહ્નો જોઈને લફંગા લોકો દૂર રહે છે. સૌભાગ્યચિહ્નો વિનાની સ્ત્રી લફંગાઓને આડકતરી રીતે આમંત્રણ આપે છે. આવી જ રીતે વારસદાર વિનાની સંપત્તિ પણ નજીકના અને દૂરના માણસોને આકર્ષે છે. તેને મેળવવા ખટપટો શરૂ થઈ જાય છે. ખટપટોની પરાકાષ્ટા હત્યામાં પણ પરિણમતી હોય છે. આવા માણસને શાંતિ ન હોય, કદાચ હોય તો પ્રભુ શરણાગતિથી હોય. દશરથનો વારસદારનો પ્રશ્ન પણ ઉકેલાઈ ગયો છે. તેથી શાંતિ છે.

શાંતિ અને હર્ષમાં ફરક છે. સળગતો પ્રશ્ન ઉકેલાવાથી શાંતિ મળે છે. પણ ધાર્યા કરતાં વધુ સારું પરિણામ મળવાથી હર્ષ થાય છે. હર્ષ હસાવે છે, ખડખડાટ હસાવે છે. રોમેરોમે ફૂલ ખીલવે છે. શાંતિ તો હાસ્ય વિનાની ધીરગંભીર પણ હોઈ શકે છે. યોગીઓ ગંભીર મુદ્રામાં તો હોય છે પણ હર્ષમુદ્રામાં નથી હોતા. હર્ષમુદ્રામાં તો યોગીરાજ શ્રીકૃષ્ણ હોય છે. હસનં મધુરમ્...

દશરથ અને રાણીઓના દિવસો માત્ર શાંતિમાં જ નહિ હર્ષમાં વીતી રહ્યા છે. હર્ષ પછી શોક આવશે જ એવી સતત બીક લગાડીને જીવનને તેલ પીધેલા ડાચા જેવું બનાવી લેવું ન જોઈએ. દિવસ પછી રાત આવશે એવું માનીને દિવસનો લહાવો

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૫૬ ઉપર)

આગમ અને આત્મા

• નમ્રમુનિષ્ઠ •

પરમાત્મા એક પછી એક આગમની ધારાઓ પોતાના મુખકમલમાંથી પ્રગટાવતા હોય અને એ આગમધારાઓ ભાવિક જીવોનાં અંતરને ભીંજવતી હોય. એ ક્ષણ કેવી હોય? પરમાત્મા જ્યારે દિવ્ય મુખકમલમાંથી આગમધારા વહાવતા હોય અને એક એક વ્યક્તિનાં માનસમાં એમ થાય કે, પરમાત્મા બીજા કોઈને કહેતા નથી. પરમાત્મા મને જ કહે છે અને મારું જ કહે છે...!

પરમાત્મા મહાવીરની વાણીમાં એક વિશેષતા હતી... પરમાત્માના સમવસરણમાં અનેક વ્યક્તિઓ આવતી હોય... અનેક લોકો પોતાના પ્રશ્નો લઈને પ્રવેશ કરતાં હોય... અનેક પોતાની સમસ્યા લઈને ત્યાં આવ્યા હોય.. પરમાત્માની વાણીને સાંભળે અને દરેકને પોતાની સમસ્યાનું સમાધાન એકજ શબ્દમાં મળી જાય..! પરમાત્મા ભલે વિશાળ જનસમુદાયને સંબોધતા હોય પણ દરેક વ્યક્તિને પોતપોતાની રીતે પોતપોતાનું સમાધાન મળી જાય! અને આ જગતનો નિયમ છે જ્યારે સમાધાન મળે છે, ત્યારે સમાધિ મળે છે!

જ્યારે આપણા પ્રશ્નોનું આપણી સમસ્યાનું સમાધાન મળે છે, ત્યારે અંતરમાં એક સંતોષનો ભાવ ઊગે છે, સમાધિ મળે છે...! આજ સંતોષ અને સમાધિને કારણે વ્યક્તિને સમર્પણતા લાવવાનો વિચાર જન્મે છે!

અને એવી જ સમર્પણતા જન્મી હતી ગૌતમસ્વામીને!

ના! એકલા ગૌતમસ્વામીને જ નહીં... પણ અનેક અનેક ભાવિકોને પણ આવી સમર્પણતા જન્મી હતી! અનેક ભાવિકોને પરમાત્માનાં ચરણમાં શરણ મેળવવું હતું.... પણ શરણ મેળવી શક્યા

એવા અગિયાર મેઈન હતા...!

એક માળી જ્યારે આખોય બગીચો તૈયાર કરે...ત્યારે તેમાં થોડાં નાનાં નાનાં છોડ પણ હોય અને મોટાં વૃક્ષો પણ હોય... શોભાનાં ઝાડ પણ હોય અને ફળ આપતાં વૃક્ષો પણ હોય... માત્ર બીજ ઉગાડનારાં વૃક્ષો હોય... અને એકલાં દેખાવ માટે જ ફૂલોનાં ઝાડ પણ હોય..!

“માળી તો એ જ કહેવાય જે બધાંની માવજત કરે!”

હા! માળી માવજત તો આખા બગીચાનાં બધાં જ વૃક્ષોની કરે... પણ એ જ જાણતો હોય કે આમાંથી ક્યાં વૃક્ષને કેટલું પાણી આપવું... કોને કેટલું સિંચન કરવું... અને કોના ઉછેર પાછળ કેટલો ભોગ આપવો? એ જાણતો હોય છે, ક્યા માત્ર શોભાનાં વૃક્ષ છે અને ક્યાં ફળ આપનારાં છે? પરમાત્માના સમવસરણ રૂપી ઉદ્ધાનમાં પરમાત્મારૂપી માળી સૌથી વધારે માવજત કોની કરે?

શું પરમાત્મા રાગ દ્વેષ ન રાખે, પણ વિવેક જરૂર રાખે! પરમાત્મા આ મારું કે આ તારું એવો ભેદ ન રાખે, પણ વિવેક તો અવશ્ય રાખે જ!

આપણા બત્રીસે બત્રીસ આગમમાં જો સૌથી વધારે નામ આવતું હોય તો તે છે ગણધર ગૌતમનું.

આનો અર્થ શું એમ છે કે વીતરાગી પરમાત્માને ગૌતમ વધારે વહાલો હતો? શું ગૌતમ પ્રત્યે રાગ હતો? ના! તો પછી કેમ વારંવાર ગોયમા... ગોયમા...! કહે છે...! શું ભગવાન મહાવીરને ગૌતમ અને સુધર્મા વધારે પ્રિય હતા? ના...!!! ભગવાન મહાવીર તો માળી!

અને જે માળી બની શકે છે, એને જ એક એક છોડની માવજતની ખબર પડે છે.

માણવા આવવું એ અલગ વસ્તુ છે અને માળી બનવું એ અલગ વાત!

આપણે બધાં અત્યારે પરમાત્માએ ખીલવેલા આ શાસનરૂપી ઉદ્ધાનને માણવાવાળાં છીએ... અને એના માળી છે ભગવાન મહાવીર સ્વામી!

ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ જોયું કે અહિંયા આસોપાલવ પણ છે અને આંબા પણ છે. એ જાણતા હતાં કે આંબા ઉપર વધારે ધ્યાન દેવાથી અનેક ફળો આવશે... અનેક બીજ નીકળશે અને એ બીજ બીજા અનેક આંબાઓને ખીલવશે!!

એવી જ રીતે જો એક ગૌતમને દેશના આપીશ તો એ એના અનેક શિષ્યોને ઉપદેશ આપશે... એના અનેક શિષ્યો બીજા અનેક પ્રશિષ્યોને ઉપદેશ આપશે... એમ કરતાં કરતાં... પરમાત્માનું શાસન ૨૧,૦૦૦ વર્ષ સુધી ચાલશે!

પરમાત્માએ ગૌતમને દેશના આપી... સુધર્મા સ્વામીને જ્ઞાનઆપ્યું... સુધર્માસ્વામીએ જંબૂસ્વામીને આપ્યું... જંબૂસ્વામીએ પ્રભવસ્વામીને આપ્યું...આમ કરતાં કરતાં... પરમાત્માની આ પરંપરા આજ આપણા સુધી પ્રાપ્ત થઈ ગઈ... પરમાત્માની એ વાણી આગમ દ્વારા આપણને પ્રાપ્ત થઈ...!

જો આગમ ન હોય તો?

એક નાનકડી વાત છે...એક વિદેશી પર્યટક એક વખત આફ્રિકાના જંગલમાં ગયો. ત્યાં બધાં આદિવાસીઓ જ રહેતાં હતાં...એમનાં શરીર ઉપર મેલના થરના થર હતા...કોઈ મળે તો ય ભલે અને ન મળે તોય ભલે! કોઈને કોઈની સાથે કાંઈ લેવા દેવા નહીં...! ઘરબાર જેવું છે નહીં...અને ખાવા માટે ઝાડ ઉપરથી ફળ તોડીને ખાઈ લે છે!

જ્યારે વિદેશી પર્યટકે જોયું કે અહિંયાં

તો કાંઈ છે જ નહીં! જે આદિવાસીઓએ જિંદગીમાં ક્યારેય અરીસા જેવી વસ્તુ જ જોઈ ના હોય... જેણે પોતાનો ચહેરો જ જોયો ન હોય... જેણે ક્યારેય પોતાનું પ્રતિબિંબ જ જોયું ન હોય એને પોતાની ઓળખાણ થાય જ કેવી રીતે?

“જેણે અરીસો જોયો ન હોય, એણે દેહની ઓળખાણ ક્યારેય ન કરી હોય!”

“જેણે આગમ જોયા ન હોય, એણે આત્માની ઓળખાણ ક્યારેય કરી ન હોય!”

અરીસો જેમ આપણા દેહનું... આપણા અંગેઅંગનું દર્શન કરાવે છે, એમ આગમરૂપી અરીસો તો આપણા અંતરનું દર્શન કરાવે છે...!!

અંતરનો આકાર કેવો છે? અને અંતરમાં સદ્ગુણો કેટલા છે?

“સ્વયંનું સ્વયં દ્વારા નિરીક્ષણ કરવા માટે જે પરનો આધાર લેવો પડે છે...એનું નામ છે... “આગમ”!

સ્વયંનું ...સ્વયં થકી...સ્વયં વડે...સ્વયંનું નિરીક્ષણ કરવા માટે જે પરનો આધાર લેવો પડે છે એ છે પરમાત્માની વાણી...!

અને એ પરમાત્માની વાણી જ સ્વનું સ્વથી નિરીક્ષણ કરાવે છે!

હવે, પેલા વિદેશી પર્યટકે એક સાથે ૧૫ આદિવાસીઓનો યુપ ફોટો પાડ્યો... અને એક પછી એક બધાને બતાવવા લાગ્યો... બધાએ ફોટો જોયો. અને એમાંથી ચૌદ જણને ઓળખી શક્યા... પણ એક વ્યક્તિ બધાંથી ન ઓળખાણી...! બધાં ફોટા જોતા ગયા અને બધાનો પ્રશ્ન એક જ હતો કે આપણા પંદરમાં એક જણ અજાણ્યો છે...

બધાં બીજાને તો ઓળખી શકતાં હતાં, પણ પોતાની જાતને કોઈ ઓળખી શકતું નહતું. કેમકે ક્યારેય કોઈએ પોતાની જાતને અરીસામાં જોઈ જ ન હતી!

બસ!

“સ્વયંની... સ્વયં દ્વારા સ્વયં થકી... સ્વયં વડે... જે ઓળખાણ કરાવવામાં આધારભૂત બને છે એને કહેવાય છે “આગમ!” આજ સુધી હું બધાંને જાણતો આવ્યો છું, આજ સુધી હું બધાંને ઓળખતો આવ્યો છું... આજ સુધી મારી પાસે બધાંનાં Reports પણ છે... આજ સુધી હું બધાંની ચાલ અને ચલગતને જોતો આવ્યો છું... પણ...! આજ સુધીમાં મેં ક્યારેય મારું નિરીક્ષણ કર્યું નથી...!

પેલા પંદરે આદિવાસીએ સર્વાનુમતે... એક સાથે એક જ વાત જાહેર કરી કે, આમાં ચૌદ જાણીતા છે, પણ એક અજાણ્યો છે! “પોતાને...પોતાની જાત વડે...પોતાના મોઢે પારકો જાહેર કરવો... એનું નામ અજ્ઞાન...”

અને પોતે પોતાની જાતને ઓળખવી, એ છે આગમની આરાધના. પણ બને છે એવું કે, અરીસાને જોઈને કદાચ આપણે આપણી જાતને ઓળખી શકીએ છીએ... અરીસાને જોઈને કદાચ આપણે આપણું નિરીક્ષણ કરી શકીએ છીએ... અરીસામાં જોઈને કદાચ સ્વયંની કક્ષા શું છે એને સમજી શકીએ છીએ...પણ, આજ સુધી આપણે આપણી જાતને ઓળખી હોય...આપણે આપણને જોયા હોય એવી ક્ષણો કેટલી?

સ્વએ સ્વને જોઈ હોય એવી ક્ષણો કેટલી?

આપણે આપણા ‘સ્વ’ ને કોઈ દિવસ જોયો હોય...જાણ્યો હોય...માણ્યો હોય...એવો એકેય સમય ખરો? બસ!

આ જ આપણી ખોટ છે!

“આપણું છે એને આપણે પૂછતા નથી અને પારકું છે એને આપણે પૂછવા વિના રહેતા નથી!”

આપણું છે એને આપણે સાચવતા નથી અને જેને સાચવીએ છીએ એ કોઈ દિવસ સચવાતાં નથી!

“જ્યારે સ્વયંના આત્માની સ્વયંના આત્મા સાથે ઓળખાણ વધવા લાગે છે,

ત્યારે જગત માટેની ફરિયાદ ઘટવા લાગે છે!” આ છે આધ્યાત્મિક સંદેશ...!

જ્યારે સ્વયંનું સ્વયં સાથે ઓળખાણ થાય છે... સ્વયંનું નિરીક્ષણ થાય છે... આત્મા જ્યારે આત્માને ઓળખવા લાગે છે... આત્મા જ્યારે દેહને ઓળખવા લાગે છે... આત્મા જ્યારે ‘દેહ મારાથી પર છે’ એવું સમજવા લાગે છે, ત્યારે તેની બધી જ ફરિયાદો ઘટવા વિના રહેતી નથી...!

ઘણા એમ કહે છે, તમે અત્યારે આગમની વાત કરો છે... આત્માની વાત કરશો. આત્માનો ઉપદેશ આપશો... પણ આત્માનો ઉપદેશ આ કાળમાં... અત્યારના સમયમાં શું કામનો? અત્યારે આત્મા વિશેની વાતો સાંભળે કેટલા...? સમજે કેટલા...? અને સ્વીકારે કેટલા...? અને અમલમાં મૂકે કેટલા...?

જ્યારે વ્યક્તિ સ્વને ઓળખવા લાગે છે... સ્વયંના આત્માને ઓળખવા લાગે છે... ‘હું કોણ છું?’ એની સમજ પડવા લાગે છે... ‘હું આત્મા છું...’ એવો ખ્યાલ આવવા લાગે છે... ત્યારે તેને સમજ પડવા લાગે છે...કે આ મારાથી પર છે..પર છે માટે હું કાયમ છું. અને આ કાયમ નથી! આપણે રોજ સ્નાન કરીએ છીએ... આપણે શરીરને સ્નાન કરાવીએ છીએ... શરીરને નવરાવ્યાં પહેલા જેવું હતું અને નવરાવ્યા પછી જેવું છે...એ બેમાં ફરક કેટલો?

પરમાત્મા કહે છે... તમારી ક્ષણો...ક્ષણો... તમારા જીવનની એકએક ચર્યા વખતે... તમારા જીવનના એકએક કાર્યક્રમ વખતે... જો તમારા અંતરમાં એકવાર તમારી ઓળખાણ હશે... તો જગતનાં બધાં જ કામ કરવા છતાં પણ... તમે કર્મોથી એકદમ હળવાકુલ હશો...!

“મને પગ કે હાથ દુઃખે છે, એવી ફરિયાદ ક્યારે જન્મે?” જ્યારે મારું સોએ સો ટકાનું મમત્વ... મારું સોએ સો ટકાનું ધ્યાન મારા હાથ કે પગ પ્રત્યે હોય ત્યારે જ ફરિયાદ જન્મે! જેને આપણે પોતાનું માનીએ છીએ એનું જ આપણે ધ્યાન

રાખીએ છીએ...! અને જેને આપણે પોતાનું માનતા નથી. તેની આપણે ઉપેક્ષા કરીએ છીએ...!

જેને પોતાનું માનીએ છીએ તેનો આપણને પ્રેમ છે, અને પ્રેમ છે માટે એનું બરાબર ધ્યાન રાખીએ છીએ! જેની પ્રત્યે આપણને પોતાપણાનો, સ્વપણાનો, મારું જ છે આ...એવો ભાવ થતો નથી...એના પ્રત્યે કદાચ ફરજ બજાવતાં હોઈશું પણ એના પ્રત્યે આપણને લાગણી નહીં હોય! અને લાગણી નહીં હોય તો એનામાં જે કંઈ થતું હશે ને...એની આપણે ઉપેક્ષા કરીશું!

“જે આપણું છે, ત્યાં આપણું ધ્યાન છે!”

જ્યાં આપણું નથી, ત્યાં આપણું ધ્યાન નથી! અને આ જ આપણી ખોટ છે...કે જે આપણું છે...એને આપણે સમજ્યા નથી..અને જે આપણું નથી તેને આપણું સમજી...સમજીને જ જિંદગી પસાર કરી નાખીએ છીએ...!

જે સમયે પરમાત્માના આગમની ધારાઓ... પરમાત્માના મુખકમલમાંથી પ્રવાહિત થઈ રહી હતી અને જ્યારે ગૌતમસ્વામી અને સુધર્મા સ્વામી આગમની ધારાઓને સમજી રહ્યાં હતાં... શીખી રહ્યાં હતાં... અંતરમાં ઉતારી રહ્યાં હતાં... અને જેમ જેમ અંતરમાં ઉતરતું જતું હતું... તેમ તેમ તેમના અંતરમાં એક સંતોષ થતો હતો... તેમના મનનું સમાધાન થતું હતું... એમના અંતરમાં સમાધિનો ભાવ જન્મી રહ્યો હતો...કે, ખરેખર! “હું જે છું એ આ નથી, અને આ જે છે, તે હું નથી!”

ઘણા લોકો કહેતા હોય છે, કે શું કરીએ? ઉપાશ્રય આવવાનું તો ઘણું મન થાય છે પણ પગનો દુઃખાવો બહુ હેરાન કરે છે. સવારના પથારીમાંથી બેઠું થવાતું નથી. માંડમાંડ ઊભું થવાય છે... માંડમાંડ ચલાય છે અને માંડમાંડ ઉપાશ્રય સુધી પહોંચાય છે...!

આજથી એક નિયમ બનાવી લો... રોજ સામાયિક કરીએ છીએ એનું ફળ શું? સાધનાનું ફળ શું?

“દેહ તો દેહ જ રહેલો છે... મારે દેહની ફરિયાદને ઘટાડવી છે!”

કેમ? કેમકે જે મારું હોય એની હું ફરિયાદ કરું પણ જે મારું નથી એની ફરિયાદ કરવા જેવી નથી!

જે મારાં હોય એની જ ફરિયાદ કરાય... પણ જે પારકાં હોય તેની વધુ ફરિયાદ કરી શકાય નહીં...!

આજે તમારું બાળક તમારા ઘરમાં તોફાન કરતું હોય તો તમે એને સમજાવીને... શિખામણ આપીને રોકી શકો... પણ જો પારકાનું બાળક પારકાનાં ઘરમાં તોફાન તો શું તોડફોડ પણ કરતું હોય તો તમે શું કરી શકો?

આપણે ખાલી જોઈ શકીએ... પણ કંઈ કરી શકીએ નહીં? આ દેહ... આ શરીર, એ જો સાચી સમજ હોય તો, એ પારકાનું ઘર છે... એ મારું ઘર નથી!

હા! પણ આવી સમજ... આવા ભાવ... સમયે સમયે આવી શકતા નથી...! પણ! જ્યાં સુધી આવી સમજ અંતરમાં વસશે નહીં...ત્યાં સુધી આપણી સમસ્યાનું સમાધાન થવાનું નથી!

સમસ્યાઓનું સર્જન બે વ્યક્તિ વચ્ચે સર્જાય કેમ?

બે વ્યક્તિની વચ્ચે સમસ્યા ત્યારે જ સર્જાય જ્યારે સાથે કોઈ ત્રીજું હોય!

એકલા હોઈએ ત્યારે માત્ર અશાંતિ હોય છે... પણ બેકલો થાય એટલે અશાંતિ વધ્યા વગર રહેતી નથી!

“એકડે એક અને બગડે બે!”

જે આપણું બગાડે એનું નામ ‘બે’!

જ્યારે પરદેશ ગયેલી વ્યક્તિ સ્વદેશ પાછી ફરવાની હોય છે...ત્યારે તે પરદેશની બજારમાં નીકળે છે... પોતાનાં દેશ માટે કંઈક લઈ જવા માટે... કંઈક

કામ લાગે એવી વસ્તુ લેવા માટે... એ પરદેશનાં ફૂલો બહુ વખણાતાં હતાં... વ્યક્તિ બજારમાં પહોંચી... એક તરફ ફૂલોની મોટી બજાર હતી... એકએકથી સુંદર ફૂલો મળતાં હતાં... અને બીજી તરફ ઝવેરીની બજાર હતી... જ્યાં એક એકથી સુંદર રત્નો મળતાં હતાં... કિંમતી રત્નો ખૂબ સસ્તામાં મળી રહ્યાં હતાં... જ્યારે સુંદર ફૂલો ખૂબ મોંઘા મળી રહ્યાં હતાં... હવે એ વ્યક્તિ શું ખરીદશે?

ફૂલો કે રત્નો?

એ ધનાઢ્ય વ્યક્તિએ એક મોટી સૂટકેસ ભરીને સુંદરમાં સુંદર ફૂલો ખરીદ્યા...!

રસ્તામાં એને એક સમજુ, અનુભવી વ્યક્તિ મળી ગઈ...! એણે પૂછ્યું...ભાઈ! તું આ શું લઈ જાય છે?

હું મારા દેશ માટે આ સુંદર ફૂલો લઈ જાઉં છું!

પણ! ભાઈ સામે ઝવેરીની બજાર છે...ત્યાં સરસ અને કિંમતી રત્નો મળે છે!

ના! પણ મને રત્નો લેવાનું મન નથી થતું...મને આ સુંદર અને સુગંધી ફૂલો ગમે છે!

પણ! આ રત્નો લઈને તું તારા સ્વદેશમાં એને વેચીશ તો પણ તને ઘણી કિંમત મળશે! તું અત્યારે રત્નો લઈ લે...પછી ત્યાં જઈને ફૂલો લઈ લેજે!

ના! મારે તો ફૂલ જ લેવા છે!

છતાં, પેલી સમજુ વ્યક્તિએ બહુ આગ્રહ કર્યો ત્યારે એણે માત્ર એક રત્ન લીધું...!

એક તરફ માત્ર એક રત્ન લીધું...અને એક તરફ આખી બેગ ભરીને ફૂલો લીધાં...!

ચાર-પાંચ દિવસ પછી પોતાના દેશ પહોંચ્યો... ત્યાંથી બે દિવસે પોતાને ગામ ગયો... બધાને ભેગાં કર્યા અને કહેવા લાગ્યો... હું તમારા બધાં માટે પરદેશથી

સુંદર અને સુગંધી ફૂલો લાવ્યો છું! અને હું મારું આખું ઘર એ ફૂલોથી શણગારવાનો છું.

એની પત્નીએ પૂછ્યું, ‘તમે મારા માટે શું લાવ્યા છો?’ તારા માટે પણ સરસ ફૂલો લાવ્યો છું!

એણે બેગ ખોલી... ફૂલોને જોયાં... અને એની આંખોમાંથી આંસુની ધાર વહેવા લાગી...!

એક માત્ર ‘રત્ન’ રત્નની જેમ ચમકતું હતું...અને બધાં જ ‘ફૂલો કરમાઈને...ચીમળાઈ ગયાં હતાં...!

કહેવાનો આશય એ જ કે, આ તમારો સંસાર...તમારો પરિવાર...તમારા સગાંરનેહીઓ..બધાં ફૂલો જેવાં છે...અનેતમે કરેલી સામાયિક એ “રત્ન” જેવી છે!

તમે ભરેલી બેગ ફૂલોની છે પણ એની સાથે તમે લીધેલો ધર્મ એક રત્ન સમાન છે!

હવે એ જ વિચારવાનું કે,

“જ્યારે આ ભવનો કિનારો છૂટશે, અને પરભવના કિનારા સુધી પહોંચશું ત્યારે આપણે ભરેલી બેગ આપણને કામ લાગશે કે આપણે હાથમાં લીધેલું એકાદ રત્ન!”

હે પરમાત્મા! મને ખબર હતી કે ફૂલ તો કરમાઈ જાય..મને સમજ હતી કે ફૂલો તો કરમાવવાનાં જ હોય..મને ખબર હતી કે...ફૂલો જેવા આ સંસાર...પરિવાર અને આ સમાજ...બધાંજ ઊડવાનાં છે. છૂટવાનાં છે...છતાંય એને સાચવવામાં મારો ભવ ક્યાં ગયો એ ખબર પડી જ નહીં...અને જ્યારે ખબર રૂપી દાંતિયો મળ્યો ત્યારે માથામાં ટાલ પડી ગઈ હતી!

“અનુભવનો દાંતિયો મળે ત્યારે માથામાં ટાલ પડી ગઈ હોય છે!” ટાલ પડી ગયા પછી દાંતિયો શું કામનો?

એમ જ્યારે ખબર પડે કે આ મારો સંસાર... આ પરિવાર... આ સમાજ કાંઈ જ મારું નથી... મારું થયું નથી...તે પહેલાં...! હે પરમાત્મા આ ભવની અંદર... આ બધાં ફૂલોને મારે સાચવવાં છે... સંભાળવા છે... પણ આ ફૂલોને ક્યારેય મારી સાથે લઈ જવા નથી!

ફૂલને સાચવવાનાં હોય, સાથે લઈ ન જવાનાં હોય...!

રત્નને સાચવવાના પણ હોય અને સાથે લઈ જવાનાં પણ હોય! પણ, જે ફૂલને જ સાચવે છે...ફૂલને જ સંભાળે છે...અને ફૂલને જ સાથે લઈ જાય છે તે “FOOL” કહેવાય છે!

પણ, આ માંદાલો આ વાતને સમજી શકતો નથી!

પરમાત્માના આગમો આપણને એ જ દર્શન કરાવે છે કે, તારું વાસ્તવિક દર્શન કરી લે...તું કોણ...? તારું કોણ ...! તારું શું...?

- શાસન પ્રભાવક પૂ. શ્રી નમ્રમુનિજી મ.સા.

વાત્સલ્યનું સુખ

(અનુસંધાન : પાના નં.-૫૨ ઉપરથી ચાલુ)

જતો કરવો ન જોઈએ. રાત આવશે ત્યારે આવશે, અત્યારે તો દિવસ છે તેનો લહાવો લઈ લે ને! દિવસને રાત શા માટે બનાવે છે? જુવાનીની પાછળ ઘડપણ આવશે. તેવું વારંવાર ડરાવી ડરાવીને જુવાનીને શા માટે મડદું બનાવી દે છે. જ્યારે ઘડપણ આવશે ત્યારે જોયું જશે. અત્યારે તો કોઈ પર્વતનાં શિખરો સર કરી લેને. કોલંબસ કે વાસ્કો ડી ગામા થઈ જાને, સાત સમુંદર ખૂંદી વળને. જુવાનીને સાર્થક કરી લેને, શા માટે નકારાત્મક ચિંતનથી બરબાદ કરી રહ્યો છે?

હર્ષ પછીના શોકની શક્યતાનો ભય, વ્યક્તિને બેફામ થતી રોકવા માટે છે, મડદું બનાવવા માટે નહિ. ત્યાગી-વીતરાગીઓએ પોતાની અને દેશની જવાનીને મડદું બનાવી દીધી છે. તેમનો પરલોકલક્ષી ત્યાગ થનગનતા યૌવનને મડદું બનાવનારો થઈ જતો હોય છે. જીવનનો પ્રાણ મહેચ્છા છે. આ તો ઈચ્છાને જ નાબૂદ કરવાનું કહે છે. લો ગણી લો હજારો ઈચ્છા વિનાનાં જીવતાં મડદાં. આ બધાં મડદાં હર્ષનાં, એન્જોયનાં અને મહત્વાકાંક્ષાનાં દુશ્મન થઈ ગયાં છે. તેથી તો તથાકથિત અધ્યાત્મકેન્દ્રો ગંધાઈ ઊઠ્યાં છે. ગુફાઓમાં કે ભોંયરામાં પુરાયેલાં આ મડદાં રાષ્ટ્રની જુવાનીને નપુંસક બનાવી રહ્યાં છે. ગુફામાં જીવન બરબાદ ન કરો, બહાર નીકળો. એવરેસ્ટ શિખર સર કરો તેવી પ્રેરણા આપો. ધરતીનો છેડો ખૂંદી વળો. શા માટે જુવાની બરબાદ કરી રહ્યા છો? ગુફામાંથી રોગ સિવાય કશું મળવાનું નથી. બહાર નીકળો. સાત સમુંદર અને સાત આસમાનો સર કરી લો. એવું કરતાં કદાચ મરી ગયા તોય શું? મૃત્યુ પણ ધન્ય થઈ જશે.

હર્ષમાં છકી ન જવું તે બરાબર છે પણ છકી જવાશે તેવા ભયથી હર્ષનો જ ત્યાગ કરી દેવો તે યોગ્ય ન કહેવાય.

દશરથનું આંગણું બાળકોથી કિલ્લોલ કરી રહ્યું છે. બાળકોની કિલકિલાટી સાંભળીને દશરથ ધન્ય ધન્ય થઈ રહ્યા છે. બાળકોના કિલકિલાટ વિનાના ઘરને સ્મશાનતુલ્ય મનાયાં છે. સ્મશાનમાં કિલકિલાટ નથી હોતો. કારણ કે મડદાને બધું આવડે છે પણ માત્ર હસતાં જ નથી આવડતું. તમે કદી હસતું મડદું નહિ જોયું હોય, કદાચ જો તે ખડખડાટ હસે તો ડાઘુઓ ઊભી પૂંછડીએ ભાગી છૂટે. મડદું તો રડે છે અને રડાવે છે. તેથી તો સ્મશાનમાં પણ એક પ્રકારની શાંતિ હોય છે. હા, હર્ષ નથી હોતો.

ભવિષ્યના આવનારા શોકનો ભય લગાડીને જીવનને હર્ષહીન ન બનાવી મૂકો. હર્ષહીનોને પણ શોક તો આવતો જ હોય છે. અરે, આ તો કુદરતી પ્રક્રિયા છે. હર્ષનો લહાવો લ્યો, અને શોક આવે તો તેને પણ ખુમારીથી પચાવો. જીવનથી ભાગો નહિ.

(‘રામાયણનું ચિંતન’ માંથી)

શિક્ષાપત્રીના અંશો

• ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ / અનુ. : ડૉ. જગદીશ ત્રિવેદી •

- ❧ **શ્લોક-૧૧** : હવે કેવી રીતે વર્તવું તે કહું છું. અમારા સત્સંગીએ ક્યારેય જીવલેસા કરવી નહીં તેમજ જાણીને તો જૂ, માંકડ, ચાંચડ જેવા સાવ ઝીણાં જીવની પણ ક્યારેય હિંસા ન કરવી.
- ❧ **શ્લોક-૧૨** : તેમજ દેવતા કે પિતૃનાં યજ્ઞમાં પણ કોઈ પ્રકારના જીવની હિંસા કરવી નહીં કારણ અહિંસા એ જ મોટો ધર્મ છે એમ સર્વ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે.
- ❧ **શ્લોક-૧૩** : સ્ત્રી, ધન કે રાજ્યની પ્રાપ્તિ અર્થે પણ કોઈ મનુષ્યની હિંસા તો કોઈ પ્રકારે ક્યારેય પણ ન કરવી.
- ❧ **શ્લોક-૧૪** : આપઘાત તો તીર્થમાં પણ ન કરવો, કોધથી ન કરવો, ક્યારેક કોઈ અયોગ્ય આચરણ થઈ જાય તો તેનાથી મુંઝાઈને ન કરવો, ઝેર ખાઈને, ગળે ટુંપો દઈને, કૂવે પડીને, પર્વત ઉપરથી પડીને, એવી કોઈપણ રીતે આપઘાત ન કરવો.
- ❧ **શ્લોક-૧૫** : માંસ યજ્ઞનો પ્રસાદ હોય તો પણ આપતકાળમાં પણ ખાવું નહીં અને ત્રણ પ્રકારની સુરા અને અગિયાર પ્રકારનું મદ્ય દેવતાનું નૈવેદ્ય હોય તો પણ પીવું નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૧૬** : ક્યારેક ખુદથી કે અન્યથી અયોગ્ય આચરણ થઈ ગયું હોય તો શસ્ત્ર વડે પોતાના અંગનું કે બીજાના અંગનું છેદન કરવું નહીં અથવા કોધથી પણ પોતાના અંગનું કે બીજાના અંગનું છેદન કરવું નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૧૭** : અમારા સત્સંગીએ ધર્મ કરવા માટે પણ ચોરી કરવી નહીં અને કોઈપણ વસ્તુને એના ધણીની આજ્ઞા વગર લેવી નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૧૮** : અમારા આશ્રિત સ્ત્રી-પુરુષોએ વ્યભિચાર કરવો નહીં અને જુગાર રમવું નહીં તેમજ ભાંગ, મફર, માજમ, ગાંજો જેવી કેફી વસ્તુ ખાવી પીવી નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૧૯** : જેના અન્ન-જળ ખપતાં ન હોય તેણે રાંધેલું અન્ન તથા તેનું જળ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પ્રસાદી - ચરણામૃત હોય તો પણ લેવું નહીં. એ જગન્નાથપુરીમાં જગન્નાથજીનો પ્રસાદ હોય તો તે લેવામાં દોષ નથી.
- ❧ **શ્લોક-૨૦** : પોતાનાં સ્વાર્થ માટે પમ કોઈ ઉપર મિથ્યા આરોપ નાખવો નહીં તેમજ કોઈને ગાળ તો ક્યારેય ન દેવી.
- ❧ **શ્લોક-૨૧** : દેવતા, તીર્થ, બ્રાહ્મણ, પતિવ્રતા, સાધુ અને વેદની નિંદા ક્યારેયકરવી નહીં અને સાંભળવી નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૨૨** : જે દેવતાને સુરા-માંસનું નૈવેદ્ય થતું હોય અને જેમની આગળ બલિ સ્વરૂપે જીવલેસા થતી હોય તે દેવતાનું નૈવેદ્ય ખાવું નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૨૩** : માર્ગમાં ચાલતા શિવાલય જેવાં જે દેવમંદિર આવે ત્યાં નમસ્કાર કરવો અને આદરથી દેવદર્શન કરવું.
- ❧ **શ્લોક-૨૪** : કોઈ સત્સંગીએ પોતપોતાના વર્ણાશ્રમનાં ધર્મનો ત્યાગ કરવો નહીં તથા પરધર્મ, પાખંડધર્મ કે કલ્પિત ધર્મનું આચરણ કરવું નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૨૫** : જેમનાં વચનમાં શ્રીકૃષ્ણ ભક્તિ અને નિજધર્મની નિંદા થતી હોય તેવા વક્તાનાં મુખેથી કથા-વાર્તા સાંભળવી નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૨૬** : જે સત્યવચન બોલવાથી પોતાનો દ્રોહ થાય કે પારકો દ્રોહ થાય એવું સત્યવચન ક્યારેય બોલવું નહીં અને તે કૃતઘ્ની હોય તેનો સંગ ન કરવો તથા ક્યારેય લાંચ લેવી નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૨૭** : ચોર, પાપી, વ્યસની, પાખંડી, કામી તથા કિમિયાગર જેવા છ પ્રકારનાં ઠગનો સંગ કરવો નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૨૮** : જે મનુષ્ય ભક્તિ અથવા જ્ઞાનનાં આધારે સ્ત્રી, દ્રવ્ય અને રસાસ્વાદ મેળવવા માટે અતિશય લોલુપ હોય તેવા પાપીનો સંગ કરવો નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૨૯** : જે શાસ્ત્રમાં શ્રીકૃષ્ણનું કે શ્રીકૃષ્ણનાં બીજા અવતારનું યુક્તિપૂર્વક ખંડન થતું હોય એવા શાસ્ત્ર ક્યારેય માનવા નહીં તથા સાંભળવા નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૩૦** : પાણી કે દૂધ ગાળ્યા વગર પીવું નહીં તથા જે પાણીમાં ઝીણા જળચર હોય ત્યાં સ્નાન વગેરે કરવું નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૩૧** : જે દવામાં દારૂ કે માંસ હોય તે દવા લેવી નહીં અને જે વૈદ્યને બરાબર જાણતા ન હોય તેવા વૈદ્યની આપેલી દવા પણ લેવી નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૩૨** : સમાજમાં જીર્ણ મંદિર, નદી-તળાવનાં કિનારા, માર્ગ, વાવેલું ખેતર, ઝાડની છાયા તથા બાગ જેવાં મળમુત્રનો ત્યાગ કરવા માટે વર્જ્ય સ્થાનોમાં ક્યારેય મળમુત્ર ન કરવું તથા ચુંકવું પણ નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૩૩** : ગુપ્તમાર્ગમાં દાખલ થવું નહીં અને નીકળવું નહીં અને કોઈની માલિકીની જગ્યામાં તેના માલિકને પૂછ્યા વિના રોકાવું નહીં.
- ❧ **શ્લોક-૩૪** : અમારા સત્સંગી પુરુષોએ સ્ત્રીનાં મુખેથી

જ્ઞાનવાર્તા સાંભળવી નહીં અને સ્ત્રી, રાજા કે રાજાનાં માણસ સાથે વિવાદ કરવો નહીં.

- ❁ **શ્લોક-૩૫** : ગુરુ, શ્રેષ્ઠી, પ્રતિષ્ઠાવંત, વિદ્વાન તથા શસ્ત્રધારી એમ પાંચ પ્રકારનાં મનુષ્યનું અપમાન કરવું નહીં.
- ❁ **શ્લોક-૩૬** : વિચાર્યા વગર કશું કરવું નહીં, ધર્મસંબંધી કાર્ય તત્કાળ કરવું, પોતે જે વિદ્યા ભણ્યા હોય તે બીજાને ભણાવવી અને રોજ સાધુનો સંગ કરવો.
- ❁ **શ્લોક-૩૭** : ગુરુ, દેવ અને રાજા પાસે ખાલી હાથે જવું નહીં, કોઈનો વિશ્વાસઘાત કરવો નહીં તથા આત્મશ્લાઘા કરવી નહીં.
- ❁ **શ્લોક-૩૮** : અમારા સત્સંગીએ જે વસ્ત્ર પહેરવાથી પોતાનું અંગ દેખાય તેવું ભુંડું વસ્ત્ર પહેરવું નહીં.
- ❁ **શ્લોક-૩૯** : શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ ધર્મરહિત કોઈ પ્રકારે કરવી નહીં અને અજ્ઞાની મનુષ્યની નિંદાના ભયથી શ્રીકૃષ્ણની સેવાનો ત્યાગ કરવો નહીં.
- ❁ **શ્લોક-૪૦** : શ્રીકૃષ્ણનાં મંદિરમાં આવેલા સત્સંગી સ્ત્રી-પુરુષોએ મંદિરમાં વિજાતીયનો સ્પર્શ ન કરવો તથા મંદિરમાંતી બહાર નીકળીને રાબેતા મુજબ વર્તવું.
- ❁ **શ્લોક-૪૧** : ધર્મવંશી ગુરુ પાસેથી શ્રીકૃષ્ણની દીક્ષા મેળવેલા બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણ વર્ણનાં અમારા સત્સંગીઓએ ગળામાં તુલસીની બેવડી માળા દરરોજ પહેરવી તથા લલાટ, હૃદય અને બે હાથ એમ ચાર ઠેકાણે ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું.
- ❁ **શ્લોક-૪૨** : તે તિલક ગોપીચંદન અથવા ભગવાનની પૂજા કરતાં કેસર-કંકુયુક્ત જે ચંદન વધ્યું હોય તેના વડે કરવું.
- ❁ **શ્લોક-૪૩** : તે તિલકની મધ્યમાં ગોળ ચાંદલો કરવો. આ ચાંદલો ગોપીચંદનથી અથવા રાધિકાજી અને લક્ષ્મીજીની પ્રસાદીનાં કુમકુમથી કરવો.
- ❁ **શ્લોક-૪૪** : પોતાના ધર્મમાં રહેલા શ્રીકૃષ્ણનાં ભક્ત એવા ચોથા વર્ણનાં લોકોએ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્યની માફક જ તુલસીની માળા અને ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલક ધારણ કરવા.
- ❁ **શ્લોક-૪૫** : એથી નાના ભક્તોએ ચંદન જેવા લાકડાંની બેવડી માળાને ભગવાનની પ્રસાદી કરાવીને પહેરવી તથા લલાટમાં તિલક ન કરતાં કેવળ ચાંદલો કરવો.
- ❁ **શ્લોક-૪૬** : અમારા આશ્રિત બ્રાહ્મણોએ પોતાની કુળ પરંપરા મુજબ ત્રિપુંડ કરવું અને રુદ્રાક્ષની માળા પહેરવી અને કુળપરંપરાનો ત્યાગ કરવો નહીં.
- ❁ **શ્લોક-૪૭** : નારાયણ અને શિવ બંને એક સમજવા કારણ વેદમાં બંનેને બ્રહ્મ કહ્યાં છે.
- ❁ **શ્લોક-૪૮** : અમારા આશ્રિતે શાસ્ત્રમાં જે આપદ્ ધર્મ કર્યો છે તે આપતકાળમાં ધારણ કરવો પરંતુ કાયમ ધારણ ન

કરવો.

- ❁ **શ્લોક-૪૯** : અમારા સત્સંગીએ દરરોજ સૂર્યોદય પહેલાં જાગવું અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું સ્મરણ કરીને પછી શૌચવિધિ કરવા જવું.
- ❁ **શ્લોક-૫૦** : ત્યારબાદ એક જગ્યાએ બેસીને દાતણ કરવું તથા પવિત્ર જળથી સ્નાન કરીને એક ધોયેલું વસ્ત્ર પહેરવું અને એક વસ્ત્ર ઓઢવું.
- ❁ **શ્લોક-૫૧** : ત્યારબાદ પવિત્ર આસન પાથરી તેના ઉપર બેસીને પૂર્વ કે ઉત્તર તરફ મુખ રાખીને આચમન કરવું.
- ❁ **શ્લોક-૫૨** : ત્યારબાદ દરેક સત્સંગી પુરુષે ચાંદલા સાથે ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું તથા સધવા સ્ત્રીએ પોતાના કપાળમાં કુમકુમનો ચાંદલો કરવો.
- ❁ **શ્લોક-૫૩** : વિધવા સ્ત્રીઓએ કપાળમાં તિલક કે ચાંદલો કરવો નહીં. ત્યારબાદ તમામ સત્સંગીઓએ મનકલ્પિત ચંદનપુષ્પ વડે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની માનસી પૂજા કરવી.
- ❁ **શ્લોક-૫૪** : ત્યારબાદ શ્રી રાધાકૃષ્ણનાં ચિત્ર કે પ્રતિમાનું સાદર દર્શન કરી પોતાની શક્તિ મુજબ તેમનાં મંત્રનો જાપ કરીને પછી પોતાનું વ્યવહારિક કામકાજ કરવું.
- ❁ **શ્લોક-૫૫** : અમારા સત્સંગીમાં અમરીષ રાજા જેવો ઉત્તમ ભક્ત હોય તો તેમણે પણ અમે જણાવ્યું તે ક્રમમાં માનસીપૂજા સુધીની સર્વ ક્રિયાઓ કરવી.
- ❁ **શ્લોક-૫૬** : ત્યારબાદ આત્મનિવેદી ભક્તે પાષાણ અથવા ધાતુની શ્રીકૃષ્ણની પ્રતિમા અથવા શાલીગ્રામની પૂજા દેશકાળ પ્રમાણે પોતાની શક્તિ મુજબ કરવી અને શ્રીકૃષ્ણનાં અષ્ટાક્ષર મંત્ર (શ્રીકૃષ્ણં શરણં મમ)નો જાપ કરવો.
- ❁ **શ્લોક-૫૭** : ત્યારબાદ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં સ્તોત્ર અને ગ્રંથનો યથાશક્તિ પાઠ કરવો. જે લોકો સંસ્કૃત ન જાણતા હોય તેમણે શ્રીકૃષ્ણના નામનું કીર્તન કરવું.
- ❁ **શ્લોક-૫૮** : ત્યારબાદ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને નૈવેદ્ય ધરીને પ્રસાદ લેવો અને આત્મનિવેદી વૈષ્ણવે સદા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની સેવામાં પ્રીતિ રાખવી.
- ❁ **શ્લોક-૫૯** : ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ નિર્ગુણ એટલે કે માયાનાં ત્રણ ગુણોથી રહિત છે. તેમનાં આત્મનિવેદી ભક્તની સર્વ ક્રિયા પણ નિર્ગુણ થવાથી ભક્ત પણ નિર્ગુણ થાય છે.
- ❁ **શ્લોક-૬૦** : આત્મનિવેદી ભક્તે શ્રીકૃષ્ણને અર્પણ કર્યા વગરનું જળ ક્યારેય ન પીવું. અને પત્ર, કંદ, ફળ જેવી વસ્તુ શ્રીકૃષ્ણને અર્પણ કર્યા વગર ખાવી નહીં.
- ❁ **શ્લોક-૬૧** : અમારા સત્સંગી માટે વૃદ્ધાવસ્થામાં કે આપતકાળમાં શ્રીકૃષ્ણની સેવા કરવી અશક્ય હોય ત્યારે પોતે સેવા કરતાં હોય તે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ બીજા ભક્તને આપી, પોતે પોતાની શક્તિ મુજબ વર્તવું.

(સૌજન્ય : ડૉ. જગદીશ ત્રિવેદી)

વ્યક્તિ વિશેષ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરની સફળતાનું રહસ્ય

● ગુલાબચંદ પટેલ ●

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરે દલિતોના મસીહા બની દલિતોના હક્કો અપાવવામાં તેમજ દેશનું બંધારણ ઘડી દેશના વિકાસમાં તેમજ સ્વતંત્ર ભારતના સપના સાકાર કરવામાં સાહિત્ય અને શિક્ષણ ક્ષેત્રે અગત્યનો ભાગ ભજવ્યો છે, જેનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ નીચે જણાવેલ વિગતો પરથી આવશે તેમાં કોઈ શક નથી.

ઈ.સ. ૧૯૧૯માં ડૉ. આંબેડકર કોલ્હાપુર ક્રાંતિકારી રાજા છત્રપતિ મહારાજના સંપર્કમાં આવ્યા. શાહુ છત્રપતિ મહારાજે એમને સમાચારપત્ર કાઢવામાં સહાયતા કરી. ૧૩મી જાન્યુઆરી, ૧૯૨૦ના દિવસે એમણે ‘મૂક નાયક’ નામનું સમાચારપત્ર પ્રસિદ્ધ કર્યું. ડૉ. આંબેડકર આ સામયિકના તંત્રી નહોતા, આ પત્રના સર્વેસર્વા હતા.

‘મૂક નાયક’ના ઉદ્દેશો સ્પષ્ટ કરતાં એમણે પ્રથમ જ અંકમાં લખ્યું હતું : ‘ભારત અસમાનતાઓનો દેશ છે. હિંદુ સમાજ એક મિનારા જેવો છે. એમાં અનેક મજલા છે. આ મજલામાં પ્રવેશદ્વાર તો છે જ નહીં. જે વ્યક્તિ જે મજલામાં જન્મ્યો એણે એ જ મજલામાં મરવાનું હોય છે.’

હિંદુ સમાજ વ્યવસ્થાના ત્રણ ભાગ છે : બ્રાહ્મણ, અબ્રાહ્મણ અને અછૂત. બ્રાહ્મણોએ જ્ઞાન મેળવવાનો અભાષિત અધિકાર પોતાની પાસે રાખ્યો છે અને અન્યને એનાથી વંચિત રાખ્યા છે. દલિત વર્ગને તો કાયમી ગુલામી, અજ્ઞાન અને અત્યાચારોના જ ભોગ બનાવ્યા હોવાથી એમની મુક્તિ માટે અત્યાધિક પ્રયાસો કરવા પડશે. આ પ્રકારના પ્રયાસોની શૃંખલાનો આરંભ કરવા માટે ‘મૂક નાયક’ નું પ્રકાશન કરવામાં આવ્યું છે. આગળ જતા ‘મૂક નાયક’ સામયિક દલિતોના હિતો માટે મહત્વનું સાધન અને પ્રમુખ પ્રવક્તા બની ગયું. ૧૯૨૭માં તેમણે બહિષ્કૃત ભારત પાક્ષકપત્ર પ્રકાશિત કર્યું.

સાહિત્યની વિગત રજૂ કરતાં પહેલાં ડૉ. બાબાસાહેબે મેળવેલ શિક્ષણ ઉપાધિઓની વિગત આપવી જરૂરી છે.

● શિક્ષણ :

ડૉ. બાબાએ Ph.D., D.S.C. અને M.Sc. ની ડિગ્રીઓ દેશ તેમજ વિદેશમાં અભ્યાસ કરી મેળવી હતી. તદ્દુપરાંત કાયદાની પણ ઉપાધિ મેળવી ગરીબ અને દલિતોના કેસ હાથ પર લઈ ન્યાય અપાવ્યા. વર્ણવ્યવસ્થાને કારણે બધાથી દૂર બેસીને, પાણી વિના તરસ્યા રહીને તેઓ ભણતા પરંતુ મોટાભાગના વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો તેઓને ભણાવવામાં રસ નહોતા લેતા. પરિણામે બીજી હાઈસ્કૂલમાં ફારસી ભાષા શીખવી પડી. વડોદરા સ્ટેટના મહારાજા સયાજીરાવ ગાયકવાડની પચ્ચીસ રૂપિયા માસિક શિષ્યવૃત્તિ મેળવી ૧૯૧૨માં મુંબઈના એલ્ફીસ્ટન કોલેજમાં તેઓએ બી.એ.ની પરીક્ષા પાસ કરી. ૧૯૧૩માં ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવવા ગાયકવાડની સહાયથી અમેરિકા ગયા. ત્યાં તેમણે

કોલંબિયા વિશ્વ વિદ્યાલયમાંથી ‘નેશનલ ડિવીડંડ ફોર ઈન્ડિયા’ વિષય પર ૧૯૧૬માં પીએચ.ડી.ની પદવી પ્રાપ્ત કરી. આ જ શોધગ્રંથ ૧૯૨૪માં ‘ધી ઈવોલ્યુશન ઓફ પ્રોવિન્શિયલ ફાઈનાન્સ ઈન બ્રિટિશ ઈન્ડિયા’ના નામથી પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો. ૧૯૧૬માં એમ.એ.સી. (ઈકોનોમિક્સ)માં પ્રવેશ મેળવ્યો. લંડનથી તેમણે એમ.એસ.સી. (ઈકો. ડી.એસ.સી. ઈ.કો.) તથા બાર-એટ-લો પદવી પ્રાપ્ત કરી.

● પુસ્તકપ્રેમ :

ડૉ. બાબાસાહેબનો પુસ્તકપ્રેમ પુસ્તકાલયમાં સાકાર થયો. પરિણામે તેમનું ‘રાજગુરુ’ નિવાસસ્થાન પુસ્તકાલયમાં ફેરવાઈ ગયું. જેમાં ઇતિહાસ, રાજનીતિશાસ્ત્ર, અર્થશાસ્ત્ર, બધા જ ધર્મગ્રંથોનાં ડૉ. બાબાના પુસ્તકો (ટૂંકમા નામ) કુલ મળી ૩૫,૦૦૦ પુસ્તકો વસાવ્યાં.

૧. ધન અનટચેબલ્સ
૨. હુ વેર ધ શૂદ્રાઝ?
૩. બુદ્ધ એન્ડ હિઝ ધર્મ
૪. વોટ કોંગ્રેસ એન્ડ ગાંધી હેવ ડન ટુ ધી અનટચેબલ્સ?
૫. પાકિસ્તાન અને પાર્ટિશન બ્લોક ઈન્ડિયા
૬. સ્ટેટ્સ એન્ડ માઈનોરિટીઝ
૭. મહારાષ્ટ્ર એન્ડ લિંગકાસ્ટીક પ્રોવિઝન્સ
૮. વોટ્સ એન્ડ લિંગકાસ્ટીક સ્ટેટ્સ
૯. ધ પ્રોબ્લેમ ઓફ ધી રૂપી
૧૦. ધી ઈવોલ્યુશન ઓફ પ્રોવિન્શિયલ ફાઈનાન્સ ઈન બ્રિટિશ ઈન્ડિયા
૧૧. ઈમેન્સીવેશન ઓફ ધ અનટચેબલ્સ

● વ્યાખ્યાનસંગ્રહ (ટૂંકમાં)

૧. કાસ્ટ ઈન ઈન્ડિયા
૨. એનિહિલેશન ઓફ કાસ્ટ
૩. સ્પિચીઝ બીફોર બુદ્ધ ગેધરિંગ
૪. રાનડે ગાંધી એન્ડ ઝીન્ના
૫. ફેડરેશન વર્સિસ ફ્રીડમ
૬. ઓન પાલમિન્ટ ડેમોક્રસી
૭. સ્મોલ હોલિંગ્સ ઈન ઈન્ડિયા એન્ડ ધેર રેમેડીઝ
૮. વી.આઈ.પી. રેલવે ડિસ્પ્રેડ, ક્લાસ વર્કમેન કોન્ફરન્સ
૯. લેબર એન્ડ પાલમિન્ટરી ડેમોક્રસી
૧૦. દાસ ભગવાન ધસ સ્પોક એમ્બેડકર

ડૉ. બાબાસાહેબના સૂત્રો - મંત્રો :

ખાવ ઓછું ભણો વધુ (સૂત્ર)
સ્વસહાયતા એ જ શ્રેષ્ઠ સહાયતા (મંત્ર)

● ત્રણ ઔષધિઓ :

૧. સ્વયંની સહાયતા સ્વયં કરવી.
૨. સ્વપ્રયત્ને ઉન્નતિ કરવી.
૩. સ્વાભિમાનપૂર્વક જીવવું.
બાબાના મતે શિક્ષણ એ બેધારી તલવાર છે.
તે ચલાવતા ન આવડે તો ખતરનાક સાબિત થાય.

ત્રણ મંત્રો :

૧. શિક્ષિત બનો.
૨. સંગઠિત બનો.
૩. સંઘર્ષ કરો.
'શિક્ષણ વગર સર્વત્ર અંધકાર છે.'

● બહિષ્કૃત ભારત (સામયિક)

'જો ટીળક અદ્યૂત ઘરમાં પેદા થયા હોત તો 'સ્વરાજ' મારો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે એવો નારો બુલંદ બનાવવાને બદલે એવું જ કહેવા મજબૂર બનત કે....'

'અસ્પૃશ્યતાને નષ્ટ કરવી' એ જ મારો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે. ઉપર મુજબનો લેખ બહિષ્કૃત ભારતમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો.

ડૉ. આંબેડકર દુર્ઘટનાને કારણે પથારીવશ હતા ત્યારે તેમણે 'વોન્ટેડ એન્ટી પ્રિસ્ટિટ્યુડ એસોસિએશન' (પૂજારી વિરોધી સંગઠનની આવશ્યકતા) લેખ લખ્યો જે બોમ્બે કોનિકલમાં પ્રસિદ્ધ થયો. આ લેખમાં બ્રાહ્મણવાદને અદૃશ્ય કાલ્પનિક ભગવાન અને અસહાયક માનવપ્રાણી વચ્ચેના દલાલ ગણાવ્યા. તેમણે ધંધાદારી પૂજારીઓને કલંકરૂપ ગણાવ્યા.

● પ્રવચન :

રત્નાગિરીમાં જનજાગૃતિ માટે કહ્યું કે તમે તમારી ગુલામી પોતે જ નાબૂદ કરી શકો. સ્વાભિમાન વગરનું જીવન એ જીવન જ નથી. જો જીવનમાં કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ હોય તો તે છે આત્મસન્માન અને આત્મગૌરવ. એ વિના માનવીનું મૂલ્ય છે જ નહીં.

આમ ઉપર જણાવેલ લેખમાં આપણે જોયું કે શિક્ષણ - સાહિત્ય વિના અંધકાર દૂર કરી પ્રકાશ મેળવી શકાય નહીં. ડૉ. બાબાની સફળતા તેમનું વાંચન, અભ્યાસ, પુસ્તકપ્રેમ, સાહિત્ય તેમજ દેશપ્રેમ દ્વારા જ દલિતોના મસીહાનું બિરુદ તેમજ 'ભારતરત્ન'નો ઈલકાબ મેળવવા લાયક બન્યા. આપણે પણ સૌ ડૉ. બાબાના જીવનની સિદ્ધિઓ અને તેમણે આપેલા સૂત્રો - મંત્રો અને સિદ્ધાંતોનો ઉપયોગ કરી દેશ અને સમાજને ઉપયોગી બનીએ તેવી મનોકામના કરીએ.

મો. ૯૯૦૪૪ ૮૦૧૫૩

JETHABHAI DOONGARSHI TRANSPORT Co.**J. D. LOGISTICS**

H.O. : 708/18, Bhavani Peth, Near Gurunanak Telephone Exchange, Pune-411 402.

Tel. : (020) 26434611 / 08425818000 ● Fax : (020) 26434525 ● E-mail : jdtcompany@gmail.com

Admn. O. : 313/315, Narshi Natha Street, Khajurwala Chamber, Masjid Buunder, Mumbai-400 009.

Tel. : (022) 23426818, 23400597 ● Fax : (022) 23451950 ● E-mail : jdadmnoff@yahoo.co.in

DAILY PARCEL & FULL TRUCK LOAD SERVICES**FROM MUMBAI & GUJARAT TO PUNE & SOLAPUR AND RETURN****MUMBAI OFFICE**

ANDHERI	09323963410
BHAT BAZAR	09323963409
BHIWANDI	08425818022
VASAI	09323320952
VASHI	08425818023
TARAPORE	09322407169
ULHASNAGAR	09324495236
BHAYANDER	09820283922

**PUNE & OTHER
MAHARASHTRA OFFICE**

PUNE (BOOKING)	08425818009
PUNE (DELIVERY)	08425818012-16
CHINCHWAD	08425818011
WAGHOLI	08425818020
FURSUNGI	08425818014
TALEGAON	08425818021
SOLAPUR	08425818030
KOLHAPUR	08425818027

GUJARAT OFFICE

AHMEDABAD	08866858858
SURAT	09377763408
VAPI	09377763409
RAJKOT	09327774777

UTTAR PRADESH OFFICE

VARANASHI	09336939327
VARANASHI	0542-2454585
MAUNATH BHANJAN	09335015165

શિષ્ટ સાહિત્યને પોષાતી કિંમતમાં, સામાન્ય લોકોમાં હૃદયસ્થ કરવું બુક મેનેજમેન્ટ અને તેના પુસ્તકર્તા મહેન્દ્ર મેઘાણી

• ભદ્રાચુ વચ્છરાજની •

સાહિત્યને લોકજીભેથી લોકહૈયાં સુધી લઈ જવાનું કાર્ય કર્યું રાષ્ટ્રીય શાયર ઝવેરચંદ મેઘાણીએ. તો વાચનને વ્યક્તિ, ઘર અને સમાજ સુધી લઈ જવાનું વ્યવસ્થાપન કર્યું મહેન્દ્ર મેઘાણીએ.

શબ્દભ્રમને ચરિતાર્થ કરનાર મહેન્દ્ર ઝવેરચંદ મેઘાણી બહુ અંતર્મુખી વ્યક્તિત્વ છે, પણ ‘મિલાપ’ કે ‘લોકમિલાપ’ શબ્દ સાંભળીને તેમનો ચહેરો આજે નેવું વર્ષે ખીલી ઊઠે છે! ચોવીસ વર્ષની ઉંમરે પિતાશ્રીએ વિદાય લીધી અને આ ચોવીસ વર્ષોમાં પિતાશ્રી રાણપુર-બોટાદ-મુંબઈ-કલકત્તા એમ ફરતા રહ્યા. ૧૯૨૦ થી ૧૯૨૮ સુધી તો ઝવેરચંદ મેઘાણી લોકો વચ્ચે છેવાડાનાં ગામોમાં ફર્યા અને જીવ્યા. તેથી તેમના દીકરા મહેન્દ્ર મેઘાણીને પિતાશ્રીનાં બહુ સંસ્મરણો આજે યાદ નથી. હા, તેમને સતત વાંચતા-લખતા-ભ્રમણ કરતા જ જોયાનું યાદ છે, પણ ત્યારે કોઈ સમજ ન હતી કે પિતાશ્રી આવડા મોટા સાહિત્યકાર છે! દાદા કાલિદાસ મેઘાણીનું સ્મરણ છે અને તે પણ વિશિષ્ટ! દાદા એજન્સીના પોલીસ ખાતામાં. બદલી થતી રહે. આ દાદાના અવસાન પાછળ દા’ડો કરેલો ત્યારે ભોજનમાં સૌને બુંદીના લાડુ મહેન્દ્રએ પીરસેલા. ત્યારથી આજ સુધી બુંદીના લાડુ મહેન્દ્રભાઈને બહુ જ ભાવે છે!

મહેન્દ્ર મેઘાણીનો જન્મ મુંબઈમાં અને મૅટ્રિક સુધીનું ભણતર પણ ત્યાં જ. કોલેજ કરવા અમદાવાદ આવ્યા અને એલ. ડી. આર્ટ્સ કોલેજમાં જોડાયા. મુંબઈમાં જમુભાઈ દાણીએ ગુજરાતી અને મિસિસ ચોક્સીએ અંગ્રેજી સરસ ભણાવેલું. એલ. ડી. માં બે વર્ષ રહ્યા ત્યારે રા. વિ. પાઠક પાસે ગુજરાતી શીખવાનો લહાવો મળ્યો. ઈન્ટરમાં સારા માર્ક્સ આવ્યા ને સ્કોલરશિપ મળી એટલે તે સમયના વાયરને અનુસરી

૧૯૪૨ ના જૂનમાં એલ્ફિન્સ્ટન કોલેજ, મુંબઈમાં પ્રવેશ લીધો. ત્યાં જ ‘હિંદ છોડો’ ચળવળ શરૂ થઈ એટલે ઓગસ્ટમાં કોલેજ છોડી દીધી! બસ, જીવનમાં ભણવાનું ત્યાં પૂર્ણવિરામ મુકાયું. આઝાદીની લડતમાં જોડાયા. તાર કાપ્યા, થાંભલા ઉથલાવ્યા. બોટાદમાં આવી ભાંગફોડિયા પ્રવૃત્તિમાં આનંદ માણતા દીકરાને પિતાશ્રીએ લાહોર મોકલ્યો રામજી હંસરાજની કંપનીમાં. ત્યાં રતિલાલ ઝાટકિયાએ સાચવ્યા. પણ વિધિની વક્તા કેવી? લાહોરનું એ કારખાનું તો હથિયારો અને વૉર મટીરિયલ બનાવતું હતું. ઉદામવાદી માનસના હાથમાં જ હથિયારો બનાવવાનું આવ્યું! જો કે ત્યાં પોલીસ પહોંચી એટલે ભાગ્યા કાશ્મીર. ત્યાં ફર્યા, કાશ્મીર જોયું. ૧૯૪૭ માં પિતાશ્રીનું અવસાન થયું ને ૧૯૪૮ માં અમેરિકા ગયા. ખાસ કંઈ આયોજન વગર. ભણવું હતું. ત્યાં રહી કોલંબિયા યુનિવર્સિટીમાં ભણી પત્રકાર થવું હતું, કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણીની જેમ! ન્યૂયોર્કના ઈન્ટરનેશનલ હાઉસમાં નિવાસ. સ્નાતક થયા નહોતા એટલે અનુસ્નાતકમાં પ્રવેશ તો મળે નહીં. પણ ત્યાં બે છાપાંએ અવિધિસરના પત્રકારત્વના ગુણો સીંચ્યા. ન્યૂયોર્ક ટાઈમ્સ અને ક્રિશ્ચિયન ટાઈમ્સ, દળદાર છાપાં. રોજ સવારે લાવવાનાં ને આખો દિ’ રૂમમાં બેસી રસપૂર્વક વાંચવાનાં. ત્યાં વળી ‘રીડર્સ ડાયજેસ્ટ’નો મેળાપ થયો. મનમાં સંકલ્પ કર્યો, ‘દેશ જઈ ગુજરાતીમાં આવું રીડર્સ ડાયજેસ્ટ શરૂ કરીશ.’ ત્યારે જ યુનાઈટેડ નેશન્સની સ્થાપના થયેલી. જૂના કતલખાનામાં તેનું કાર્યાલય. ત્યાં જઈને મહેન્દ્ર મેઘાણી બેસે ને વિચારે કે કોઈક દિવસ વિશ્વરાજ્ય થશે, તેની આ શરૂઆત છે!

છવ્વીસ જાન્યુઆરી ૧૯૫૦ના રોજ મુંબઈથી ‘મિલાપ’ માસિકનો પહેલો અંક

બહાર પડ્યો ત્યારે પેલો સંકલ્પ ફળીભૂત થયો. એ ગુજરાતીનું રીડર્સ ડાયજેસ્ટ. અન્યત્ર છપાયેલા લેખોમાંથી પસંદિત લેખો છાપવાના. જરૂર પડે ટૂંકાવીને છાપવાના. સારા વિચારો-સારા લેખો-સારાં પુસ્તકોનો પ્રચાર-પ્રસાર એટલે મિલાપ. બે હજાર ગ્રાહકો હતા તે જમાનામાં! મુંબઈમાં કુર્લામાં એક નાનો અને ચૂંટેલાં પુસ્તકોનો ભંડાર શરૂ કર્યો. પણ પછી ૧૯૫૩ માં મહેન્દ્રભાઈનાં અને તેમની પ્રવૃત્તિઓનાં મૂળિયાં નંખાયાં ભાવનગરમાં. માસિક બહાર પડે તે ‘મિલાપ’ ને પ્રકાશન સંસ્થા તે ‘લોકમિલાપ...’ પુસ્તક ભંડારમાં બધા પ્રકાશકોનાં પુસ્તકો મળે, પણ પ્રકાશકોનાં ‘બધાં’ પુસ્તકો ન મળે! લોકમિલાપ દરેક પુસ્તકની પાછળ રહે, ચકાસે અને શ્રેષ્ઠ લાગે તો જ તેને ભંડારમાં સ્થાન આપે. મહેન્દ્રભાઈ કહે છે : ‘રવિશંકર મહારાજનું દર્શન હતું. તેઓ કહેતા કે તમારા ઘરમાં રૂપિયો આવે ત્યારે તેને ખખડાવીને જોજો કે તે બોદો તો નથી ને? અમારે માત્ર ચોપડીઓ નહોતી વેચવી. અમારે તો સાહિત્ય મારફત ભાવનાઓ અને વિચારોનો ફેલાવો કરવો છે. લોકમાનસમાં પરિવર્તન આવશે તો જ સમાજ બદલાશે. ભલે વાર લાગે. આપણે મરી જશું તો પાછા આવીશું, પણ કરીશું તો ઉત્તમ કામ જ...’

એક વિચાર આવ્યો. લોકો પુસ્તકો સુધી આવે તેની રાહ જોવાને બદલે લોકો જ્યાં છે ત્યાં પુસ્તકોને લઈ જઈએ તો? આ વિચારે જન્મ આપ્યો ‘પુસ્તકમેળા’ ને. મુંબઈમાં સુંદરભાઈ હોલમાં પહેલો પુસ્તકમેળો કર્યો. લોકમિલાપના ચાર-પાંચ કાર્યકરો અને બાકી સ્થાનિક મદદકર્તાઓ. ઉતારો સ્થાનિક મિત્રોના ઘરે, હોટેલમાં નહીં. ખર્ચ ઘટાડો પણ પુસ્તકો પોષાય તેવી કિંમતમાં વેચો. પૂના, વડોદરા,

ભરૂચ, સુરત, રાજકોટ અને ત્યાંથી વિદેશોમાં પણ પુસ્તકમેળાઓ યોજવા લાગ્યા. લોકભારતીના વિદ્યાર્થી અને લોકમિલાપના ચાહક હિરજીભાઈ શાહ આફ્રિકામાં રહે. એમણે કેન્યા, યુગાન્ડા અને ટાંઝાનિયામાં વસતા ગુજરાતીઓ માટે ૧૯૬૭ માં પુસ્તકમેળો યોજવા મહેન્દ્ર મેઘાણીને આમંત્ર્ય આપ્યું. પુસ્તકો પહેલાં શિપમાં રવાના કરવાનાં. વેચાણમાંથી વળતર મળે તેમાંથી પ્રવાસખર્ચ નીકળ્યું. ૧૯૬૮માં ગાંધી શતાબ્દિ વર્ષ હતું. એક વર્ષ આગોતરું આયોજન શરૂ કર્યું. ગાંધીની ભૂમિનો વ્યાપક પરિચય આપતાં ચારસો ભારતીય પુસ્તકો જે અંગ્રેજીમાં હતાં તેની યાદી બનાવી. સ્પોન્સરિંગ કમિટી બનાવી, જેમાં જે.પી., નારાયણ દેસાઈ, વી.ડી. કેસકર, ગગનવિહારી મહેતા, મુલ્કરાજ આનંદ... આ નામો વિદેશોમાં પ્રખ્યાત અને આદરપાત્ર. એક હજાર ડોલરમાં ચારસો પુસ્તકોની યાદી અને કમિટીની યાદી સાથે વિશ્વના દેશોને પત્રો લખ્યા. ન્યૂયોર્કમાં નોર્મન કઝીન 'સેટર ડે રિવ્યુ ઓફ લિટરેચર' નામથી અઠવાડિક બહાર પાડે, તેમાં આ પત્ર છપાયો ને કેનેડા, અમેરિકા, ઈંગ્લેન્ડથી આમંત્રણો આવ્યાં. વિશ્વના અઠાર દેશોમાં જવાનું હતું, ચારસો ઉત્તમ પુસ્તકો લઈને. વળી, પુસ્તકો તો પહેલાં રવાના કરવાં પડે એટલે ખરીદવાં પડે એટલે નાણાંની જરૂર પડે. એ વખતે એક ડોલરના ચાર રૂપિયા હતા. લોકમિલાપને એક લાખ રૂપિયાની જરૂર હતી. મિલાપ માસિક દ્વારા અપીલ કરી : 'અમને એક વર્ષ માટે રૂ. ૧૦૦ ની વગર વ્યાજની લોન આપો.' ચપટી વગાડતાં એક લાખ રૂપિયા મળ્યા. ૧૯૬૮નું આખું વર્ષ અઠાર દેશોમાં ફરીને ગાંધીભૂમિના ઉત્તમોત્તમ પુસ્તકોના મેળાનું મહેન્દ્રભાઈએ જબરું આયોજન કર્યું અને તે પણ લોકસહયોગથી લોકમિલાપ દ્વારા!

૧૯૭૨માં ઝવેરચંદ મેઘાણીની પંચોતેરમી જન્મજયંતીએ તેમના સાહિત્યનો વ્યાપક ફેલાવો કરવા લોકમિલાપે મેઘાણીનાં કાવ્યો, નવલિકાઓ અને

લોકકથાઓનાં અઢીસો અઢીસો પાનનાં ત્રણ પુસ્તકોનો સંપુટ 'કસુંબીનો રંગ' નામથી બહાર પાડ્યો. સાતસો પચાસ પાનાંનું સુંદર પ્રકાશન. કિંમત રાખી રૂ. વીસ, પણ 'આગોતરા ગ્રાહક' થાવ તો માત્ર રૂપિયા દસ અને દસ સેટ મંગાવો તો તો માત્ર રૂપિયા પાંચમાં!!! મેઘાણી કુટુંબે પુરસ્કાર જતો કરેલો. 'આગોતરા ગ્રાહક' યોજનાની વિશેષતા એ કે જેટલાં વેચવાનાં એટલાં જ છાપવાનાં. કશું પડતર કે વ્યય નહીં. 'કસુંબીનો રંગ'ના સવા લાખ સેટના ઓર્ડર મળ્યા. મહેન્દ્રભાઈ કહે છે કે : 'રસ પડે, સમજાય અને પરવડે તેવું સાહિત્ય આપો તો લોકોને વાંચવું જ છે.' પછી તો સતત ચાર વર્ષ આ જ યોજના દ્વારા 'આપણો સાહિત્યવારસો' શીર્ષકથી જુદા જુદા લેખકોનાં પાંચ-પાંચ પુસ્તકો પ્રકાશિત થયાં. ચયનની જવાબદારી ઉમાશંકર જોશીએ વહન કરી, કારણ ઉ. જો. લોકમિલાપ ટ્રસ્ટના પ્રમુખ હતા. 'મિલાપ' માસિક પચાસ વર્ષ ચાલેલું. તેની ફાઈલોમાં કેટલું સંગ્રહાયેલું? તેમાંથી શ્રેષ્ઠતમ સાહિત્ય નવી પેઢી સુધી પહોંચાડીએ તો? તેમાંથી પ્રગટ થઈ 'અરધી સદીની વાચનયાત્રા' અને એ તો ગુજરાતમાં અને ગુજરાતીઓના ઘરેઘર પહોંચી! 'લોકમિલાપ' ની એક ઓળખ તે ખિસ્સાંપોથીની. બત્રીસ પાનાં અને બુશર્ટના ખિસ્સામાં સમાઈ જાય તેવી નાની પુસ્તિકાઓનાં ત્રીસ શીર્ષક થયાં ને તેની દસ લાખ નકલો છપાણી!

મહેન્દ્રભાઈ લોકો સુધી પહોંચવા હંમેશાં તત્પર. કોઈ કહે લોકો વાંચતા નથી તો મહેન્દ્રભાઈએ વાચનયાત્રા શરૂ કરી. મેઘાણીભાઈની નેવુંમી જન્મજયંતીએ તેમણે નેવું દિવસની વાચનયાત્રા આરંભી. ઘરે ઘરે જવાનું. ઘરનાંને અડોશપડોશના ચાલીસ પચાસની વચ્ચે અર્ધો પોણો કલાક બેસી શ્રેષ્ઠ કશુંક વાંચી સંભળાવવાનું અને એમ વાચનનો ચેપ લગાડતા જવાનો!!! મહેન્દ્રભાઈને યુવાનીમાં શ્રમ કરવા માટે રોજ એક કલાક દળવાનો શોખ. ઘરનાં, પડોશનાં, મિત્રોનાં અનાજને ઘંટીમાં દળી દે. શોખ પોષવા દળણાં ઉઘરાવવા પણ

જાય! પ્રસંગે ભેટમાં પોતે દળેલ થૂલી કે લાપસી આપી આવે! ભાવનગરના જાણીતા કાર્યકર આત્મારામ ભટ્ટની દીકરી કુમુદના લગ્નમાં લાપસી ભરડીને પહોંચાડેલી, ત્યારથી આજ સુધી કુમુદ તેના ભાઈ મહેન્દ્ર મેઘાણીને રાખડી બાંધે છે!

સૌજન્ય : "મુઠ્ઠી ઊંચેરાં ૧૦૦ માનવરત્નો"

સંશય

(અનુસંધાન : પાના નં.-૪૮ ઉપરથી ચાલુ)

સામ્રાજ્ય છવાઈ ગયું. પરંતુ સ્નેહાએ ડગમગુને ડામાડોળ થતા સંસારરથને સ્થગિત થતો રોકવા સોગંદ ખાઈ, આજીજ કરી ને ખરું કારણ જાણવા પ્રયત્ન કર્યો. પ્રભુ સમાન પપ્પુને સુપથનાં ખોળામાં બેસાડી દીધો. તેનું નિર્દોષ કિલકિલાટ કરતું હાસ્ય સુપથનાં હેયાંને પિગળાવી ગયું.

અકળાયેલો, મૂંઝાયેલો, સુપથ પોતાનાં જ દોસ્ત મલય પ્રત્યેની વધુ પડતી મહત્તાને વહેમની નજરે નિહાળતો હતો. સંપૂર્ણ વ્યવહાર, સમગ્ર વાતચીતમાં મલયનું કેન્દ્રસ્થાન તેને પૂંચતું હતું. સ્નેહા તો વાત સાંભળીને ડહાઈ ગઈ. પોતાનાં જ પતિનાં કહેવાથી, તેની સાથે નિર્મળ, નિખાલસ વ્યવહાર કરવા છતાં આવી શંકા? તે વિચારી રહી.

તે આવું સાંભળીને બોલી : "અરેરે! સુપથ, આવી નજીવી બાબત જો ખુલાસા વગર આગળ વધી હોત તો આપણે જુદાઈનાં પંથે પહોંચી જાત. સુખી લગ્નજીવનમાં ઈર્ષા ઉઘઈનું કામ કરે છે. વિશ્વાસ ને પ્રેમથી તો સંસાર ઈમારતનાં ચણતર થાય છે. મલય તો મારા નાનાભાઈ સમાન છે. મારા હૃદયસિંહાસન પર તો માત્ર સુપથને જ સ્થાન હોઈ શકે. હવે કદી આવું અજુગતું વિચારતો જ નહિ."

સ્નેહાની સ્નેહાળ ને ફિલસૂફીભરી વાતો સાંભળી સુપથનું હૃદય દ્રવી ઊઠ્યું. તેનું લાગણીશીલ હૈયું પશ્ચાતાપનાં પાણીથી ધોવાવા લાગ્યું. સંશય (શંકા) નાં કીડાને દૂર ફેંકી દઈ, વિશ્વાસની વેલને વધુ દઢ બનાવવા સ્નેહમયી સ્નેહાને પોતાનાં વિશાળ હૃદયમાં સમાવી લીધી.

સૌજન્ય : "સંબંધોના સથવારે"

ફિલ્મ રિવ્યૂ

નીરજા : વીરાંગનાને અશ્રુભીની શ્રદ્ધાંજલિ

સોનમ કપૂર, શબાના આઝમી સ્ટારર નીરજા ૧૯૮૬ની પાંચમી સપ્ટેમ્બરે હાઈજેકની સત્યઘટના પર આધારિત છે. પેન એમ એરવેઝનું એક પ્લેન પાકિસ્તાની આતંકવાદીઓએ હાઈજેક કર્યું ત્યારે એ ફ્લાઈટમાં એર-હોસ્ટેસ નીરજા ભનોટ પણ હતી. નીરજાએ બહાદુરીથી હાઈજેકર્સ સામે ફાઈટ આપી અને ૩૬૧ પેસેન્જરનો જીવ બચાવ્યો. નીરજા ભનોટને ભારત સરકાર દ્વારા આ બહાદુરી માટે અશોક ચક્ર આપવામાં આવ્યું હતું. સૌથી નાની વયે અશોકચક્ર મેળવવાનો નીરજાનો રેકોર્ડ આજે પણ અકબંધ છે. પ્રસ્તુત છે નીરજાની વીરકથા...

ફિલ્મમાં નીરજાનું કેરેક્ટર સોનમ કપૂર કરે છે અને નીરજાના બોયફ્રેન્ડ જયદીપનું કેરેક્ટર મ્યુઝિક ડિરેક્ટર વિશાલ-શેખરનો શેખર રવજિયાણી કરે છે. શેખરની આ પહેલી ફિલ્મ છે. શબાનાએ નીરજાની મા રમા ભનોટનું કેરેક્ટર કર્યું છે. ફિલ્મનું ડિરેક્શન રામ માધવાણીએ કર્યું છે. નીરજાની બે વાત અત્યંત મહત્વની છે. એક તો એ કે આ ફિલ્મની સ્ક્રિપ્ટના રિસર્ચ માટે ત્રણ કરોડ રૂપિયાનો તોટિંગ ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. બીજી મહત્વની વાત એ છે કે નીરજા ભનોટ પર ફિલ્મ બનાવવા માટે જ્યારે રામ માધવાણી તેના ફેમિલીની ઓફિશિયલ પરમિશન લેવા ગયા ત્યારે તેમની પાસેથી એક રૂપિયો પણ લીધા વિના મંજૂરી આપી હતી.

બહુપ્રતીક્ષિત ફિલ્મ નીરજા સત્ય ઘટના પર આધારિત તેમજ પ્રશંસનીય અભિનય, પટકથા અને સ્ક્રીનપ્લેનું વખાણવાલાયક મિશ્રણ છે. આ ફિલ્મમાં ઝાંસીની રાણીની કોઈ કથા નથી, પરંતુ પંજાબની એક સામાન્ય યુવતી વિશેની કથા છે જેણે અસાધારણ પરિસ્થિતિનો સામનો કર્યો હતો અને પોતાના ડર પર કાબૂ મેળવીને, પોતાની હિંમતથી વિમાનના ઉપલ પ્રવાસીઓના જાન બચાવી, પોતાની જાતનું બલિદાન આપીને દુનિયાને ચોકાવી દીધી હતી. ફિલ્મમાં નીરજા નામની એરહોસ્ટેસ વિશેની વાર્તા છે જેણે પોતાની કામગીરી પ્રત્યેની નિષ્ઠા અને એક અપહત વિમાનના પ્રવાસીઓને બચાવવા માટે પોતાનો જાન કુરબાન કરી દીધો હતો.

આ ફિલ્મ આઘાત અને ગર્વની અનુભૂતિના દોરમાંથી પસાર થતા એક પરિવાર વિશેની છે.

વાસ્તવિક જીવનમાં શહીદ થયેલી નીરજા ભનોટનો જન્મ ૧૯૬૩ની ૭ સપ્ટેમ્બરે પંજાબના ચંદીગઢમાં થયો હતો. તેના પિતાનું નામ હરીશ ભનોટ (અંગ્રેજી અખબારના ભૂતપૂર્વ પત્રકાર) અને માતાનું નામ રમા ભનોટ છે. નીરજાનાં લગ્ન ૧૯૮૫ માં થયાં હતાં. તેનો પતિ અખાતના

એક દેશમા રહેતો હતો. નીરજા પણ પતિની સાથે અખાતનાં દેશમાં ગઈ હતી, પરંતુ બાદમાં એનાં સાસરિયાંઓએ દહેજની માગણી કરતાં તે પીયર પાછી આવી ગઈ હતી. ત્યારબાદ નીરજાએ અમેરિકાની પેન એમ એરલાઈન્સની ફ્લાઈટ એટેન્ડન્ટની નોકરી માટે અરજી કરી હતી અને તેની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. ૧૯૮૬ની પાંચ સપ્ટેમ્બરે મુંબઈથી કરાચી થઈને ફેન્કફર્ટ-ન્યૂયોર્ક જતી પેન એમ ફ્લાઈટ-૭૩નું લિબિયાના ચાર અપહરણકારોએ કરાચીમાં અપહરણ કર્યું હતું ત્યારે સવારે ૬ વાગ્યા હતા. તે વખતે નીરજા કેબિન ક્રૂમાં સૌથી સિનિયર હતી. ત્રાસવાદીઓનો પ્લાન વિમાનને સાયપ્રસ લઈ જવાનો હતો અને ત્યાં જેલમાં કેદ કરાયેલા એમના સાથીને છોડાવવાનો હતો, પરંતુ નીરજા ખરા સમયે પાઈલટ્સને અપહરણ વિશે મેસેજ પહોંચાડી દે છે અને પાઈલટ્સ ત્યાંથી ભાગી જાય છે. એને પરિણામે ત્રાસવાદીઓનો પ્લાન બગડી જાય છે. ત્યારબાદ નીરજા પ્રવાસીઓને કેવી હિંમતથી બચાવે છે તે ફિલ્મમાં બતાવવામાં આવ્યું છે. પ્રવાસીઓને બચાવવાનો પ્રયાસ કરતી નીરજાની ત્રાસવાદીઓ ગોળી મારીને હત્યા કરી દે છે. નીરજાને તેના એ સાહસ બદલ

અશોક ચક્ર મેડલથી મરણોપરાંત સન્માનિત કરવામાં આવી છે. આ સન્માન મેળવનાર નીરજા સૌથી નાની ઉંમરની વ્યક્તિ બની છે. ફિલ્મમાં નીરજાનું પાત્ર સોનમ કપૂરે ભજવ્યું છે જ્યારે તેની માતાની ભૂમિકા શબાના આઝમીએ ભજવી છે. નીરજાના પિતાનો રોલ યોગેન્દ્ર ટીકુએ કર્યો છે.

સોનમે તેની કારકિર્દીમાં અત્યાર સુધીની સૌથી ઉત્કૃષ્ટ અને યાદગાર ભૂમિકા અદા કરી છે. તેણે સાબિત કરી આપ્યું છે કે સારો રોલ મળે તો પોતાની અભિનય ક્ષમતાથી એને ન્યાય આપી શકે છે.

રામ માધવાણી દિગ્દર્શિત અને ફેશન ફોટોગ્રાફર અતુલ કસ્બેકર નિર્મિત નીરજામાં અમુક એવી ઘટનાઓ બતાવવામાં આવી છે જે ધબકારા વધારી દે છે. ખાસ કરીને અપહરણકારો દ્વારા વિમાનપ્રવાસીઓ પર કરાયેલા અત્યાચારનાં દ્રશ્ય. આ ફિલ્મની તુલના કોઈ પણ ઈન્ટરનેશનલ હાઈજેકિંગ ફિલ્મ સાથે કરી શકાય.

નીરજા ભનોટે માત્ર ૨૩ વર્ષની ઉંમરમાં બતાવેલા અદમ્ય સાહસ, બહાદુરી અને સંવેદનાને ખાતર આ ફિલ્મ જોવી જોઈએ.

(સૌજન્ય : 'સાધના')

ચાદગાર દાણ

ગાંધીજીએ બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં આપેલું ભાષણ

• મો. ક. ગાંધી •

‘ભારતે તો અમને એમ. કે. ગાંધી મોકલ્યા હતા. અમે તેમને મહાત્મા બનાવીને ભારત મોકલ્યા.’

ભારતમાં ગાંધીજીને સૌપ્રથમ વખત મહાત્મા કોણે ને ક્યારે સંબોધ્યા એ ભલે સંશોધનનો વિષય રહ્યો પણ તેના ખાસ્સા વર્ષો પછીયે દેશ બહારની વ્યક્તિ તરીકે નેલ્સન મંડેલાની આ ઉક્તિમાં એક વ્યક્તિ તરીકે અને રંગભેદ સામે લડનાર સૌ દેશવાસીઓના પ્રતિનિધિ તરીકે તેમની પ્રતીતિ બરાબર ઝિલાઈ છે. છેક ૧૯૧૫માં જ ‘મહાત્મા’ બનીને આવેલા પણ પોતે તેનો લગીરેય સ્વીકાર ન કરતા આ ગાંધીભાઈના નેતૃત્વ હેઠળ હજુ તો સમગ્ર દેશમાં સત્યાગ્રહનું મોજું ફરી વળવાને વાર હતી. અસહકારનું આંદોલન (૧૯૨૦ - ૧૯૨૨) કે ઠાંડીકૂચ (૧૯૩૦) તો ઠીક, ભારતમાં પહેલવહેલો કહેવાતો એવો ચંપારણ સત્યાગ્રહ (બિહારના ગળી કામદારોના હક માટે, વર્ષ ૧૯૧૭) થવાનો પણ હજુ બાકી હતો, ત્યારે પોતાના વ્યક્તિત્વ અને અભિવ્યક્તિથી દેશભરના અગ્રણી નેતાઓમાં આગવી છાપ છોડી જનારી મહત્વપૂર્ણ ઘટના એ મો. ક. ગાંધીએ બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં આપેલું ભાષણ. આ ભાષણ ન માત્ર આપણને તેમના વખતના, પણ તેમના પૂર્વના તેમજ પછીના રાજકીય નેતાઓ કરતાં પણ ગાંધીજી અલગ માટીના બનેલા હોવાની પ્રતીતિ કરાવી જાય છે...

બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીના ઉદ્ઘાટન પ્રસંગે ૪થી ફેબ્રુઆરીએ અપાયેલો ભાષણનો સંપૂર્ણ પાઠ. આ પાઠનું સંપાદન જી. એ. નટેસન માટે ગાંધીજીએ કરેલું, તે વિશે તેમણે લખ્યું હતું કે : મેં એમાંથી માત્ર થોડા શબ્દાણુ ભાગ કાઢી નાખ્યા છે, જે છાપેલા ભાષણમાં વાંચતાં અડચણ પડત.

મિત્રો, અહીં આવી પહોંચતાં મને ઘણી ઢીલ થઈ છે તે માટે હું તમારી નમ્રતાપૂર્વક ક્ષમા માગું છું. હું તમને જણાવીશ કે ઢીલ માટે હું પોતે જોખમદાર નથી, તેમ કોઈ માનુષી શક્તિ જવાબદાર નથી. એટલે તો તમે મને તરત જ માફ કરશો. બાબત એવી બની છે કે મારી સ્થિતિ પ્રદર્શન માટે મૂકવામાં આવેલા પ્રાણી જેવી થઈ પડી છે. મારા રખેવાળો, અતિ માયાને લઈને, અકસ્માત, જે આપણા જીવનમાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે, તેને હંમેશાં વીસરી જઈ શકે છે. આજે મને, મારા રખેવાળોને અને મારા વાહકોને, જે અકસ્માતોની પરંપરા નડી છે તેની તેઓએ ગણતરી નહોતી કરી. તેથી આટલી ઢીલ થઈ છે.

મિત્રો, હમણાં જ બેસી ગયેલાં બાનુ (મિસિસ બેસન્ટ) ના અપૂર્વ વક્તૃત્વની અસર હેઠળ, કૃપા કરીને એમ માની ન લેશો કે આપણા વિશ્વવિદ્યાલયે સંપૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી લીધી છે અને બધા યુવકો જેઓ આ વિશ્વવિદ્યાલયમાં આવવાના છે, અને

જેઓ હજી જન્મવાના છે, તેઓ પણ આવ્યા અને એક મહાસામ્રાજ્યના નાગરિકો બનવાની લાયકાત મેળવી બહાર પડ્યા. આવી કોઈ પ્રકારની અસર સાથે અહીંથી ન જશો. અને તમે, વિદ્યાર્થીઓ, જેને ઉદ્દેશી આજ સાંજનું મારું બોલવું છે, એમ હું માનું છું, તમે જો એક ઘડીભર પણ એમ માનતા હશો કે આધ્યાત્મિક જીવન, જેને માટે આ દેશ પંકાયેલો છે અને જેને માટે આ દેશનો કોઈ પણ હરીફ નથી, તે શબ્દ દ્વારા શિખવાડી શકાય છે, તો તમે માનજો કે તેમ કરવામાં તમે ભૂલો છો. જે સંદેશો, હું આશા રાખું છું કે હિંદુ એક દિવસ દુનિયાને આપશે તે તમે કદી પણ શબ્દમાત્રથી જ નહીં પહોંચાડી શકો. મેં પણ ઘણાં ભાષણોનો સ્વાદ ચાખ્યો છે. છેલ્લા બે દિવસ દરમિયાન અહીં આપવામાં આવેલાં ભાષણોને હું આ વર્ગમાં નથી લેખતો, કારણ કે તેઓ જરૂરનાં હતાં. પરંતુ હું એટલું તો કહેવા ઈચ્છું છું કે આપણે ભાષણો કરવામાં આપણી સામગ્રી લગભગ સાવ વાપરી ચૂક્યા છીએ.

આપણા કાનને ખોરાક મળે કે આપણી આંખને ખોરાક મળે એ જ કંઈ પૂરતું નથી, પરંતુ આપણાં હૃદયને પણ પોષણ મળવું જોઈએ અને આપણા હાથપગ પણ ચાલવા જોઈએ. છેલ્લા બે દિવસમાં આપણને એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે હિંદી જીવનની સાદાઈ ઉપર આપણે કાબૂ જાળવી રાખવા માટે આપણી પ્રવૃત્તિ અને આપણાં હૃદય વચ્ચે એક સૂર હોવો કેટલો જરૂરનો છે! પરંતુ આ તો પ્રસ્તાવના રૂપે છે. હું એમ કહેવા માગું છું કે આપણા માટે આ ઘણી નામોશી અને શરમની વાત છે કે આજ સાંજે આ મહાન કોલેજની છાયા હેઠળ, આ પવિત્ર નગરીમાં, મારા દેશબાંધવો પાસે જ પરદેશી ભાષામાં બોલવાની મને ફરજ પડી છે. હું જાણું છું કે જો આ બે દિવસમાં અપાયેલાં ભાષણોમાં હાજર રહેલા બધાની પરીક્ષા લેવા મને પરીક્ષક નીમવામાં આવે, તો, આ ભાષણોનાં વિષયમાં પરીક્ષા આપનારાઓમાં ઘણાખરા નિષ્ફળ નીવડશે. અને તેનું શું કારણ? કારણ એ જ કે તેઓ ઉપર તેની અસર

નથી થઈ. ડિસેમ્બર માસમાં ભરાયેલી મહાન કોંગ્રેસની બેઠકમાં હું હાજર હતો. તેમાં શ્રોતાવર્ગ મોટો હતો, અને તમે માનશો કે મુંબઈમાં મોટા શ્રોતાવર્ગ ઉપર તો જે ભાષણો હિન્દુસ્તાનીમાં કરવામાં આવ્યાં હતાં તે જ ભાષણોની અસર થઈ હતી. અને આ ભૂલવાનું નથી કે આમ મુંબઈમાં બન્યું હતું અને નહીં કે કાશીમાં કે જ્યાં બધા હિંદી બોલે છે. અંગ્રેજ અને હિંદની ભાષાઓ વચ્ચે જેટલું અંતર છે તેટલું મુંબઈ ઈલાકાની સ્થાનિક ભાષાઓ અને હિંદી વચ્ચે નથી, અને તેથી કોંગ્રેસનો શ્રોતાવર્ગ હિંદીમાં બોલનારાઓને વધારે સમજી શક્યો હતો. હું આશા રાખું છું કે આ વિશ્વવિદ્યાલય એવી ગોઠવણ કરશે કે તેમાં ભણવા આવનાર વિદ્યાર્થીઓને તેઓની પોતાની માતૃભાષા દ્વારા શિક્ષણ આપવામાં આવે. આપણી ભાષા આપણું પોતાનું પ્રતિબિંબ છે, અને કદી તમે એમ કહેશો કે આપણી ભાષાઓ સર્વોત્તમ વિચાર પ્રગટ કરવા માટે બહુ કંગાળ છે તો હું તો કહીશ કે આપણો નાશ જેમ જલદી થાય તેમ આપણા માટે વધારે સારું છે. હિંદની રાષ્ટ્રીય ભાષા અંગ્રેજી બને, એવું સ્વપ્ન જોનાર કોઈ છે? પ્રજા ઉપર આ બોજો શા સારું જોઈએ? ઘડીભર વિચારી જુઓ કે કેવી વિષમ શરત આપણાં બાળકોને એક અંગ્રેજી બાળક સાથે દોડવી પડે છે. પૂનાના કેટલાક પ્રોફેસરો સાથે ઊંડાણથી વાત કરવા મને તક મળી હતી. તેઓએ મને ખાતરી આપી હતી કે દરેક હિંદી યુવક, અંગ્રેજી ભાષા દ્વારા પોતાનું જ્ઞાન મેળવતો હોવાથી, પોતાનાં જીવનનાં ઓછામાં ઓછાં છ અમૂલ્ય વર્ષો ગુમાવે છે. આપણી શાળાઓ અને કોલેજોમાંથી બહાર પડતા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા સાથે તેને ગુણી નાખશો, તો તમને જણાશે કે પ્રજાને કેટલાં હજારો વર્ષોનું નુકસાન થયું છે. આપણા ઉપર આ આરોપ છે કે આપણામાં આરંભ કરવાની શક્તિ નથી. આપણા જીવનનાં અમૂલ્ય વર્ષો એક વિદેશી ભાષા ઉપર કાબૂ મેળવવામાં ગાળવાં પડે, તો પછી આપણામાં તે શક્તિ ક્યાંથી હોય?

આ કામમાં પણ આપણે નિષ્ફળ નીવડીએ છીએ. ગઈકાલે તેમ આજે, મિ. હિગિન્બોટમને પોતાના શ્રોતાવર્ગ ઉપર અસર કરવાનું જેટલું શક્ય હતું તેટલું બીજા કોઈ પણ વક્તા માટે શક્ય હતું? મારી પહેલાંના બોલનારાઓ શ્રોતાવર્ગને જીતી ન શક્યા તેમાં તેઓનો વાંક ન હતો. તેઓના બોલવામાં જોઈએ તેટલો માલ હતો. પરંતુ તેઓનું બોલવું આપણા અંતરમાં નહોતું ઊતરી શકતું. મેં એમ કહેવાતું સાંભળ્યું છે કે ગમે તેમ હો, પણ પ્રજાને દોરવાનું કામ અને પ્રજા માટે વિચારવાનું કામ હિંદમાં અંગ્રેજી ભણેલો વર્ગ કરે છે. તેમ ન હોય તો બહુ ભારે જ કહેવાય. આપણને જે શિક્ષણ મળે છે તે માત્ર અંગ્રેજી જ છે. અવશ્ય, તેના બદલામાં આપણે કંઈક કરી બતાવવું જોઈએ. પરંતુ જો આપણને છેલ્લાં પચાસ વર્ષ દરમિયાન આપણી દેશી ભાષાઓ મારફત શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું હતું તો આજે આપણી પાસે એક સ્વતંત્ર હિંદ હતે, આપણી પાસે આપણા શિક્ષિત માણસો હતે, જેઓ પોતાની જ ભૂમિમાં વિદેશી જેવા ન રહ્યા હતે પણ જેઓનું બોલવું પ્રજાના અંતર ઉપર અસર કરી રહ્યું હતે. તેઓ દરિદ્રમાં દરિદ્ર વચ્ચે જઈ કામ કરતા હતે, અને ગયાં પચાસ વર્ષમાં તેઓએ જે કંઈ મેળવ્યું હતે તે પ્રજાને એક વારસારૂપે નીવડ્યું હતે. આજે આપણી સ્ત્રીઓ પણ આપણા ઉત્તમ વિચારોમાં ભાગ લઈ શકતી નથી. પ્રોફેસર બોઝ અને પ્રોફેસર રોયનો અને તેઓની ઉજ્જવળ શોધોનો વિચાર કરો. શું એ શરમ જેવું નથી કે તેઓની શોધો જનસમૂહની સાર્વજનિક મિલકત થઈ શકી નથી?

હવે આપણે બીજા વિષય તરફ વળશું.

કોંગ્રેસે સ્વરાજ્ય વિશે એક ઠરાવ પસાર કર્યો છે, અને હું આશા રાખું છું કે ઓલ ઈન્ડિયા કોંગ્રેસ કમિટી અને મુસ્લિમ લીગ પોતાનું કર્તવ્ય કરશે અને કેટલીક વ્યવહારુ સૂચનાઓ રજૂ કરશે. પરંતુ મારે ખુલ્લા દિલથી કબૂલ કરવું

જોઈએ કે જે કંઈ તેઓ કરી શકશે તેમાં મને એટલો બધો રસ નથી પડવાનો જેટલો રસ વિદ્યાર્થી વર્ગ જે કંઈ કરશે અથવા જનસમૂહ જે કંઈ કરશે તેમાં પડશે. લખાણો આપણને કોઈ પણ દહાડો સ્વરાજ્ય નથી આપવાનાં. ગમે તેટલાં ભાષણો પણ આપણને સ્વરાજ્ય માટે લાયક નથી કરી શકવાનાં. આપણું ચારિત્ર જ આપણને સ્વરાજ્ય માટે લાયક બનાવશે. આપણા પોતા ઉપર રાજ્ય કરવા આપણે શું પ્રયત્નો કરીએ છીએ? આજ સાંજના આપણે બધા સાથે વિચાર કરીએ એમ હું ઈચ્છું છું. હું ભાષણ કરવા નથી માગતો, અને આજ સાંજના સ્પષ્ટ રીતે બોલતો હું તમને જણાઉં, તો કૃપા કરી એમ માનજો કે હું ભાષણ કરતો નથી પણ તમે બધા સાંભળી શકો તેમ વિચાર કરું છું. અને તેમ કરવામાં કદી વિવેકનો ભંગ થઈ જતો જણાય, તો તે માટે ક્ષમા કરશો. ગઈ સાંજે હું વિશ્વનાથ મહાદેવના મંદિરમાં ગયો હતો. હું તેની ગલીઓમાંથી પસાર થતો હતો ત્યારે મને આ પ્રમાણે વિચારો આવ્યા. આ મહાન મંદિરમાં કોઈ એક અજાણ્યો પુરુષ ઉપરથી ઊતરી આવે, અને તેને આપણે હિંદુ તરીકે કેવા હશું તેનો વિચાર કરવો પડે, અને કદી તે આપણને ફિટકાર આપે તો શું તે તેમ કરવામાં વાજબી નથી? શું આ મહામંદિર આપણા પોતાના ચારિત્રનું પ્રતિબિંબ નથી? હિંદુ તરીકે મને લાગી આવે છે તેથી હું બોલું છું. આપણા પવિત્ર મંદિરની ગલીઓ જેવી અત્યારે ગંદી છે તેવી હોવી શું વાજબી છે? તેની આસપાસનાં ઘરો જેમ તેમ બાંધવામાં આવ્યા છે. ગલીઓ વાંકીચૂકી અને સાંકડી છે. આપણાં મંદિરો પણ જો વિશાળતા અને યોખ્ખાઈના આદર્શરૂપ ન હોય, તો પછી આપણું સ્વરાજ્ય કેવું હોઈ શકે? જે ઘડીએ અંગ્રેજો પોતાની ઈચ્છાથી કે ફરજ પડવાથી પોતાનું સર્વસ્વ લઈ હિંદ છોડી જશે, તે જ ઘડીએ શું આપણાં મંદિરો પવિત્રતા, શુદ્ધતા અને શાંતિનાં સ્થાનો બની જશે?

કોંગ્રેસના પ્રમુખ સાથે હું સાવ મળતો

થાઉં છું કે આપણે સ્વરાજ્યનો વિચાર કરીએ તે પહેલાં, આપણે આવશ્યક શ્રમ ઉઠાવવો પડશે. દરેક નગરના બે વિભાગ હોય છે, છાવણી માટેનો ભાગ, અને બીજો ખુદ શહેર. ઘણે અંશે શહેર ગંધાતી બખોલ જેવું હોય છે. આપણે શહેરી જીવનથી અપરિચિત છીએ. પરંતુ જો આપણે શહેરી જીવન ઈચ્છતા હોઈએ તો આપણે તેમાં શહેરી ગ્રામ જીવનનાં તત્ત્વો દાખલ ન કરી શકીએ. ‘મજલાવાળાં મકાનોમાં વસનારા આપણા ઉપર વખતે થૂંકશે તો!’ એવા સતત ભય સાથે મુંબઈના દેશી લત્તાઓમાં ચાલનારાઓનો વિચાર કંઈ રુચિકર નથી. હું રેલવેની ઘણી મુસાફરી કરું છું. ત્રીજા વર્ગના મુસાફરોની મુશ્કેલીઓ હું જોઉં છું. પરંતુ તેઓને વેઠવી પડતી બધી હાડમારીઓ માટે રેલવે - વ્યવસ્થાને દોષ કોઈ રીતે આપી ન શકાય. શુદ્ધતાના પ્રાથમિક નિયમો આપણે જાણતા નથી. ભોંય ઘણીયે વાર સૂવા માટે વપરાય છે; તેનો વિચાર પણ કર્યા વિના આપણે ડબામાં ગમે ત્યાં થૂંકીએ છીએ. આપણે ડબાનો ગમે તેમ ઉપયોગ કરતાં જરા પણ વિચાર કરતા નથી. પરિણામે તેમાં કઠ્ઠો ન જાય તેટલો ગંદવાડ થાય છે. કહેવાતા ઊંચા વર્ગના મુસાફરો પોતાના ઓછા ભાગ્યશાળી ભાઈઓને ડરાવી નાંખે છે. તેમ કરતાં મેં વિદ્યાર્થીઓને પણ જોયા છે. કેટલીક વાર તો તેઓ બીજાઓ કરતાં જરાય સારું વર્તન બતાવતા નથી. તેઓ અંગ્રેજી બોલી શકે છે, અને તેઓ જાકીટ પહેર્યું હોય છે; તેથી તેઓ ડબામાં બળથી દાખલ થવાનો અને બેઠક મેળવવાનો દાવો કરે છે. મેં ચોતરફ મારી નજર કરી છે, અને તમે મને તમારી સમક્ષ બોલવા તક આપી છે એટલે હું મારું અંતર ઉઘાડું છું. અવશ્ય, સ્વરાજ્ય પ્રતિ આપણી પ્રગતિમાં આપણે આ બાબતો સુધારવી જોઈએ.

હવે હું તમારી પાસે એક બીજો ચિતાર રજૂ કરું છું.

ગઈકાલના આપણા કાર્યના પ્રમુખ નામદાર મહારાજા હિંદની દરિદ્રતા વિશે બોલ્યા હતા. બીજા વક્તાઓએ તે ઉપર

ઘણો ભાર મૂક્યો હતો. પરંતુ નામદાર વાઈસરોયે જે મંડપમાં સ્થાપનક્રિયા કરી, તેમાં આપણે શું જોયું? નિ:શંક એક ભભકાદાર દેખાવ, ઝવેરાતનું પ્રદર્શન, જે ઝવેરાત પેરિસથી અહીં આવવા ઈચ્છનાર સૌથી મોટા ઝવેરીની આંખોને પણ ચકિત કરે એવું હતું. હું કિંમતી રીતે શણગારેલા અમીરોને લાખો ગરીબો સાથે સરખાવું છું. અને હું આ અમીરોને કહેતો હોઉં એમ મને લાગે છે કે “જ્યાં સુધી તમે તમારાં ઝવેરાતો નહીં ઉતારો, અને હિંદમાં તમારા દેશબંધુઓનાં હિત માટે તમે તેને નહીં સાચવો ત્યાં સુધી હિંદનો ઉદ્ધાર થવાનો નથી.” મને ખાતરી છે કે નામદાર શહેનશાહની કે લોર્ડ હાર્ડિંગની એવી ઈચ્છા નથી કે આપણા નામદાર શહેનશાહને આપણી પૂર્ણ વફાદારી બતાવવા માટે આપણે આપણી ઝવેરાતની તિજોરીઓ ખાલી કરી પગથી તે માથા સુધી શણગારી બહાર નીકળવું જોઈએ. હું મારા જીવના જોખમે પણ શહેનશાહ જ્યોર્જ પાસેથી સંદેશો લાવી આપવા તૈયાર છું કે તેઓ આવા પ્રકારનું કંઈ ઈચ્છતા નથી. હિંદના કોઈ પણ મોટા શહેરમાં, પછી તે બ્રિટિશ હિંદમાં હો કે હિંદના બીજા ભાગોમાં કે જ્યાં આપણા દેશી રાજાઓ અમલ કરે છે, ત્યાં, મોટો મહેલ યજ્ઞાતો હું સાંભળું છું ત્યારે મને તરત જ તેની અદેખાઈ થાય છે અને મને લાગી આવે છે કે તે માટે પૈસો તો ખેડૂતો પાસેથી લેવામાં આવ્યો છે. વસ્તીનો પોણોસો ટકા કરતાં પણ વધારે ભાગ ખેડૂતોનો છે. મિ. હિગિન્બોટમે તેની મધુર વાણીમાં આપણને ગઈ કાલે કહ્યું હતું કે તેઓ ઘાસનું એક તણખલું વાવી બે તણખલાં ઉગાડનારા છે. તેઓની મહેનતનું લગભગ આખું ફળ આપણે લઈ લઈએ અથવા બીજાને લઈ જવા દઈએ તો આપણામાં સ્વરાજ્યની ભાવના બહુ હોઈ શકે નહીં. આપણો છુટકારો ખેડૂત મારફતે જ થઈ શકશે. વકીલો કે ડોક્ટરો કે મોટા જમીનદારો તે મેળવવાના નથી.

હવે, અંતમાં, છેલ્લા બે ત્રણ દિવસમાં જેણે આપણું મન ક્ષોભિત કરી મૂક્યું છે તે

અગત્યની બાબતને ઉદ્દેશીને બોલવાની હું મારી જરૂરી ફરજ સમજું છું. જે વખતે નામદાર વાઈસરોય કાશીના રસ્તાઓમાંથી પસાર થતા હતા, ત્યારે આપણે બધાએ ઘણી ચિંતાતુર પળો અનુભવી હતી. ઘણી જગ્યાએ છૂપી પોલીસને ગોઠવવામાં આવી હતી. આપણે ગભરાટમાં પડ્યા હતા. આપણને એમ થાય છે કે આટલો બધો અવિશ્વાસ શા સારું? લોર્ડ હાર્ડિંગને આવી રીતે મૃત્યુના જડબામાં અસોસ (આંચ આવ્યા વગર) રહેવા કરતાં મૃત્યુ પણ વધારે ઠીક થઈ પડે. પણ સમર્થ શહેનશાહના પ્રતિનિધિ વખતે તેમ ન માને. તેમને સતત કાળના મોંમાં પણ રહેવાની જરૂર પડે. પરંતુ આપણા ઉપર આ છૂપી પોલીસ બેસાડવાની શું જરૂર હતી? આપણે ગુસ્સે થઈએ, આપણે ચિડાઈએ, આપણે સામા થઈએ, પણ આપણે ભૂલવું ન જોઈએ કે હાલના હિંદે, પોતાની અધીરાઈને લીધે, બંડખોરોનું એક ખૂની લશ્કર ઉત્પન્ન કર્યું છે. હું પોતે પણ બંડખોર છું, પણ બીજા જાતનો. પરંતુ આપણામાં બંડખોરોનો એવો એક વર્ગ છે, અને જો હું આ વર્ગને મળી શકું તો હું તેઓને કહું કે જો હિંદને વિજેતાઓને જીતવા હશે, તો બંડ માટે હિંદમાં અવકાશ નથી. બંડ એ ભયની નિશાની છે. આપણે જો પ્રભુમાં ભરોસો રાખીએ અને પ્રભુથી ડરતા રહીએ, તો પછી આપણને કોઈથી પણ, મહારાજાઓ, વાઈસરોયો, છૂપી પોલીસો કે શહેનશાહ જ્યોર્જથી પણ ડરવા જેવું રહેશે નહીં. હું બંડખોરને તેના દેશ માટેના પ્રેમ સારું માન આપું છું. પોતાના દેશ કાજે પ્રાણ આપવાની તેની ઈચ્છામાં રહેલા શૌર્ય માટે હું તેને માન આપું છું; પરંતુ હું તેને પૂછું છું કે મારવું એ શું માનને પાત્ર છે? માનભરેલું મરણ મેળવવા માટે ખૂનીનું ખંજર શું યોગ્ય નિમિત્ત છે? હું તેની સાફ ના કહું છું. કોઈ પણ ધર્મગ્રંથમાં આવી રીતિ માટે પરવાનગી નથી. જો મને એમ જણાય કે હિંદના છુટકારા માટે અંગ્રેજોએ અહીંથી જતા રહેવું જોઈએ, તેઓને હાંકી કાઢવા જોઈએ, તો હું જાહેર કરવામાં આનાકાની નહીં કરું કે

તેઓને જવું પડશે, અને હું ધારું છું કે તે માન્યતાના બચાવમાં મરવા હું તૈયાર હઈશ. મારા મતે, તે એક માનનીય મરણ કહેવાય. બોમ્બ ફેંકનારો છૂપાં કાવતરાંઓ રચે છે. તે ખુલ્લી રીતે બહાર આવતાં ડરે છે, અને જ્યારે પકડાય છે ત્યારે તે આડે માર્ગે દોરવાયેલા પોતાના ઉત્સાહ માટે શિક્ષા વેઠે છે. મને એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે આપણે જો આમ ન કર્યું હતે, જો થોડાક માણસોએ બોમ્બ ફેંક્યા ન હતે, તો ભાગલાની ચળવળના અંગે આપણને જે કંઈ મળ્યું છે તે ન મળતે.

મિસિસ બેસન્ટ : “મહેરબાની કરી તે વિષય બંધ કરો.”

આ જ વાત બંગાળમાં મેં કહી હતી. તે વખતે મિ. લાયન્સ સભાના પ્રમુખ હતા. મને લાગે છે કે જે હું કહું છું તે જરૂરનું છે. મને બંધ કરવા કહેવામાં આવશે તો હું તે કબૂલ કરીશ. (પ્રમુખ તરફ જોઈને) હું તમારા હુકમની વાટ જોતો ઊભો છું. જો તમને એમ લાગે કે અત્યારના મારા બોલવાથી હું દેશની અને સામ્રાજ્યની સેવા નથી કરતો, તો હું જરૂર બોલતો અટકીશ. (‘ચાલુ રાખો’ ના પોકાર)

પ્રમુખ: મહેરબાની કરી તમારો હેતુ સમજાવો.

હું મારો હેતુ સમજાવું છું. હું માત્ર...(પાછો વચ્ચે અંતરાય) મિત્રો, મહેરબાની કરી આ પ્રતિબંધની સામે ન થાઓ. આજ સાંજના મિસિસ બેસન્ટ એમ ધારે છે કે મારે બોલવું બંધ કરવું. તે હિંદને બહુ ચાહે છે. અને તેને એમ લાગે છે કે તમો યુવકોની પાસે આ પ્રમાણે ખુલ્લી રીતે વાત કરવામાં હું ભૂલ કરું છું. તેમ છતાં, હું એટલું જ કહું છું કે બંને પક્ષમાં રહેલું વહેમનું વાતાવરણ હિંદમાંથી દૂર કરવા ઈચ્છું છું. આપણે આપણા પ્રામત્ય સુધી

પહોંચવું હશે તો આપણને પરસ્પર પ્રેમ અને પરસ્પર વિશ્વાસ ઉપર રચાયેલું સામાજ્ય જોશે. આપણે આપણાં ઘરોમાં ગમે તે બોલીએ તેના કરતાં આ કોલેજની છાયા હેઠળ આપણે બોલીએ તે શું વધારે સારું નથી? હું એમ માનું છું કે આ વાતો આપણે ખુલ્લી રીતે કરીએ એ વધારે સારું છે. આ પ્રમાણે મેં અગાઉ કર્યું છે અને તેનાં પરિણામ ઉત્તમ આવ્યાં છે. હું જાણું છું કે એવી કોઈ વાત નથી કે જેનો વાદવિવાદ વિદ્યાર્થીઓ નહીં કરતા હોય. એવી કોઈ વાત નથી કે જે વિદ્યાર્થીઓ જાણતા નથી. એટલે હું પ્રકાશ આપણા પોતા ઉપર જ નાખું છું. મને મારા દેશનું નામ અત્યંત પ્રિય છે. તેની હું તમારી સાથે આ વિચારો અદલબદલ કરું છું, અને તમારી પાસે રજૂ કરું છું કે હિંદમાં બંધ માટે અવકાશ નથી. આપણે આપણા રાજ્યકર્તાઓને જે કંઈ કહેવું હોય તે આપણે નિખાલસ મને અને ખુલ્લી રીતે કહેવું જોઈએ, અને આપણે જે કહેવાનું છે તેનાથી તેઓ જો નારાજ થાય તો તેનું પરિણામ આપણે વેઠી લેવું જોઈએ. પરંતુ આપણે તેઓ હલકા પાડવા ન જોઈએ. ઘણી નિંદાથી સનદી નોકરીના એક માણસ સાથે હું એક દહાડો વાત કરતો હતો. મારામાં અને તે નોકરીના માણસો વચ્ચે કંઈ બહુ સામ્ય નથી, છતાં જે રીતભાતથી તે મારી સાથે વાત કરતો હતો તેના માટે મને તેનાં વખાણ કર્યા વિના ચાલ્યું નહીં. તેણે કહ્યું : “મિ. ગાંધી, તમે ઘડીભર પણ એમ માનો છો કે અમે બધા સનદી નોકરો ખરાબ છીએ, અને જે લોકો ઉપર અમે અમલ કરવા આવ્યા છીએ, તેઓ ઉપર અમે જુલમ ગુજારવા માગીએ છીએ?” મેં કહ્યું કે નહીં. “ત્યારે, તમને તક મળે તે વખતે આ બહુ નિંદાતી સનદી નોકરી વિશે બે બોલ બોલજો.”

અને અત્યારે હું તે વચન પાળું છું.

હું કબૂલ કરું છું કે હિંદી સનદી નોકરીના ઘણા જણા નિર્વિવાદ રીતે બહુ ગર્વિષ્ઠ છે. તેઓ ત્રાસ વતવિ છે અને ઘણી વાર તેઓ અવિચારી જણાય છે. તેઓ માટે બીજાં ઘણાં વિશેષણો વાપરી શકાય એમ છે. હું આ બધું કબૂલ રાખું છું અને હું એ પણ કબૂલ કરું છું કે હિંદમાં અમુક વર્ષો રહ્યા પછી તેઓમાંના કેટલાક કેટલીક રીતે ઊતરી ગયા હોય છે. પરંતુ તે શું બતાવે છે? અહીં આવ્યા તે પહેલાં તેઓ લાયક માણસો હતા, અને તેઓ કંઈક નીતિબ્રષ્ટ થયા છે, તો તે આપણું પોતાનું જ પ્રતિબિંબ છે. (નહીં એવો પોકાર). જરાક તમે પોતે વિચારી જુઓ; એક માણસ ગઈ કાલે સારો હોય અને મારા સંગમાં આવ્યા પછી તે ખરાબ નીવડે, તો તેના અધ:પાત માટે તે પોતે જોખમદાર છે કે હું? હિંદમાં તેઓના આવવાની સાથે જ, તેઓની આસપાસ ખુશામત અને જુઠાઈનું વાતાવરણ ફરી વળે છે. આ વાતાવરણ આપણામાંના ઘણાને હલકા પાડે છે, તેમ જ તેઓને પણ પાડે છે. કેટલીક વાર વાંક કબૂલ કરવો સારો છે.

આપણને સ્વરાજ્ય જોતું હશે, તો આપણે તે લેવું પડશે. આપણને કદી પણ સ્વરાજ્ય આપવામાં આવશે નહીં. બ્રિટિશ પ્રજા સ્વતંત્રતાને ચાહનારી છે. છતાં, જે પ્રજા પોતાની મેળે જ સ્વતંત્રતા નહીં મેળવે, તેને તે અપાવવામાં કદી ભાગ નહીં લે. તમને રુચે તો બોઅર લડાઈમાંથી તમારા માટે સાર લો. આ લોકો થોડાંક વર્ષ ઉપર સામ્રાજ્યના શત્રુ હતા, પણ આજે મિત્ર બન્યા છે.

એટલું બોલાઈ રહેતાં, વચ્ચે કોઈ બોલી ઊઠ્યું, અને માંચડો ખાલી થવા લાગ્યો, એટલે ભાષણ ઓચિંતુ અહીં બંધ થયું.

(ગાંધીજીનો અક્ષરદેહ : ૧૭)

(મૂળ અંગ્રેજી, ૬ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૧૬)

(સૌજન્ય : નવજીવન)

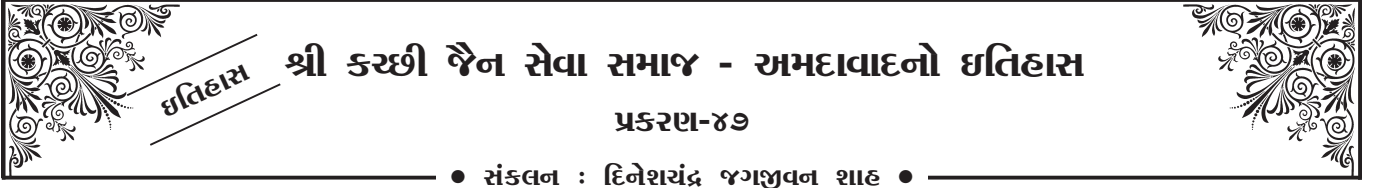

સાંઘવ-રત્ન સ્વ. પૂ.શેઠ શ્રી મુરજી રાઘવજી લોડાયાલા સ્મરણાર્થે....
**MRL CLEARING
AND FORWARDING PVT. LTD.**

(CHA No. 11/374)

13/B, Sucheta Niwas, 285, Shahid Bhagat Singh Road, Fort, Mumbai-400 001.
Tel. : +91 22 22661380 / 22661600 Fax : +91 22 22703624
E-mail : imp@mrlshipping.com Web : www.mrlshipping.com

Clearing, Forwarding & Shipping Agents

• સંકલન : દિનેશચંદ્ર જગજીવન શાહ •

★ તા. ૨૧-૮-૨૦૧૧ના રોજ સંસ્થા દ્વારા સરસ્વતી સન્માન કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની પુરસ્કાર સમિતિ, શિક્ષણ અને ઈતર ડેવલપમેન્ટ સમિતિ તથા યુવા વિકાસ સમિતિ દ્વારા અમદાવાદ - ગાંધીનગરમાં ધોરણ-૮, ધોરણ ૧૦ તથા ધોરણ-૧૨માં વિજ્ઞાન તથા સામાન્ય પ્રવાહના ૮૦ ટકાથી ઉપર એવા સમાજના ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ તેમજ ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરનાર અનુસ્નાતકોમાં ચાર તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને દાતાશ્રી પરિવારો તરફથી સન્માનિત કરવામાં આવેલ હતા. આ સમારંભમાં અતિથિ વિશેષ તરીકે ડૉ. અભય છોડા (ઝાયડસ) તથા શ્રી ભરત ભાણજી ગાલા (રાજુ એન્ટરપ્રાઇઝ)એ હાજરી આપેલ. આ ઉપરાંત ધોરણ-૮થી અનુસ્નાતકના વિદ્યાર્થીઓ, કે જેઓએ ૬૦ ટકાથી ઉપર ગુણ મેળવેલ હતા તેમને પણ ઈનામોથી નવાજેલ હતા.

આ સમયે વિદ્યાર્થી મિત્રોને કારકિર્દી ઘડતર માટે પ્રો. જયરાજ પંડ્યાએ માર્ગદર્શન આપેલ.

સમારંભનું સંચાલન શ્રીમતી ફાલ્ગુની હીરેન શાહે સુપેરે સંચાલન કરેલ હતું. આભારવિધિ શ્રી હીરેન કે. શાહે કરેલ. ત્યારબાદ સ્વરૂચિ ભોજન બાદ સર્વે છૂટા પડેલ હતા.

★ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા તેનો વાર્ષિક સ્નેહ મિલન સમારંભ, સામૂહિક ક્ષમાપના તથા સ્વામિવાત્સલ્ય જમણના કાર્યક્રમોની ઉજવણીનું આયોજન પાલડી ભવન ખાતે આવેલ સંકુલમાં રવિવાર, તા. ૧૮-૦૮-૨૦૧૧ના રોજ સવારે ૯.૦૦ કલાકે કરવામાં આવ્યું હતું. આ સમયે જુદી જુદી વાર્ષિક સ્પર્ધાઓના વિજેતાઓને, ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવનારાઓને, ઈતર પ્રવૃત્તિ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ દેખાવ કરનારને તેમજ સમાજના મુખપત્ર 'મંગલ મંદિર'ના વર્ષ ૨૦૧૦-૨૦૧૧ માટે ઘોષિત થયેલા 'શ્રેષ્ઠ લેખ' અને 'શ્રેષ્ઠ આંજો કાગર' વિભાગના લેખકોને ઈનામ - પારિતોષિક એનાયત કરવામાં આવ્યા હતા. આ સમગ્ર કાર્યક્રમમાં સમાજની અંદાજિત ૧૮૦૦ જેટલી વ્યક્તિઓ ઉપસ્થિત રહેલ હતી.

સમારંભની શરૂઆતમાં સંસ્થાના મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી અને પ્રમુખ શ્રી અશોકભાઈ મહેતાએ આ પ્રસંગે પધારેલ સર્વેને આવકાર્યા હતા તથા સમાજની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓની જાણકારી આપેલ હતી. સમાજના માનદ્ મંત્રી શ્રી પ્રતાપભાઈ દંડ દ્વારા શાહીબાગ ખાતેના કચ્છી વિશ્રામ ગૃહ ખાતે આકાર લઈ રહેલ 'કચ્છ સંસ્કૃતિ મ્યુઝિયમ' વિશે રસપ્રદ માહિતી આપેલ હતી. જેના દ્વારા લોકો

કચ્છ બાબતે વધુને વધુ જાણકારી મેળવી શકશે તેવી ભાવના વ્યક્ત કરેલ હતી. ઉપરાંત તેમણે સમાજ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલ ગૃહ ઉદ્યોગ વિશેની પ્રવૃત્તિ વિશેની જાણકારી આપતા કહ્યું હતું કે સમાજના જરૂરિયાતમંદ વ્યક્તિઓને પગભર થવા સમાજનો આ પ્રયાસ છે. સાથે સાથે મુંબઈ શહેરમાં શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા એક અતિથિ ભવન ઊભું કરવાના પ્રયત્નોની રૂપરેખા આપેલ હતી.

સમાજ દ્વારા સંચાલિત શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહ - શાહીબાગ ખાતે ચાલુ થયેલ 'શ્રી જલારામ અન્નક્ષેત્ર' તથા ત્યાં તબીબી સારવાર અર્થે કચ્છથી આવતા જરૂરિયાતમંદ દર્દીઓને નિ:શુલ્ક અપાતી સગવડનો ઉલ્લેખ કરી દાતાઓને લાભ લેવા વિનંતી કરી હતી. કચ્છ ડેવલપમેન્ટ કાઉન્સિલ પ્રાયોજિત કચ્છમાં આર્કિટેકચરલ કોલેજ સ્થાપવાના નિર્ણયની પણ જાણ કરેલ હતી.

શિક્ષણ અને ઈતર ડેવલપમેન્ટ સમિતિના કન્વીનર શ્રી હીરેન કે. શાહે સમિતિ દ્વારા યુવાવર્ગના ઉત્કર્ષ માટેની પ્રવૃત્તિઓનો વિગતવાર ચિતાર આપેલ. જેમાં વિદ્યાર્થીઓ માટેની એપ્ટિટ્યૂડ ટેસ્ટ અને વ્યક્તિગત રીતે કાઉન્સેલિંગની સમજણ આપેલ હતી.

કાર્યક્રમની આભારવિધિ સંસ્થાના સહમંત્રી શ્રી હસમુખભાઈ બાબુભાઈ શાહ એ કરતાં, દરેક સ્પર્ધાના સૌજન્ય દાતાશ્રીઓનો તેમજ સ્વામિવાત્સલ્ય જમણવારના સંયુક્ત દાતાશ્રીઓનો ખાસ આભાર માન્યો હતો. તદુપરાંત દરેક સમિતિના કન્વીનરોનો, સમાજના હોદ્દેદારોનો, સ્ટાફગણનો પણ આભાર માનેલ હતો.

આ કાર્યક્રમનું સંચાલન શ્રીમતી અલ્પાબેન મેહુલ શાહે સુંદર અને સફળતાપૂર્વક કર્યું હતું.

★ સંસ્થા દ્વારા અવારનવાર યોજાતા મેડિકલ કેમ્પની શ્રેણીમાં તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૧ના રોજ સંસ્થાના પાલડી ભવન ખાતે મેડિકલ સેન્ટર આયોજિત હાડકાના રોગ - તકલીફ, ફિઝિયોથેરાપી અને પેઈન મેનેજમેન્ટ સંબંધિત નિદાનનો એક નિ:શુલ્ક કેમ્પ યોજાયો હતો. જેમાં સંસ્થાના ઓર્થોપેડિક મેડિકલ વિભાગમાં આવતા નિષ્ણાત તબીબોએ દર્દીઓને તપાસી દવાઓ, એક્સ-રે તથા ફિઝિયોથેરાપી અંગે માર્ગદર્શન આપેલ હતું. જેમાં તપાસણી બાદ ફિઝિયોથેરાપીની ટ્રીટમેન્ટ ધરાવતા દર્દીઓને આગામી એક માસ સુધી રાહતદરે સારવાર આપવાનું નક્કી થયેલ હતું.

★ ભારત સરકાર દ્વારા ચલાવવામાં આવેલ આધાર કાર્ડ બનાવવાની ઝુંબેશ માટે સભ્યોના લાભાર્થે પાલડી ભવન ખાતે સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાના અધિકારીઓનો સહયોગ મળેલ હતો. સમાજની ૬૦૦ વ્યક્તિ સહિત કુલ ૧૫૦૦ જેટલી વ્યક્તિઓએ ભાગ લીધેલ હતો. આ બાબતે સંસ્થાના ખજાનચી શ્રી કે.ડી. શાહ દ્વારા 'યુનિક આઈડેન્ટીફિકેશન ઓથોરીટી ઓફ ઈન્ડિયા (આધાર)'ના અધિકારીઓનો સંપર્ક સાધી વ્યવસ્થા ગોઠવાયેલ હતી.

★ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની વયસ્ક સમિતિ દ્વારા દુબઈના એક વિદેશ પ્રવાસનું આયોજન કરવામાં આવેલ હતું. તા. ૧૫-૧૦-૨૦૧૧ના રોજ દુબઈ પહોંચી વિશ્વની અજાયબ એવી નગરીની રોનક જોઈને વયસ્કોના મુખેથી ઉદ્ગાર નીકળ્યા કે ખરેખર સ્વર્ગ તો અહીં જ છે. કુઝ, મોલ, સોનાથી કારીગરી થયેલ મસ્જિદ, દરિયા કિનારો વગેરેની નજાકતતા - ભવ્યતામાં મહાલવાની વયસ્કોને ખૂબ જ મજા પડી ગઈ. આ ટૂરનું સફળતાપૂર્વક આયોજન વયસ્ક સમિતિના શ્રી રજની પારેખ તથા શ્રીમતી ફાલ્ગુનીબેન હીરેન શાહે સંભાળેલ હતું.

★ સંસ્થા દ્વારા સમાજના પરિવારના સભ્યો માટે 'અકસ્માત વીમા યોજના'નું મંગલાચરણ કરવામાં આવેલ હતું. તેમજ તા. ૧૮-૧૨-૨૦૧૧ના રોજ ધોરણ-૯થી ધોરણ-૧૨ના વિદ્યાર્થીઓના સર્વાંગી વિકાસ અર્થે એપ્ટિટ્યૂડ ટેસ્ટ તથા રાાથી ૯ વર્ષના બાળકોના યોગ્ય જતન અંગે માતા-પિતા માટે 'પેરેન્ટલ કેર' વર્કશોપનું આયોજન કરવામાં આવેલ.

★ સંસ્થા દ્વારા અવારનવાર અલગ અલગ મેડિકલ કેમ્પોનું આયોજન કરવામાં આવે છે. જેમાં આંખ, કાન-નાક-ગળા વગેરેના દર્દો માટેની સારવારની માહિતી અને માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે. જેનો લાભ અમદાવાદના રહીશોને મળેલ હતો.

★ એક અનોખા કાર્યક્રમ દ્વારા સમાજના વર્ષ ૨૦૧૧ દરમ્યાન દેવગત પામેલ સ્વજનો માટે ભક્તિ સંગીત દ્વારા તા. ૮-૦૧-૨૦૧૨ના રોજ સ્મરણાંજલી કાર્યક્રમ યોજવામાં આવેલ હતો. જેમાં દાતાઓ તરફથી રૂ. ૩૩,૦૦૦/-નું યોગદાન મળેલ હતું.

★ સ્વતંત્ર ભારતના ૬૪મા પ્રજાસત્તાક દિન તા. ૨૬-૧-૨૦૧૨ના રોજ હંમેશની માફક સંસ્થાના પાલડી ભવનના પટાંગણમાં ધ્વજવંદનનો કાર્યક્રમ સંસ્થાના ઉપપ્રમુખ અને ટ્રસ્ટી શ્રી કાંતિભાઈ વેલજી સાવલાના વરદ્ હસ્તે કરવામાં આવ્યો હતો.

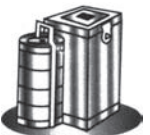
★ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદને ૫૦ વર્ષ પૂરા થતાં વર્ષ ૨૦૧૨-૧૩ દરમ્યાન સુવર્ણ જયંતી વર્ષ તરીકે ઉજવવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ. જેની શરૂઆત તા. ૧૪-૪-૨૦૧૨ના રોજ કરવામાં આવેલ. આ પ્રસંગે દેશભરમાંથી પધારેલ મહેમાનોનું ભાવભીનું સ્વાગત કરવામાં આવેલ હતું. આ પ્રસંગે કચ્છની સંસ્કૃતિને ઉજાગર કરતાં સંસ્થા દ્વારા ચલાવાતા શ્રી કચ્છી વિશ્રામગૃહ - શાહીબાગ ખાતે નિર્માણ પામેલ 'કચ્છ સંસ્કૃતિ મ્યુઝિયમ'નું ઉદ્ઘાટન મુખ્ય દાતા શ્રી સુંદરજીભાઈ એમ. શાહના વરદ્ હસ્તે કરવામાં આવેલ. સંઘ્યા સમયે અમદાવાદના જયશંકર સુંદરી હોલ ખાતે કચ્છના પ્રખ્યાત લોકગીત 'વ્રજવાણીના ઢોલ'ની ભાવસભર સુંદર રજૂઆત શ્રીમતી ફાલ્ગુનીબેન હીરેન શાહે તેમના સહકાર્યકરો દ્વારા રજૂ કરી હતી.

★ સમાજના મુખપત્ર 'મંગલ મંદિર'નો ઓગસ્ટ-૨૦૧૧નો ૪૦૦મો અંક કે જેમાં 'કચ્છ : ગઈકાલ, આજ અને આવતીકાલ'ની માહિતી બદલ પ્રકાશિત થયેલ હતો. જ્યારે ઓક્ટોબર-નવેમ્બર ૨૦૧૧નો અંક 'સંભારણા વિશેષાંક' તરીકે પ્રકાશિત કરવામાં આવેલ હતો. જેમાં સન ૧૯૭૫થી સન ૨૦૦૪ સુધીના 'મંગલ મંદિર'માં પ્રકાશિત થયેલા ઉત્તમ કક્ષાના સુંદર લેખો પસંદ કરી પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા. જેણે વાચકવર્ગમાં ખૂબ ચાહના મેળવેલ.

★ ગુરુવાર, તા. ૨૧-૬-૨૦૧૨નો દિવસ એટલે અષાઢી બીજ - કચ્છી નવું વર્ષ. જેની ઉમંગભેર ઉજવણી સુવર્ણ જયંતી વર્ષ ઉજવણી નિમિત્તે કરવામાં આવેલ. તે દિવસે સમાજ તરફથી સમાજના પરિવારજનોની માહિતી રજૂ કરતું વસતિપત્રક-૨૦૧૨નું વિમોચન, સૌજન્યદાતા નવનીત પરિવારના શ્રીમતી મધુરીબેન ગાલા, શ્રીમતી વિમળાબેન ગાલા, શ્રીમતી સંગીતાબેન ગાલા અને શ્રીમતી કવિતાબેન ગાલાના વરદ્ હસ્તે કરવામાં આવેલ હતી. ત્યારબાદ કચ્છના જાણીતા અને વિશિષ્ટ કલાકાર શ્રી લાલ રાંભિયા તથા તેમના સાથીદારોએ 'કચ્છી ડાયરો'ની જમાવટ કરી હતી. તેનું સંચાલન શ્રી ગુલાબ દેઢિયાએ કર્યું હતું.

★ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા સુજ્ઞ વાંચનપ્રિય વાચકો માટે નિર્માણાધીન લાઈબ્રેરીમાંથી સમાજના પરિવારજનોને તેમના પ્રિય લેખકોના તથા પ્રિય પુસ્તકો મેળવવાનું જણાવવામાં આવેલ. તે અંગે લાઈબ્રેરી સમિતિ દ્વારા ઘેર બેઠા વાંચવાલાયક મનગમતા પુસ્તકો મેળવોની યોજના ચાલુ કરવામાં આવી હતી.

"ROLEX" Brand

Rushabh
STEEL CENTRE

MFGR. & DEALERS IN : **Rolex SQUARE DABBA & TIFFIN**

G-77, Sarvodaya Nagar,
Shri Mahendrakumar T. Shah Marg,
(1st Panjrapole Lane), Mumbai-400 004.
Tel. : 2242 2072, 3393 7310 • Fax : (022) 3008 0072

★ તા. ૮-૬-૨૦૧૨ના રોજ 'મંગલ મંદિર'ના તંત્રી તથા અદના કાર્યકર શ્રી સૂરજલાલ મહેતાનું જૈફ વયે અવસાન થયેલ. તેઓએ દેહદાન, નેત્રદાન કરેલ. તેમના અવસાનથી 'મંગલ મંદિર'ને ન પૂરાય તેવી ખોટ પડેલ હતી.

★ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની ૨૫મી વાર્ષિક સામાન્ય સભા તા. ૨૨-૭-૨૦૧૨ના રોજ સવારના ૧૦ વાગે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે મળેલ હતી. સૌપ્રથમ સંસ્થાનાં પ્રમુખશ્રીએ પધારેલ સૌ સભ્યોને આવકાર આપેલ હતો તથા ત્યારબાદ સભાની કાર્યવાહી આગળ ચલાવવામાં આવી હતી.

માનદ્ મંત્રીશ્રીએ ગત વર્ષ દરમ્યાન સમાજ દ્વારા થયેલ કાર્યવાહીનો વિસ્તૃત અહેવાલ આપ્યો હતો. આ સભામાં દાતા ટ્રસ્ટીઓ તરીકે (૧) ડૉ. ચંદ્રકાંત કાનજી દેઢિયા, (૨) શ્રી મણિલાલ કુંવરજી ગોસર, (૩) શ્રી નવીનચંદ્ર વેરશી હરિયા તથા માનદ્ ગ્રુપના ટ્રસ્ટીઓ તરીકે (૧) શ્રી મનુભાઈ ગોવિંદલાલ શાહ, (૨) શ્રી વીરેન્દ્ર રાઘવજી લોડાયા અને સ્વજન ગ્રુપના ટ્રસ્ટી તરીકે શ્રી ચંદ્રકાંત દામજી શાહ (કે.ડી. શાહ)ની વરણી બિનહરીફ કરવામાં આવી હતી.

બપોરના ૧ વાગે મળેલ સમાજના નવા ટ્રસ્ટ મંડળની મિટિંગમાં વર્ષ ૨૦૧૨-૧૩ માટે શ્રી અશ્વિન હીરજી સાવલા તથા શ્રી કલ્યાણજી રવજી રાંભિયાની કો-ઓપ્ટ ટ્રસ્ટી તરીકે વરણી કરવામાં આવી હતી.

શ્રી અશોકકુમાર સાકરચંદ મહેતાની મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી તથા પ્રમુખ તરીકે વર્ષ ૨૦૧૨-૧૩ માટે સર્વાનુમતે વરણી કરવામાં આવી હતી. બપોરના ૨.૦૦ વાગે મળેલ નવી કારોબારી સમિતિની પ્રથમ મિટિંગમાં વર્ષ ૨૦૧૨-૧૩ માટે પ્રથમ ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી કાંતિલાલ વેલજી સાવલાની તથા દ્વિતીય ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી મનુભાઈ ગોવિંદલાલ શાહની વરણી કરવામાં આવી હતી. શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ માનદ્ મંત્રી તરીકે, શ્રી દિનેશ રતિલાલ મહેતા સહમંત્રી તરીકે, ખજાનચી તરીકે શ્રી ચંદ્રકાંત દામજી શાહ (કે.ડી. શાહ) તથા સહ ખજાનચી તરીકે શ્રી રમણિકલાલ કુંવરજી ગોસરની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. શ્રી દિનેશચંદ્ર જગજીવન શાહ અને શ્રી નિરંજન પૂનમચંદ મૈશેરીની કો-ઓપ્ટ સભ્યો તરીકે તથા શ્રી સંદીપ અશોકકુમાર મહેતા અને શ્રીમતી સુલુબેન જલદીપ શાહની આમંત્રિત સભ્યો તરીકે વરણી કરવામાં આવી હતી તેમજ ૪૨ જેટલી સમિતિઓની રચના કરવામાં આવી હતી.

★ તા. ૨૨-૭-૨૦૧૨ની સુવર્ણ જયંતી વર્ષની સંધ્યા સમાજના પરિવારજનો માટે યાદગાર બની ગઈ. આ દિવસે મુંબઈના રંગમંચના કચ્છી કલાકારો દ્વારા કચ્છી નાટક 'જિંધગી જલસો ભને વઈ'ની અમદાવાદના ટાગોર હોલમાં થયેલ રજૂઆતથી જીવનમાં બનતા બનાવો દ્વારા પ્રેક્ષકોને વિચારવંત કરી સંધ્યાને આનંદમય બનાવી દીધી.

★ સુવર્ણ જયંતી વર્ષ નિમિત્તે મુખ્ય કાર્યક્રમ-૬ દ્વારા તા. ૩૦-૮-૨૦૧૨ના રોજ સમાજનો વાર્ષિક સ્નેહ મિલન સમારંભ તથા સામૂહિક ક્ષમાપના કાર્યક્રમ અને સ્વાભિવાત્સલ્ય જમણવારનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રસંગે સમાજ દ્વારા કરવામાં આવેલ કામગીરી વિશેની જાણકારી, વિશિષ્ટ પ્રતિભાઓનું સન્માન, વર્ષ દરમ્યાન 'મંગલ મંદિર'માં આવેલ શ્રેષ્ઠ લેખ / આંજો કાગરના લેખકોનું પુરસ્કાર દ્વારા બહુમાન કરવામાં આવેલ હતું. તેમજ બાળવર્ગથી ધોરણ-૭ના ઉત્તીર્ણ થયેલ બાળ મિત્રોને પણ પ્રોત્સાહિત પુરસ્કાર આપવામાં આવેલ.

★ સુવર્ણ જયંતી વર્ષના સાતમા કાર્યક્રમ અંતર્ગત તા. ૨૦-૧૦-૨૦૧૨ના રોજ નવરાત્રિના છઠ્ઠા નોરતે સમક પાર્ટી પ્લોટમાં સમાજના સભ્યો માટે રાસ ગરબાનો રંગારંગ કાર્યક્રમ રાખવામાં આવ્યો હતો તેમજ સુવર્ણ જયંતી વર્ષનો આઠમો મુખ્ય કાર્યક્રમ તા. ૧૪-૧૧-૨૦૧૨ના રોજ નૂતન વર્ષ મિલન સમારંભ સમાજના સાંસ્કૃતિક હોલમાં શ્રી લવજી સ્વરુપચંદ મહેતાના સૌજન્ય હેઠળ યોજવામાં આવ્યો હતો.

(ક્રમશઃ)

ગીતાજ્ઞાન

કર્મોન્દ્રિયાણિ સંયમ્ય ય આસ્તે મનસા સ્મરન્ ।

ઈન્દ્રિયાથાન્વિમૂઢાત્મા મિથ્યાચારઃ ચ ઉચ્યતે ॥૩-૬॥

આટલું જાણ્યા પછી પણ મૂર્ખ લોકો પોતાની ઇન્દ્રિયોને હઠથી રોકી મનથી વિષયોનું સ્મરણ કરતા રહે છે. તે મિથ્યાચારી - આડંબર કરનારા છે. પાખંડી છે, નહીં કે જ્ઞાની! એ સિદ્ધ છે કે શ્રીકૃષ્ણના સમયમાં પણ આવી જ રૂઢિઓ હતી. લોકો જે કરવા યોગ્ય હોય તે છોડી ઇન્દ્રિયોને હઠથી રોકીને બેસી જતા અને કહેતા કે હું જ્ઞાની છું, પૂર્ણ છું પણ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે ધૂર્ત છે. જ્ઞાનમાર્ગ સારો લાગે કે નિષ્કામ કર્મયોગ, બંને કામમાં કર્મ તો કરવું જ પડશે. ■

॥ ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષાણામ્ ॥

રાયચંદ કાનજી ઘુલ્લા પરિવાર - સુથરી

“ધુલ્લા વિલા”, બંગલા નં.-૨૦, ડ્રીમલેન્ડ સોસાયટી, જયશાસ્ત્રી નગર, એન.આર. હાઈલેન્ડ પાર્ક, મુલુંડ (વેસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૮૨.

ફોન : ૨૫૯૨૪૪૪૬, ૨૫૬૨૪૫૪૪, ૨૫૯૧૪૫૪૪, ૬૬૩૪૩૫૭૭

અમારા જમાનામાં તો....

• ડૉ. નલિની ગણાત્રા •

મારી પાસે મિલકતના નામે મીંદુ છે. એ પણ પાછું મોટું!! કિંતુ જાહેર જનતા અને ખાનગી જનતા (સગાંવહાલાં) ને ખબર પડી ન જાય કે હું ઠન ઠન ગોપાલ છું, એટલા માટે તક મળતાં જ હું, “અમારા જમાનામાં તો...” એવી રીતે વાત શરૂ કરીને મારી પાસે મિલકતમાં એક આખો જમાનો પડ્યો છે, એવું પ્રદર્શિત કરતી રહું છું. જો કે અમે જે જાહોજલાલીથી જીવ્યા એ અમારો જમાનો કોઈ માલમિલકતથી કમ નહોતો જ.

અમારો ભૂતપૂર્વ જમાનો એટલે અમારી બાલ્યાવસ્થા. હું, બાવો અને મંગળદાસની જેમ બચપનમાં મુખ્યત્વે ત્રણ જ પ્રવૃત્તિ હોય... રમવું, જમવું અને ભણવું. એટલે ‘મુન્નાભાઈની’ મજાની લાઈફ! જો કે દરેકનું બચપન માત્ર ભવ્યતાને પાત્ર જ હોય. કિંતુ ભણવાની બાબતે “...થાય સરખામણી તો અમે ચડિયાતાં છીએ!!”

બાય ધ વે, આજે હું રમવા જમવાનું છોડીને ડાહી થઈને માત્ર ભણવાની જ વાત કરીશ. આમેય ભણવું અઘરું છે, ભણવાની વાતો કરવી તો સહેલી છે. મારા જેવા અઘરી ઉંમરવાળાને સહેલા કામ જ પરવડે!

વાતની શરૂઆત હું મારા શિક્ષકોથી જ કરીશ. ગોળ મીઠો છે કે તીખો એ જાણવા માટે ગોળની કટકી જ ચાખવાની હોય, ગોળનો આખો રવો ગળચવાનો ન હોય. તેથી હું બધા શિક્ષકોની વાત ન કરતાં શિક્ષકગણનાં પ્રતિનિધિ રૂપે બે શિક્ષકની જ વાત કરીશ. અમારા પહેલા શિક્ષક તે એસ.પી. સર. જે અમને ગુજરાતી વિષય ભણાવતાં. એમની ખૂબી એ હતી કે તેઓ કોઈ પણ પાઠ ભણાવતા પહેલાં એ પાઠનો સાર અમને ‘નાનીમા’ ની વાર્તાની જેમ કહેતાં. અને એય સ્મિત વદને અને મજેદાર શૈલીથી! અમે વિદ્યાર્થીઓ જ હતાં છતાં વગર ધમકાવ્યે

અને ચૂપચાપ એમનું લેક્ચર સાંભળતાં. ટૂંકમાં તેઓ દરેક પાઠને જાણે સુંવાળો, સુગંધિત અને સ્વાદિષ્ટ બનાવીને સમજાવતાં, જે અમારા મગજમાં શીરાની જેમ ઊતરી જતો. એમાં દુઃખ એક જ વાતનું થતું કે કોઈ વિદ્યાર્થીને ગુજરાતીમાં નાપાસ થવાની મહત્વાકાંક્ષા હોય તો પણ તે નાપાસ ન થઈ શકતો. કારણ?...બલિહારી ગુરુદેવકી.

બીજાં શિક્ષક હતાં સંસ્કૃતના ટીચર ઉષાબેન પુરોહિત. ‘કારણ વગર કાર્ય થતું નથી’ એવો સામાન્ય નિયમ છે. પરંતુ મને કારણ વગર સંસ્કૃત વિષય નહોતો ગમતો. (આ હિસાબે તમે મને અસામાન્ય ગણી શકો!) એક સમયની વાત છે. સત્રાંત પરીક્ષા અંતર્ગત એ દિવસે સંસ્કૃતનું પેપર હતું. એમાં મને આવડતા એકાદ-બે પ્રશ્નનાં જવાબ તો મેં જાતે લખી નાખ્યા. પણ પછી શું? ચાલુ પરીક્ષાએ નવરાં બેસી રહીએ તો સારું ન લાગે એટલે મેં વિચાર્યું કે નવરી પડી ગઈ છું તો લાવ, પાડોશીને પુણ્ય કમાવવામાં મદદરૂપ બનું! અને આવી પવિત્ર ભાવનાથી હું બીજા પ્રશ્નના જવાબ લખવા મારી બાજુમાં બેઠેલી બહેનપણીના પેપરમાંથી ચોરી કરવાનો પ્રામાણિક પ્રયત્ન કરવા લાગી. (ન આવડતું હોય અને ચોરી કરીએ એ પ્રામાણિક ચોરી કહેવાય!) પરંતુ એ મારી સગી સખી હોવા છતાં પોતાની ઉત્તરવહી આડો હાથ રાખીને મને નહીં જોવા દેવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગી. છતાં “નહીં માફ નીચું નિશાન” ના ધોરણે હું થોડી ઊંચી થઈ થઈને એની ઉત્તરવહીમાં જોવાની કોશિશ જારી રાખી રહી હતી. મારી આવી ઊંટ સરીખી આકર્ષક હરકતથી આકર્ષાઈને ટીચર મારી પાસે આવ્યા. હવે મારે ગભરાયા વગર છૂટકો નહોતો. પણ આ શું? ઉષા ટીચર તો મારા ખભે હાથ મૂકીને મને ઝૂં શાંતિથી, પ્રેમથી પૂછવા લાગ્યા કે, ‘નલિની તને શું તકલીફ છે?

કેમ પરેશાન જણાય છે?’ એમની મૂઠવાણીથી મારી પ્રામાણિકતા ફરી સપાટી પર આવી ગઈ અને મેં હકીકત બયાન કરતાં કહી દીધું કે, “ટીચર, મને સંસ્કૃત વિષય ગમતો નથી, આવડતો પણ નથી. અને મારી આ ફેન્ડ મને એની ઉત્તરવહીમાં જોઈને લખવા દેતી નથી!” હવે બીજા ટીચર હોય તો આવો કાલો ઘેલો ડાયલોગ સાંભળીને ટીચી જ નાખે કારણ કે ગુજરાતી ‘ટીચ’ ધાતુ ઉપરથી જ અંગ્રેજી ટીચર શબ્દ બન્યો છે. પરંતુ આ તો સંસ્કૃતનાં ટીચર હતાં. તેથી અર્થગ સંસ્કારી હતાં. એમણે તો સંધિ છૂટી પાડીને મને પ્રશ્ન અને એનો અર્થ સમજતાં શીખવ્યું અને પછી કહ્યું કે, “જો આમાં ક્યાં કંઈ અઘરું છે? ચાલ હવે જવાબ લખી નાખ.” એમનાં આવા ભાવભીના વર્તનથી ચમત્કાર એવો થયો કે આગામી સત્રાંત પરીક્ષામાં કલાસમાં સંસ્કૃતમાં મારા હાઈએસ્ટ માર્ક આવ્યા. એટલું જ નહીં, એ ટીચરે મારું પેપર વર્ગમાં બધા વિદ્યાર્થીઓને બતાવીને કીધું કે, જુઓ પેપર આ રીતે લખાય.

બાય ધ વે, એ વખતે “આ પ્રસંગે તમને કેવી લાગણી થાય છે?!” એવું પૂછવાનો ઠોઠ રિવાજ કે રમૂજી રિવાજ નહોતો. કારણ કે એ કાળમાં તો સ્કૂલમાં ભણતાં છોકરડાંઓને પણ ખ્યાલ હતો જ કે, ખુશીનાં પ્રસંગે ખુશીની જ લાગણી થાય. યસ્સ, એ દિવસે એ ટીચરની પ્રશંસાથી મને રત્નજડિત એવોર્ડ મળ્યા તુલ્ય લાગણી જ થઈ તી. આમ અમારા શિક્ષકો આવા ઉમદા હતા. તેથી જ કોઈ સ્મૃતિચિહ્ન વગર આજ સુધી યાદ રહ્યા છે. એટલું જ નહીં એ શિક્ષકોના સુસંસ્કાર ચોરીછૂપીથી મારામાં ભરાઈ પડ્યા’તા. જે મારા અધ્યાયન કાર્યમાં સ્વયંભૂ પ્રગટ થતા રહ્યા છે. યસ્સ, હું મારા વિદ્યાર્થીઓને પ્રેમથી અભયદાન આપતા હંમેશ કહેતી હોઉં છું કે તમે મને ગમ્મે ત્યારે ગમ્મે તે

પ્રશ્ન પૂછી શકો છો. હું તમને ક્યારેય વઢીશ નહીં અને એનો જવાબ મને નહીં આવડતો હોય તો પણ એકવાર તો તમને 'સમજાવી' દઈશ.

આમ અમારા સમયમાં શિક્ષકો એક સમર્પિત ભાવથી ભણાવતા. તેમની ભણાવવાની પદ્ધતિ તથા સૌજન્યતાનો અમારા જીવન તથા કારકિર્દીની સફળતામાં મોટો ફાળો રહ્યો. આજે આપણે વાંચીએ છીએ અને સાંભળીએ છીએ કે શિક્ષણનું સ્તર ખાડે ગયું છે. એના કારણોમાં મને ચાર પ્રકારનાં ભાર જવાબદાર લાગે છે. એમાં પહેલો ભાર ઉતારું. અત્યારે 'ભાર વગરનું ભણતર બનાવવાની સુંદર વાતો અવારનવાર થતી રહે છે. એજ બતાવે છે કે આજનું ભણતર ભારવાળું છે. હવે જ્યારે તમે જાણો જ છો કે ભણતર ભારવાળું થઈ ગયું છે તો હળવી પ્રાચીન પદ્ધતિ પાછી લાવી ભણતરને ભાર વગરનું હળવું બનાવી દો ને! વાર કેટલી? મને હજુ યાદ છે કે પ્રાથમિક સ્કૂલમાં અમારું સિલેબસ સરળ હતું. પુસ્તકો પણ ડાયેટિંગ કરતાં હોય એટલાં પાતળાં હતાં. જે અમે દફતર ઉર્કે કપડાની હળવી થેલીમાં ભરીને એ થેલીને ઉછાળતાં ઉછાળતાં દોડીને સ્કૂલે પહોંચી જતાં. ત્યારે ઓછું સિલેબસ હતું પણ 'અલ્પાહાર' જેવું પર્યાપ્ત હતું. જે આવશ્યક જ્ઞાનતત્ત્વોથી સભર હતું. એ ભણીને મારા જેવા કંઈ કેટલાયે અમલદાર થઈ ગયા. માપનું સિલેબસ હોવાથી વારંવાર રિવિઝન થઈ શકતું. પ્રેક્ટિસ મેક્સ 'મિલબા' વિનર! રિપીટેશનને કારણે ગુજરાતીનાં એ ગીતો-કાવ્યો અને ગણિતનાં પલાખાં આજે પણ મોઢે છે. અરે, ત્રીજા યોથા ધોરણ સુધી તો ગણિત, ગુજરાતી, વિજ્ઞાન...એમ બધા વિષયનું હોમવર્ક એક જ સ્લેટમાં સમાઈ જતું. ઘેર આવીને ઘડીકમાં હોમવર્ક પતાવીને મોડે સુધી રમ રમારમ રમવાનું જ. એય દોડમ દોડવાળી આઉટડોર રમતો જ રમતા. તેથી લાઈફબોય વગર જ બાળકોની તંદુરસ્તી અને મન-દુરસ્તીની રક્ષા થઈ જતી. જ્યારે અત્યારે તો કલાસની નોટ, ટ્યુશન

કલાસની નોટ, હોમવર્કની નોટ, પ્રેક્ટીસની નોટ, ટ્યુશનના હોમવર્કની નોટ, 'વગેરે' ની નોટ...! અને હોમવર્ક એટલું આપે કે બિચ્ચારા બાળકોને ઘેર જવાનું જ મન ન થાય. ઘેર જાય તો ઘરકામ કરવું પડે ને? વિદ્યાર્થીને હોમવર્કનો ભાર અને વાલી (મા-બાપ) ને 'હોમ' બનાવવાનો ભાર અત્યારે 'ઈન' છે. અત્યારે કિલો-દોઢ કિલો તો 'ખાલી' દફતરનું વજન હોય. એમાં પુસ્તકો અને નોટોથી ખીચોખીચ ભરેલું દફતર એટલું વજનદાર બની જાય કે વિદ્યાર્થી જાણે વિદ્યાની 'અર્થી' ઉપાડીને જતો હોય એવું લાગે! 'અર્થી'નું વજન તો જે ઉપાડે એ જ જાણે!!

ત્રીજો ભાર છે ટ્યુશનનો. જે શિક્ષક અને વિદ્યાર્થી બંનેને નિચોવી નાખે છે. આપણે ઘરમાં નવા કપડાં, વાસણ કે ફર્નિચર વસાવીએ અને જૂના પણ રાખી મૂકીએ તો ઘરમાં કેઓસ થઈ જાય, અવ્યવસ્થા સર્જાય. એ બધું ગોઠવ ગોઠવ કરવામાં જ સમય અને શક્તિ ખર્ચાઈ જાય. એવી જ દશા આજે શિક્ષણક્ષેત્રમાં છે. 'હાજિર હો...' નો હુકમ પાળવા મતલબ હાજરી પુરાવવા સ્કૂલે તો જવું જ પડે. અને 'ભણવા માટે' ટ્યુશનમાં જવું પડે! હવે 'પડે' તો વાગે તો ખરું જ ને? ટ્યુશનમાં ભણાવીને થાકી ગયેલા શિક્ષકમાં પોતાની જાતને પ્રેમ કરવાની પહોંચ નથી રહેતી ત્યાં વિદ્યાર્થી માટે એ કયા મોલમાંથી પ્રેમ લાવે? આમાં શિક્ષકોનો પણ વાંક નથી. શિક્ષકોના પગાર પ્રમાણમાં ઓછા છે અને ક્યાંક ફૂદડી કરીને લખેલું કે માસ્તર પણ એક માણસ છે. એટલે એને પણ મોંઘવારી નડે અને મોજશોખ અડે જ. તેથી એ ટંકશાળ જેવા ટ્યુશન તરફ ફંટાયો છે. આજનો માસ્તર મા-સ્તર મટી બાપ-સ્તરનો બની ગયો છે. મતલબ મા જેવો પ્રેમાળ મટી બાપની જેમ પૈસા કમાવામાં પડી ગયો છે. પરંતુ જેમ કોર્પોરેટ કંપનીના કર્મચારીઓને "આકર્ષક પેકેજ" માં પગાર મળે છે તો તેઓ કંપનીને જ સમર્પિત રહી ટફ ટાર્ગેટ પણ પૂરા કરે છે અને સાઈડ બિઝનેસ કરવાનો વિચાર પણ નથી કરતા.

હું તો કહું છું કે સૌથી વધારે પગાર શિક્ષકનો હોવો જોઈએ. એના બેંકના ખાતામાં પણ ન સમાઈ શકે એટલો પગાર આપો, પછી જુઓ કે ધરાયેલો માણસ શું નથી કરતો? એ ટ્યુશનની ટંકશાળનો ત્યાગ કરી સચ્ચિતઆનંદ સ્વરૂપ બની સ્કૂલમાં જ પ્રેમથી, શાંતિથી, આનંદથી અને નિશ્ચિતતાથી ભણાવશે. પ્રેમ વગરનું કામ બોજ લાગે. પ્રેમ ભળે તો જ મોજ પડે. એટલે વિદ્યાર્થીઓ પણ મોજથી ભણશે.

એક સુંદર હકીકત એ છે કે ભણવું ફક્ત વિદ્યાર્થીઓને જ નથી ગમતું હોતું. ખેલવા કૂદવાની કાચી ઉંમરમાં ભણવું એ કાચા લોટ જેવું થૂ થૂ લાગે છે. પરંતુ ભણાવવામાં ઘી-ગોળ રૂપી પ્રેમરસ અને રૂચિરસ ભેળવવામાં આવે તો ભણવું લાડવા જેવું સ્વાદિષ્ટ અને પૌષ્ટિક બની જાય. તેથી મારું એક સૂચન છે કે સ્કૂલમાં શિક્ષકોની ભરતી કરતી વખતે માત્ર ડિગ્રી ન જોતાં તથા જન-વગ (ઓળખાણ) કે ધન-વગર (લાંચ) ને પ્રાધાન્ય ન આપતાં જેને વ્યસનની હદે ભણાવવાનો શોખ અને ધગશ હોય એવા આદર્શ વ્યક્તિની જ શિક્ષક તરીકે નિમણૂક થવી જોઈએ.

દસ-બાર વર્ષ પહેલાંની વાત છે. મારાં બાળકો જે સ્કૂલમાં ભણતાં'તાં એ સ્કૂલનાં આચાર્યા, શિક્ષકો અંગે વિદ્યાર્થીઓનો નિયમિત પ્રતિભાવો મેળવતાં. અને વિદ્યાર્થીઓ કોઈ શિક્ષકના શિક્ષણ અને સ્વભાવ અંગે અસંતોષ વ્યક્ત કરે તો એ શિક્ષક ને પ્રેમથી વિદાય આપી નવા શિક્ષકને 'સંગીત ખુરશી' ની જેમ ચાન્સ આપતાં. આવું ત્રણ ચાર વાર કરવું પડે તો પણ કરતાં. મારાં બંને બાળકો દસમા ધોરણમાં ટ્યુશન વગર ત્રણું અને ચોરાણું ટકા લઈ આવ્યા'તા. શિક્ષકો જ સ્કૂલની શોભા છે.

પ્રાથમિક શિક્ષણ અને શિક્ષક એ વિદ્યાર્થીના જીવનને ધોરી માર્ગ પર દોરી જતી કેડી છે. એ કેડી ઉમદા, વિશ્વસનીય અને પવિત્ર હોય એ જરૂરી જ નહીં, અનિવાર્ય ગણાય. સ્કૂલ લાઈફમાં શિક્ષક (અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૭૪ ઉપર)

શ્રીમતીજી સર્વિસે લાગ્યાં

• પલ્લવી જિતેન્દ્ર મિસ્ત્રી •

કહું છું, સાંભળો છો?
આટલા વર્ષોથી એ જ તો કરતો આવ્યો છું.

સારું, પણ એમાં કહી બતાવવાની કંઈ જરૂર છે?

ના. પણ આ તો શું કે તેં પૂછ્યું એટલે મેં કહ્યું.

બહુ સારું. જાણે મને પૂછી પૂછીને જ કરતા હશો, ખરું ને?

તારે મારી સાથે ઝઘડો જ કરવો છે કે પછી ખરેખર કંઈ કહેવાનું પણ છે?

જોયું? તમે વાતમાં ને વાતમાં મારે શું કહેવાનું છે એય ભૂલાવી દીધું. તમે તો ભાઈ'સાબ ખરા છો.

કંઈ વાંધો નહીં. મને વાત સાંભળવાની કોઈ ઉતાવળ નથી. તું તારે શાંતિથી, જ્યારે યાદ આવે ત્યારે વાત કરજે.

હં... શું કહેતી હતી હું? ...અરે હા, યાદ આવી ગયું. સાંભળો...

ફરમાવો...

વાત જાણે એવી છે કે હું કાલથી સર્વિસે જવાની છું.

શું? શું કહ્યું તેં? તું સર્વિસે જવાની? અને તે પણ કાલથી જ? તને વળી કોણે સર્વિસે રાખી?

આમ તો પહેલી તારીખથી જ જાત, પણ એક દુકાનની સેલ્સ ગર્લ મેરેજ કરીને રજા પર ઊતરી ગઈ છે. એટલે એ ભાઈ કોઈ બીજાને રાખી લે એ પહેલાં મને થયું કે એ જોબ માટે હું જ ટ્રાય કરું.

હા, પણ તને કંઈ રીતે ખબર પડી કે ત્યાં જગ્યા ખાલી છે? તેં જોબ માટેની જાહેર ખબર વાંચી કે એ માટે તેં એપ્લિકેશન આપી હતી?

ના રે ના. નથી તો મેં જાહેર ખબર

વાંચી, કે નથી તો મેં એપ્લિકેશન આપી. એ તો મોટાભાઈને ઓળખે છે એટલે આ જોબ મળી.

અચ્છા, પણ એ તને નહીં ઓળખતા હોય. વાંધો નહીં, થોડા સમયમાં જ ઓળખી જશે.

આહું આહું બોલ્યા વગર કહોને, કે હું સર્વિસે જાઉં કે નહીં?

હું તને ના કહું તો તું નહીં જાય?

પણ તમે 'ના' કહો જ શું કામ? તમને ઢસરડા કરતા જોઈને મને વિચાર આવ્યો કે તમારી સાથે સાથે હું પણ કમાઉં તો તમને આર્થિક ટેકો થશે.

મને એવા ટેકાની જરૂર છે એવું તને કોણે કહ્યું?

કહેવાનું વળી કોણ હતું? એ તો સમજવાની વાત છે. રોજ આ કાગળિયાં ચીતર ચીતર કરો છો. ચોવીસ કલાક લખ લખ કરો છો ત્યારે મળી મળીને તમને શું મળે છે? તો મને વળી દયા આવી કે લાવ, તમને કમાવામાં જરા મદદ કરું.

તારી એ ભલી લાગણી બદલ હું તારો અંતઃકરણપૂર્વકનો આભારી છું.

આવું તે શું બોલતા હશો તમે? ફોરીનમાં તો બધા....

પ્લીઝ પ્લીઝ, તારી એ ફોરીનની વાતો પછી કોઈ વાર કરજે. હમણાં તો મારે આ બે અધૂરા લેખ પૂરા કરવાના છે.

લેખો લખવાના એમાં વળી શું ધાડ મારવાની છે?

એમ, તો પછી એકાદો લખી તો જો.

અરે! હમણાં લખી નાખું. પણ કોઈના પેટ પર પાટુ મારવું ઠીક નહીં. મારે લેખો વાંચવા માટે થઈને વાંચવા માટે થઈને લોકો તમારા લેખો વાંચવાના મૂકી દે, તે મારાથી જોયું નહીં જાય. તેથી લખતી નથી સમજ્યા?

સમજી ગયો, દયાની દેવી ફ્લોરેન્સ નાઈટિંગેલ, હું બધું જ સમજી ગયો.

ગુડ બોય. તો હું કાલથી સર્વિસે જાઉંને? તારી સર્વિસનો સમય શું હશે?

આમ તો દસથી સાતનો સમય છે. પણ એ તો બીજા બધા માટે. હું તો બારથી ચાર જાઉં તો પણ ચાલે. ઓળખાણનો એટલો તો લાભ મળવો જોઈએને?

હું નથી માનતો એવું. ઠીક છે. જોબ માટે તારે જવાનું ક્યાં છે?

સરદાર પટેલ સ્ટેડિયમ પાસે.

ઓહ! એટલું બધું દૂર છે? તારાથી જવાશે કે?

માણસ ધારે તો લંકા પણ જઈ શકે, તો સ્ટેડિયમની શી વાત છે!

ભલે, પણ હાલ તો તું સ્ટેડિયમ જવાનું જ ધારજે. લંકાનું તો નોકરી પાકી થાય પછી વિચારજે. બાય ધ વે, તું કરવાની છે એ ફર્મનું શું નામ છે? એ લોકોની પ્રોડક્ટ શું છે?

“પાંચાલી” — સાડીની દુકાન છે.

“પાંચાલી?” — સાડીની દુકાન? અરે, પાંચાલીને તો ખુદ પોતાને સાડી પહેરાવવા માટે શ્રીકૃષ્ણને આજીજી કરવી પડી હતી અને તું પાંચાલીમાં લોકોને સાડી પહેરાવશે?

નેપોલિયન લખી ગયો છે ને કે ‘વોટ ઈઝ ધેર ઈન નેમ?’ મતલબ કે ‘નામમાં શું દાટ્યું છે?’

એ વાતને નેપોલિયન નહીં, શેક્સપિયર કહી ગયેલો.

જ્યારે નામનું જ મહત્ત્વ નથી ત્યારે એ વાત કહેનારનું નામ નેપોલિયન હોય, શેક્સપિયર હોય કે કોઈ આલિયો મવાલિયો હોય શું ફરક પડે છે?

હા મારી મા, કંઈ ફરક નથી પડતો.

પણ એ તો કહે, તું 'પાંચાલી' સુધી જઈશ કઈ રીતે?

બસમાં જઈશ. મોડું થઈ જશે એ દિવસે રિક્ષામાં જઈશ.

તો તો તારે રોજ રિક્ષા જ કરવી પડશે.

તો કરીશ. એટલો પગાર ઓછો આવ્યો છે એમ માનજો.

એની વે, પગાર કેટલો આપવાના છે?

પહેલી તારીખે ગણી લેજોને જનાબ.

અને આમ અમારા શ્રીમતીજી સર્વિસે લાગ્યાં. સાંજે હું ઘરે આવ્યો ત્યારે...

અરે! તું ઘરે આવી ગઈ છે? મને તો એમ કે તું 'પાંચાલી'માં બેઠી બેઠી એટલે કે ઊભી ઊભી સ્ત્રી ગ્રાહકોને સાડીઓ પહેરાવતી હોઈશ.

એ તો હું પહેરાવી આવી.

અરે વાહ! આજે કેટલી સાડીઓ વેચી મેડમે?

દસ.

બસ?

પહેલા દિવસે તે વળી કેટલી હોય? પછી જોજો ને મારો ઝપાટો.

ભલે ચાલ, જમવાનું પીરસ.

આજે તો હું થાકી ગઈ છું એટલે જમવાનું બનાવ્યું નથી. બહાર જમી આવીશું?

હે ભગવાન, પહેલા દિવસથી જ ઉપાધિ શરૂ? ઠીક છે, હું જરા ફેશ થઈને આવું.

મને તમે જરા ૨૩,૭૨૬/- રૂપિયા આપજો ને પ્લીઝ.

શાને માટે?

સો રૂપિયા રિક્ષાના અને બાકીના મેં સાત સાડીઓ ખરીદી એના.

તે 'પાંચાલી'માંથી સાત સાડી

ખરીદી? હમણાં તો આપણા ફેમિલીમાં કે ફ્રેન્ડ સર્કલમાં કોઈને ત્યાં કંઈ પ્રસંગ નથી આવતો ને તેં સાડીઓ ખરીદી? બાય ધ વે, મને જરા એ તો કહે, તું ત્યાં સાડીઓ વેચવા ગઈ હતી કે ખરીદવા?

તમે સમજતા કેમ નથી? હમણાં ભલે કોઈને ત્યાં કોઈ પ્રસંગ નથી પણ ક્યારે ને ક્યારે તો પ્રસંગ આવશે કે નહીં? અને સારા પ્રસંગે પોતાને પહેરવા તેમજ સગાંઓમાં વહેંચવા સાડીઓ જોઈશે તો ખરી જ ને? એટલે મેં અગમચેતી વાપરીને આજે જ લઈ રાખી.

હે ભગવાન! મારી સાથે આ ક્યા જનમની તારી દુશ્મની? તેં તો મને વગર અચ્છાએ મૂડી નાખ્યો.

એમાં ભગવાનનો શું વાંક?

મારી માવડી, હું તને કહું છું કરી નાખ્યોને તેં મને આર્થિક ટેકો?

મને ખબર જ હતી કે તમે મારી સાથે ક્યક્ય કરવાના જ છો. પણ તમે જ વિચારો, પહેલા જ દિવસે 'ફક્ત ત્રણ સાડીઓ જ વેચાઈ' એવું દુકાનદારને કહું તો કેવું લાગે? એટલે મેં પોતે સાત સાડીઓ ખરીદી લીધી. તમે મને પૈસા આપો અને મહિનાના અંતે પગારમાંથી વાળી લેજો. તમારે તો ખુશ થવું જોઈએ કે ચાલો, છેવટે કામ કરતી થઈ! પણ તમારા સ્વભાવમાં જ એ નથી ને...! તમને જો નહીં જ ગમતું હોય તો હું કાલથી જ નોકરીએ નહીં જાઉં, સમજ્યા?

બરાબર સમજી ગયો. મારી ભૂલ જ હતી કે મેં તને સર્વિસે જવા દીધી અને તે પણ સાડીની દુકાનમાં. તને સર્વિસે રાખનારો તને મારા કરતાં વધારે ઓળખતો હતો એમ મને તો લાગે છે. હું જ બેવકૂફ છું કે તને આટલા સમયમાં પણ ઓળખી ના શક્યો.

તો એમાં વાંક કોનો? ■

અમારા જમાનામાં તો...

(અનુસંધાન : પાના નં.-૭૨ ઉપરથી ચાલુ)

જ વિદ્યાર્થીનો આદર્શ હોય છે. વિદ્યાર્થીને શિક્ષક માટે આંધળી શ્રદ્ધા હોય છે. શિક્ષક એકવાર ભૂલથી બોલી જાય કે ત્રણ અને ત્રણ પાંચ...તો વિદ્યાર્થી એ પાંચની છક ન કરે. તેથી જ શિક્ષકની પસંદગીમાં સાવધાની આવશ્યક છે.

મૂળ વાતને આગળ વધારીએ. ટ્યુશનિયા માસ્તરનો ભાર, ભારે અને અધરા સિલેબસવાળો ભણતરનો ભાર, દફતરનો ભાર અને ત્રણની ત્રેખડ ન પડે એવી શુભ ભાવનાથી ચોથો ભાષાનો ભાર લાદી દેવામાં આવ્યો છે. બાળક પોતાની મા પાસે જ હળવો રહી શકે, પારકી મા પાસે નહીં. પોતાની ભાષા જ સુપાય્ય હોય. તેથી વિદ્યાર્થીઓને, સોરી, વાલીઓને ગુજરાતી મીડિયમ તરફ વાળવા માટે પર્યાપ્ત સંખ્યામાં આદર્શ ગુજરાતી શાળાઓ-મોડેલ સ્કૂલો ઊભી થવી જરૂરી છે.

બેડાનો ભાર લાગવા માંડે તો અભણ પનિહારી પણ થોડું પાણી ઓછું કરી નાખે છે, કે પછી બેડાને માથેથી ઉતારીને કાંખમાં ગોઠવવાનો ફેરફાર કરે છે. તો શિક્ષિત સત્તાધીશો સિસ્ટમને સુધારવા કાં ખચકાય? ઉપર્યુક્ત ચાર ભાર ચર્ચાથી નહીં, ઉચિત અમલથી જ હળવા થઈ શકે. પરંતુ જેઓ અમલનીએ ચર્ચા કરીને સૂઈ જ જવા માંગે છે એને તો 'ગુડનાઈટ મુબારક' જ કહેવું પડે ને? 'જાગ્યા' વગર તો ગુડ મોર્નિંગ શક્ય જ નથી ને?

● છમ્મવડું :

કેટલાક શિક્ષકો ચિરસ્મરણીય હોય છે. તો કોઈક ચી...ર સ્મરણીય! (જેની યાદ ચીરી નાખે છે!)

મો. ૯૪૨૮૩ ૫૧૧૨૦

Aristo™
STAINLESS STEEL

Mfrs. of Aristo Brand Stainless Steel Utensils

ARISTO PLUS

177/A, Panjrapole Road, Opp. Sarvodaya Nagar, Mumbai-400 004.

Tel. : 2242 6555 / 2242 2666 • Fax : 2242 7324

E-mail : aristo_steel@yahoo.co.in • www.aristosteel.com

કોસ કનેક્શન ફોન પર!

• ચિત્રસેન શાહ •

અમારા એક મિત્રની ફરિયાદ છે કે તેમના ફોનની લાઈન અવારનવાર બીજી કોઈ લાઈન સાથે જોડાઈ જાય છે. મિત્રનો ફોન નંબર ૪૧૫૧૬૧૧ છે અને તેમની લાઈન જે લાઈન સાથે જોડાઈ જાય છે તે કોઈ મિસ્ટર ત્યાગીનો ફોન નંબર ૪૧૫૧૬૧૨ છે. તેમણે ફોન ડિપાર્ટમેન્ટને ફરિયાદ તો કરી છે, પરંતુ જેમ મોટા ભાગના કેસમાં બને છે એવી જ રીતે ફરિયાદ કર્યા પછી તો ઊલટાની તેમની તકલીફ બેવડાઈ છે! કારણ કે પહેલાં તો ફક્ત મિસ્ટર ત્યાગીના ફોન સાથે જ તેમના ફોનનું કોસ કનેક્શન થતું હતું પરંતુ ફરિયાદ કર્યા પછી તો પોલીસ સ્ટેશન-સહિત બીજા ઘણા ફોન સાથે પણ તેમની લાઈન જોડાઈ જાય છે! આ સંજોગોમાં ઘણી વાર અમારા મિત્ર, મિસ્ટર ત્યાગી અને પોલીસ સ્ટેશન વચ્ચે ટેલિ-કોન્ફરન્સ પણ યોજાઈ જતી અને પરિણામે આ બંનેનાં નામ-સરનામાં પોલીસ ચોપડે ચડી ગયાં! પોલીસ સ્ટેશનના અધિકારીએ તો તેના સ્ટાફના કોઈ ક્લાર્કને કહ્યું હશે કે ‘આ બંને ફોન નંબર એક જગ્યાએ ટપકાવી લેજો. આપણે ફોન ડિપાર્ટમેન્ટને ફરિયાદનો પત્ર લખીશું ત્યારે જરૂર પડશે!’ પરંતુ ક્લાર્કનું ધ્યાન તો ભારત અને સાઉથ આફ્રિકા વચ્ચે રમાતી વન-ડે મેચમાં હતું એટલે એણે તો ભૂલથી આ બંનેનાં નામ-સરનામાં ‘રીઠા ગુનેગાર’ ની યાદીમાં નાખી દીધાં! તેથી શહેરમાં સોનાની ચેન ખેંચવાનો કે એવો બીજો કોઈ બનાવ બને એટલે તરત જ પોલીસ સ્ટેશન તરફથી તો ‘મેઈલિંગ લિસ્ટ’ પ્રમાણે આ બંનેને પણ ફોન આવી જાય કે ‘આ બનાવના સંબંધમાં પોલીસ સ્ટેશનમાં આવી સાહેબને મળી જજો.’

મિસ્ટર ત્યાગી પ્રેસ રિપોર્ટર છે અને તેથી અવારનવાર થતા કોસ કનેક્શનને

કારણે અમારા મિત્રને તો ગામ-આખાના ન્યૂઝ મફતમાં સાંભળવા મળે છે!

એકબીજાથી ઘણા દૂર રહેતા અમારા મિત્ર અને ત્યાગી ફોનના કોસ કનેક્શનને કારણે ફોન પરની વાતચીતમાં એકદમ નજીક આવી ગયા હતા. જોકે ઘણી વાર તો બંનેને એકબીજા સાથે વાત કરવાની ઈચ્છા થાય ત્યારે પણ બંનેના અમદાવાદી જીવ (!) કોસ કનેક્શન થવાની રાહ જોતા બેઠા હોય!

અમે મિત્રને કહ્યું કે ‘સરકારી તંત્રમાં “ફરિયાદ” કરી બેસી રહ્યા પાલવે નહીં. “ફરિયાદ” ની “ફરી યાદ” પણ અપાવતા રહેવું પડે!’

તો તેમણે જવાબ આપ્યો કે “આળસમાં રહી જાય છે!”

ઘણાનું આવું હોય છે! મેં કેટલાય એવા લોકોને જોયા છે, જેઓ સહેજે તકલીફ ઉઠાવવા તૈયાર નથી હોતા. દાખલા તરીકે, પેપરમાં જો પહેલા પાને જાહેરાત હોય કે ‘તમારે ઈન્સ્ટન્ટ લખપતિ બનવું છે? તો વાંચો છેલ્લું પાનું!’

આળસુ લોકો લખપતિ બનવા પણ છેલ્લા પાના સુધી જવા તૈયાર નથી હોતા! જોકે જાહેરાત આપનારે છેલ્લા પાને જે સ્કીમ મૂકી હોય છે તે સ્કીમ કરોડપતિમાંથી લખપતિ બનાવવાની જ હોય છે! એટલે આળસુ લોકો કોઈ-કોઈ વાર અનાયાસે નુકસાનીમાંથી બચી જાય છે! ત્યાર બાદ અમારા મિત્રે તેમણે અનુભવેલા કોસ કનેક્શનના રસપ્રદ કિસ્સા અમને સંભળાવ્યા.

એક વાર તેમને ફોન આવ્યો : ‘હેલો ૪૧૫૧૬૧૧?’

બાજુમાંથી ૪૧૫૧૬૧૨ વાળા ભાઈને બોલાવી આપશો?’

તેમણે જવાબ આપ્યો : ‘ભાઈસા’બ, આ ફોન નંબર છે, ફ્લેટ કે પ્લોટ નંબર નથી કે ૪૧૫૧૬૧૧ અને ૧૨ બાજુબાજુમાં હોય!’ (ક્યારેક અક્સ્માત્ આવી જાય એ જુદી વાત છે.)

આમ કહી તેમણે ફોન મૂકી દીધો.

એક વાર ફોનનું રિસીવર ઉપાડતાંની સાથે તેમને વાતચીત સંભળાઈ (જાણે કોઈ પાગલ કોઈ દારૂડિયાને કહી રહ્યો હતો.)

‘દારૂબંધીવાળા પ્રદેશમાં જાહેરમાં દારૂ પીવું એમાં ડહાપણ નથી!’

આમ પોલીસથી માંડી પાગલ સુધી બધા જ જાણે છે કે જાહેરમાં દારૂ પકડાય, પીવાય નહીં!

છેલ્લે તેમણે એક રસપ્રદ, રોમાંચક અને રહસ્યમય કિસ્સો અમને સંભળાવ્યો

અમારા મિત્રને ઘેર એક વાર રાત્રે ટી.વી. પ્રોગ્રામ જોઈ બધાં સૂઈ ગયાં હતાં. રાત્રે એક વાગ્યે બારણે ટકોરા પડ્યા. આંખો ચોળતાં-ચોળતાં અમારા મિત્રે બારણું ખોલ્યું તો સામે પોલીસ પાર્ટી-સહિત પી.એસ.આઈ. ઊભા હતા.

અમારા મિત્રે આંચકો અનુભવ્યો. પોલીસે કરડાકીથી કહ્યું : ‘અમારે ઘરની તલાસી લેવી છે’

‘કેમ?’

‘અહીં ખૂન થયું છે ને તમે પૂછો છો કેમ?’

‘ખૂન?! અમારે ત્યાં પ્રોપર્ટીનો કોઈ પ્રોબ્લેમ નથી કે કોઈનું ખૂન કરવાની જરૂર પડે! અમારે ત્યાં ખૂન થાય અને અમે ન જાણીએ તે કેવું? અમારા ઘરની વાત પોલીસ જાણે અને અમે ન જાણીએ?’

પરંતુ ઘણી વાર આવું થતું હોય છે. ઘરની ઘણી વાતો પોલીસવાળા જાણતા હોય છે, ‘ઘરવાળા’ જાણતા નથી હોતા!

અમારા મિત્રે કહ્યું : 'લઈ લો તલાશી.'

પોલીસે આખા ઘરની તલાશી લીધી પરંતુ કાંઈ વાંધાજનક મળ્યું નહીં.

ગૂંચવાયેલા પી.એસ.આઈ. એ કહ્યું : 'રાત્રે નવ અને દસની વચ્ચે અમે ફોન પર કોઈ પાર્ટી સાથે વાત કરી રહ્યા હતા ત્યારે અમે કોઈ યુવતીની 'બચાવો બચાવો' એવી ભયાનક ચીસ સાંભળી હતી. ત્યાર બાદ "ખૂન-ખૂન" એવા સ્પષ્ટ શબ્દો પણ સાંભળાયા હતા. પહેલાં તો અમને થયું કે અમે જે પાર્ટી સાથે વાત કરી રહ્યા હતા ત્યાં કોઈ બનાવ બન્યો લાગે છે તેથી ત્યાં તપાસ કરી પરંતુ ત્યાં કોઈ બનાવ નો'તો બન્યો. ત્યાર બાદ અમને ફોનના કોસ કનેક્શનની વાત યાદ આવતાં અમે મિસ્ટર ત્યાગીને ત્યાં તપાસ કરી. ત્યાં પણ કોઈ બનાવ બન્યો નો'તો. ઊલટાનું તેમણે તો કહ્યું કે તેમણે પણ "બચાવો-બચાવો" અને "ખૂન-ખૂન" ના અવાજો સાંભળ્યા હતા, તેથી અમે તમારે ત્યાં તપાસ કરવા આવ્યા છીએ. તમે રાત્રે નવ અને દસની વચ્ચે ક્યાં હતા? શું કરતા હતા? તે સમયે કોઈ ફોન આવેલો?'

આવા પ્રશ્ન સાથે પોલીસે પોતાનું વક્તવ્ય પૂરું કર્યું. અમારા મિત્રે જવાબ આપ્યો :

'તે સમયે અમે બધાં ડ્રોઈંગરૂમમાં બેસી ટી.વી. પ્રોગ્રામ જોઈ રહ્યાં હતાં ત્યારે કોસ કનેક્શનવાળા મિસ્ટર ત્યાગીનો ફોન પણ આવેલો. તેમની સાથેની વાતચીતમાં વચ્ચે વચ્ચે બીજી કોઈ વાતચીત પણ સાંભળાતી હતી. ટી.વી. સિરિયલ પૂરી થઈ અને અમે બધાં સૂવા ચાલ્યા ગયાં.' ટી.વી. 'સિરિયલ' શબ્દ બોલતાંની સાથે જ અમારા મિત્રના મગજમાં એક ઝબકારો થયો : 'અમે ટી.વી. સિરિયલ "આહટ" જોઈ રહ્યાં હતાં. "આહટ" ના તે એપિસોડમાં એક પ્રેતાત્મા એક સુંદર યુવતીની ગળચી દબાવે છે અને યુવતી "બચાવો-બચાવો" ની મરણચીસ સાથે ઢળી પડે છે. અમારો બાર-તેર વર્ષનો પુત્ર કે જે હોરર સિરિયલનો શોખીન છે તે મોટેથી "ખૂન-ખૂન" ની બૂમ પાડતો પોતાના રૂમમાં સૂવા ચાલ્યો ગયેલો!'

પોલીસતંત્રે આ બધા અવાજ કોસ કનેક્શન દ્વારા સાંભળ્યા હતા અને પરિણામે પોલીસ પાર્ટી આ ખૂનનો ભેદ ઉકેલવા કમર કસતી ધસી આવી હતી અમારા મિત્રને ત્યાં!

આ હતી કોસ કનેક્શનને કારણે થયેલી રામાયણ!

પ્લોટ નં.-૩૧૪/એ, સેક્ટર-૨૦, રાજશ્રી સિનેમા પાસે,
ગાંધીનગર-૩૮૨ ૦૨૦. ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૬૦૫૮૨

મનોમંથનના ચિંતનરત્નો

- ★ ભૂલનું ઉત્તમ પ્રાયશ્ચિત્ત ઉમંગથી ફરી શરૂ કરવું એ જ છે.
- ફાધર વાલેસ
- ★ કોઈ માણસ એમ કહે કે એણે કદી ભૂલ કરી નથી, તો ચોક્કસ માનજો કે એણે જાતે કદી કોઈ કામ કર્યું નથી.
- થોમસ હકસલી
- ★ કદી ન સુધરે તેવી ભૂલ ન કરતાં.
- અનુભવાનંદજી
- ★ જ્યારે બે વ્યક્તિ ઝઘડે ત્યારે બંનેની ભૂલ હોય છે.
- ઉક્તિ
- ★ મને તો એક પણ માણસ એવો નથી દેખાતો જે પોતાનો દોષ પોતે જોઈ શકે અને પોતાને દોષિત માને.
- કન્ફ્યુશિયસ
- ★ બીજાઓએ તમારી પ્રત્યે જે જે અપરાધ કર્યા હોય તેને ભૂલી જવા એ જ તેનો ઉપાય છે.
- સાયરસ
- ★ શત્રુઓની અવગણના ન કરવી જોઈએ; આપણી ભૂલો બતાવનારાઓ એ લોકો જ હોય છે.
- સંકલિત
- ★ ખામી કાઢવી બહુ સરળ છે, પણ સારું કાર્ય કરવું બહુ અઘરું છે.
- પ્લુટાર્ક
- ★ જો માનવી શીખવા માગે તો એની દરેક ભૂલ એને કંઈ ને કંઈ શિખામણ આપે જ છે.
- ડિકન્સ
- ★ માણસની એક જ વખતની ભૂલ ક્યારેક લોકોની દૃષ્ટિમાં હંમેશની ભૂલ બની જાય છે.
- સંકલિત
- ★ પાડોશીની સો ભૂલો સુધારવા કરતાં પોતાની એક ભૂલ સુધારવી વધારે સારી છે.
- ગાંધીજી
- ★ હું મારી જાતને ખૂબ જ સમજદાર વ્યક્તિ માનવાની ભૂલ કરી બેસું છું, એથી જ ઘણી અનધિકાર ચેષ્ટાઓ થઈ જાય છે.
- સંકલિત

MILAN
MASALA

K. K. MASALAWALA
31, K.N. ROAD, MASJID (W), MUMBAI-400 009.
TEL. : 2377 4209 2375 7674
TELEFAX : 2379 0883

MILAN
MASALA

સંકલન : ગુલાબચંદ ધારશી રાંભિયા

બચુડો

અધા : પુત્તર બચુડા?

બચુડો : કો અધા કુરો કમ આય?

અધા : જરા તપાસ તા કર ક નુથાબાપા વકીલ જી ઓફિસતે વેને ને મીઠાઈવારે મંછારામ તે ચિટીંગ જો કેસ કરેજો ચ્યાં તે... સે નથુબાપા કુરે મેં છેતરાણા આંઈ?

બચુડો : (તપાસ કે ને ચેં) નથુબાપા મંછારામજી દુકાન તા ગુલાબજાંબુ ગેણાં વા. તરે અન મિઠાઈમેંજા ન તા ગુલાબ નકર્યા કે ન ત જાંબુ નકર્યા. અતરે ચિટીંગજો કેસ કરેલા વ્યા વા.

ખિલખ મ બલા

પપ્પા : મોન્ડુ, તારો શું વિચાર છે? સ્કૂલે નિયમિત જતો નથી, ઘરે વાંચતો નથી... તું મોટો થઈને શું કરીશ?

મોન્ડુ : પપ્પા, તમે ચિંતા ન કરો. મોટો થઈને હું સ્વામિજી બની જઈશ. મોટા મોટા ઓફિસરો, રાજકારણીઓ બધા જ મને પગે લાગશે.

ચંપક : આ ચાઈનાની બનાવટવાળી બધી વસ્તુઓ તકલાદી જ હોય છે. કોઈ ટકાઉ હોતી જ નથી.

મયંક : પણ હું જે જાણું છું એ મુજબ ચાઈનાની એક વસ્તુ વરસોના વરસ થયા હજુ સુધી એમની એમ જ છે.

ચંપક : ના હોય... એવી ટકાઉ વસ્તુ કઈ છે?

મયંક : ચાઈનાની દીવાલ.

બંટી : ચંકીએ નવી કોલેજ ખોલીને એનું નામ બહુ વિચિત્ર રાખ્યું છે.

બબલી : એવું તે શું નામ રાખ્યું છે?

બંટી : ચંકી ગર્લ્સ કોલેજ ફોર બોચ્સ.

મોહન : યાર, આ ભિખારી પણ ખરો નીકળ્યો.

સોહન : કેમ શું થયું?

મોહન : અમે બધા પચ્ચીસેક જણા ખરા તાપમાં બસ સ્ટેન્ડ પર બસની રાહ જોઈ ઊભા હતા, ત્યાં તે આવ્યો... બધા પાસે રૂપિયો રૂપિયો માંગી, રિક્ષા રોકીને રિક્ષામાં જતો રહ્યો.

મોટુમલ : અરે છોટુમલ, છાપામાં આ સમાચાર વાંચ્યા? કમળાએ માણસામાં ૫૦ માણસોનો ભોગ લીધો.

છોટુમલ : હાસ્તો... આ બાઈ ઘણી જબરી, જોરાવર લાગે છે.

રામલાલ : સાંભળ્યું છે કે તમારું સ્મિત જોરદાર છે... એના પર હજારો મરતા હોય છે...

સ્મિતા : ખરી વાત છે પણ તમારે મારું શું કામ છે?

રામલાલ : ખાસ કોઈ કામ નથી. આ તો ઘરમાં મચ્છર ખૂબ જ વધી ગયા છે. તમે આવો તો દવા છાંટવી ન પડે.

પ્રેમી : આજ તો બહુ જ સુંદર લાગે છે. કાંઈક બોલ તો ખરી... હું તારા બોલનો બંધાણી બનવા માગું છું.

પ્રેમિકા : (ધીમેથી...) મોંમાં માવો ભર્યો છે ને એ હમણા થુંકાય એમ નથી... નશો ચઢ્યો નથી.

શિક્ષક : અલ્યા ચીન્ટુ - પીન્ટુ તમે બંને કોપી કરીને પાસ થયા તોય થઈ ક્લાસ? જરાક તો વિચારવું તું...

ચીન્ટુ : સાહેબ, કોપી કરવામાં ચોઈસ ના મળે. જે મળે એનાથી ચલાવી લેવું પડે.

મોહન : જીવનમાં બધુ પોઝિટીવ જ ઈચ્છવું જોઈએ. એનાથી પ્રગતિ થાય છે.

સોહન : પણ મારાથી એનું નહીં વિચારાય.

મોહન : કેમ?

સોહન : હું હમણાં જ એચ.આઈ.વી.નો ટેસ્ટ આપી આવ્યો છું.

૮/૨૬, ગંગામણિ ફ્લેટ્સ, વસંતનગર સોસાયટી, ગોપાલચોક, મણિનગર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮. ફોન : ૨૫૪૬૮૧૬૦

મંઝીલે ઉન્ડીકો મિલતી હે
જિનકે સપનોં મેં જાન હોતી હે
યૂંહી પંખ હોને સે,
કુછ ભી નહીં હોતા
હોંસલો સે ઉડાન હોતી હે.

સૌજન્ય : “બહાતરનું ભાવજગત”

અંગદાન અને ધર્મ

ફેબ્રુઆરીના અંકમાં મેં 'કેરળ પ્રદેશનું અંગદાન અભિયાન' નામે લખાણ 'રીડર્સ ડાઈજેસ્ટ'માંથી અનુવાદ કરીને આપેલ.

આના પ્રતિભાવરૂપે થોડા દિવસ પહેલાં એક ભાઈનો ફોન આવેલ. તેમણે પોતાનો પરિચય આપેલ નથી, પણ તેઓ સમાજના સભ્ય અથવા મંગલ મંદિરના વાચક હોઈ શકે.

મૂળ વાત - તેમનું કહેવાનું એ હતું કે તેઓ પણ આવા દાનનો પ્રચાર કરતા હતા, પરંતુ અમુક કિસ્સાઓ જોયા પછી એમને લાગ્યું કે આમાં દાતાને દોષ લાગે એટલે હવે પ્રચાર કરવાનું બંધ કરેલ છે!

તેમણે બે દાખલા આપ્યા એ લીવર દાનના હતા. તેમનું કહેવું કે લીવર શરાબથી જ ખરાબ થાય છે અને બંને વખતે દાન લેનારે ફરી પીવાનું ચાલુ કરેલ. એક કિસ્સામાં તો પત્નીએ લીવરદાન કરેલ. (લીવરનો અડધો ભાગ જીવન દરમિયાન પણ દાન કરી શકાય; અડધું લીવર દવાઓના સહારે રીજનરેટ થઈ જાય.)

લાગે છે કે આ ભાઈ પણ અમુક જૈન મુનિઓની આ ખતરનાક માન્યતાથી પ્રભાવિત છે.

તેમણે કહેલ બીજા કિસ્સામાં શું પત્નીએ "મરવા દો એને" એમ કહીને દાનનો ઈન્કાર કરી દેવો? ભવિષ્યમાં એ સુધરશે એવી આશા પણ નહીં રાખવાની?

આવા અંગત જાણકારીના ૧-૨ કિસ્સાનો દાખલો લઈ, એ ભાઈ અંગદાનનો વિરોધ કરવા લાગ્યા છે! દુનિયાની વાત જવા દઈએ તો ભારતભરમાં અંગદાન મળવાનાં પરિણામે હજારોની સંખ્યામાં લોકોને નવું જીવન મળ્યું છે અને મળશે એ નહીં જોવાનું? ઘરઆંગણે અમદાવાદ સિવિલમાં ઋષિતુલ્ય ડૉ. ત્રિવેદીના હાથે થયેલ કિડની ટ્રાન્સપ્લાન્ટમાં હજારો વ્યક્તિઓને નવું જીવન મળ્યું છે. દુનિયાભરમાં થતા નેત્રદાનથી હજારો અંધજનોને દૃષ્ટિ મળી છે. આ બધા લાભાર્થીઓ હંમેશાં મહાત્મા બનીને રહેશે એવી બાંહેધરી દાતાએ કે ડૉક્ટરોએ લેવાની? આ તે કેવી વિચારસરણી! અને બધાનાં કાજ બનવાનો અધિકાર આપણને કોણે આપ્યો?

દાન સુપાત્રે આપવું એ ખરું, પણ આ બાબત જ્યારે કોઈ જાણીતી વ્યક્તિ કે સંસ્થાને નાણાં કે વસ્તુનું દાન અપાતું હોય ત્યારે જ શક્ય બને. એમાંય ભવિષ્યની કોઈ ગેરન્ટી ન મળે. બાકી જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ અન્ય કોઈ જાણીતી કે અજાણી વ્યક્તિને

તેનું જીવન બચાવવાના શુભ આશયથી અંગદાન કરે ત્યારે તેની ભાવનાનું જ મહત્ત્વ છે. માત્ર શુભ ભાવનાથી જ વ્યક્તિ ભવસાગર તરી ગયાની કથાઓ જૈન સાહિત્યમાં ઘણી મળે છે.

બીજી વાત એ ભાઈએ કહી કે સાધુ - સાધ્વીઓ તો મોક્ષમાર્ગના પ્રવાસી છે, તેઓ આમાં શા માટે પડે? મારા એ લખાણની આખરે મારી ટીપ્પણી ઉપર, આ પણ તેનો પ્રતિભાવ હતો.

સવાલ એ છે કે શા માટે નહીં? શા માટે સાધુ ભગવંતો રક્તદાન કે અંગદાન ન કરી શકે, કે તેનો ઉપદેશ ન આપી શકે? જે સમાજ તેઓની ૧૦૦% જીવન જરૂરિયાતો ખુશી ખુશી અને ભાવનાપૂર્વક પૂરી કરતો હોય એ સમાજ માટે આટલું કરવામાં જો મોક્ષમાર્ગમાં બાધા પડતી હોય તો એ મોક્ષમાર્ગ ન હોઈ શકે.

મગનલાલ સંઘવી

ફોન : (૦૭૯) ૨૬૮૭૧૯૨૫

'મંગલ મંદિર'માં 'વલોવતન' ખૂબ જ આકર્ષક બનતું જાય છે. આપણા પ્રદેશના તાજા સમાચાર મળતા જ રહે છે. પણ એક સૂચન છે કે આપણા પ્રદેશના ઘણા સ્થળ એવા છે જે આપણે ભૂતકાળમાં જોયા છે પણ હાલ એ સ્થળ એટલે કે ટપકેશ્વરીની ગુફાઓ માટે કોઈ જાણકારી મળશે તો ખૂબ જ આનંદની લાગણી અનુભવાશે.

ખૂબ જ રમણિય સ્થળ અને એની ગુફાઓ વિશે જાણકારી આપશો. પહેલાં 'જેસલ તોરલ' ફિલ્મમાં થોડા ઘણાં સીન ત્યાંના જોયેલા છે. બાકી બચપણમાં એ સ્થળની મુલાકાત જ્ઞાતિના મેળામાં લીધેલ છે ત્યારે તો બહુ જ નાના હતા. એ ગુફામાં વડીલો જુગાર રમતા. અને અમે બધા બાળકો પકડાવાની રમતો રમતા. બધી યાદ તાજી કરવા માટે ફરી કોઈક જાણકારી મળશે તો આનંદ થશે.

બીજું 'જાણવા જેવું' - આ કોલમ પણ સારી છે. ખૂબ મહેનત કરીને એની જાણકારી રજૂ કરવામાં આવે છે એ પણ ખૂબ જ પ્રશંસાને પાત્ર છે.

અલકા એ. સંઘવી - અમદાવાદ
મો. ૯૪૨૬૧ ૪૧૯૫૮

આપણો કચ્છી જૈન સેવા સમાજ, વર્ષોથી સ્વાતંત્ર્ય દિન અને પ્રજાસત્તાક દિનની ઉજવણી હર્ષોલ્લાસથી ઉજવીને ધ્વજવંદનના પ્રોગ્રામો કરી રહ્યો છે. તો એ વિશે હું મારા સૂચનો કે અભિપ્રાય, જે માનો તે વ્યક્ત કરું છું.

આપણે 'ધ્વજવંદન' કરવા માટે હંમેશાં કોઈપણ અગ્રેસર વ્યક્તિને આમંત્રણ આપીએ છીએ. એમના હાથે ધ્વજવંદન કરાવીએ છીએ તે ખૂબ જ સારી વાત છે. પણ મને એવું લાગી

રહું છે કે હવે થોડા ફેરફાર કરી આપણે આપણા સમાજના બાળકોને પ્રોત્સાહન મળે અને દેશ ભક્તિની ભાવના જગાડવા એક નવતર પ્રયોગનું આયોજન કરવું જોઈએ. જે બાળક સારા ટકાએ પાસ થઈને આપણા સમાજનું નામ રોશન કરે અથવા તો કોઈ પણ સારી પ્રવૃત્તિમાં સારી નામના મેળવે એવા બાળક (વિદ્યાર્થી)ને ધ્વજવંદન કરાવવાનો ચાન્સ આપવો જોઈએ.

જો કોઈ વ્યક્તિ માંડવીની જી.ટી. હાઈસ્કૂલમાં ભણ્યા હશે એ લોકોને કદાચ યાદ હશે કે આપણા વખતમાં જે વ્યક્તિ (વિદ્યાર્થી)ની ઉંમર સૌથી નાની હોય એને ધ્વજવંદન કરવાનો મોકો મળતો હતો. જેથી તેઓ ગૌરવની લાગણી અનુભવતા હતા.

ખેર, મેં તો મારો વિચાર વ્યક્ત કર્યો છે. બાકી તો આપણી કારોબારી કે કમિટીને જે યોગ્ય લાગશે તે જ થશે.

અલકા એ. સંઘવી - અમદાવાદ
મો. ૯૪૨૬૧ ૪૧૯૫૮

જિંદગી એક ગાડી

આપણી જિંદગી પણ એક ગાડી છે. સંકલ્પની ગાડી છે જેમાં ઉત્સાહના પૈડા, ધર્મનું એન્જિન, કર્મનું ઈંધણ, સંયમનું સ્ટીયરિંગ, મર્યાદાનું એક્સીલેટર, અનુશાસનની બ્રેક તેમજ સમ્યક્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર્યનાં ટુલ્સ હોય તો આ ગાડી ચોક્કસ મોક્ષની મંજિલે પહોંચી શકે છે.

ઇ ગરવી ઘરા માँ ગુર્જરીજી

જિત વસેં ગુજરાતી જગમે, તાં ઉભો કરે ગુજરાતજી,
માં ગુર્જરીજી યાદ અચે ઉત, ઇ ગરવી ઘરા માँ ગુર્જરીજી. (૨૭)
શાહ-સોધાગર-સાહસિક, ધુનિયા ફેરેં વણિકજી,
શાન વધારીયેં ગુજરાતજી ઉત, ઇ ગરવી ઘરા માँ ગુર્જરીજી. (૨૮)
નર્મદા-નહેરજી લહેરસેં, થીંધી ગુજરાતતેં મહેરજી,
ભારેમાસ મહાલખ પાક ડીંધી, ઇ ગરવી ઘરા માँ ગુર્જરીજી. (૨૯)
ઇન ગરવી મિટ્ટીસેં સર્જણાસી, ઇ થે અમૂલ દેન કુધરતજી,
'રશ્મિન' થેં ધિલમેં ઘભકે વિઠી, ઇ ગરવી ઘરા માँ ગુર્જરીજી. (૩૦)

રશ્મિન જો રણકાર : ભાગ-૩ માંથી સાભાર

● શુભેચ્છા સહ ●

નયનભાઈ મેપાણી

Krystal Colloids Pvt. Ltd.

Processors – Manufacturers – Exporters

301, 'Shivam' Apartment, V. L. Road,
Mulund (W), Mumbai-400 080.
Phone No. : 5670158

અન્ય સંસ્થાઓના સમાચાર

બિદડા મહેશ્વરી સમાજની બહેનો પ્રગતિનાં પંથે

બિદડા મહેશ્વરી સમાજની બહેનોએ ઘુંઘટ પ્રથાને તિલાંજલી આપ્યા બાદ સમાજમાં ચાલી રહેલી અંધશ્રદ્ધાઓ તેમજ કુરીવાજોને પણ તિલાંજલી આપવાનો સંકલ્પ કર્યો હતો. સમાજમાં શેતાનની જેમ ઘુસી ગયેલા દારૂ, બીડી તેમજ ગુટખાનાં વ્યસનોએ સમાજને ગરીબ બનાવ્યો છે. એમાંથી મુક્ત થવાનો નિર્ણય લેવાયો હતો.

તા. ૨૪-૨-૨૦૧૬નાં ધણી માતંગનાં પ્રાંગણમાં સંસ્થા દ્વારા યોજાયેલા કાર્યક્રમમાં વી.આર.ટી.આઈ, સંસ્થાની બહેનો કાજલબેન મોરી, આરતીબેન, અને બેલાબેને સુંદર માહિતી આપી હતી. ગૃહઉદ્યોગો દ્વારા અપાતી તાલીમ દ્વારા પ્રવૃત્તિઓ શરૂ કરવાનાં પ્રોગ્રામમાં સમાજની ૧૨૦ ઉપરાંત બહેનોએ હાજરી આપી હતી અને વી.આર.ટી.આઈ. દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલ દરેક પ્રવૃત્તિમાં જોડાવવા નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો, અને દસ અને પંદરની સંખ્યામાં ગ્રુપ બનાવી સંસ્થા દ્વારા ચલાવાતી વિવિધ પ્રવૃત્તિમાં જોડાવવા જાહેરાત કરી હતી.

પ્રોગ્રામનું સંચાલન દેવલબેન મહેશ્વરીએ સુંદર રીતે કરી આ યોજનામાં બધી બહેનોને જોડાવવા વિનંતી કરી હતી.

સમાજનાં આગેવાનો મગનભાઈ સિંચણિયા, રવજીભાઈ કટુઆ, શામજીભાઈ દનીયા, મનોજ વારસંખિયાએ હાજરી આપી હતી.

અંતમાં કોટીવૃક્ષ અભિયાનનાં શ્રી એલ.ડી. શાહે બહેનોમાં આવેલી જાગૃતિને બિરદાવ્યા હતા અને ગૃહ ઉદ્યોગોમાં જોડાઈ આર્થિક સ્થિતિ સુધારીને બાળકોને ઉચ્ચ શિક્ષણની પ્રેરણા આપી અન્ય સમાજોની સાથેની બરોબરી કરવા ઈજન આપ્યું હતું.

શ્રી કચ્છી વિસા ઓસવાળ જૈન મહાજન - ભુજ

શ્રી ક.વિ.ઓ. જૈન મહાજન - ભુજ સંચાલિત શ્રી રતનશી ટોકરશી વોરા મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટર મધ્યે સંસ્થાના પ્રમુખ અને રાજ્યમંત્રી શ્રી તારાચંદભાઈ છેડાના માર્ગદર્શન હેઠળ સ્પાઈન સર્જનના કેમ્પનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

સંસ્થાના મેડિકલ કન્વીનર ડૉ. દેવચંદ ગાલા તથા મેડિકલ ઓફિસર ડૉ. અશોકભાઈ ત્રિવેદીના જણાવ્યા અનુસાર સંસ્થા દ્વારા સ્થાનિકે ઉપલબ્ધ ન થઈ શકે તેવા નિષ્ણાત ડોક્ટરો અમદાવાદ કે મુંબઈ જેવા શહેરોથી અત્રે બોલાવી જરૂરિયાતમંદ દર્દીઓના રોગોનું નિવારણ કરવામાં આવે છે. તે જ રીતે આજના આ કેમ્પમાં અમદાવાદ ખાતેના પ્રસિધ્ધ સ્પાઈન સર્જન ડૉ. સુબીર ઝવેરીને

અત્રે બોલાવી કેમ્પનું આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં કચ્છભરમાંથી ૧૧૫ જેટલા જરૂરિયાતમંદ દર્દીઓએ ભાગ લીધેલ હતો. સંસ્થા દ્વારા ગરીબ દર્દીઓને લગતી વિવિધ તબીબી સારવાર ગુજરાત સરકારની વિવિધ યોજના હેઠળ કરાવી આપવામાં આવે છે. તથા અત્યંત જટીલ સારવાર માટે દાતાશ્રીઓ તરફથી દાન મેળવી દર્દીઓના રોગોનું નિવારણ કરી અપાય છે.

આ મેડિકલ કેમ્પમાં સંસ્થાના ટ્રસ્ટી શ્રી હીરેનભાઈ પાસડ, શ્રી વિનોદભાઈ ગાલા, ડૉ. દેવચંદ ગાલા (મેડિકલ કન્વીનર), શ્રી સુરેન્દ્રભાઈ સાવલા, શ્રી હીરાલાલભાઈ શાહે સેવા આપેલ. દર્દીઓ મોટી સંખ્યામાં હાજર રહ્યા હતા. કેમ્પને સફળ બનાવવા સંસ્થાના કર્મચારીઓએ જહેમત ઉઠાવી હતી.

જૈન ગૂર્જર - બે નાત દ્વારા માંડવીમાં પરિચય મિલન યોજાયો

તા. ૧૨ અને ૧૩ માર્ચના રોજે માંડવીના કચ્છી જૈન ગૂર્જર સમાજ દ્વારા માંડવીના જૈનપુરી ખાતે જૈન સમાજનો પ્રથમ યુવા - યુવતીઓનો પરિચય મિલન યોજવામાં આવેલ હતો. ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, આંધ્રપ્રદેશ, ચેન્નાઈ, હૈદરાબાદ, સિકંદ્રાબાદ, કોચીન, મધ્યપ્રદેશ વગેરે સ્થળોએથી ૪૦૬ જેટલા યુવક - યુવતીઓએ ઉમેદવારો તરીકે રજિસ્ટ્રેશન કરાવેલ હતા. આમાંથી ૨૭૭ જેટલા લગ્ન ઈચ્છુક ઉમેદવારો જોડાયેલ હતા. આ પસંદગી મેળામાં બે યુગલ એકબીજાને પસંદ આવી જતાં રિંગ સેરેમની યોજવામાં આવી હતી. જેમાં સમાજે સુવર્ણ વીંટીની ભેટ આપી હતી.

ભુજના અલ્પેશ ગાંધીએ અંજારના વૈશાલીબેન તથા મુંબઈના નિહારભાઈ શાહે વૈશાલીબેન દોશી પર પસંદગી ઉતારતાં વૈશાલી નામ ધારક બંને યુવતીઓ માટે મુરતિયા મળી જતાં, બે સગાઈ કરવામાં આવી હતી.

આ પ્રસંગે તમામ માહિતી પૂરી પાડતાં પરિચય મિલનની પુસ્તિકાનું વિમોચન કરવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રસંગે માંડવી સંસ્થાના હોદ્દેદારો સર્વશ્રી હરનીશ શાહ, જયંતીભાઈ શાહ, પારસભાઈ શાહ એ સુંદર સહયોગ આપ્યો હતો. બે દિવસ ચાલેલ પરિચય મેળામાં વડોદરા સ્થિત પરંતુ મૂળ માંડવીના જે.આર.ડી.ના હુલામણા નામથી ઓળખાતા જયેશભાઈ આ સમગ્ર કાર્યક્રમના આયોજનમાં સહભાગી બન્યા હતા.

આ મેળામાં ૨૭૭ ઉમેદવારોના ૪૫૦ જેટલા માતા-પિતા હાજર રહ્યા હતા. એકબીજાની પસંદગી માટે ૬૫૦ રીકવેસ્ટ આવેલ જેમાંથી ૧૫૦ જેટલી મિટિંગો થયેલ.

ઇલેક્ટ્રિસિટી સપ્લાય કોડ રિવ્યૂ પેનલમાં
સતત છઠ્ઠી ટર્મ માટે ભાવનગર ડિસ્ટ્રીક્ટ
ચેમ્બર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના ચેરમેન અને
મૂળ કચ્છ નલિયાના વતની
શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એસ. શાહની પુનઃ નિયુક્તિ

ગુજરાત રાજ્યના ઇલેક્ટ્રિસિટી એક્ટ, ૨૦૦૩ અન્વયે રચવામાં આવતી ઇલેક્ટ્રિસિટી સપ્લાય કોડ રીવ્યૂ પેનલની પુનઃ રચના ગુજરાત ઇલેક્ટ્રિસિટી રેગ્યુલેટરી કમિશન (જી.ઈ.આર.સી.) દ્વારા તાજેતરમાં કરવામાં આવી છે. જેમાં આ સંસ્થા ભાવનગર ડિસ્ટ્રીક્ટ ચેમ્બર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના ચેરમેન અને મૂળ કચ્છ નલિયાના વતની શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એસ. શાહની સતત છઠ્ઠી ટર્મ માટે બે વર્ષની મુદત માટે પુનઃ નિયુક્તિ કરવામાં આવી છે.

પુસ્તક વિમોચન

ગાંધીનગર સ્થિત માંડવીના શ્રી ચિત્રસેન શાહના પુસ્તક “હાસ્યનું મેઘધનુષ”નું વિમોચન તા. ૨૧-૨-૨૦૧૬ના રોજ ગાંધીનગર સાહિત્ય સમાજના વાર્ષિકોત્સવ પ્રસંગે વરિષ્ઠ સાહિત્યકાર ડૉ. કેશુભાઈ દેસાઈના વરદ્ હસ્તે કરવામાં આવેલ.

આ પ્રસંગે નામાંકિત સાહિત્યકારો તેમજ સાહિત્ય રસિકોની બહોળી હાજરી ઉપસ્થિત રહી હતી.

‘મંગલ મંદિર’ના ગ્રાહકોને ગૂર્જર પ્રકાશન પ્રકાશિત રૂા. ૧૨૦/-નું આ પુસ્તક લેખક પાસેથી રૂા. ૮૦/-માં મળી શકશે.

લેખકનો મોબાઈલ નંબર ૯૪૦૯૫ ૪૧૫૫૧ છે. ■

મેઘા છાયે આધી રાત

હિંદી સાહિત્યના મહત્વના કવિ ગીતકાર નીરજ, કવિ સંમેલનોની આન-બાન-શાન ગણાય છે. વર્ષ ૧૯૬૬માં આવેલી ‘નઈ ઉમર કી નઈ સફર’થી તેમણે શરૂઆત કરી. ગીતના શબ્દો હતા. ‘કારવા ગુજર ગયા ગુબાર દેખતે રહે...’ આ ઉપરાંત તેમના પ્રખ્યાત ગીતોમાં તેરે મેરે સપને નું ‘જીવન કી બગિયા મહકેગી, લટકેગી, ચહકેગી’ પ્રેમ પૂજારીનું ‘ફૂલો કે રંગસે, દિલકી કલમસે, તુઝકો લિખી રોજ પાતી’ કન્યાદાનનું ‘લિખે જો ખત તુઝે’ અને લોકોના હૃદયમાં ખૂબજ મહત્વનું સ્થાન ધરાવતું ફિલ્મ શર્મિલીનું ગીત ‘મેઘા છાયે આધી રાત બૈરેન બન ગઈ નીંદિયા’ તેમની લાજવાબ રચનાઓ છે.

કચ્છ જખોજ્યું જશનામી મહિલાંઈ....

વેજબાઈ ખીમજી - જખો (૧૪)

ડિના સપનેલા સોનજી માળા ને અતિથિગૃહજે હોલાલ હેમજો વડો હાર ધન્ય આંકે વેજબાઈ ખીમજી, એળા જખો વારેજા ઉદ્દગાર.

રાણબાઈ જેઠાભાઈ દેવન - જખો (૧૫)

વડી ઉમરજા ને અશક્ત દેરાસર ચડી ન શકે ઈ ખરી ગાલ જખો દેરાસરમે બંધાયાં ચંદ્રપ્રભુજી ડેરી રાણબાઈમાં તત્કાલ.

ગંગાબાઈ ઉર્ફે ધનબાઈ હીરજી ઉકેડા - જખો (૧૬)

આંબલવાડી તૈયાર કરાયને મથાનું નિભાવલા ડિના પિંઢજા ખેતર ધન્ય ગંગાબાઈ ઉર્ફે ધનબાઈ અંઈ કમ ક્યાં ધજ ખરેખર.

કુ. ઝરણાં બંકીમચંદ્ર પદમશી ખોના - જખો/મુંબઈ (૧૭)

જખોજી બેટી ઝરણાં, આય જશવંતીને જશનામી નાતમેં પ્રથમ લેડી સોલીસીટર થૈ, નારી જગતમેંકેં રોશની, પેલો દાદા ને પોય પપ્પા થ્યા સોલીસીટર ધી તોજા ભાગ્ય ભારી જોરધાર રશ્મિન ચેતો બેના ધન્ય તોકે, અન્ના પ્રગતિ કર્ઈજ પારાવાર.

સ્વ. શ્રી મણિબાઈ લાલજી રતનશી ને

લક્ષ્મીબાઈ વિશનજી - જખો (૧૮/૧૯)

બોય ભેણું બેરી કરી જીવદયાલા જખો પાંજરાપોળ કે ડિના જભરો દાન મણિબાઈ લાલજી રતનશી ને લક્ષ્મીબાઈ વિશનજી કે જેજા પ્રણામ.

અ.સૌ. ધનલક્ષ્મી કુલીન મૈશેરી /

અ.સૌ. ભાવના ખુશાલ મૈશેરી - જખો (૨૦/૨૧)

ધન્ય આંકે ધનલક્ષ્મી કુલીન મૈશેરી, ધન્ય ભાવના ખુશાલ મૈશેરી અજ પણ વખણાજે જખો સેનેટોરીયમમેં વડી રકમજી આંજી દાનેશ્વરી.

સ્વ. શ્રી કવિયત્રી ધીમતી રતિલાલ મોમાયા - જખો - વડાલા (૨૨)

શ્રી પંડિત રત્નચંદ્રજી જૈન કન્યા શાળાજા ઘણે વરે પ્રિન્સીપાલ વા કવિયત્રી ધીમતી રતિલાલ મોમાયા, ઉદ વરે ક્યાં શિક્ષણ સેવા.

રશ્મિન ખોનાનો કાવ્યસંગ્રહ

“ઘન્યા! દશેજી નાત : ભાગ-૧”માંથી સાબાર

● શુભેચ્છા સહ.... ●

સૌ. લીનાબેન હંસકુમાર શાહ

મે. હેમંત સર્જકલ ઈ. લી.

૧૪૦૩, શોભા સુમન, ચૌદમે માળે, ડૉ. મદનમોહન માલવિયા રોડ, ટેલીફોન એક્ષચેન્જની સામે, મુલુંડ (વેસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૮૦. ફોન : ૨૫૬૮૬૧૦૨

જાણવા જેવું

સંકલન : રજનીકાંત પારેખ (મો. ૯૮૯૮૦ ૫૩૫૨૧)

આ અંક જ્યારે આપના હાથમાં આવશે ત્યારે ધોરણ-૧૨ના વિદ્યાર્થીઓ પરીક્ષા આપી ચૂક્યા હશે. પરિણામની રાહ જોતા હશે અને આગળના અભ્યાસ માટે આયોજન કરી રહ્યા હશે.

વિદ્યાર્થીઓ માટે ધોરણ ૧૨ પછી સરકાર દ્વારા B.Voc. નામના કોર્સની શરૂઆત કરવામાં આવી છે. આ કોર્સ ધોરણ ૧૨ પછીના કોઈપણ કોર્સ BBA / B.Com. / BAM કરતાં પણ શ્રેષ્ઠ અને ઉચ્ચ કક્ષાનો છે. સરકારી કોર્સ હોવાથી આની વધુ જાહેર ખબર જોવા મળશે નહિ એટલે આ ખૂબ જ અગત્યની વિગત અહીં મેળવો. :

- (૧) B.Voc. કોઈ કોલેજ કે યુનિવર્સિટીએ નહિ પણ પુદ્ સરકારે UGC અને AICTE દ્વારા બનાવેલો છે.
- (૨) સરકાર દ્વારા B.Voc.માં ધોરણ-૧૨ પછી વિદ્યાર્થીઓને તુરત જ નોકરી અથવા રોજગારી આપવામાં આવે છે.
- (૩) વિદ્યાર્થી ધોરણ ૧૨ પછી તરત જ ભણતાની સાથે જ કમાતો પણ થઈ જાય છે.
- (૪) વિદ્યાર્થી પોતાની કમાણીમાંથી જ પોતાની ફી ભરી શકે છે ઉપરાંત વધારાની આવક પણ મેળવી શકે છે. આમ વાલી માથે બોજને બદલે સ્વનિર્ભર થઈ જાય છે.
- (૫) વિદ્યાર્થી ભણવાની સાથે અનુભવ પણ મેળવે છે, જે તેને વિદેશ ભણવા કે કમાવા જવામાં ખૂબ જ મદદરૂપ નીવડે છે.
- (૬) વિદ્યાર્થીને બીજો કોઈ ડિગ્રી કોર્સ કરવાની જરૂરત રહેતી નથી.
- (૭) વિદ્યાર્થી B.Voc. કર્યા પછી તુરત જ ફુલ ટાઈમ જોબ મેળવી શકે છે અથવા આગળ M.B.A./Ph.D. જેવા કોર્સમાં એડમિશન મેળવી શકે છે.
- (૮) વિદ્યાર્થી B.Voc. સાથે CA/CS વગેરે કરી શકે છે અથવા નોકરી માટે સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાની તૈયારી પણ કરી શકે છે.

● B.Voc. ચલાવનાર સંસ્થા :

સરકાર દ્વારા ૧૯૩૬માં Tata Institute of Social Science (TISS) ની રચના કરવામાં આવી છે. જે આ કોર્સ આખા દેશમાં ચલાવે છે. તેના કેમ્પસ મુંબઈ, હૈદરાબાદ ગુવાહાટી તુલાજપુર વગેરે જગ્યાએ છે.

● ગુજરાતમાં ક્યાં?

ગુજરાતમાં રાજકોટ ખાતે TISS નું કેમ્પસ શરૂ થવા જઈ રહ્યું છે જ્યાં ધોરણ-૧૨ની માર્ચ ૨૦૧૬માં પરીક્ષા આપનાર વિદ્યાર્થીઓ B.Voc. માં પ્રવેશ મેળવી શકશે.

● પ્રવેશ પ્રક્રિયા :

૧. વિદ્યાર્થીઓએ રૂ. ૫/-ના મૂલ્યનું એપ્લિકેશન ફોર્મ TISS

રાજકોટ ખાતેથી મેળવી ભરવાનું રહેશે.

૨. ફોર્મ વહેલા તે પહેલાના ધોરણે મળશે. ફોર્મ ખાલી થઈ ગયા બાદ મળવાપાત્ર નથી. ફોર્મની વહેંચણીની શરૂઆત થઈ ગયેલ છે.

● B.Voc. માટે પ્રવેશ લાયકાત

૧. કોઈપણ પ્રવાહમાં ૪૦% સાથે ધોરણ-૧૨ પાસ કરેલું હોવું જોઈએ.
૨. કોમર્સના વિદ્યાર્થીઓને અગ્રીમતા આપવામાં આવશે.
૩. પ્રવેશ મેરીટ લિસ્ટના આધારે મળશે.

● B.Voc. એડમિશન સીટ કેપેસિટી

૧. એડમિશન સીટ ફક્ત ૧૦૦ હોવાથી એટલાજ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ મળી શકશે.
૨. સરકારી કોર્સ હોવાથી કોઈપણ જાતનું ડોનેશન આપવામાં ભરમાવું નહીં.
૩. આ કોર્સમાં અનામત સુવિધા નથી.

● B.Voc.ના ફોર્મ મેળવવા સંપર્ક :

TISS SVE RAJKOT

C/o. સિસ્ટર નિવેદીતા ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ક્વોલિટી એજ્યુકેશન જલારામ પ્લોટ, યુનિવર્સિટી રોડ, રાજકોટ.

Call : 73833 37596, 98256 28910, 81286 68957

E-mail : tiss.rajkot@gmail.com

● ખાસ સુચના :

ધોરણ-૧૨ પછી તુરત જ રોજગારી અને ભણતર બંને આપતો આ એકમાત્ર કોર્સ છે. જો આપ કોઈ ધોરણ-૧૨ના વિદ્યાર્થીઓને જાણતા હો, તો એના માટે વહેલા તે પહેલાના ધોરણે તુરત જ ફોર્મ મેળવી લેવા વિનંતી છે.

ખાસ જૈન વિદ્યાર્થીઓ માટે

અમેરિકા સ્થિત ઈન્ટરનેશનલ એલોમની એસોસિએશન ઓફ શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય ટ્રસ્ટ દ્વારા ખૂબ જ સારા પ્રમાણમાં કોલેજમાં ભણતા વિદ્યાર્થીઓને લોન - સ્કોલરશીપ આપવામાં આવે છે. કાર્યવાહી સંભાળતા એક મહાનુભાવ આપણા શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજના સભ્ય છે. તો જે વિદ્યાર્થીઓએ આ યોજનાનો લાભ લેવો હોય તેમણે નીચેના સ્થળે સંપર્ક સાધવો.

● શ્રી ઘનસુખલાલ મોતીલાલ શાહ

૧૧, પુનીત નગર નં.-૩, ઉમિયા વિજય સોસાયટી પાસે, સેટેલાઈટ રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૫.

ફોન : (૦૭૯) ૨૬૭૫૪૪૭૦, મો. ૯૩૨૭૬ ૬૮૧૫૯

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં.-૮૪ ઉપર)

NanoNine™ શબ્દ રમત-૧૧૫ સંકલન : રજનીકાંત પારેખ

૧		૨			૩		૪	૫		૬	
				૭			૮		૯		
૧૦	૧૧				૧૨						૧૩
૧૪				૧૫		૧૬		૧૭		૧૮	૧૯
			૨૦			૨૧	૨૨			૨૩	
૨૪					૨૫						
૨૬			૨૭					૨૮	૨૯		૩૦
૩૧			૩૨	૩૩		૩૪	૩૫				
		૩૬			૩૭		૩૮				
	૩૯			૪૦		૪૧					
૪૨		૪૩	૪૪					૪૫		૪૬	૪૭
૪૮					૪૯	૫૦				૫૧	

શબ્દ રમત ભરનારનું નામ : _____

સરનામું : _____

_____ ફોન/મો. _____

આપશ્રીના જવાબો શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડીના સરનામે મોકલવા વિનંતી. (શબ્દ રમતનો જવાબ મોકલવાની અંતિમ તારીખ : ૩૦-૪-૨૦૧૬)

આડી ચાવીઓ

૧. વહુ, ઘરની માલિક સ્ત્રી	(૪)	૨૪. આકાશ, આભ	(૩)
૩. નકલ, ઉતારો	(૪)	૨૫. પરણવા જતો વર	(૪)
૪. લખાણ, ખત, ટૂંકો નિબંધ	(૨)	૨૬. અંધારું, તમો ગુણ	(૨)
૬. નિયમ	(૨)	૨૮. ગરીબ, રંક, લાચાર	(૨)
૭. એક મજબુત મોટર ગાડી	(૨)	૩૧. પ્રતિજ્ઞા, ટેક, વચન	(૨)
૮. મત આપવાના અધિકારવાળો	(૪)	૩૨. કુદરતી ભરફના ટુકડા	(૨)
૧૦. પાણી આવવા જવા માટે બાંધેલો સાંકડો માર્ગ	(૪)	૩૪. આભરૂ, પ્રતિષ્ઠા	(૨)
૧૪. શરીર ઉપરના વાળ, રૂવું	(૨)	૩૬. ખેડ્યા વિનાનું, ખુલ્લું, ઈમારત વિનાનું	(૪)
૧૫. અજવાળિયાની છેલ્લી તિથિ, પૂર્ણિમા	(૩)	૩૮. મનને ગમતું	(૫)
૧૭. મત ભિન્ન હોય તે	(૪)	૩૯. ફૂલની મોટી માળા, પરાજય	(૨)
૧૮. છાની વાત	(૨)	૪૦. નિષ્ફળ ન નીવડે એવું અમોઘ શસ્ત્ર	(૪)
૨૦. લીલું ઘાસ, ચારો, એક સંખ્યા	(૨)	૪૧. તીર	(૨)
૨૧. દાન આપનાર, દાનેશ્વરી	(૩)	૪૩. વસ્તુ ભરવાનું નળાકાર એક પાત્ર	(૩)
૨૨. તંતુ, દોરો, રેસો	(૨)	૪૫. છળ, પ્રપંચ, કારસ્તાન	(૪)
૨૩. ગધેડો	(૨)	૪૮. બુધ્ધિ, અક્કલ, સમજ	(૨)
		૪૯. આલોચના, અવલોકન, નિરીક્ષણ	(૪)
		૫૦. આંખ, નયન	(૩)

૫૧. જીવ વિનાનું, બુધ્ધિ વિનાનું (૨)

ઊભી ચાવીઓ

૧. ધજા પકડનારો, ધજાનો દંડ	(૪)
૨. દુઃખ, કષ્ટ, પીડા	(૩)
૩. તિરસ્કાર, માનહાનિ	(૪)
૪. લીંબુના રસનું શરબત (અં)	(૩)
૫. કાગળ, પત્ર, ચિઠ્ઠી (હિ)	(૨)
૬. પાણી, જળ	(૨)
૮. અંતઃકરણ, દિલ, ઈચ્છા, મરજી	(૨)
૯. નોતરું, મિજબાની (અ)	(૩)
૧૧. અસ્તવ્યસ્ત	(૬)
૧૨. આભરૂ, પ્રતિષ્ઠા, આદર	(૨)
૧૩. મુખ્ય, વડું, શ્રેષ્ઠ, પ્રમુખ, સભાપતિ	(૩)
૧૫. નવા પાણીનું નદીમાં જોરાબંધ આવવું તે	(૨)
૧૬. આધાર, ભરોસો	(૩)
૧૭. પુષ્ટિ માર્ગના આચાર પ્રમાણે ચાલનારું	(૪)
૧૮. ઝડપથી ટેકરાનો ખૂણો, કરાડ	(૩)
૧૯. પ્રાણીઓએ જગતમાં રહેવા કરેલું કાણું, ભાવ, કિંમત	(૨)
૨૨. તારો, આંખની કીકી, રાજા હરિશ્ચંદ્રની પત્ની	(૨)
૨૩. ઘાસ, કડબ, નકામું ઘાસ	(૨)
૨૪. છત્તર, છત્રી	(૪)
૨૫. વડ, આભરૂ	(૨)
૨૭. પકડવું તે, પકડવાનું એક ઓજાર	(૩)
૨૮. નવાં પાનવાળી ડાળી, ફૂંપળ	(૫)
૩૦. વાલીનો પુત્ર, બાજુબંધ	(૩)
૩૧. ચિઠ્ઠી, કાગળ, પાંદડું	(૨)
૩૩. રાત્રે ઊગતા ફૂલનો છોડ	(૪)
૩૫. નમવું તે, દેવપૂજાનું પાણી	(૩)
૩૬. પાણી પીવાની સાર્વજનિક જગ્યા	(૩)
૩૭. શરાબનો એક પ્રકાર	(૨)
૪૦. રાજાની સ્ત્રી	(૨)
૪૧. બાફેલી કેરીનો રસ	(૩)
૪૨. વીસ ઘા (કાગળ)	(૨)
૪૪. માર્ગ, રાહ	(૨)
૪૫. સાંભળવાની ઈન્દ્રિય, નાકું, છિદ્ર	(૨)
૪૬. એક તેજાનો	(૨)
૪૭. માથું, ડોકું, બોડું, અપંગ	(૨)

શરીરના શણગાર ભલે
સોનું અને ચાંદી હોય,
આત્માના અલંકાર તો સદ્ગુણ
અને સાદાઈ જ છે.

જાણવા જેવું

(અનુસંધાન : પાના નં.-૮૨ ઉપરથી ચાલુ)

અને

● ડૉ. સુનિલ એન. શાહ

૧૪/૧૦, વીર વિજય સોસાયટી, સંઘવી હાઈસ્કૂલ પાસે,
નારાણપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.

ફોન : (૦૭૯) ૨૭૪૧૭૭૮૮ મો. ૯૮૨૪૦ ૬૮૭૧૬

★

ધોરણ-૧૦માં ૮૦ ટકાથી વધારે માર્ક્સ મેળવનાર વિદ્યાર્થીને આગળ અભ્યાસ માટે આર્થિક સહાયની જરૂરત હોય તેમણે NGO Prerna (Supported by Infosys Foundation)

નો સંપર્ક કરવો. આ NGO રીટન ટેસ્ટ લેશે અને તેમાં સફળતા મેળવનારને આર્થિક સહાય કરશે. આ માટે તેમણે નીચેના સરનામે સંપર્ક સાધવો.

580, Shubhakar, 44th Cross,
1st A, Main Road, Jaynagar, 7th Block,
Bangalore.

■ CONTACT NO. :

1. Ms. Saraswati M. 99009 06338
2. Mr. Shivkumar M. 99866 31301
3. Ms. Bindu M. 99645 34667

E-mail : www.infosys.com/infosys-foundation

NanoNine™ શબ્દ રમત-૧૧૪નો ઉકેલ

કો	હિ	નૂ	ર		અ	મી		વા	સુ	કિ	
થ		પુ		રા	ખ				ડો	ન	
મી	ટ	ર			રો	મ	ન		લ	ખા	ણ
ર	સ				ટ	હુ	કા	ર		બ	
	ર	જ	ની			ડો	ર		પા		ન
ક		રૂ	ર	લ				હ	ર	દ	મ
થ		ર	જ	વા	ડી					રા	ન
રો	હિ	ત		દ	ન		પા	ને	ત	ર	
ટ	થ		પ				ર	ક	મ		
	કા		ર		જ	ણ	સ		ના		બ
બા	રૂં		વ		ટા		મ	હી		ક	દા
ષ			શ	તા	યુ		ણિ		ગુ	લા	મ

માસ ફેબ્રુઆરી-૨૦૧૬ના અંકમાં છપાયેલ નેનો શબ્દ રમત-૧૧૪ના બધા સાચા ઉકેલ મોકલાવનારના નામ

૧. સરલાબેન શાહ - અમદાવાદ
૨. ચંદ્રાબેન શાહ - સેટેલાઈટ, અમદાવાદ
૩. સ્મિતા શાહ - અમદાવાદ
૪. વર્ષા પારેખ - અમદાવાદ
૫. કિશોર શાહ - અમદાવાદ
૬. સરોજ શાહ - અમદાવાદ
૭. જશવંત કોઠારી - અમદાવાદ
૮. કુસુમ ત્રેવાડિયા - અમદાવાદ
૯. લક્ષ્મીબેન ખત્રી - અમદાવાદ

૧૦. વિનોદ મહેતા - અમદાવાદ
૧૧. કશિશ શાહ - અમદાવાદ
૧૨. શાંતિભાઈ શાહ - અમદાવાદ
૧૩. હર્ષ પરીખ - અમદાવાદ
૧૪. ચંદ્રાબેન શાહ - ભટ્ટા, અમદાવાદ
૧૫. વાસંતી વોરા - અમદાવાદ
૧૬. નવલ શાહ - અમદાવાદ
૧૭. પ્રતિમા શાહ - અમદાવાદ
૧૮. અરવિંદ ભટ્ટ - અમદાવાદ
૧૯. જયંતી મહેતા - અમદાવાદ
૨૦. હસમુખ દેઢિયા - અડાલજ
૨૧. નવલબેન નીસર - સુરત
૨૨. સરોજ ચંદુરા - સુરત
૨૩. પ્રદીપ ખોના - ગદગ
૨૪. નવીન લાલકા - ગદગ
૨૫. કુમુદ શાહ - સિકંદ્રાબાદ
૨૬. પ્રભા શેઠિયા - વલસાડ
૨૭. શોભના દંડ - અંકલેશ્વર
૨૮. હર્ષા જયેશ મહેતા - અમદાવાદ
૨૯. સરોજ શાહ - અગાસ
૩૦. પ્રફુલ્લ શાહ - અગાસ
૩૧. ભાનુ જે. શાહ - અમદાવાદ

ઉપર્યુક્ત સાચા જવાબ મોકલનારાઓમાંથી લક્ષી ડ્રો કરતાં, ત્રણ વિજેતાઓનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે. તેઓએ પોતાના ઈનામો સમાજના પાલડી ખાતેના કાર્યાલયમાંથી મોબાઈલ નંબર : ૯૮૯૮૦ ૫૩૫૨૧ પર જાણ કરી મેળવી લેવા વિનંતી છે.

૧. કુસુમ ત્રેવાડિયા - અમદાવાદ
૨. કુમુદ શાહ - સિકંદ્રાબાદ
૩. કશિશ શાહ - અમદાવાદ

NanoNine™ Sudoku

શરતો : (૧) ૧થી ૯ના આંકડા ઊભી-આડી લાઈનમાં ફક્ત એક જ વખત હોવા જોઈએ. (૨) ૧થી ૯ના આંકડા ૩ X ૩ ના ચોકડામાં પણ એક જ વખત હોવા જોઈએ.

ફેબ્રુઆરી-૨૦૧૬ના અંકમાં છપાયેલ સુડોકુ-૧૦૭૦ના બધા સાચા ઉકેલ મોકલનારના નામ

૧. અન્નપૂર્ણા મહેતા - અમદાવાદ
૨. રૂષિકા મહેતા - અમદાવાદ
૩. ઉષ્મા શાહ - અમદાવાદ
૪. સરોજ શાહ - અમદાવાદ
૫. સ્મિતા શાહ - અમદાવાદ
૬. ચંદ્રા શાહ - અમદાવાદ
૭. ધર્મિષ્ઠા શાહ - અમદાવાદ
૮. કશિશ શાહ - અમદાવાદ
૯. શાંતિલાલ શાહ - અમદાવાદ
૧૦. પ્રતિમા શાહ - અમદાવાદ
૧૧. અવંતી દંડ - અમદાવાદ
૧૨. કલ્પના વસા - અમદાવાદ
૧૩. વિનોદ મહેતા - અમદાવાદ
૧૪. જયેશ મહેતા - અમદાવાદ
૧૫. ખુશી વોરા - અમદાવાદ
૧૬. હર્ષ વોરા - અમદાવાદ
૧૭. નીના ગોરજી - અમદાવાદ
૧૮. નિમિષ વોરા - અમદાવાદ
૧૯. નેહા ભાવેશ પારેખ - અમદાવાદ
૨૦. પ્રભા શેઠિયા - વલસાડ
૨૧. મહેન્દ્ર શાહ - સિકંદ્રાબાદ
૨૨. હર્ષદ ગાંધી - બેંગલોર
૨૩. હેમલતા દેઢિયા - અડાલજ
૨૪. મૂલકુમારી લાલકા - ગદગ
૨૫. સોનલ શાહ - નાગપુર
૨૬. સરોજ શાહ - સુરત

ઉપર્યુક્ત જવાબ મોકલાવનારાઓમાંથી લક્ષી ડો અનુસાર ત્રણ વિજેતાઓ નીચે પ્રમાણે છે. તેઓએ પોતાના ઈનામો પાલડી ભવન ખાતેના કાર્યાલયમાંથી મોબાઈલ નંબર : ૯૮૯૮૦ ૫૩૫૨ ૧ ફોન પર જાણ કરી મેળવી લેવા વિનંતી.

વિજેતાઓ :

૧. ખુશી વોરા - અમદાવાદ
૨. કલ્પના વસા - અમદાવાદ
૩. સોનલ શાહ - નાગપુર

NanoNine™ Sudoku

૨૧જીકાંત પારેખ (૯૮૯૮૦ ૫૩૫૨૧)

સુડોકુ ક્રમાંક-૧૦૭૨ અંગે રજૂ કરવામાં આવેલ છે. તેના ચારે ભાગ ભરીને 'મંગલ મંદિર' કાર્યાલય પર તા. ૩૦-૪-૨૦૧૬ સુધીમાં મોકલી આપવા વિનંતી. તદ્દન પરા જવાબો મોકલનારનાં નામ જૂન-૨૦૧૬ના અંકમાં પ્રસારિત કરવામાં આવશે.

સુડોકુ ભરનારનું નામ : _____
 સરનામું : _____
 ફોન/મોબાઈલ : _____

A **ક્રમાંક - ૧૦૭૨** **B**

		3		7			5	
5	9				1			7
		4	3		2		9	
3				1	9			
8		7				3		9
			7	3				2
	2		5		4	6		
6			1				4	5
	3			6		9		

		8	1					9
		5			2			1
1					8	4	7	
	9		2	8				6
	8	4				9	3	
7				3	9		2	
	6	3	8					4
8			6			2		
5					4	8		

C **D**

7		6					2	5
	2		1	5				
				7	2		3	9
		2		1	9	5		
5				2				8
	4	1	5			2		
2	6		7	8				
			9	3		6		
3	8					5		7

		1	5		4			8
		8		6				5
7		2	8					4
8	9		6					1
	7			8				6
	2				9		7	3
	8				6	1		7
5				3		4		
3			7		8	2		

ઉકેલ : ક્રમાંક - ૧૦૭૧

A

2	9	6	7	3	4	8	5	1
4	5	7	9	8	1	6	2	3
3	1	8	2	5	6	4	9	7
6	8	9	5	2	7	1	3	4
5	7	4	1	9	3	2	6	8
1	3	2	6	4	8	9	7	5
7	6	5	4	1	2	3	8	9
8	2	1	3	7	9	5	4	6
9	4	3	8	6	5	7	1	2

B

6	1	9	5	8	2	3	4	7
4	2	7	9	1	3	8	6	5
5	8	3	6	4	7	1	2	9
1	6	4	7	2	8	9	5	3
7	9	5	1	3	6	4	8	2
8	3	2	4	5	9	6	7	1
9	4	1	8	7	5	2	3	6
3	5	8	2	6	1	7	9	4
2	7	6	3	9	4	5	1	8

C

2	8	7	3	6	9	1	4	5
5	4	6	8	2	1	9	3	7
9	3	1	5	4	7	8	6	2
4	2	9	1	8	5	3	7	6
7	5	8	4	3	6	2	9	1
6	1	3	9	7	2	4	5	8
1	7	5	2	9	3	6	8	4
8	9	2	6	5	4	7	1	3
3	6	4	7	1	8	5	2	9

D

7	4	9	1	3	6	5	2	8
3	6	8	5	2	9	7	1	4
1	2	5	7	8	4	6	3	9
5	9	2	4	7	3	8	6	1
8	1	7	9	6	2	4	5	3
4	3	6	8	5	1	9	7	2
6	5	1	3	9	8	2	4	7
9	7	3	2	4	5	1	8	6
2	8	4	6	1	7	3	9	5

સંકલન : દિનેશચંદ્ર જગજીવન શાહ

- ★ કચ્છની અખબારી આલમના પીઠ પત્રકાર, અંજારના અમૃતલાલ હીરજી પંડ્યાનું તા. ૧૭-૨ના રોજ હૃદયરોગના હુમલાથી મૃત્યુ થયેલ છે. કચ્છે એક સાચા અને સંત્રિષ્ટ પત્રકાર ગુમાવેલ છે. કચ્છના મુખ્ય અખબાર 'કચ્છમિત્ર'ની સ્થાપના સમયથી તેઓ સંકળાયેલા હતા. તેમની સ્મશાન યાત્રા બેન્ડવાજા પર ધાર્મિક ધૂન સાથે અંજારમાં નીકળી હતી.
- ★ પર્યટન - વિકાસ ક્ષેત્ર : ગુજરાત રાજ્યના મુખ્ય પ્રધાન શ્રીમતી આનંદીબેન પટેલની ઉપસ્થિતિમાં યોજનારા ટ્રાવેલ માર્ટમાં ૫૦ એમ.ઓ.યુ. થકી રૂા. ૨૫૪૩ કરોડનું રોકાણ આવે તેવી સંભાવના છે. રાજ્યના પ્રવાસન મંત્રી સૌરભભાઈ પટેલે કચ્છના વિખ્યાત સફેદ રણની સાથે ધોળાવીરાનો વિકાસ કરવાનું આયોજન હોવાનું જણાવેલ હતું. જે પ્રવાસીઓનું આકર્ષણ બની રહેશે. સફેદ રણમાં ૭૫૦ મકાનો ઊભા કરાયેલ છે, જેમાં વધારો પણ કરવામાં આવશે. પ્રવાસન સ્થળે પહેલી વખત આવું થયેલ છે. વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫માં ૨.૫૦ લાખ પ્રવાસીઓએ સફેદ રણની મુલાકાત લીધેલ. જેમાં ૧૨૪૦૦ જેટલા વિદેશી પ્રવાસીઓ હતા. આ ટ્રાવેલ માર્ટમાં અત્યાર સુધી ૭૫ જેટલા રોકાણકારોએ અંદાજિત ૨૦૦૦ કરોડના પ્રવાસન ક્ષેત્રે મૂડી રોકાણમાં રસ દાખવ્યો છે.
- ★ સાહિત્ય તવારીખ ગાથા : તાજેતરમાં ભુજમાં મળેલ સાહિત્ય પરિષદમાં 'કચ્છનું ગુજરાતી સાહિત્ય' નામનું પુસ્તક રજૂ કરાયેલ હતું. જેનું સંપાદન હરેશ ધોળકિયા દ્વારા તથા પ્રકાશન રસનિધિ અંતાણી, ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ યુથ ડેવલપમેન્ટ દ્વારા બહાર પડેલ છે. જેમાં કચ્છની સાહિત્ય સર્જન પ્રવૃત્તિનો વ્યવસ્થિત ઇતિહાસ તૈયાર કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવેલ છે.
- ★ કુટિર અને ગ્રામોદ્યોગ નીતિ : રાજ્યના કુટિર ઉદ્યોગપ્રધાન સૌરભ પટેલ દ્વારા આ નવી નીતિમાં કચ્છની લુપ્ત થતી નીરોણા - કચ્છની રોગાણ કળા, વાઢા કોલીની કાષ્ટકલા અને મુંદ્રાની નામદા કલાના પુનરુત્થાન માટે પાઈલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે 'વન વિલેજ વન પ્રોડક્ટ'ને ઉચ્ચ

ગુણવત્તાયુક્ત ઉત્પાદન કરી તેને વેચાણમાં પણ વળતર આપવાની યોજના છે.

- ★ પશુપાલન શિબિર : વેસલપર (રેહા) ગામે જિલ્લા નિયામકના અધ્યક્ષ સ્થાને મળેલ પશુપાલન શિબિરમાં માહિતી અપાઈ હતી કે કચ્છના કાંકરેજ ગાય દૂધ ઉત્પાદનમાં મોખરાનું સ્થાન ધરાવે છે. પશુના આહાર માટે ઘાસના નાના ટુકડા કરી આપવાથી ઘાસની બચત થાય છે તેમજ ગાયને ખાણમાં અથવા નીરણમાં નમકના વપરાશથી ગાયની તંદુરસ્તી અને દૂધ ઉત્પાદનમાં લાભ થાય છે.
- ★ નર્મદા નીર : ગુજરાત રાજ્યના બજેટમાં નર્મદાની કચ્છ બ્રાંચ કેનાલ માટે એક હજાર કરોડથી વધુની ફાળવણી સરકારે કરેલ છે. આ ફાળવણી કચ્છની કૃષિ અંગે કાયાપલટ કરનારી અને ખેતી માટે સંજીવની બની રહેશે તેવી લાગણી વ્યક્ત કરાઈ છે.
- ★ ટ્યુકડી જાહેરાત : તાજેતરમાં કચ્છી વીસા ઓસવાળ જૈન સમાજની 'ખબર પત્રિકા'માં લગ્ન અંગેની ટ્યુકડી જાહેરાતે વિવાદ જગાવ્યો છે. જેમાં જણાવાયું હતું કે 'મુંબઈ સ્થિત ગર્ભશ્રીમંત યુવતી માટે ડોંબીવલી (મુંબઈનું એક પરુ) સિવાય મુંબઈમાં ક્યાંય પણ રહેતો હોય તેવા વેલસેટલ યુવકોએ સંપર્ક કરવો' આના કારણે ડોંબીવલી સમાજમાં રોષ ફાટી નીકળ્યો છે.
- ★ નેપાળના વડાપ્રધાન કચ્છની મુલાકાતે : કચ્છના ભયાનક ભૂકંપ બાદ રૂા. ૨૨ કરોડના ખર્ચે નવસર્જન પામેલ ભીમાસર ગામની મુલાકાત દરમ્યાન નેપાળના વડાપ્રધાન ખડગપ્રસાદે નવસર્જનની વિસ્તૃત માહિતી મેળવી હતી. તે સમયે મુંબઈ સ્થિત ઉદ્યોગગૃહો આરતી ગ્રુપ, એક્સલ, નવનીત ગ્રુપ, એસ.પી.એમ. જેવી સંસ્થાઓ દ્વારા નેપાળના ભાતોશિયા ગામે પ્રથમ તબક્કામાં ૫૦૦ જેટલા મકાનો રૂા. ૧૫ કરોડના ખર્ચે બનાવી આપવાની દરખાસ્ત રાજ્યમંત્રી તારાચંદ છેડા દ્વારા રજૂ કરેલ હતી.
- ★ કોલેજ મંજૂરી : રાજ્યના બજેટમાં લખપત તાલુકાના દયાપર ગામ ખાતે આર્ટ્સ, કોમર્સ કોલેજ મંજૂર કરાતાં દયાપર સારસ્વતમ્ સંચાલિત હાઈસ્કૂલમાં વિદ્યાર્થીઓમાં તેમજ લોકોમાં આનંદ ફેલાયો હતો.
- ★ જળમંદિર અભિયાન : મુંબઈ સ્થિત આરતી ફાઉન્ડેશન દ્વારા નાના રણમાં મોડક બેટ ખાતેના વરુણેશ્વર તળાવની જળસંગ્રહ શક્તિ વધારવા રૂપિયા ૨,૨૦,૦૦૦/-ના ખર્ચે શારકામ કરવામાં આવેલ છે. જેથી ઘુડખર પશુ પક્ષીઓને પીવાના પાણીની રાહત થઈ છે.
- ★ રાષ્ટ્રીય સિદ્ધિ : નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ કો-ઓપરેટીવ

મેનેજમેન્ટ આરોહણ-૨૦૧૬ની સ્પર્ધા દેશમાંથી આવેલ ૫૦૦ જેટલા સ્પર્ધકોમાંથી ભુજના યા ના વેપારી સુભાષભાઈ ઠક્કરના પુત્ર મનન ઠક્કરે 'ધ વિઝનરી કોસન્ટ ડિસીઝન મેકિંગ એન્ડ સ્ટ્રેટેજી' વિષયમાં પોતાની આવડત અને આગવા હુન્નરનું પ્રદર્શન કરી પ્રથમ સ્થાન મેળવી કચ્છનું નામ રોશન કરેલ છે. ઉલ્લેખનીય છે કે ગત વર્ષે આયોજિત રાષ્ટ્રીય સ્પર્ધામાં શ્રી ઠક્કરે દ્વિતીય સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું.

★ **રણોત્સવ સમાપન** : ૧૮ નવેમ્બર, ૨૦૧૫થી ૧ માર્ચ, ૨૦૧૬ સુધી ચાલેલ ૧૦૫ દિવસના કચ્છના ધોરડોના સફેદ રણમાં યોજાયેલા રણોત્સવ દરમ્યાન કુલ ૧૭,૨૯,૪૬૫ પ્રવાસીઓએ મુલાકાત લીધી હતી. જેમાં સરકારને રૂ. ૧,૨૮,૭૧,૭૦૦/-ની આવક થઈ છે. આ રણોત્સવ દરમ્યાન દેશ વિદેશના રાજદૂતો, રાજકીય મહાનુભાવો તથા પ્રવાસીઓએ મુલાકાત લીધી હતી. જેમાં ૧૮થી ૨૦ ડિસેમ્બર દરમ્યાન ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદી દ્વારા ડી.જી. કોન્ફરન્સનું પણ આયોજન કરાયું હતું.

★ **સિદ્ધિ** : મૂળ કચ્છના રાણપરના અને હાલ મુંબઈ સ્થિત કચ્છી દશા ઓસવાળ જૈન જ્ઞાતિના ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ અને ખીમજી કુંવરજી એન્ડ કું. - મુંબઈના ભાગીદાર, નીલેશ શિવજી વિક્રમશી સી.એ.ના રાષ્ટ્રીય સંગઠનમાં ઉપપ્રમુખપદે વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ માટે નિયુક્તિ પામેલ છે. તેઓ નવનીત એજ્યુકેશન લિમિટેડ જેવી નામી અનેક સંસ્થાના ડિરેક્ટર છે.

★ **સૌર ઊર્જા પ્લાન્ટ** : મુંદ્રા તાલુકાના મોટી તુંબડી, રામાણિયાની એકરોના હિસાબે ખાલી પડેલ જમીન ઉપર એક આંતરરાષ્ટ્રીય કંપની દ્વારા સૌર ઊર્જાના મોટા પ્લાન્ટની આવવાની શક્યતા છે.

★ **સાક્ષરતા** : પાવર પટ્ટીના મુખ્ય મથક નીરોણા ગામે સાક્ષરતા અભિયાન હેઠળ ભુજના સ્વામિનારાયણ સંસ્થાના છાત્રો દ્વારા ચોંકાવનારું સંશોધન બહાર આવ્યું છે જેમાં જણાવાયું છે કે ગામના ૫૦ ટકા લોકો અભણ છે.

★ **અબડાસા ન્યાલ** : કચ્છમાં ઘઉંના ભંડાર તરીકે જાણીતા અબડાસાના પિયત ક્ષેત્રમાં રવિ પાક ઘઉંનું ભારે વાવેતર બાદ સાનુકૂળ વાતાવરણ પ્રાપ્ત થતાં ૭૦થી ૮૫ કરોડના ઘઉં તૈયાર થયેલ છે. આ પાક ઉતારવા અબડાસામાં વસેલા પંજાબના ખેડૂતોએ 'કમ્બાઈન્ડ હાર્વેસ્ટર' નામના ઉપકરણ પંજાબથી મંગાવેલ છે. આ વખતે એકર દીઠ ૩૫થી ૪૦

મણ જેટલો ઘઉંનો પાક ઉતરશે તેવી શક્યતા ખેડૂતો દર્શાવે છે. આ સીઝનમાં ૩૦થી ૩૫ હજાર એકરમાં ઘઉંનું વાવેતર કરાયું છે.

★ **કમાંગરી કળા** : ૪૦૦-૫૦૦ વર્ષ પહેલાં મુસ્લિમ કારીગરોના હાથે સર્જાયેલા કમાંગરી કળાના ચિત્રો અંજારમાં કેપ્ટન મેકમર્ડોના બંગલાની દીવાલો પર, ભુજના આઈના મહેલમાં, મુંદ્રામાં કલુભા વાઘેલાની હવેલીમાં અને તેથી પણ વધુ જૂના ચિત્રો ધીણોધર નજીક થાન જાગીરના ઉપલા માળે, બિબ્બરના રામ મંદિરમાં અને અમુક જૈન દેરાસરોમાં ચિત્રિત થયેલ છે. આ ચિત્રકળા સાચવવાની વેદના તાજેતરમાં પોતાના કચ્છ પ્રવાસ દરમ્યાન આવેલ મુંબઈની પ્રસિધ્ધ જે.જે. સ્કૂલના નિવૃત્ત પ્રોફેસર પરેશભાઈ દરુ (છેલ પરેશ)એ વ્યક્ત કરેલ હતી.

★ **રાષ્ટ્રીય એવોર્ડ** : 'પાબી બેગ'થી હોલીવુડ સુધી વિખ્યાત કચ્છની હસ્તકળાના માહિર મહિલા કારીગર પબીબેન રબારીને દિલ્હીના ઈન્ડિયા હેબીટેટ સેન્ટર ખાતે ગોઠવાયેલ સમારોહમાં સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગના કેબીનેટ મંત્રી કલરાજ મિશ્રાના હસ્તે ઉત્કૃષ્ટ પારંપરિક કળાનો રાષ્ટ્રીય એવોર્ડ આપવાનું નક્કી થયેલ છે.

★ **કચ્છી ભાષાનો અધિકાર** : બાબાણી બોલી કચ્છી ભાષા અંગેની માન્યતાના અધિકાર બાબતે તાજેતરમાં ભુજ ખાતે યોજાયેલ સાહિત્યકારોના સન્માનિત કાર્યક્રમમાં અવાજ ઉઠાવવામાં આવેલ હતો. આ સમારંભમાં કચ્છી સાહિત્યકારોને 'કચ્છી સાહિત્ય રત્ન' એવોર્ડથી સન્માનિત કરવામાં આવેલ હતા. આ અવસરે કચ્છી ભાષા સાહિત્ય માટે આખું આયખું ખર્ચનાર માધવ જોષી 'અશક' કચ્છી ભાષાને બંધારણીય માન્યતા મળે તે માટે રાજ્ય તથા કેન્દ્ર સરકારને ઠરાવ મોકલવાની રજૂઆત કરેલ. આ પ્રસંગે ઉપસ્થિત રહેનાર રાજ્યમંત્રી તારાચંદ્રદેડાએ વ્યક્તિગત રીતે આ બાબતમાં સહયોગ આપવાની ખાતરી આપેલ હતી.

★ **માવઠાનો માર** : ઉત્તર ભારતમાં હિમવર્ષા અને વરસાદ અને ગુજરાતમાં માર્ચ મહિનાના પહેલા અઠવાડિયામાં બદલાયેલા હવામાનના મિજાજને કારણે કચ્છમાં કમોસમી વરસાદે દેખા દીધી. વાગડના ખડીર પ્રાંતથી આર્થિક નગરી ગાંધીધામ સુધી વરસાદે છડી પોકારેલ હતી. જેના કારણે જીરૂ, ઈસબગુલ પકવનારા ખેડૂતોના પાકમાં નુકસાનીના

કોટન ભેગમાં પરવડે તેવી રેન્જ

વિશેષતા : હોલસેલ ભાવે રીટેલ

- ગઢવાલ
- સુપરનેટ કોટા
- ફેન્સી કોટા
- ચંદેરી ટેમ્પલ
- કોરા કોટલ
- ટીસ્ચુ કોટા
- જૈન સિલ્ક
- પ્રિન્ટેડ જ્યોર્જેટ

“કાંચી”ની સાડી વાહ... વાહ...!!

મીનલ દેદિયા • 09930704743

KANCHI A Blend of Indian Heritage

૭૧/૭૩, શાહ ભુવન, ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર, જુની હનુમાન લેન, કાલબાદેવી, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૨.

Tel. : (022) 22060636 E-mail : sareekanchi@gmail.com Sunday Closed

ઓળા ફરી વળ્યા છે. વાતાવરણમાં પલટો આવવાથી સવાર-સાંજ ઠંડક તથા બપોરના આકરો તાપ પડી રહેલ છે.

★ **ગંભીર બિમારીના ઓછાયા તળે અબડાસા :** અબડાસા તાલુકાના અનેક ગામોમાં કેન્સરની બિમારીએ માથું ઊંચક્યું છે. સ્થાનિકે તેમજ તાલુકા કક્ષાએ નિદાનની કોઈ સુવિધા ન હોતા લોકો ભયંકર બિમારીનો ભોગ બની રહ્યા છે. અને જ્યારે નિદાન થાય છે ત્યારે ખૂબ જ મોડું થઈ ગયું હોય છે. આ માટે ત્રણ જાતની બિમારી અંગે લોકજાગૃતિ ઊભી કરવામાં આવે તેમજ ઘર આંગણે સારવારની વ્યવસ્થા ગોઠવાય તેવી માંગણી ઊઠી છે. આ વિસ્તારમાં આવી જીવલેણ બિમારીના કારણે ૫૦થી ૫૫ વર્ષની ઉંમરની ઘણી વ્યક્તિઓ ફાની દુનિયા છોડી ગઈ છે.

★ **લીટ એન્ડ રન :** ગાંધીધામના ઈફકો ગેટની સામે બસની રાહમાં ઊભેલા ૮ જણને નબીરાએ બેફામ કાર દોડાવી હડકેટે લેતાં ત્રણ જણાનું મૃત્યુ થયું હતું જ્યારે ૬ જણા ઘાયલ થયા હતા. આ અંગેની તપાસમાં શિપિંગ ઉદ્યોગપતિનો પુત્ર પંકિલ સુનિલ મોતા કાર ચલાવતો હોવાનું જાણવા મળેલ. જે ભાગી જતાં, પોલીસે બે દિવસ બાદ આબુરોડથી ધરપકડ કરેલ.

★ **નર્મદા યોજના ફાળવણી :** વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪ અને ૨૦૧૪-૧૫ના વર્ષ માટે નર્મદા યોજના માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા કેન્દ્ર સરકાર પાસે કરવામાં આવેલ ૨૪૭૮.૦૧ કરોડ રકમની માંગણી બદલ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા માત્ર ૧૬૪૧.૫૦ કરોડ ફાળવવામાં આવતા ૮૩૬.૫૧ કરોડની રકમ ઓછી મળેલ છે. ગુજરાત સરકાર દ્વારા નર્મદા યોજના અંતર્ગત મહારાષ્ટ્ર, મધ્યપ્રદેશ તથા રાજસ્થાનની સરકારો પાસેથી ૫૪૬૮.૪૮ કરોડની રકમ વસુલવાની બાકી છે. જે અંગે રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ પ્રયત્નો કરવામાં આવતા નથી તેવું કોંગ્રેસના શૈલેષ પરમારે વિધાનસભા ગૃહમાં ચર્ચા દ્વારા જણાવ્યું હતું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬માં નર્મદા યોજનાના બાંધકામ ખર્ચ પાછળ ૩૫૧૪૮.૫૬ કરોડના ખર્ચ સાથે કુલ ખર્ચ ૫૧૭૨૦ કરોડનો થયો છે.

★ **ભયાઉ નજીક ધરતી કંપન :** તા. ૧૫-૩ના રોજ સવારે ૮.૪૬ કલાકે ૪.૦ની તીવ્રતાનો ધરતીકંપનો આંચકો ભયાઉ નજીક અનુભવાયેલ હતો. આ ધરતીકંપના આંચકાનું કેન્દ્રબિંદુ ભયાઉથી ૮ કિ.મી. દૂર જમીનમાં ૧૮.૩૦ કિ.મી.

ઊંડે ઈન્સિટ્યૂટ ઓફ સિસ્મોલોજિક રિસર્ચની વેબસાઈટ અનુસાર નોંધાયેલ હતા. કંપનના આશરે ત્રણ કલાકમાં એક મિનિટના અંતરે ૨.૪ અને ૧.૮ની તીવ્રતાના વધુ બે આંચકા નોંધાયેલ હતા. આઈ.એસ.આર. વેબસાઈટ અનુસાર જિલ્લામાં પરોઢના ૩.૩૪ કલાકથી બપોરના ૧૨.૩૮ સુધીમાં ધોળાવીરા અને રાપર વચ્ચે ૧.૭ તથા ૧.૨ની તીવ્રતાવાળા કુલ છ આંચકા નોંધાયા હતા.

★ **૨૦ લાખનું દાન :** ભુજ તાલુકાના માધાપર સ્થિત નવચેતન અંધજન મંડળ સંચાલિત વિકલાંગ વિદ્યાવિહારમાં ૩૭૭ બાળકો ધોરણ-૧ થી ૧૨માં અભ્યાસ કરે છે. દષ્ટિની ક્ષતિવાળા બાળકો માટે બ્રેઈલ લિપિમાં પુસ્તકોનો લાભ મળે છે. સંસ્થાના આવા ઉમદા કાર્ય અંગે રજૂઆત કરતાં સૌરાષ્ટ્ર ટ્રસ્ટ દ્વારા રૂ. ૨૦ લાખનું દાન મળેલ છે.

★ **ભુજ - નલિયા મીટર ગેજનું રૂપાંતર :** વર્ષ ૨૦૦૮ના બજેટમાં કચ્છ માટે ભુજ - નલિયા મીટર ગેજનું બ્રોડગેજમાં રૂપાંતર કરવા માટે રૂ. ૪૫૦ કરોડની મહત્વાકાંક્ષી યોજનાનો ધમધમાટ શરૂ થયેલ છે. પ્રથમ તબક્કામાં રૂ. ૫૦ કરોડના ખર્ચે મીટર ગેજના પાટા ઉખાડીને બ્રોડગેજની પહોળાઈમાં ગોઠવવાના કામની શરૂઆતની લીલી ઝંડી મળતાં હાલ ૩૫ કિ.મી. મુજબ અલગ અલગ ત્રણ જગ્યાએ કામ શરૂ કરવામાં આવશે. જેમાં ભુજથી દેશલપર, દેશલપરથી મોથાળાથી નલિયા. આમ ત્રણ જુદા જુદા ઠેકેદારો પાસે આ કામ કરાવવામાં આવશે. જેનાથી અબડાસા તાલુકામાં આવેલ સિમેન્ટ ફેક્ટરી તથા નલિયા વિમાન મથકને લાભ થશે તેમજ અબડાસા તાલુકાના પટ્ટામાં આવતી ઈન્ડસ્ટ્રીઓનું માલ પરિવહન ઝડપી બનશે. ■

સ્પષ્ટવક્તા

ચૂંટણી-પ્રચાર માટે વલ્લભભાઈને પ્રજા ઉદારતાથી નાણાં આપતી. ૧૯૩૫ માં જે. આર. ડી. તાતાએ ફંડના બદલામાં માગણી કરી કે ઉમેદવારો નક્કી કરનાર સમિતિમાં એમનો એક માણસ હોય. સરદારે માગણીનો ઈન્કાર કરતાં પૂછ્યું : 'તમે તમારી કંપનીમાં અમારા કોઈ માણસને મેનેજમેન્ટ કમિટીમાં મૂકશો ખરા?' સાંભળીને તાતા ચૂંટણીફાળા માટેનો કોરો ચેક સરદારના હાથમાં વગર શરતે મૂકી દઈ સસ્મિત વિદાય થઈ ગયા.

(‘કુમાર’ માંથી)

Dhiren Shah - Director

M. : 98795 00916 • E-mail : dhirenshah@favouriteshoes.com

FAVOURITE

Manufacturers & Exporters of Safety Shoes & Casual Shoes

FAVOURITE SAFETY PRODUCTS

J-1915-18/A, GIDC Industrial Estate,

Ankleshwar-393 002, Dist. Bharuch, Gujarat (INDIA)

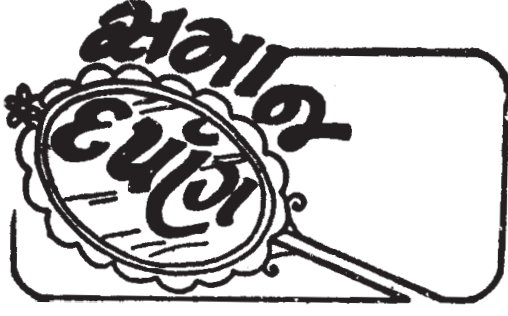
Ph. : +91 2646 220690 / 251646 Fax : +91 2646 251030

E-mail : info@favouriteshoes.com Web : www.favouriteshoes.com

FAVOURITE SHOE COMPANY

C-1/B-2007-2006/3, GIDC Indl. Estate,

Ankleshwar-393 002, Dist. Bharuch, Gujarat (INDIA)

સરનામા ફેરફાર

- જિતેન્દ્ર દેવજી ખોના
એ-૧૦૧, સત્યમ ઈન્શીગનીઆ,
ચંદન પાર્ટી પ્લોટ સામે,
જોધપુર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૫.

પુત્રી જન્મ

- ચિ. ત્રિષા વૃંદા અનિલ મધુકાંત શાહ

ભૂલ સુધાર

- ગત માસના અંકમાં શરણાઈ વિભાગમાં ક્રમાંક-૩ માં
ચિ. ચિંતન હીરજી ખીમજી ગાલાની જગ્યાએ
ચિ. ચિંતન યોગેશ હીરજી ગાલા (છસરા - મુંબઈ)
એમ વાંચવું.

પવિત્ર હૃદયમાંથી નીકળેલી પ્રાર્થના ક્યારેય નકામી
જતી નથી. — મહાત્મા ગાંધીજી

સમાજના સભ્યો જોગ જાહેર વિજ્ઞાપ્તિ

શ્રી કચ્છી સમાજ - અમદાવાદે, સમગ્ર કચ્છીઓ માટેની એક નામ - સરનામા - ટેલિફોન રિરેક્ટરી બનાવવાનો પ્રોજેક્ટ હાથ પર લીધેલ છે. તે માટે તેઓએ ઓનલાઈન રજિસ્ટ્રેશન કરાવવા માટે લીંક પણ આપેલ છે.

આપણા સમાજના મોટાભાગના સભ્યો કોમ્પ્યુટર કે ઈન્ટરનેટ વાપરતા નથી. તેથી સમાજના હોદ્દદારોએ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના વસતિ પત્રક-૨૦૧૨માં આપેલ સભ્યોનાં નામ - સરનામા મુજબની એન્ટ્રીઓ સમાજની ઓફિસમાંથી કરાવવાનું વિચારેલ છે. આપ સૌ સભ્યોને વિનંતી છે કે સમાજના વસતિપત્રક-૨૦૧૨માં છપાયેલ આપની વિગતમાં નામ - સરનામા કે ટેલિફોન નંબરમાં ફેરફાર હોય તો સમાજની ઓફિસમાં જાણ કરવી તથા આપની આજુબાજુમાં રહેતા અન્ય સભ્યોને પણ જાણ કરવી. તેથી આપણે આપણા સમાજની સભ્યોની વિગત વહેલાસર શ્રી કચ્છી સમાજ - અમદાવાદની સૂચિત રિરેક્ટરીમાં પ્રસારિત કરાવી શકીએ.

તેઓની ઓનલાઈન રજિસ્ટ્રેશન માટેની લીંક નીચે મુજબ છે :

kutchisamaj.amdavad.com

સાભાર સ્વીકાર

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની
વિવિધ સેવાકીય યોજનાઓ માટે
નીચે મુજબ દાતાશ્રીઓ તરફથી દાન / ભેટ પ્રાપ્ત થયેલ છે.

વૈયાવચ્ચ ખાતે

- રૂ. ૧,૦૦૧/- શ્રી જિતેન્દ્ર દેવજી ખોના - અમદાવાદ તરફથી
નૂતન ગૃહ પ્રવેશ નિમિત્તે
- રૂ. ૬૦૦/- શ્રીમતી અરુણાબેન ચંદ્રકાંત કુરિયા - મુંબઈ

વયસ્ક સમિતિ ખાતે

- રૂ. ૫,૦૦૦/- શ્રીમતી પ્રેમીલાબેન અશોક રામજી સાવલા તરફથી
તેઓની લગ્નની વર્ષગાંઠ નિમિત્તે

ડાયાલિસિસ સેન્ટર ખાતે

- રૂ. ૧,૧૧૧/- શ્રી ગજેન્દ્ર હીરાચંદ ગોરજી - અમદાવાદ

જલારામ અન્નક્ષેત્ર ખાતે

- રૂ. ૬,૦૦૦/- શ્રી કચ્છી લોહાણા સમાજ - અમદાવાદ
હ. સ્વ. કુલીનભાઈ માવજીભાઈ શેઠિયા

મંગલ મંદિર ભેટ ખાતે

- રૂ. ૫૦૧/- શ્રી અનિલ મધુકાંત શાહ - અમદાવાદ તરફથી
પુત્રી ચિ. ત્રિષાના જન્મ નિમિત્તે

સંસ્થા ઉપરોક્ત તમામ દાતાશ્રીઓનો ખૂબ ખૂબ આભાર માને છે.

કે. આર. શાહ

માનદ્ મંત્રી

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

શિક્ષણ અને સર્વાંગી વિકાસ સમિતિ

વાર્ષિક કાર્યક્રમોની વિગત

સમિતિ દ્વારા દર વર્ષે નીચે મુજબના કાર્યક્રમોનું આયોજન કરાશે, જેની નોંધ લેવા વિનંતી.

- ★ જાન્યુઆરી : Positive Parenting
- ★ ફેબ્રુઆરી / માર્ચ : 'જ્ઞાન સાથે ગમ્મત' - ૧ દિવસીય પિકનિક
- ★ એપ્રિલ : Career Guidance Workshop - ૮/૧૦ દિવસ માટે
(માત્ર ધોરણ-૧૦ની પરીક્ષા આપી હોય તેવા વિદ્યાર્થીઓ માટે જ.)
- ★ જૂન : (૧) 'આપના બાળકને ઓળખો' - ધોરણ-૫, ૬, ૭ના બાળકો અને વાલીઓ માટે વર્કશોપ.
(૨) 'વિદ્યાર્થીઓને પડતાં સ્ટ્રેસમાં તેને કેમ મદદ કરશો?' વિષય ઉપર ધોરણ-૧૧, ૧૨નાં વિદ્યાર્થીઓનાં વાલીઓ માટે વર્કશોપ.
- ★ જુલાઈ : ● 'કેવી રીતે ભણવું?' વિષય ઉપર ધોરણ-૮ થી ૧૦નાં વિદ્યાર્થીઓની વર્કશોપ.
● ધોરણ-૮થી ૧૦માં ભણતા વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓ માટે વર્કશોપ. જેમાં તેમના વર્તન, ભણતરના સ્ટ્રેસ ઉપરાંત ન્યુટ્રીશન અંગે પણ ચર્ચા.
- ★ ઓગસ્ટ : 'મુગ્ધાવસ્થાનાં પ્રશ્નો' - ધોરણ-૫, ૬, ૭ના બાળકોના વાલીઓ માટેની ચર્ચા - પ્રશ્નો - વિચારણા.
- ★ સપ્ટેમ્બર : 'કેરિયર પ્લાનિંગ ધોરણ-૮થી શરૂ થાય છે' ધોરણ-૮, ૯, ૧૦ના વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓ માટે.
- ★ ઓક્ટોબર : "Multiple Intelligence & Life Skills" - ધોરણ-૧ થી ૪નાં બાળકો માટે વર્કશોપ.
- ★ ડિસેમ્બર : ધોરણ-૮, ૯, ૧૦ના વિદ્યાર્થીઓ માટે એપ્ટિટ્યૂડ ટેસ્ટ.

● નોંધ :

૧. કાર્યક્રમો ખૂબ જ રસપ્રદ અને માહિતીસભર રહેશે.
૨. આ વાર્ષિક કેલેન્ડર છે. કાર્યક્રમ દર વર્ષે જે તે મહિનામાં જ રહેશે.
૩. ઉપરોક્ત કાર્યક્રમો જે તે વિષયના વિદ્વાન નિષ્ણાતો દ્વારા યોજવામાં આવશે.
૪. કાર્યક્રમ માટેના નિષ્ણાતો જરૂરિયાત પ્રમાણે આવશે / બદલાશે.
૫. આપણા સમાજના બાળકો - શ્રેષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓ (Parents) ખૂબ જ વિચારક વાલીઓ બની શકે તે આશયથી આ આયોજન કરવામાં આવેલ છે. દરેકને લાભ લેવા આગ્રહભરી વિનંતી.
૬. સૂચનો / નાવિન્યસભર ફેરફાર આવકાર્ય રહેશે.
૭. Parents ની વ્યાખ્યા માત્ર 'માતા' જ નથી, પિતા પણ આવે તેવી સમજ ડેવલપ કરવાનો પ્રયત્ન છે.
૮. મા-બાપ સિવાય, પરિવારમાં રહેતા વડીલો, દાદા-દાદી, કાકા-કાકી, નાના-નાની પણ Parents ની વ્યાખ્યામાં આવે છે. ઘરના બાળકોના સર્વાંગી વિકાસમાં બધાની સહિયારી જવાબદારી હોવાથી વડીલો ઉપરોક્ત કાર્યક્રમોમાં આવે, તેવી આશા છે.
૯. આ કાર્યક્રમ અમદાવાદમાં રહેતા સમગ્ર કચ્છી સમાજના બાળકો તથા વાલીઓ માટે છે તથા સમગ્ર ભારતનાં કચ્છી જૈન બાળકો તથા વાલીઓ માટે છે.
૧૦. બહારગામથી આવતા કચ્છી જૈન સમાજનાં બાળકોના વાલીઓએ એક મહિના અગાઉથી બાળકના નામનું રજિસ્ટ્રેશન કરાવવું જરૂરી છે.
૧૧. જે તે મહિનાનાં કાર્યક્રમોની તારીખ તથા સમય અગાઉથી 'મંગલ મંદિર'માં જણાવવામાં આવશે. તે પ્રમાણે કાર્યક્રમો યોજવામાં આવશે.
૧૨. બહારગામથી આવતા કચ્છી જૈન બાળકો તથા વાલીઓ માટે સંસ્થા તરફથી રહેવા તથા જમવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.
૧૩. જે તે સમયે સમિતિ તરફથી જે તે કાર્યક્રમ માટે ફી નિયત કરવામાં આવશે. તે ભાગ લેનાર વિદ્યાર્થી બાળકે ભરવાની રહેશે.
૧૪. ઉપરોક્ત કાર્યક્રમ તથા તેની વિગતોમાં ફેરફાર કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા સમિતિની રહેશે.

કન્વીનર, શિક્ષણ તથા સર્વાંગી વિકાસ સમિતિ

વયસ્ક સમિતિ

મોડાસા પિકનિક

તા. ૨૪ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૬ના સવારે ૬.૩૦ કલાકે ૮૫ વડીલો સાથે પાલડીથી પ્રસ્થાન કરી નવા બબલપુરા પાસે આવેલ મહાવિદેહ ધામ આવ્યા. દર્શન - નવકારશી કરી દાદા-દાદીની વાડી મોડાસા માટે પ્રસ્થાન કર્યું. રસ્તામાં અંતાક્ષરી, ફિલ્મી ગીતો, જોક્સ, સવાલ - જવાબ અને ઉખાણાના સથવારે રસ્તો ક્યારે કપાઈ ગયો તેની જાણ પણ ન થઈ અને વીસેક એકરમાં ફેલાયેલ હરિયાળી અને વૃક્ષોથી આચ્છાદિત દાદા-દાદીની વાડીમાં આવ્યા. કેટલાકે ચા ને ન્યાય આપ્યો.

વડીલ બહેનો આ રીસોર્ટમાં આવેલ સ્વિમિંગ પુલમાં મોજ માણવા, બાળપણ યાદ કરવા ઉતર્યા. 'આટલે આટલે પાની કોને ઘેર રાણી' એવી બાળપણની રમત સાથે - પાસિંગ બોલ રમતાં રમતાં સારો એવો સમય સ્વિમિંગ પુલમાં પસાર કર્યો.

ત્યારબાદ શ્રીમતી પ્રેમીલાબેન અશોકભાઈ સાવલાના લગ્નની વર્ષગાંઠ નિમિત્તે કેક કાપી સૌએ તેમના લાંબા હર્ષભર્યા લગ્ન જીવનની શુભેચ્છા પાઠવી. આ પ્રસંગે તેમના તરફથી રૂ. ૫,૦૦૦/-ના સ્પોન્સરશિપની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.

મગની દાળના મધમઘતા શીરા અને ભજીયાને ન્યાય આપી

સ્વિમિંગ પુલમાં આનંદ માણતી વડીલ મહિલાઓ

શ્રીમતી પ્રેમીલાબેન અશોકભાઈ સાવલાનું બહુમાન કરતા શ્રીમતી મીનાક્ષી પારેખ, શ્રીમતી દમયંતી દંડ, શ્રીમતી પુષ્પા શાહ તથા શ્રીમતી લક્ષ્મીબેન વીરા.

શ્રી વસંતભાઈ છેડા ખાસ મુંબઈથી પધારનાર છે. ભોજનની યોગ્ય વ્યવસ્થા માટે એ જ દિવસે સાંજે ૫.૦૦ વાગ્યા સુધી સૌએ પોતાનું નામ રજિસ્ટ્રેશન કરાવી લેવા વિનંતી.

રજનીકાંત પારેખ
ડન્વીનર - વયસ્ક સમિતિ

વડીલોએ વામકુક્ષી કરી.

ત્યારબાદ રજનીકાંત પારેખ દ્વારા જુદી જુદી જાતની હાઉસીઓ રમાડવામાં આવી. શ્રીમતી પુષ્પાબેન કાંતિલાલ શાહ (સાવલા) દ્વારા જ્ઞાન સાથે ગમ્મત અને રમત તેવી અદ્ભુત હાઉસી રમાડવામાં આવી અને તેમના તરફથી વિજેતાઓને ઈનામોથી નવાજવામાં આવ્યા. અંતે 'પનીશમેન્ટ' ગેમ રમી સૌ ત્યાંથી વિદાય થઈ અમદાવાદ આવ્યા.

પાલડી ભવન પર ભોજનને ન્યાય આપી, આજના આનંદને વાગોળતા સૌ છૂટા પડ્યા.

આગામી કાર્યક્રમ

સમિતિ તરફથી આગામી કાર્યક્રમ તા. ૩-૫-૨૦૧૬ને મંગળવારના રોજ શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે બપોરે ૪.૩૦ વાગ્યાથી ગીત-સંગીત, મિમિકી, સંગીત હાઉસીનો કાર્યક્રમ રાખવામાં આવેલ છે. આ કાર્યક્રમ માટે લોકલાડીલા કલાકાર

કચ્છ સંસ્કૃતિ મ્યુઝિયમ

નીચે જણાવેલ સ્થળે મ્યુઝિયમ નિહાળવા જાહેર જનતાને ભાવભર્યું નિમંત્રણ છે. આ મ્યુઝિયમની મુલાકાતથી અમદાવાદમાં રહીને કચ્છ - દર્શનની એક ઝલક જોઈ શકશો. દેશ-વિદેશથી આવતા આપના કોઈપણ મહેમાનો સાથે આપ આ મ્યુઝિયમની અવશ્ય મુલાકાત લેશો.

મ્યુઝિયમ જોવા માટે કોઈ એન્ટ્રી ફી નથી.

સ્થળ : શ્રી કચ્છી વિશ્રામગૃહ, અરિહંતનગર દેરાસરની સામે, રાજસ્થાન હોસ્પિટલ પાસે, શાહીબાગ, અમદાવાદ.

ફોન સંપર્ક : (૦૭૯) ૨૨૮૮૪૫૪૭ • સમય : સવારે ૧૦થી ૨ અને સાંજે ૫ થી ૭.

મહિલા ઉત્કર્ષ સમિતિ

સમિતિના ઉપક્રમે તા. ૧૮-૨-૨૦૧૬ ગુરુવારના રોજ અંધજન મંડળ - વસ્ત્રાપુરની મુલાકાતનો કાર્યક્રમ યોજાઈ ગયો.

આ સંસ્થા માત્ર અંધજનો માટે જ નહીં પણ દરેક પ્રકારની વિકલાંગતા ધરાવતા વ્યક્તિઓને સમાજમાં સમાન હક્ક અપાવવાની કોશિશ કરે છે, પગભર થવાની ટ્રેનિંગ આપે છે. જેથી તેઓ માનભરે જીવન જીવી શકે.

સંસ્થાના પ્રોજેક્ટ ડિરેક્ટર શ્રીમતી વિમલ પાવાણી (મંદબુધ્ધિવાળા બાળકો માટે અસાધારણ કામ કરવા બદલ એવોર્ડ જીતનાર)ના માર્ગદર્શન હેઠળ સૌ બહેનોએ સંપૂર્ણ સંકુલની મુલાકાત લીધી હતી. તેઓશ્રીએ સંસ્થામાં ચાલતી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ વિશે બહેનોને માહિતગાર કર્યા હતા. ઉપરાંત પ્રજ્ઞાયક્ષુ - વિકલાંગોની સમસ્યાઓની ઝીણવટભરે છણાવટ કરી હતી. જે હૃદયસ્પર્શી હતી. ફક્ત રૂ. ૧૦૦/- જેટલી નજીવી કિંમતનું દાન કરીને પણ તમે પ્રજ્ઞાયક્ષુ - વિકલાંગને પગભર થવામાં મદદ કરી શકો છો, એ બાબતનો પણ તેમણે ખ્યાલ આપ્યો હતો. સંસ્થાનું કામકાજ તદ્દન પારદર્શી હોવાથી આપણે આપેલું દાન જરાય વ્યર્થ જતું નથી. આપણા જ હસ્તે લાભાર્થીને ભેટરૂપે આપવામાં આવે છે.

એક Special Show - Vision in the Dark એટલે કે પ્રજ્ઞાયક્ષુની જિંદગીનો અહેસાસ કરાવતો શો. ૪૦૦૦ સ્કેફ્ટના એરિયામાં ઘોર અંધારું ધરાવતો સ્ટુડિયો છે. જેમાં રેસ્ટોરન્ટ, બગીચો, મંદિર, ઓડિટોરિયમ બધું જ છે, માત્ર લાઈટ જ નથી. નવાઈની વાત એ છે કે આ ઘોર અંધારામાં આપણને માર્ગદર્શન આપનાર વ્યક્તિઓ પ્રજ્ઞાયક્ષુ છે. આ શો જોઈને સૌ બહેનો સ્તબ્ધ થઈ ગયા હતા.

શ્રીમતી વિમલબેનના સમજાવટભર્યા વક્તવ્યથી પ્રભાવિત

થઈને બહેનોએ નાનું મોટું યથાશક્તિ દાન કર્યું હતું, જે નીચે પ્રમાણે છે :

૧. શ્રીમતી રોશની વિજય મહેતા રૂ. ૬,૦૦૦/-
(પુત્ર ઋષભના જન્મદિન નિમિત્તે) (સીલાઈ મશીન)
૨. શ્રીમતી ભારતીબેન રજનીકાંત કથીરિયા રૂ. ૬,૦૦૦/-
(જૈનેતર) (સીલાઈ મશીન)
૩. કાર્યક્રમમાં હાજર રહેલ સૌ બહેનો વતી રૂ. ૬,૦૦૦/-
(ટ્રાયસિકલ)

જે પૈકી ખાસ યોગદાન આપનાર બહેનો આ પ્રમાણે :

શ્રીમતી વીણા ભરત ગાલા	૧,૦૦૦/-
શ્રીમતી ફાલ્ગુની તુષાર શાહ	૧,૦૦૦/-
શ્રીમતી ચેતના સંજય મોતા	૫૦૦/-
શ્રીમતી જ્યોતિ અનિલ શાહનંદ	૫૦૦/-
શ્રીમતી હેતલ ધીરેન શાહ	૫૦૦/-

સૌ બહેનોએ અંધ અને વિકલાંગની દુનિયામાં ડોકિયું કર્યું હતું. આપણી પણ આવા ભાઈ-બહેનોને મદદ કરવાની ફરજ બને છે અને સમાજમાં આની જાગૃતિ ફેલાવવાની પણ જરૂર છે, એવા ઉમદા વિચાર સાથે સૌ છૂટા પડ્યા હતા.

નમ્ર વિનંતી : અંધજન મંડળ - વસ્ત્રાપુરની મુલાકાત એકવાર અવશ્ય લેશો.

સુલુ જલદીપ શાહ - કન્વીનર

માણસે ઈશ્વર પર એટલો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મૂકવો જોઈએ કે જેથી તેને દુનિયાની સહાનુભૂતિની જરૂર જ ન રહે.

શ્રી રતનવીર ગૃહ ઉદ્યોગ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ સંચાલિત શ્રી નવનીત ભવન - આવાસ યોજના ખાતેના શ્રી રતનવીર ગૃહ ઉદ્યોગ ખાતે નીચે મુજબના કાર્યક્રમો યોજવામાં આવ્યા હતા.

- ★ તા. ૨૦-૧૦-૨૦૧૫ના રોજથી ચાલુ કરવામાં આવેલ બેકરી કોર્સ અંતર્ગત ૨૦ જેટલી બહેનોએ તેમાં ભાગ લીધો હતો. યુનિવર્સિટી તરફથી શ્રી ઈમરાનભાઈએ બેકરીની વિવિધ આઈટમો બનાવવાની રીત શીખવાડી હતી.
- ★ તા. ૨૦-૧૦-૨૦૧૫ના રોજથી ચાલુ કરવામાં આવેલ બ્યુટી કોર્સ અંતર્ગત શ્રીમતી નીતાબેન હેમંતકુમાર શાહ (યુનિવર્સિટી) તરફથી બ્યુટી પાર્લરના વિવિધ વિષયો અંગે તાલીમ આપી હતી. જેમાં ૨૧ જેટલી બહેનોએ ભાગ લીધો હતો.
- ★ તા. ૨૦-૨-૨૦૧૬ના રોજ કેન્સર અવેરનેસ સેમિનાર તથા ઓરિફલેમ કંપનીની આઈટમોનું ડેમોન્સ્ટ્રેશન યોજવામાં આવેલ. જેમાં અંદાજિત ૩૦ જેટલી બહેનોએ ભાગ લીધેલ.
- ★ તા. ૧૫-૩-૨૦૧૬ના રોજ બાગાયતી પાકોની તાલીમનો એક સેમિનાર બાગાયત નિયામકશ્રીના વિભાગમાંથી શ્રી કમલેશભાઈ પટેલના માર્ગદર્શન હેઠળ યોજાયેલ. જેમાં ૪૫ જેટલી બહેનોએ ભાગ લીધો હતો. ■

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ સંચાલિત મેડિકલ સેન્ટરમાં બાળ રોગ વિભાગમાં નીચે પ્રમાણે ડોક્ટરો મળે છે

દિવસ	સમય	ડોક્ટર
સોમથી શુક્ર	સવારે ૯ થી ૧૦.૩૦	ડૉ. અનિલ ચૌહાણ
શનિવાર	સવારે ૯ થી ૧૦.૩૦	ડૉ. પરેશ શાહ
સોમથી શનિ	સાંજે ૫ થી ૬.૩૦	ડૉ. કોશા શેઠ

તબીબી સાધનો વપરાશ માટે આપવાની યોજના

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી પર નીચે મુજબના તબીબી સાધનો દૈનિક ભાડાના ધોરણે મળી શકશે. જેઓને આ સાધનોની જરૂરિયાત હોય તેઓ શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી પર ફોન : ૨૬૫૭૮૮૯૨ / ૨૬૫૮૧૫૦૧ પર સંપર્ક સાધી શકશે.

૧. એર બેડ	રૂ. ૧૦/-	૫. વૉકર	રૂ. ૨/-	૯. બેડ પાન	રૂ. ૨/-
૨. વ્હીલ ચેર	રૂ. ૩/-	૬. વોર્કિંગ સ્ટીક	રૂ. ૧/-	૧૦. ફાઉલર બેડ	રૂ. ૧૦/-
૩. ઓક્સિજન સિલિન્ડર (નાનો)	રૂ. ૫/-	૭. કમોડ ચેર	રૂ. ૩/-	૧૧. ટેબલ ટોપ (ફાઉલર બેડ માટે)	રૂ. ૨/-
૪. નેબ્યુલાઈઝર	રૂ. ૫/-	૮. સેલાઈન સ્ટેન્ડ	રૂ. ૨/-	૧૨. બેક રેસ્ટ	રૂ. ૨/-

નોંધ : (૧) સ્ટોકમાં હશે ત્યાં સુધી આ સાધનો ડીપોઝિટ આપીને ભાડેથી મેળવી શકાશે. (૨) સાધનો પાલડી ભવન પરથી લઈને ત્યાં જ પરત કરવાના રહેશે.

કે. આર. શાહ - માનદ્ મંત્રી, શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

અખરોટ

અખરોટનો આકાર માનવીના મગજ જેવો જ હોય છે તેમ ખાવામાં પણ લોકોને તે બહુ ભાવે છે. તેને લેટિનમાં જગલેન્સ રેજિયા કહેવામાં આવે છે. સંસ્કૃતમાં તેને અક્ષોટ, અક્ષોડ, કર્પરાલ, શૈલપીલું, રેખાફળ અને મદનાભફલ કહે છે. હિન્દીમાં અખરોટ, મરાઠી અને ગુજરાતીમાં અખરોટ કહેવામાં આવે છે. અંગ્રેજીમાં તેનું નામ વોલનટ છે.

અખરોટનું ઝાડ મધ્યમ પ્રમાણનું ને સુગંધિત હોય છે. નવી ડાળીઓમાં તેનો બહારનો ભાગ મખમલ જેવો હોય છે. ઝાડની છાલ ધૂળ જેવા રંગની અને અડધાથી બે ઈંચ જાડી હોય છે. તેમાં લાંબા ચીરા હોય છે. તેના થડમાં કાળા ડાઘ હોય છે. તેનાં પાન ૬ થી ૧૨ ઈંચ લાંબા અને સંયુક્તપત્ર હોય છે. આવા સંયુક્તપત્રોની પાંચથી અગિયારની જોડ હોય છે અને દરેકની લંબાઈ ૩ થી ૯ ઈંચ અને પહોળાઈ ૨ થી ૪ ઈંચ હોય છે. તેનાં ફૂલો ૨ થી ૫ ઈંચ લાંબા અને લીલા રંગનાં હોય છે.

અખરોટનું ફળ ગોળાકાર, રેખાયુક્ત, કઠણ આવરણવાળું અને મીઠોળ જેવા આકારવાળું હોય છે. ખાવામાં એક બીજ હોય છે અને તેના બે ભાગ પડે છે. વસંતમાં ફૂલ અને શરદઋતુમાં ફળ આવે છે. તેની મીંજ વાંકીચૂકી હોય છે અને તેનો જ ઉપયોગ ખાવામાં થાય છે.

અખરોટની ઉત્પત્તિ પાંચથી દસ હજાર ફૂટની ઊંચાઈએ હિમાચલ પ્રદેશમાં થાય છે. તેના ફળમાં ઓક્સેલિક એસિડ તથા બેરિયમ નામનો ક્ષાર મળે છે. તેની મીંજમાં ૪૦ થી ૪૫ ટકા તેલ, જગલૈડેસી એસિડ તથા રાખ હોય છે. તે પચવામાં ભારી તથા મુલાયમ હોય છે. સ્વાદમાં મીઠાશ હોય છે અને પ્રકૃતિમાં ગરમ હોય છે.

અખરોટ વાયુનું શમન કરે છે અને કફ પિત્ત વધારે છે. અખરોટની મીંજનો લેપ ચામડીના વિકારોમાં, સોજો તથા દુખાવાને દૂર કરે છે. શરીરનો રંગ તથા ચામડીની સુંવાળપ વધારતું હોવાથી તેનો લેપ ચામડી ઉપર કરવામાં આવે છે. અખરોટ પક્ષઘાત, ચહેરાની અડધી બાજુનો વા (ફેસિયલ પેરેલિસિસ) વગેરે વાઈના વિકાર અને મગજની નબળાઈમાં સારું કામ આપે છે. પેટના રોગો જેવા કે દુખાવો, ગોળો ચડવો તથા કબજિયાત વગેરેમાં તે ઘણું ઉપયોગી છે. ■

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનો માસિક અહેવાલ

ફેબ્રુઆરી / માર્ચ - ૨૦૧૬

● તા. ૨૬-૨-૨૦૧૬

★ આજરોજ સવારે ૭ વાગે શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ, શ્રી કે.આર. શાહ, ડૉ. ચંદ્રકાંતભાઈ દેઢિયા તથા શ્રી પીયૂષભાઈ પારેખ કચ્છ જવા રવાના થયા હતા. બપોરે ૧૨ વાગે ભુજમાં તેરા ગામના ઠાકોર શ્રી મયુરધ્વજસિંહજી સાથે તેરાના દરબારગઢમાં આવેલ ૧૫૦ વર્ષ જૂની રામાયણની ચિત્રાવલીની સાચવણી અંગે ચર્ચા વિચારણા કરી હતી તથા બીજા દિવસે સવારે તેરામાં એ જ કલાકૃતિ રૂબરૂ જોવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. આ મિટિંગમાં ફોટોગ્રાફર શ્રી સમીર ભટ્ટ પણ હાજર રહ્યા હતા.

★ આજે બપોરે ૨ વાગે ભુજ મધ્યે શ્રી લાલચંદ ઠાવરદાસ અતિથિગૃહમાં શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ, શ્રી કે.આર. શાહ, ડૉ. ચંદ્રકાંતભાઈ દેઢિયા, શ્રી પીયૂષ પારેખ તથા શ્રી મહેન્દ્રભાઈ દોશીએ શ્રી મૂકેશભાઈ ઝવેરી સાથે કચ્છી બોલીના રીસ્ટોરિંગ માટે ચર્ચા કરી હતી તથા તેમાં કચ્છ યુનિવર્સિટી પણ સહયોગ આપે તે બદલ ચર્ચા વિચારણા કરી હતી. ત્યારબાદ શ્રી મૂકેશભાઈ ઝવેરી સાથે અન્ય ટ્રસ્ટીઓ પણ જોડાયા હતા અને ભુજમાં તેમની સંસ્થામાં મેડિકલ સેન્ટર ચાલુ કરવા માટે વિસ્તૃત ચર્ચા વિચારણા કરવામાં આવી હતી.

★ આજે રાત્રીના સમયે તેરા ખાતે શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ, શ્રી કે.આર. શાહ, ડૉ. ચંદ્રકાંતભાઈ દેઢિયા, શ્રી પીયૂષભાઈ પારેખ તથા શ્રી સમીર ભટ્ટે તેરાના ટ્રસ્ટી શ્રી પ્રવીણભાઈ દંડ, ટ્રસ્ટના મહેતાજી શ્રી ગીરીશ મલ્લ સાથે તેરાના ઠાકોરાના વંશજ શ્રી રાજુભાઈ સાથે તેરા દરબારગઢના રીપેરિંગ અંગે

ચર્ચા વિચારણા કરી હતી.

● તા. ૨૭-૨-૨૦૧૬

★ આજે સવારના ૧૦ વાગે શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ, શ્રી કે.આર. શાહ, ડૉ. ચંદ્રકાંતભાઈ દેઢિયા તથા શ્રી પીયૂષભાઈ પારેખે પાંજરાપોળની શાખામાં ત્યાંના મેનેજર શ્રી તથા ટ્રસ્ટના સેક્રેટરી શ્રી જગદીશસિંહજી જાડેજા સાથે મિટિંગ કરી હતી. સ્થળ ઉપર જગ્યાનું નિરીક્ષણ કરી ત્યાં કેવી રીતે વૃક્ષારોપણ કરવું તે બાબત પર ચર્ચા વિચારણા કરવામાં આવી હતી. તેઓ પાસે વિશાળ જગ્યા છે પણ ફેન્સિંગ કરેલ નથી. તેથી વહેલી તકે ફેન્સિંગ કરાવી લેવા માટે ભલામણ કરવામાં આવી હતી.

★ આજે બપોરે ૨ વાગે શ્રી જનકલ્યાણ મેડિકલ ટ્રસ્ટના નેજા હેઠળ યોજાયેલ સ્ત્રી રોગોના કેમ્પમાં શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ, શ્રી કે.આર. શાહ, ડૉ. ચંદ્રકાંતભાઈ દેઢિયા તથા શ્રી પીયૂષ પારેખે હાજરી આપી હતી. જનકલ્યાણ ટ્રસ્ટ દ્વારા બધા જ ટ્રસ્ટીઓનું બહુમાન કરવામાં આવ્યું હતું. શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ તરફથી શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડે મજકુર ટ્રસ્ટની વૈદ્યકીય સેવાઓને બિરદાવી હતી. ડૉ. ચંદ્રકાંત દેઢિયાએ આજના કેમ્પનું મહત્વ સમજાવ્યું હતું તથા પ્રાસંગિક પ્રવચન કર્યું હતું.

● તા. ૨૮-૨-૨૦૧૬

★ આજે રાતના ૮ વાગે ભુજપુર મધ્યે ભુજપુરના ભૂતપૂર્વ સરપંચ શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ગઢવી સાથે ઔપચારિક બેઠક યોજવામાં આવેલ તથા ખેતીવાડી ક્ષેત્રે વેલ્યુએડેડ પ્રવૃત્તિ અંગે ચર્ચા વિચારણા કરવામાં આવી હતી. આ

ચર્ચામાં શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ, શ્રી કે.આર. શાહ, ડૉ. ચંદ્રકાંત દેઢિયા તથા શ્રી પીયૂષ પારેખ હાજર રહ્યા હતા. અન્યમાં શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ગઢવીના ભાઈઓએ પણ બેઠકમાં ભાગ લીધો હતો.

● તા. ૨૯-૨-૨૦૧૬

★ આજે સવારના ૮.૩૦ વાગે શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ તથા ડૉ. હિતેન્દ્રભાઈ શાહ મેડિકલ સેન્ટરના મેડિસીન વિભાગના ડૉ. દેવાંગ શાહ, ડૉ. જિનેશ શાહ, ડૉ. નીતુ પરીખ તથા ડૉ. શિલ્પા તોશનીવાલ સાથે મિટિંગ કરી હતી અને મેડિકલ સેન્ટરના ડેવલપમેન્ટ માટે તથા અન્ય અગત્યની બાબતો માટે ચર્ચા વિચારણા કરવામાં આવી હતી.

● તા. ૧-૩-૨૦૧૬

★ આજરોજ સવારે પાલડી ભવન ખાતે હિસાબી સમિતિની એક મિટિંગ મળી હતી. જેમાં શ્રી મગનલાલ સંઘવી, શ્રી હસમુખભાઈ બી. શાહ, શ્રી કે.ડી. શાહ અને શ્રી કિશોરભાઈ ઠક્કર (એકાઉન્ટન્ટ) હાજર રહ્યા હતા. તા. ૩૧-૧૨-૨૦૧૫ સુધીના ઓડિટ થયેલ હિસાબો અંગે ચર્ચા વિચારણા કરી હતી. જાન્યુઆરી / ફેબ્રુઆરી-૨૦૧૬ના હિસાબો પણ ઓડિટ હેઠળ છે. એપ્રિલ-૨૦૧૬ સુધી ૩૧-૩-૨૦૧૬ સુધીના સંસ્થાના હિસાબો તૈયાર થઈ જશે તેવી ધારણા છે તેમ શ્રી કિશોરભાઈએ જણાવેલ.

● તા. ૨-૩-૨૦૧૬

★ આજે સવારના ૧૦ વાગે શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડે શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહ - શાહીબાગ ખાતે ડાયાલિસિસ સેન્ટરના ઈન્ચાર્જ ટેકનિશિયન શ્રી જાવેદ શેખ તથા મેનેજર શ્રી દીપ દંડ સાથે જરૂરી ચર્ચા કરી હતી. ડાયાલિસિસ સેન્ટરમાં

અત્યારે દર્દીઓ માટે એક જ મશીન ચાલુ છે જે પૂરી કેપેસિટીથી ચાલે છે. તેમાં બીજું એક મશીન વધારવા માટે ટ્રસ્ટ મંડળમાં રજૂઆત કરવી તેમ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

● તા. ૩-૩-૨૦૧૬

★ આજરોજ સવારના ૧૨ વાગે શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ, શ્રી કે.આર. શાહ તથા ડૉ. ચંદ્રકાંત દેઢિયાએ શ્રી વીસા ઓસવાલ જૈન ગુર્જર જ્ઞાતિ સમાજ - ભુજના પ્રમુખ શ્રી મૂકેશભાઈ ઝવેરી, સહમંત્રી શ્રી મહુભાઈ જે. શાહ, ટ્રસ્ટી શ્રી સૂર્યકાંતભાઈ જે. શાહ, શ્રી બીરજુભાઈ સી. શાહ, શ્રી અલ્પેશભાઈ આર. શાહ, ટ્રસ્ટના એડવાઈઝર ડૉ. જયંત અંજારિયા તથા આર્કિટેક્ટ શ્રી રીતેશ એસ. શાહ સાથે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી સ્થિત મેડિકલ સેન્ટરની મુલાકાત લીધેલ અને તે બાબતની તમામ વિગતો મેળવેલ. ત્યારબાદ ભુજ

સ્થિત શ્રી ડોસાભાઈ લાલચંદ એજ્યુકેશન એન્ડ મેડિકલ ટ્રસ્ટના શ્રી ડોસાભાઈ લાલચંદ અતિથિગૃહના ૧લા માળે શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના મેડિકલ સેન્ટર જેવું જ એક મેડિકલ સેન્ટર શરૂ કરવા બાબત વિસ્તૃત ચર્ચા વિચારણા કરવામાં આવી હતી.

● તા. ૪-૩-૨૦૧૬

★ આજરોજ શ્રી કે.ડી. શાહ તથા શ્રી રજનીકાંત પારેખે શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહ - શાહીબાગની મુલાકાત લીધી હતી. ભવનની સફાઈ અંગે નિરીક્ષણ કરી જરૂરી સૂચનાઓ આપી હતી. સાથે ડાયાલિસિસ સેન્ટરની પણ મુલાકાત લીધી હતી.

● તા. ૭-૩-૨૦૧૬

★ આજરોજ તબીબી સેવા સમિતિની એક મિટિંગ ડૉ. હિતેન્દ્ર એમ. શાહના પ્રમુખ સ્થાને કચ્છી જૈન ભવન -

પાલડી ખાતે મળી હતી. તેમાં શ્રી પ્રતાપ દંડ, શ્રી કે.આર. શાહ, ડૉ. ચંદ્રકાંત દેઢિયા, શ્રી અશ્વિન સાવલા, શ્રી અશોક મહેતા, શ્રી લક્ષ્મીચંદ વીરા, શ્રી હરસુખભાઈ શાહ, શ્રી નરેન્દ્ર ખોના અને શ્રી અનિલ હરિયા હાજર રહ્યા હતા. જેમાં મુખ્યતઃ કચ્છી જૈન સેવા સમાજના સભ્યો માટેના ૨૬મી જાન્યુઆરીના રોજના રસીકરણ કેમ્પ અને ૩૧મી જાન્યુઆરીના રોજના બાળરોગ કેમ્પનો અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો. મેડિકલ સ્ટોરનો કોન્ટ્રાક્ટ પાંચ વર્ષ માટે રિન્યુ કરવાનું નક્કી થયું હતું. વર્ષ ૨૦૦૭ની સાલના Logiq P3 ની જગ્યાએ નવું સોનોગ્રાફી મશીન ખરીદવા વિચારણા કરવામાં આવી હતી. ડોક્ટર્સને ચૂકવાતા ઓનોરેરિય વિશે ચર્ચા વિચારણા કરવામાં આવી હતી. ■

શ્રી અચલગચ્છ જૈન સંઘ - અમદાવાદ

રૂડી આવી ચૈત્ર માસની ઓળી

ઉપાશ્રયે આવી કરો તમારા કર્મની હોળી.

તપસ્વીરત્ન અચલગચ્છાધિપતિ પ.પૂ.આ.ભ. શ્રીગુણોદયસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સાહેબના આજ્ઞાવર્તિની પ.પૂ.સા.શ્રી અદાયગુણાશ્રીજી મ.સાહેબનાં શિષ્યા પ.પૂ.સાધ્વી શ્રી ઈન્દુકલાશ્રીજી મ.સા., પ.પૂ.સાધ્વીશ્રી હંસમાલાશ્રીજીમ.સા., પ.પૂ.સાધ્વીશ્રી જિનશ્રદ્ધાશ્રીજી મ.સા. આદિ ઠાણા-૩ નવનીલ વિવિધલક્ષી ભવન, પ્રભુદાસ ઠક્કર કોલેજ રોડ, પાલડી - ઉપાશ્રયમાં બિરાજમાન છે.

ચૈત્ર માસની આયંબીલની ઓળી : ચૈત્ર સુદ-૭, બુધવાર, તા. ૧૩-૪-૨૦૧૬થી ચૈત્ર માસની આયંબીલની ઓળી શરૂ થાય છે. પ.પૂ. સાધ્વીજી મહારાજ સાહેબ શ્રીપાલ મહારાજાનો રાસ ઓળીમાં દરરોજ ૯ વાગે વાંચશે તેમજ સિધ્ધચક્રની આરાધના કરાવશે. લાભ લેવા વિનંતી.

પ.પૂ.સાધ્વીશ્રી હંસમાલાશ્રીજી મ.સાહેબની આયંબીલ તપની ૭૧મી ઓળી ચાલુ છે. જેનું પારણું ચૈત્ર વદ-૧, શુક્રવાર, તા. ૨૨-૪-૨૦૧૬ના રોજ આવે છે. આપણાં શ્રીસંઘના અહોભાગ્યે મહારાજ સાહેબની ૭૧મી ઓળીનાં પારણાનો લાભ આપણાં શ્રીસંઘને મળેલ છે.

નોંધ : પ.પૂ.સાધ્વીજી મ.સાહેબ પાસેથી આપ જ્ઞાનની ગાથાઓ કંઠસ્થ કરી શકો છો.

લી. અચલગચ્છ જૈન સંઘ - અમદાવાદ
પ્રમુખ : લક્ષ્મીચંદ શામજી છેડા

હિસતી નજરે....

માસ ફેબ્રુઆરી-૨૦૧૬ દરમ્યાન શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની વિવિધ સેવાઓનો લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ

ક્રમ	સેવાઓ	લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ
૧.	માતૃશ્રી સાકરબેન રવજી મોરારજી લાલન (કોડાય - સુપ્રીમવાલા) શ્રી કચ્છી જૈન ભવન, પાલડી, અમદાવાદ (અ) શ્રી નવનીત મેડિકલ સેન્ટર તથા શ્રીમતી પ્રભાવતીબહેન કાંતિલાલ વેલજી સાવલા મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટર, પાલડી, અમદાવાદ. <ul style="list-style-type: none"> ● કુલ લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ જેમાંથી - ● શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની વ્યક્તિઓ ૬૫૨ ● સાધુ-સાધ્વીજી મહારાજ સાહેબો ૧૩૪ ● મોતિયા - આંખનાં ઓપરેશન (સાપ્તાહિક બે દિવસ) ૨૬ ● સોનોગ્રાફી ૧,૨૫૪ ● ટી.એમ.ટી. (માત્ર ડોક્ટર દ્વારા ભલામણથી) ૨૨ ● બોડી ચેક-અપ ૪૭૪ ● અન્ય ૧૦,૬૩૨ 	૧૩,૧૯૪
	(બ) માતૃશ્રી કંકુબેન કાનજીભાઈ રવજી (નાની ખાખરવાલા) સેવા ભવન, પાલડી, અમદાવાદ કુલ લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ ૭૫૧ શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડીની કેન્ટીનમાં કુલ લાભ લેનાર વ્યક્તિઓ ૨,૮૯૭	૩,૬૪૮
૨.	જી.એમ.ડી.સી. પ્રાયોજિત શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહ - શાહીબાગ, અમદાવાદ <ul style="list-style-type: none"> ● શ્રી કચ્છી વિશ્રામ ગૃહમાં લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૨,૦૫૩ ● કેન્ટીનમાં લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૫,૫૧૭ ● શ્રી જલારામ અન્નક્ષેત્રમાં લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૫૦૯ ● કચ્છ સંસ્કૃતિ મ્યુઝિયમની મુલાકાત લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૧,૧૨૬ ● શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી કાપડિયા ડાયાલિસિસ સેન્ટરમાં લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ . ૪૨૪ 	૯,૬૨૯
૩.	માતૃશ્રી કંકુબેન કાનજીભાઈ રવજી (નાની ખાખરવાલા) સેવા ભવન, ગીતા મંદિર, અમદાવાદ લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિઓ ૪૪૭	૪૪૭
	માસ ફેબ્રુઆરી - ૨૦૧૬ દરમ્યાન વિવિધ પ્રકારની સેવાઓનો લાભ લેનાર કુલ વ્યક્તિ	૨૬,૯૧૮

મેરેજ બ્યુરો

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન પર કોઈ પણ જ્ઞાતિના યુવક - યુવતી માટે મેરેજ બ્યુરો કાર્યરત છે. આપશ્રી આપનું નામ રજિસ્ટર કરાવીને મેરીંગ સંબંધી જરૂરી વિગતો મેળવી શકશો. રૂબરૂ મુલાકાત માટે દર શનિવારે બપોરે ૩.૦૦થી ૬.૦૦નો સમય નક્કી કરવામાં આવેલ છે. જરૂરિયાત અનુસાર આપશ્રી મેરેજ બ્યુરો સમિતિના કન્વીનર શ્રી હીરજી પાસુ શાહનો મોબાઈલ નંબર ૯૮૨૫૩ ૮૦૮૬૬ પર સંપર્ક સાધી શકશો.

હીરજી પાસુ શાહ, કન્વીનર - મેરેજ બ્યુરો સમિતિ
શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

નવું વર્ષ કચ્છ અને બૃહદ્ કચ્છની જનતાને
મંગલમયી બની રહે એ જ અભ્યર્થના....

જીવદયાપ્રેમીઓ દાનવીર દાતાઓ

આપના અમૂલ્ય દાનની સરવાણીનો મોટો પ્રવાહ પાંજરાપોળો તરફ વાળો

- ◆ આપનો કે આપના પરિવારજનોનો, બાળકોનો જન્મદિવસ.
- ◆ લગ્નદિવસ, લગ્નતિથીની ઉજવણી, લગ્નના ૨૫ કે ૫૦ વર્ષની ઉજવણી.
- ◆ આપની જીંદગીના ૫૦/૭૫ વર્ષની ઉજવણી.
- ◆ આપના સ્વજનની પૂણ્યતિથી, દેવ-દેવીના પહેડી પ્રસાદનો દિવસ વગેરે પ્રસંગોને નિરાધાર-મૂંગા જીવો માટે અભયદાનનો અવસર બનાવો.
- ◆ વર્તમાનકાળે પાંજરાપોળોને મુશ્કેલ પરિસ્થિતિ ઉદ્ભવી છે.
- ◆ વધુ વરસાદના કારણે લીલા દુકાળની પરિસ્થિતિ ઉદ્ભવી છે.
- ◆ ઘાસ-ચારા-દાણખાણના ભાવ વધતા જાય છે. ખુબ તંગી વર્તાય છે.
- ◆ હાલમાં પરિસ્થિતિ વિકટ છે તો ઉનાળામાં શું થશે ? પરિસ્થિતિ વધુ બગડશે.
- ◆ વધતા જતા વહિવટી ખર્ચ-મોંઘવારી અને ઘટતા જતા વ્યાજદરથી બે પાસા ભેગા કરવા મુશ્કેલ બન્યા છે.
- ◆ દરેક પાંજરાપોળોના બજેટખર્ચ દોઢાથી બમણા થઈ જવાની શક્યતા છે.
- ◆ વર્તમાનકાળમાં નવા નવા કતલખાના ખોલાતા પાંજરાપોળોની જરૂરિયાત વધી છે.
- ◆ યાંત્રિકરણ, શહેરીકરણ, વાહન વ્યવહાર વધવાથી પશુઓનો વપરાશ ઘટતો જાય છે.
- ◆ ચરિયાણ ગૌચરની જમીનો ઉદ્યોગોને અપાતા મોંઘી થતી જાય છે.
- ◆ ખેતીની પેદાશમાં રોકડીયા પાક તરફ ખેડૂતોનું વલણ વધી ગયું છે. ચરિયાણ ગૌચર જમીનો પર દબાણ થતા જાય છે.
- ◆ ખેડૂતો તરફથી ભેટમાં મળતું ઘાસ ઓછું થવા લાગ્યું છે.
- ◆ આપણો વસવાટ શહેરોમાં થતા પશુઓ પ્રત્યે દયા-ભાવના લાગણી ઘટી છે.
- ◆ માંસાહારનો પ્રચાર વધતા, માંસની નિકાસ વધતા પશુઓની બેફામકતલ વધી છે.
- ◆ પશુ બચશે તો દેશ બચશે, ખેતી બચશે, પર્યાવરણ બચશે, ગરીબી, ભૂખમરો ઘટશે.

કચ્છની કોઈપણ ૮૦ પાંજરાપોળમાં દાન મોકલવા માર્ગદર્શન અને પશુસંખ્યા જાણવા ફોન કરી શકશો,
લિસ્ટ મંગાવી શકશો અથવા પ્રતિનિધીને રૂબરૂ બોલાવી લેશો.

શ્રી કચ્છ જિલ્લા પાંજરાપોળ ગૌશાળા સંગઠન

માતૃશ્રી મેઘબાઈ અને પિતાશ્રી ધારશી માલશી ભેદા-મોખા (યાણા)

કાર્યાલય : શ્રી આશાપુરા રીંગરોડ, સોનીવાડ, સોનીવાડ કોમ્પ્લેક્સ, પહેલા માળે, ઓફિસ નં. ૧૨૭/૧૩૦. ભુજ-કચ્છ (ગુજરાત) ૩૭૦ ૦૦૧.

ભજ ઓફિસ : ૦૨૮૩૨-૨૨૭૩૦૪. મો. ૦૯૯૦૪૮ ૩૧૫૧૪ (શ્રી ભરતભાઈ સેંઘરવા)

સૌજન્ય દાતા : દીપક તથા ગીરીશ ધારશી માલશી ભેદા - મોખા (યાણા)

: મુંબઈ ઓફિસ :

માતૃશ્રી મેઘબાઈ અને પિતાશ્રી ધારશી માલશી ભેદા-મોખા (યાણા)

૩૦૭/૩૧૧, સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ રોડ, ૧૩ કાનજી મેન્શન, ગોકુલધામ હોટલની બાજુમાં, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૪.

ટે. નં. ૨૩૮૧૩૭૩૩ / ૬૬૩૮૦૫૦૦. મો. ૯૯૨૦૨ ૯૮૭૨૬ / ૯૯૧૩૯ ૫૩૮૫૬

Since 1958

Leading. Innovating. Growing.

ISO 9001 : 2008

V-Trans offers unmatched service edge to all its customers

Our Divisions

Reliable Hard Freight Transport

Timebound Multimodal Express Cargo Service

Warehousing & Inventory Management

- Specialized in swift, safe movement of parcels from a small 10 kg parcel to bulk sundry, Full truck Loads, ODC and Projects at most cost effective rates
- Expertise in multi point door pickup and door delivery
- Next Day Delivery Service on select 25 routes and scheduled dispatches to major locations
- Geographical presence across India at 400 locations in 26 states - further expanding
- Unique V-Trans advantages: Full transit insurance, centralized Customer Service Cell with Toll Free Nos. Specialized Key Accounts Management for multi location servicing, fully computerized operations, all logistic solutions under one roof

Corporate Office : V-Trans (India) Limited

5-A, Navre Apartments, S. V. Marg, Sion (West), Mumbai - 400 022. Tel: 022 - 2402 0880. Fax: 022-24043144
Email: info@vtransgroup.com Web: www.vtransgroup.com

V-Trans Toll Free no. : 1800-220-180

V-Xpress Toll Free no. : 1800-220-240

કચ્છ દર્શન

“Mangal Mandir” - “Regd. under Postal Registration No. GAMC-315/2015-2017 Valid upto 31st December, 2017 issued by the SSPO’s Ahmedabad City Division, permitted to post at Ahmedabad PSO on 5th of Every Month.”
R.N.I. No. of RNP is 33266/1978 • Published on 1st of Every Month

A World Class Exterior & Interior Acrylic Paints

You Can't Buy Better Even At Higher Price !

INDOCHEM (INDIA) PVT. LTD.
(An ISO 9001: 2000 Certified Company)

Ahmedabad : 27541226, 27544161, 25743401, Fax : 079-27544199, Bangalore : 080-26758800, 26758028,
Baroda : 0265-2412446, 2434041, Bhopal : 0755-2556785, Bhuj : 02832-223290, 250959, Goa : 0832-2752582,
Hubli : 0836-2251415, Hyderabad : 040-24740401, 55598874, Mangalore : 0824-2410320, 4252325,
Mumbai : 022-26858636, 26858639, Nasik : 0253-2511247, Pune : 020-26110951, Rajkot : 0281-2222766, Surat : 0261-2543332,

ढंगल ढढर • ओढरल-२०१६ • १००